AMATI LVSITANI MEDICI PHYSICI PRAEſtantiſsimi, Curationum Medicinalium Centuria prima, multiplici variáq; rerum cognitione referta.

Præfixa eſt eiuſdem Auctoris Commentatio, in qua docetur, quomodo ſe Medicus habere debeat in introitu ad ægrotantem, ſimúlque de criſi, & diebus decretoriis, Iis qui artem Medicam exercent, & quotidie pro ſalute ægrotorum in collegium deſcendunt longè utiliſsima.

FLORENTIAE

Cudebat Laurentius Torrentinus.

MDLI.

COSMO MEDICI THVSCORVM PRINCIPI CLARISSIMO

Doctor Amatus Medicus Phyſicus Luſitanus S. D.

C*VM Piſas florentiſsimam olim Hetruriæ urbem, atque imperii Genuenſis æmulam, nunc uerò fatali quadam tẽporis edacitate collabentem,* COSME *Princeps clariſſime ſingulari quadam animi uirtute, ita mœnibus firmes, pulcherrimis ædificiis ornes, ut merito nouus inſtaurator dici poſsis: præclare ii mihi facere uidentur, qui tam egregii facinoris Authorem pro uirili ſua, aut opera, aut conſilio iuuare nituntur: me uerò ita iſta tua pietas in admirationem tui traxit, ut quibus dignus laudibus eſſes ſcirem, quo uero facto meum erga te ſtudium teſtari poſſem ignorarem: ſed cum uiderem te etiam conuocatis undique uiris, quicunque ingenii præſtantia excellerent, hac etiam parte Piſarum nobilitati deeſſe noluiſſe, id quod Academia illic ex*

citata, uel ueteri illi Athenienſi par conuincere poteſt; Animum erexi, & me quoque pio operi auxiliari etiam poſſe in animum induxi. Quare Curationum mearum primam Centuriam, ita enim recepto uocabulo appellare libuit, tibi dicandam duxi, non quòd diuino ingenio tuo opus dignum putarem: ſed ut intelligeres me, ex quo in florentiſsima Florentia tua te ſum allocutus nihil antiquius duxiſſe, quàm ut tibi meus erga te animus innoteſceret. Habebunt ergo Piſani tui quicunque Medicinæ operam dant librum, ut inſueto ferè titulo, ita quod citra arrogantiam dictum uelim, nec malum, nec infrugiferum, meæ certè erga Mediceum nomen obſeruātiæ perpetuū teſtem.

Bene uale.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC LIBELLO CONTINENTVR.

ABINZOAR filio ſuo trimo venam ſecuit. f. 97
abſceſſuum iuxta aures curatio 344
Acetum melancholicis, & quartana laborantibus non conuenit 89
Acuti morbi quatuordecim diebus terminantur, quo modo intelligi debeat 50
Aeger parere debet Medico 3
Aegri parce cibãdi die purgationis 243
Aetius colico dolore affligi ſolebat 182
Aetii opinio non probatur 79
Aphta oris vlceratio eſt 132
Aphtæ curatio 133
Aphtæ tribus ſũt modis 134
Affectionum variarum curatio 265
Alkola oris vlceratio eſt 132
Alteretus Medicus doctiſsimus 84, & 109
Alſandarinus 351
Alui profluuiũ pleuriticis quando eſt bonum, vel malum 82
Angeli Ferreti reuerendi curatio 275
Anginæ curatio 229, & 343
Ani procidentia, & eius cura. 375
Anthracis in palpebra curatio 379
Apoplexiæ curatio 222
Apoplexia vniuerſalis paralyſis eſt 223
Apoplexia, & epilepſia differunt ibidem
Aquæ potus ad ſatietatem quando febricitantibus dari debeat. 67
Aqua vt bona ſit, quæ requirantur 71
Arabes in hydrope aquoſa errant 186
Archigenis opinio de die octauodecimo 11
Archigenes, & Eraſiſtratus octauum decimum diem tanquam vigeſimiprimi ſpeculatorium deſcribunt 11, & 52
Ariſtoteles exponitur 59
Ariſtoteles taxatur circa generationem lumbricorum in ſtomacho 77
Arteria ſi non apparet in brachialibus, in pedis tarſo tangenda eſt pro ſe-

[illegible] 387

[illegible] 322

bri deprehendenda 378
Aſcites hydrops aquoſa eſt 183
Aſthmatici curatio 376
Auguſtinus Nyphus lauda tur 77
Auicenna Fen quarta primi exponitur 352
Auicennę canon multis ſcatet erroribus 60
Auicenna in cura morſus viperæ reſtituitur ibidē
Auicennæ regula in diebus criticis interpretatur 42
Authoris iudicium in diebus criticis 22
Author in Dioſcoridē commentaria ſcripſit 57
Author contra Galenum agit 119
Author phymate laborauit 179
Axioma dicens;morbi quatuor habent tempora, quomodo intelligi debeat 30.& 31

B

Baptiſta Montanus Medicus Patauinus doctiſsimus 197
Bartholomæus Euſtachius Ducis Vrbinatis Medicus doctiſsimus 61
Bartholomæus Abioſus Medicus doctiſs. 197
Benedicta medic.quę 127
Briſotus Gallus 62
Braſauola Medicus doctiſsimus 94.& 176
Bulimia fames inſatiabilis à lumbrico orta 75

C

Caloris non naturalis curatio 265
Carbunculi in palpebra curatio 379
Caſsiæ fiſtularis, & lenientiū medicamentorū methodus propinandi 160
Capitis deſtillationis curatio 359
Capillorum defluuium & eius curatio 348
Cerotum capitale 371
Chinarum radix 347
Clyſteris artificium excogitatum contra ileum morbum 390
Colici doloris curatio 62
& eiuſdem ſigna à caliditate 63
Colicus dolor à lumbricis ortus & eius curatio 75
Colici doloris à pituita vitrea geniti curatio 199
Conditiones dandæ gelidæ ad ſatietatem febricitantibus 69
Cornu in pueri capite orti curatio 253
Cornarius Medicus 384
Coryla hemina eſt 108
Coturnix auis mali ſucci 192
Coxendicis doloris curatio 330.& 247

Bilij porraceæ ... 298

Critico die, an pharmacum & venæ ſectio, ægrotantibus tuto adhiberi poſſunt 351
Criſis quid ſit 6. et 7
Criſis futuræ ſigna 8
Criſis rarò primo & ſecundo die bona fit 28
Curatio tribus conficitur 1
Curatio prima de Viperæ morſu 55
Curatio pueri gemitus inter dormiẽdũ dantis 240

D

Dies decretorii 9
Die primo & ſecundo nunquam bona criſis fit 28
Dies integri, nullis demptis fractionibus à medio ſũt conſiderandi 19
Dierum decretoriorum lunaris ratio 15
Dierum inæqualiũ ratio 16
Dies decretorii laudabiles, & illaudabiles 9
Dies decretorii per ſeptenarios 10
Dies tertius decretorius eſt 31
Dies quartus decretorius eſt 32
& ſeptimi index eſt 36
Die quarto rarò peracuti morbi iudicantur 33
Dies quintus intercalaris eſt 36
Dies quintus iudicatorius, & indicatiuus dicendus eſt 36
Dies ſextus tyranno ſimilis eſt 37
Dies ſextus ſynochas febres bene iudicat 39
Dies ſeptimus regi benigno ſimilis 40
Die ſeptimo multi moriuntur ibidem
Dies octauus melius iudicat quàm ſextus, & octauo decimus melius quoque 41
Dies nonus ex intercalaribus fortior eſt 42
Dies decimus 43
Diei vndecimi cum quarto differentia 44
Die duodecimo rarò morbi terminantur 47
Dies tertiusdecimus, mediũ obtinet inter bonos, & malos dies decretorios 48
Dies quartusdecimus optimus decret. eſt 48. & 49
Dies quintusdecimus, ut Diocli, & Archigeni placet tertiæ hebdomadæ principium eſt 51
Die ſextodecimo non iudicantur morbi ibidem
Dies ſeptimusdecimus inter primę notę dies adnumerandus eſt 51
Dies decimusoctauus & decimus nonus 52
Dies vigeſimus decretorius eſt, non primus, &

vigeſimus 53.&54
Dies in parientibus quomodo cõputari debeat 207
Dionyſius Luſitanus Medicus doctus 62
Didacus Mendocius Cæſaris apud Venetos orator 91.& per Authorem curatus 190
Diatrium pipereonis calor venas non aſcẽdit, & cauſa 91
Diamargaritonis frigidi deſcriptio 153
Dyſenteriæ curatio 310
Dextras vrere, aut ſecare magis periculoſum eſt 287
Decem à medico in prõptũ ſunt habenda 2
Doctor Gondiſaluus apud Salmaticẽſes doctus 188
Doctor à Parra ibidẽ
Donatus Antonius ab Alto mari Med.clarus 125
Doloris capitis intenſiſsimi curatio 73
Doloris ventriculi, & aliorum ſymptomatum à bile praſina euenientium curatio 138
Dolor ventriculi à praſina bile ortus, & eius curatio 295
Doloris inteſtinorum à caliditate euenientis curatio 275
Doloris occupantis menDoſas coſtas curatio 248
Duellum inter morbum & naturam 8

E

Echidna, vel echis 59
Ephimeræ tranſeuntis in ſynochum curatio 241
Epithema cordiale 208
Empymatis curatio 284
Eraſiſtrati, & Archigenis opinio de die decimooctauo 11
Exanthematum curatio 115

F

Falconis filius ſanitati reſtitutus 275
Febris ſanguineæ curatio 96
Febris ſanguineæ quæſtio & ad quot dies perdurat 102
Febris ſanguineę tres differentiæ 103
Febris ſynochus 101
Febris ſynocha dicta, inter ephimeras reponi debet 101
Febris horridæ curatio 123
Febribus bilioſis, an ſanguinis extractio conueniat 351
Febris longa ſolo oxymelite, & agarico curata 263
Febrientibus, an vinũ con-

uueniat 167. & deinceps.
Febris continuæ cum dolore ſpuriarum coſtarũ curatio 167
Febris continuæ cum tuſsi curatio 155
Febris poſt pleuritim derelictæ curatio 142
Fons prope Fulgineum cõtra venatorum morſus valens 38
Franciſcus Magnificus chirurgus Ferrarienſis 191
Fungorum ingeſtorum nocumenti curatio 227
Fungorum boleti anteferuntur 229

G

Galenus ſemel in quarto criſim vidit, & Archigenes bis 35. & 104
Galenus maximus medicinæ ampliator 68
Galenus taxatur 80
Galenus ſæpe iuuenis ægrotabat 181
Gangrena quid ſit 95
Gallici morbi curatio 251
Gallica ſcabie multi infecti 252
Gallici morbi cum lichenibus curatio 263
Gallicæ ſcabiei vnguentum conuenientiſsimum 164
galli antiqui ius, colicis doloribus conuenit 261
Gordonius commendatur 38
Guelphus pharmacopola 265
Gulielmus Placẽtinus 185

H

Hemina qualis ſit menſura 108
Hæmorrhoidum cura. 375
Hiſtoria 136
Hiſtoria cuiuſdam qui ſerpentem interfecit, & illico obiit 289
Hiſpani aquæ potatores 173
Hippocrates morbis grauiſsimis laborauit 181
Hippocampus qualis ſit piſciculus 328
Hieronymus Fracaſtorius vir doctiſsimus 319
Hirundinis nidus anginæ conuenit 229
Hieræ ſimpl. Galeni deſcriptio 361
Hydrocephalon, aquoſus tumor in puerorum capitibus repertus 307
Hydropis tres ſpecies 186
Hydrops aquoſa ſit inter peritoneum, & omentum 186

375

Hydropis aquoſæ cura. 182
Hydrops aquoſa quomodo aperiri debeat ibidẽ
Hydrops carnoſa cæteris ſpeciebus periculoſior eſt 187
Humorum generatio 102
Humorum differentiæ ad tria ſimplicia genera reducuntur 128
Humoris ſalſi generat. 372
Humor ſalſus, an calidus uel frigidus ſit 373

I

Icteritiæ varia nomina 337
Icteritiæ curatio 335
Icteritia à pituita non datur 337
Ileon morbus dictus miſerere mei Deus, & eiuſdẽ curatio 390
Ioannes Baptiſta Cananus Chirurgus inſignis 191
Ius ſiue brodiũ lauans poſt purgationem quomodo dari debeat 245
Ius galli antiqui, ventris doloribus, & colicis affectibus conuenit 261
Iuſcula, & nutrimentum per clyſteres iniecta nutriunt 390

L

Laqueus ad nucham inditus 239
Lapidis vrinæ exitum impedientis curatio 239
Leonardus Fuchſius 187
lign S Guaiac S. 318
388
Ludouicus Viues chiragra laborabat 388
Ludouicus Minius Santarenenſis Medicus 246
Lumbricorum ſigna bona & mala 267
Lumbricorũ tres ſpecies 77
Lumbrici in ſtomacho geniti curatio 76
Lumbrici lati non ſunt inteſtinorum ramenta 77
Lumbrici magis vexant à prandio, quàm quauis alia hora 79
Luxatæ uertebræ cura. 338

M

Mammillæ ſuppuratæ curatio 246
Mammillarum curandarũ methodus ibidem
Manardus defenditur 129
Mania à melancholia, in quibus differat 220
Manuel Cirnius Factor regius magnificus 66
Maraſus animal viperæ eſt 59
Matthiolus Senenſis errat in hippocampo 328
Matricis varietas 164
Medicus qualis ſit oportet 1
Medici ad ægrotantem introitus ibidem
Medico parêre debet æger 3
Medicus ſi nõ nouerit morbũ quid agere debeat 4

medicus generoſus ſit oportet 8. idem iudex inter morbum & naturã ibidẽ
Medicus integros dies pro computu dierum criticorũ, conſiderare debet 19
Medicus Italus apud Paul. Aegineram citatus colicas affectiones ſępe frigidis remediis curabat 65
Medici boni & fidelis officium 260
Medici taxantur in determinata ſyruporum menſura 106
Medici ſerui dicti quales 121
Medici Hiſpaniæ taxantur 147
Medici Italiæ taxantur 146
Medicamenta pectori conuenientia ſupine ſumi debent 155
Melancholia morbus 211. &.220.
Melancholiæ, ſiue deſipientiæ curatio 207
Menſtruorum retentorum curatio 232
Menſiũ ſuppreſſorũ cur. 115
Menſibus retentis ſanguinis miſsio aliquando ex cubiti vena fieri debet contra Galenum 119
Menſis circuitus 16
Menſis coitionis 17
Menſis medicinalis 18
Methodus mammarum cũ randarum 246
Michael Villanouanus 124
Molæ genera uaria 166
Morborum initio tuto purgamus hodie 124
Morborum initiis Hippocrates & Galenus purgationibus uſi ſunt 127
Morbus regius 337
Morbus omnis ſalubris quatuor habet tẽpora 5
Morbus in ſtatu grauior eſt 5
Morbi initium quãdo 20
Morborum principium triplex 29
Morbus in principio an rectè terminari poſsit 30
Morbi ſanguinei paribus diebus terminantur 39
Morbi acuti quatuordecim diebus terminantur, quomodo intelligi debeat 50
Morbi poſt quadrageſimũ diem potius concoctione, & abſceſsibus, quàm iudicationibus terminantur 53

N

Naturæ & morbi duellũ 8
Numeri conſonantes & diſſonantes 24
Nauſeabundis venæ ſectio non admittitur 294
Nephritidis & renum arenularum curatio 160
Nephritis morbus terebinthinæ uſu curatus 149. 290
Sex res Non Naturales 191

O

Oribaſius Aphoriſmis multa contra Hippocratis mentem adiecit 12
Oris ulcerationum curatio 132
Oris torturæ curatio 340
Oſsium compoſitio 339
Oxyrhodinum cui nam capitis parti applicandum ſit 207.& 218

P

Papulæ ob menſes retentos & earum curatio
Paralyſis eſt neruorum reſolutio 222
Paralyſis, particularis apoplexia eſt 223
Parientibus quomodo dies decretorii computandi ſint 207
Partus decimeſtris naturalis eſt 88
Parotides, & earum curatio 345
Pauli Aeginetæ opinio reiicitur 79
Pectori conuenientia medicamenta ſupinę ſumi debent 155
Pectoris perforati curatio 303
Pedum dolores, & eorum curatio 377
Percipitatum quid 173
Piſces uarii, & eorum nomina varia 19.89
Pituitæ in oculus deſcendentis curatio 239
Pituitæ ſalſæ origo 372
Pituita ſalſa an ſit calida, uel frigida natura 373
Pleuritidis curatio 275
Plinius in vipera errat 59
Pleuriticis cur eiuſdem lateris interna uena, axillaris dicta, ſit ſecanda, redditur ratio uera à nemine hucuſque dicta 254
Pleuritis mendoſa vera periculoſior eſt 111
Pleuritidis mendoſæ curatio 110
Pleuritidis curatio. ibidem
Podagra filia Bacchi & Veneris eſt 214
Podagræ & chiragræ curatio 387
Polydori Virgilii laus 317
Praſinæ bilis generatio 295
Praſinus humor à frigiditate ortus inter pituitæ ſpecies numerandus eſt 141. & 142
Prægnantibus ſigna indicantia maſculum, & fœminam quàm dubia & incerta ſint 308
Prægnans cauſone correpta, & eiuſdem curatio 269
Præſagium deſumptum a nebula pendente in du-

plici tertiana 329
Præſagia lumbricis 267
Primus dies decretorius, qualis 27
Principium morborum triplex 29
Punctura acus curatio 225
Puella decem nata annos febri correpta ſanguinis per nares fluore ſanitati fuit reſtituta 224
Pudendorum tumefactorum curatio 375
Pueris ante quartumdecimum annum venæ ſectio tuto fieri poteſt 97
Purgationis die quomodo ægri cibandi ſint 241
Phyma bubo in inguine eſt latinis panus dictus 179
Phyma furunculi ſpecies ibidem
Phymatis curatio 178
Pharmacum, & venæ ſectio in eodem die damnantur 93

Q

Quantitas & locus nos cogunt ante materierum concoctionem purgare 129
Quartanæ curatio 83
Quartana exquiſita ſpuria longinquior eſt 91
Quartanariis die paroxyſmi pharmacum propinatur 83
Quartana quæ ſemel corripit, non amplius hominem incidit 381 ibidem

R

Raponticum Græcorũ 198
Radix chinarum 347
Radicis chinarum decoctum & eius dandi ordo 348
Radix chinarũ quibus affectionibus cõueniat ibidẽ
Radicis chinarum temperatura ibidem
Radicis chinarum libellus per Veſalium inſcriptus totus anatomicus eſt 348

S

Salſi humoris generatio 372
Sanguinis ex pectore reiectus 365
Sanguinis miſſio purgationi anteponi debet 126
Sanguinis partitio in venæ ſectione, qualis fieri debet 142
Scarificationis laus 136
Scirrhoſi Gallicani tumoris curatio 145
Scirrhus duplex 190
Senæ decoctum 123
Septimus numerus omniũ rerum nodus eſt 23

Signa futuræ criſis 8
Splenem emollientia 86
Splenis duritiei curatio 342
Sphacelıſmi, id eſt, vlceris cerebrum depaſcentis curatio 91
Statu morbus grauior eſt 5
Stomachi roſionum cum vertigine curatio 306
Stomacho malè affecto remedia dorſo etiam applicari debent 382
Stomachus, gula, & œſophagus dicitur 383
Sublimato infecti & ſanitati reſtituti 291
Suppuratis ſecunda & tertia coſta ſecari,& vri poteſt 284
Symptomatũ curatio poſt rutæ comeſtionem ortorum 333
Syderatio quid 94
Synocha febris dicta, inter ephimeras à Galeno reponitur 101
Syrupi quãtitas variari debet in morbis 104
Syruporum exhibẽdorum ordo 107
Syrupi frigidi, an bilioſis morbis conueniant 352

T

Talpæ curatio 321
Tertianæ duplicis cura. 66
Tertiana duplex à duabus tertianis,in quibus differant 208
Tertianæ curatio 104
Tertianæ duplicis nocturnæ curatio 161
Tertianæ duplicis cura. 282
Tertianæ ſimpl. cura. 323
Tertianæ continuæ curatio 325
Tertianæ continuæ & cauſonis differentia 327
Tertianæ duplicis curatio 344
Terebinthinæ laus 290
Tutia eſt apud Dioſcoridẽ cadmia 199
Tumoris in genu cum dolore,& grauiſsimis ſymptomatibus curatio 241
Tumoris aquoſi in capitibus puerorum apparentis curatio 307

V

Venæ ſectione facta, aquã bibendam febricitantibus dare optimum 387
Vena ſecta,an bonum ſit digitum vulneri imponere ibidem
Ventriculi antiqua eroſio, & eiuſdem curatio 359
Ventriculi doloris ingẽtis curatio 313
Ventriculi dolentis cum febre, & anxietatibus curatio 312
Venæ ſectio etiam puerulis tuto fieri poteſt 97 & 133
Ad venæ ſectionem duo

Ventriculus male affectus ubi remedia admovens fol. 382

ſufficiunt 97
Vermes in ſtomacho gigni poſſunt contra Ariſtotelem 77
Vermium tres ſpecies 77
Vertebræ ſubluxatæ curatio 338
Vertebræ per gyglymon coniunguntur 339
Veſalius Anatomicus 257
Veſalius durum ſeruat ſtylum 348
Veſalius fallitur 258
Vnguentum de lacte 369
Vnguentum contra ſplenis duritiem, & hydropem 342
Vnguentum contra Gallicum morbũ efficax 263
Victor Trincauelius medicus Venetus doctiſs. 197
Vinum an penetrare faciat aquam, vel contra 177
Vinum 15. annorum 176
Vinum mediç ętatis ſex annorum Galenus eſſe tradit ibidem
Vinum albũ aquoſum corpus infrigidans humanum 170
Vinum continuo febricitãtibus, an dari debeat 173
Venenu. 277
Vlceris maligni mammillã occupantis curatio 189
Vlcera telephia, & chironia cur ſic dicta. 198
Vlceris fauces depaſcentis curatio 313
Vlcera telephia, & eorum curatio 317
Viperæ morſus curatio 55. 269
Vipera animal truculentum 59
Vipera dicitur quaſi viuũ pariens, & non quòd vi pariat ibidem
Vires reficiens 152
Vrinam etiã interdum Galenus cõtemplabatur 98
Vrina dupliciter prouocatur 177
Vteri procidentię cura. 111
Vteri ſitus 114
Vulneris in pectore curatio 303
Vulneris inter vmbilicum, & os ventris cura. 304
Vulnera ventris an ex toto ſui debeant 305
Vlcera in cruri[?] ... curanda 336

Z

Zephyrus Arcis præfectus Anconitanę. 320

FINIS.

INTROITVS MEDICI AD AEGROTANTEM.

Simulque digreſsio de Criſi & diebus decretoriis: iis qui artem medicam exercent, & pro ſalute ægrotantium in collegium deſcendunt longè utiliſsima.

Amato Luſitano Medico Doctore.

TRIA in vniuerſum ſunt in Arte medica, in quibus, & per quæ curatio conficitur, nempe Medicus, æger, & ipſe morbus. Primo, Medicus doctus ſit oportet, diligens, hilaris, & grauis: cuius introitus, ſermones, figura, veſtitus, tonſura, vngues, odores, ęgro grata ſunt decet, vt mandat Hippocrates libro ſexto Epidemiorum: cæterum huius officium eſt tutò & celeriter curare; tutò vt iuuet & non noceat, vt iubet Hipp. primo citati voluminis libro: celeriter, medicamenta morbo adaptata tribuendo,

nam vt inquit Hippocrates in epiſtola ad Crateuam herbarium, ſiue radiciſecam, ab omni equidem arte aliena res eſt dilatio, verùm maxime à medicina: in qua dilatio eſt vitæ periculum: quod Meſue in exordio ſuæ practices Medicum exhortans dixit, Auxiliari ne differas, quia ſemel pereunti nulla poſtea ſuffragia proſunt: Crudelis procul dubio Medici eſt, eos morbos, qui poſsint paucis diebus vel horis repelli, in longum protrahere tempus, & ægros tanquam in reditu habere, Vt Plinius Valerianus memoriæ commendauit; Vt vero Medicus officium hoc perfectè exequatur, decem in mẽte prompta habeat neceſſe eſt, quæ èx Galeni præceptis ſunt deſumpta: & ea iis carminibus complexi ſumus, quæ ita habent:

Sunt bis quinq; tibi Humores ut noueris omnes,
Et ualeas ægro remouere è corpore morbos,
Nempe Color, Caſusq;, uocant ſymptomata Græci,
Et Regio, & tempus, Morbusq;, his additur Aetas.
Natura, & Victus, Mutatio temporis, Arsq;.

Quæ omnia quum medenti nota & inuentu facillima ſint, maiori enarratione non indigebunt, Curabit tamen bonus practicus ægrotantem interrogare, num aliàs ægrotauerit, & quonam morbo, acuto, interpellato, longo vel breui laborauerit, non minus quæ ille medicamenta ebiberit, liquida vel ſolida, aut potius in bolo, cum quibus bene egeſsit vel non, & an aluum ſua natura citam & obedientem ha-

beat,vel potius duram & rebellem, quum qui ſolutu facilem habere dixerit, leuioribus & paucioribus medicamentis opus habet: Qui verò difficilem, fortioribus indiget. Turpis enim eſt calamitas,vt tradit Hippocrates libello de Medicamentis purgantibus;Medicamento purgante dato,hominem occidere.Non minus quoque de ſanguine extrahendo inquirere Medicus debet,An in aliis morbis illi ſanguis miſſus fuerit,& recte tolerauerit, vel potius in lipothymiā inciderit,vt poſtea, fluente ſanguine,manum arteriarum pulſationibus ad motam habeat,Aeger quoque, vt tradidimus, obediens medico ſit oportet,Quod Hippocrates procemio Aphoriſmorum præcipit, inquiens; nec ſolum ſeipſum medicus recte curare volens præſtare oportet, opportuna faciētem, & nihil quod ægro poſsit conducere, prætermittentem, Sed & ipſe æger parére Medico, tanquam ſeruus domino,debet, In nullo proprię indulgendo voluptati,Vnde iis qui præceptis non obſequuntur, medicinale conſilium dandum non eſt,vt Galenus libro de Venæ ſectione,& ſexto de Tuenda ſanitate, & primo de Criticis diebus ſuadet. Languentis igitur vnà cum medico reluctari morbo erit, quum medicus & morbus mutuo ſeſe oppugnant,& vt ita dicam inter ſeſe depugnant,ac dimicāt, Nam morbum medicus cum Natura euertere ſtudet:illi cōtrà, vt ne ſit inferior,propoſitum

eſt, Tunc Aeger qui medico eſt audiens, & eius facit imperata, illi ſocius efficitur,& morbo hoſtis:Qui vero a medicis imperatis deſciuerit,& quæ morbus dictat exequatur,morbũ adauget,quia ipſum fouet,& medico iniuriam facit,& demum multis nominibus peccatum inducit,quia quum morbus ante vnus erat,inter quem & medicum ægrotumque duellum paratum erat,in quo vincẽdi medico & ægro ſpes haud incerta erat, quum duo neceſſe eſt vno præſtent; morbus auxilio ægri adiutus,veluti transfugæ,duo factus,nõ ſolum medicum vincit, ſed naturam & ipſum ægrum ſupprimit & perimit. Omnibus igitur iis perſpectis ac conſideratis,& in ordinem diſpoſitis,Medicus curationem aggrediatur, prout expoſcit morbus;Si tamen non nouerit morbum,extenuet regimen,vt mãdat Auicenna, quia omnino morbus deocculta bitur: aut vt præcipit Hippocrates libro de Locis in homine, tunc Medicus medicamentum ægrotanti non forte ac potens prębeat,dicens;morbum ſi quis non cognoſcat, medicamentum bibendum præbeat non forte:Si inde itaque leuior fiat, demonſtrata via eſt,quòd gracilitatem inducendo curandus eſt:Si verò non leuior reddatur, ſed peius habeat, contraria facienda ſunt: Si non profuerit gracilem facere,tumidum facere conducet, & frequenter permutare, ita vt hoc conſilio vtaris,ſi quis in morbis quid per

mutaturus eſt,forti quidem ægroto,debili autem morbo,tunc quidem fortiore quàm morbus eſt medicamento eſt vtẽdum. Nam etiam ſi quid de ſano abducat vnà cũ debili ac ægroto nullum detrimentum eſt: Si vero morbum fortiorem,ægrotum autem debilem acceperis debilibus pharmacis curabis,quæ ipſum morbum ſuperent & abducant,verum ægrotũ nihilo debiliorem reddant.Hæc illa aurea Hippocratis verba,a quo Auicenna citata accepit. Habita igitur cognitione morborum, vt eos medicus rectè propellat,ac ægrotãtibus vt expedit victus rationẽ ordinet,futuramque criſim eorum prædicere valeat, attente animaduertat neceſſe eſt,ipſorum tum vniuerſalia tẽpora quatuor,tum particularia paroxyſmorũ: vnde Hipp.hæc nos docens libro Aphoriſmorum,inquit:quum morbus conſiſtit ſuo vigore, tunc tenuiſsimo victu vti neceſſe eſt, per hæc indicans verba,vt ibidem Oribaſius teſtatur,quòd omnis morbus ſiue tardus,ſiue acutus,modo ſalubris ſit, quatuor habet tẽpora, initiũ,augmentũ,ſtatũ,& declinationem:Quę tẽpora,qualiter ſint cognoſcẽda,docet Gal. libello illo, cui titulum indidit,de Generalibus morborũ tẽporibus,& lib. de Criſibus, ſtatu tamẽ morbus magis ingraueſcit & difficilior, atque intenſior q̃ principio aut alio quouis tẽpore eſt,vt Gentil.Fulginas abũdè in ſuis quæſtionibus probauit,cui Hipp.ſuffragatur lib.2.

Aphoriſmorum,quum ait;Omnia quum incipiunt & finiunt,leuiora ſunt:quum conſiſtũt, grauiora. Adde vniuerſam priſcorum cohortem,quæ morborum initio, victus rationem copioſiorem quouis alio tempore propinabat; tenuiorem vero in ſtatu,vtpote virtuti decumbẽti,ac à morbo oppreſſæ,Adhæreſcit iis,experimentum indicans quotidianum,in phlegmonibus apoſtematibus dictis, ſtatu materiã magis putridam & feculentam, quàm principio & augmento eſſe: Quæ omnia notæ certiſsimæ ſunt,in ſtatu & morborum vigore, morbos grauiores quàm quouis alio totius morbi tempore eſſe,in quo ſupremam cõcoctionem & putrefactionem ſimul reperiri fateri eſt. Quibus omnibus Truſianus alter Scotinus dictus,quòd vix abſcõditas eius opiniones Neoterici deſudantes medici intelligere poſsint, contrariatur;quum principio morbos grauiores quàm ſtatu eſſe contendat. Imaginatur.n. ſymptomata illa quibus ægri in ſtatu morborum affliguntur communia non vero propria & ex morborum malignitate & pernicie euenire,in cuius ſententiam Oribaſium ire hodie animaduertimus, vt cuique lectori manifeſtũ euadet.In declinatione autem vera & vniuerſali nullum mori,niſi noua ſuperueniente affectione,aut vitæ errore,certum eſt, quum morbus ſemel iudicatus eſt,Aegerque ab agone & pugna, hoc eſt criſi,iam euaſerit. Quæ vehe-

mens ac velox motus ad ſanitatem aut ad mortem definitur,Si enim ad ſanitatem ſubita fit conuerſio,bona dicitur criſis: ſin ad mortem, mala:Bona autem duplex eſt, perfecta, & imperfecta:perfecta,vbi integrè quis a morbo liberatur,& omnino huic aliqua affectu digna euacuatio contingit,vt per vomitum, ſputum, ſanguinis è naribus profluuiũ, modo morbus in partibus ſuperioribus corporis ſitum habeat:Si vero in inferiori ventre morbus conſtiterit,per vẽtris exonerationem,hæmorrhoides,menſes,et abſceſſus;Si autem in venis morbus domicilium habet,per vrinam,ſudores, & inſenſilem perſpirationem.De imperfecta verò criſi loquitur Hippocrates, libro Aphoriſmorum,quum ait:quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium,recidiuas facere conſueuerunt. Quę ſi per abſceſſum,hoc eſt concurſum mali humoris ab intrinſecis partibus in aliquã exteriorem corporis partem fiat, permutationis criſim Auicenna appellat; quæ ſi in morbi initio contigerit,lethale procul dubio eſt ſignum,vt in peſtilenti morbo videtur:Ante autem criticum diem magna fit perturbatio, vt Hipp.nos docuit Aphoriſmo illo,Quibuſcunque criſis fit his nox antea grauis eſt: Quæ verò ſubſequitur,magna ex parte leuior exiſtit. vnde rectè Galenus lib.3. de Criſibus, cap.2. prodit ne criſium motibus medici perturbentur,Decet autem medicum generoſum neque

turbari,neque futurum euentum ignorare, iis enim perturbationibus, continuo febricitantibus,ante iudicium euenientibus,ſcilicet anxietatibus,vigiliis,delirio,capitis dolore,colli, & ſtomachi inquietudine;aurium ſonitu, lachrymis inuoluntariis,labri agitatione,vehementi nouo rigore,& aliis multis.Vulgares admirantur,putãtque notas certæ mortis eſſe:Sed prudentes & ratione vtentes medici, rem aliter dignoſcentes, deplorati ſalutem prædicant. Scientes nimirum ante criticum diem perturbationem & anxietatem maximam fieri, quia medicus velut iudex reſidet in tribunali, ante quem duo litigantes accedunt, morbus ſcilicet,& natura:Quorum vnus alteri dicit,en vinco,alter inquit,non vincis; ſed ego : at vbi ingreſsi fuerint,& ſilentium indictum,diſcernit iudex,& ſic loquitur:Ille vincit,& quod antea fuit litigioſum,poſtmodũ efficitur quietũ:Sed in iis promptũ,& exercitatũ medicũ,qui calidã incolit regionẽ, eſſe nõ dubito: ſecus autẽ qui frigidam habitat, quum in regione calida criſes plures percipiũtur,vt Hiſpania,& Aphrica quarto & quinto climati ſubiacentibus; In Germania verò regione frigida, ſexto & ferè ſeptimo climati ſuppoſita rarò criſes fiunt, vt per ſeptennium exactè annotauimus. Nam vt de regione ad regionẽ & climate ad clima dicimus,ita quoque de aére ad aërem differentiis extare quis intelligere debet,quum Ferrariæ,

quàm præterlabitur Padus,fluuiorum rex Eridanus dictus, & Venetiis perpaucæ criſes contingant;Secus autem Anconæ, vbi plures non ſolum in æſtate,ſed hyeme viſuntur, proinde medicum in illis decem a nobis citatis rebus paucis carminibus comprehenſis exercitatum primo eſſe decet & oportet.Cęterum,ne ſic,illotis quod aiunt manibus,ab iſtis decretoriis diebus diſtringamur:animaduertendum duximus:quòd dies decretorius duobus eſt modis, aut enim laudabilis in quo eueniente criſi ſalutis certæ ſpes eſt,aut illaudabilis,in quo criſis rarò contingit,eueniente tamen lethale indicium eſt;& mortis præſagium: Laudabiles autem dies ſunt,tertius,quartus,quintus,ſeptimus,nonus,vndecimus,decimusquartus, decimusſept.vigeſimus,vigeſimusquartus, vigeſimusſept. 31. 34. 37. 40. &c. Ex quibus pręcipue ſunt 7. 14.20. Illaudabiles,ſecundus,ſextus,octauus,decimus, duodecimus, decimus ſextus,decimusnonus:In quibus diebus criſis veniens peſſima eſt,quia non ex natura vincēcente cũ virtute motus ille euenit,ſed ex morbi vigore naturam cogentis & ſtimulantis, talis enim criſis ſi optima apparuerit à morboq́ue ſignificauerit euaſionem, omnino tamen morbi recidiuam indicat: Si verò mala apparuerit, mortis appropinquationis notam eſſe ſcies.Decimustertius inter bonos & malos medium tenet, nec tam bonus, vt boni

dicti, nec tam malus vt mali dicti reputandus eſt. At dierum bonorum vt diximus, quidam iudicationis proprii ſunt, veri decretorii dicti, qui per ſeptenarium computantur: quales ſunt, ſeptimus, decimusquartus, & vigeſimus, nam tres ſeptenarii viginti circunſcribuntur diebus, vt docuit Galenus lib.3. Prædictionum capite primo & quarto: quibus in locis vigeſimum diem tertii ſeptenarii nouiſsimum eſſe perhibet, non verò vigeſimum primum, quum vigeſimus validam efficiat ſæpenumero iudicationem, vnde meritò Hippoc. quadrageſimum diem non quadrageſimum ſecundum decretorium haberi dixit, itidem & ſexageſimum & octogeſimum, non ſexageſimum tertium, nec octogeſimum quartum. Nam alii bonorũ dierum, ab iis qui per ſeptenarios dictos computantur, Iudices ſeu ſpeculatorii dicti quidã ſunt; qui ita dicuntur ac denominationem habent, quia iudicia alio die futura prænunciẽt, contemplandaque exhibeant: Qui per quaternarium contemplantur, ita vt cuilibet ſeptenario duo tribuantur quaternarii: exempli gratia, quartus dies, ab initio morbi computando finis erit primi quaternarii, initium verò ſecũdi; octauus verò tertii quaternarii initiũ quoque eſt, quia, ſecundus ſeptenarius ab eo incipit, finitur tandem tertius is quaternarius vndecimo die. Qui vndecimus dies initiũ quarti quaternarii habetur; cuius finis decimus

quartus erit: porrò quintus quaternarius a quartodecimo inchoabitur die, eo quòd tertius ſeptenarius copuletur: Cui finis decimo ſeptimo erit;Sed decimus ſeptimus initium ſexti quaternarii perhibetur, vt Galeno placet: Qui vigeſimum diem non verò primum & vigeſimum decretorium appellat, quum eo die iudicationes fieri magis præcipuas validioreſque quàm primo & vigeſimo die notauit; Eſt igitur vigeſimus dies, finis tertii ſeptenarii:& ſexti quaternarii; clarius tamen vt hæc intelligant qui hæc legerint,repetere non grauabor. Sunt igitur iudices ſeu ſpeculatorii præcipui dies, Quartus ſeptimi, Vndecimus quarti decimi:decimus ſeptimus vigeſimi, & vt Eraſiſtrato & Archigeni placet, & poſt eos Oribaſio & multis aliis,decimus octauus vigeſimi primi ſpeculatorius eſt: Si.n. quarto die nubecula in vrina rubicunda aut alba apparuerit,concoctioque in ſputo & egeſtione fuerit, ſimulque per vniuerſum corpus ſudores et madores, aut ex naribus ſanguinis profluuium; operationeſque optimæ fuerint, vt appetitus bonitas,mentis tranquillitas & huiuſcemodi alia; Septimo die iudicium futurum ſperandū eſt;Quæ omnia ſi vndecimo die euenire contigerint,quartodecimo die iudicationē fieri certum eſt:Si vero decimoſeptimo die; in vigeſimum iudicium terminari præſagire licet; Alii vero dierum bonorum intercalares nominan-

tur,intercidentes quoque dicti, quia interſe-
runtur interciduntque,& intercalantur inter
dies præcipuos decretorios dictos,vt in acutis
ſebribus,tertius,quintus,ac nonus, in quibus
criſis plerunque intercidit. Hos vero decreto
rios dies atque circuitus ſeptenarios & quater
narios recte admodũ Hipp.lib. Aphor. oſten-
dit,quum ait:Septenorum quartus eſt index al
terius hebdomadæ octauus:eſt autẽ & vndeci
mus contẽplabilis: ipſe.n.quartus eſt alterius
hebdomadæ: rurſus verò & decimuſeptimus
cõtẽplabilis, ipſe ſiquidẽ quartus eſt a quarto
decimo,ſeptimus verò ab vndecimo.hæc Hip.
Quibus Oribas.multa alia tanquam Hipp.ger
mana adiũgit,vt ex cõmen.quos ſuper Aphor.
ſcripſit,coniicere eſt:Sed reuera illa Hippocra
tis non ſunt, ſed ab aliquo illi loco adiecta,
quum omnino Hipp. & Galeni doctrinam nõ
ſapiunt,ſed eam potius peruertunt ad iudica-
tiones præcipue facientem; Nam eo loco hæc
Oribaſius interpoſuit verba; inſpiciendus eſt
& quintusdecimus dies.Hic enim tertiæ heb-
domadæ contemplatorius eſt,quæ procul du-
bio diſſona ſunt à Galeniana & Hippocratica
ſententia,non minus quàm alia ſequentia. Cõ
ſiderandus & vigeſimusprimus: & inferius,
nec nõ quadrageſimumprimũ inſpicere opor-
tet,vt teſtatur Galenus commentario prædi-
cti Aphoriſmi: Sic enim verba,quę lõge ab eis
quæ Oribaſius interpoſuit,ſcribit,inquiẽs.Nã

ſecundæ hebdomadæ iudiciū diē octauum eſſe dixit;non tamen tertiæ quintumdecimum; quēadmodum nonnulli poſt ipſum exiſtimarunt;quoniam neque vigeſimumprimum pro termino ſtatuit,ſed principium quidem tertię hebdomadæ quartumdecimum:finē autem & terminum,vigeſimum. Perpēditis igitur Hippocratis illa citata non eſſe verba, ſed potius Pelopis aut Lyci,vel Ruffi,aut alicuius qui Eraſiſtratum inſequitur,vel Ptolemæum & aſtrologos,qui vigeſimūprimū diē decretorium faciunt,non verò vigeſimū,ac conſequēter decimūquintū principiū tertiæ hebdomadæ cōſtituunt,nō verò decimūquartū,vt proprio loco vberius indicabimus,quos Oribas. ſecutus in hac parte eſt, veluti plures alii neoterici: Sed nō deerit iuuenis ſtudioſus,qui forte fortuna dicat,mentē Hipp.eſſe, quòd vigeſimaprima dies decretoria ſit, non verò vigeſima, vt ex Hipp.elicitur lib.1. dè Morbis vulgaribus,quū ait; In acceſsionibus ſæpius fieri iudicia, eo quòd in illis vehemēter humores moueātur et veluti ebulliētes erūpant,ſanguinis profluuio, vel ſudoribus, vel vomitu, vel deiectionibus, vel hæmorrhoidibus,vel mēſtruo mulieribus, tū propterea quòd id tēporis ad excernēda illa impellatur natura: ſimul quod grauata & onere preſſa ad excernēdū irritetur: ſimul quòd illis magis fuſis & excretio humorū noxiorum prōptior,& iudiciū fiat procliuius,ſubdicēdo,

Circuitum vero qui iudicant imparibus diebus,primus,tertius,quintus,ſeptimus , nonus, vndecimus,ſeptimusdecimus , primus vigeſimus,& cætera, in quibus primum vigeſimum tanquam decretorium citat , non vero vigeſimum,nec in eis qui paribus iudicant diebus. Cui reſpondemus,primo quòd ea citata verba Hippocratis non videntur,ſed alicuius qui ea interpoſuit,quod ita eſſe iudicatur,quia Galenus in enarratione dubitat circa verbum circuitus,& nonnulla alia;hoc tamen ſubticet, ac ſi in ſuo codice ſcriptum non eſſet,quod ſi eſſet,procul dubio non ſubticeret . Secundo reſpondemus & melius,ac ad Galeni intentioné, quòd primus vigeſimus dies, decretorius eſt, non adeo tamen efficax,vt vigeſimo diei comparari poſsit.Videntur autem criſes vigeſimo primo die,vt teſtaturHippocrates,citato loco, & poſt eum Galenus lib.3. de Diebus decretoriis antea quàm ſui menſis rationem reddat,dicens ; Quorum acceſsiones imparibus eueniunt:horum & iudicia ad vigeſimum primũ diem delabuntur;adeo tamen inefficaces vt illarum conſiderationem non habere ſatius fuerit.Qua de cauſa vigeſimum diem iudicatoriũ conſtituere melius eſt,quia in eo iudicationes validæ & potentes fiunt,vt experientia ipſa teſtatur:Quo factum eſt, vt Hippocrates vigeſimum diem tanquam iudicatorium ſæpe deſcribat,vt libro quarto Aphoriſmorum , aphoriſ-

mo vigeſimo ſexto ſic dicente; Sudores febricitanti ſi inceperint boni,& tertio die,& quinto,& ſeptimo,& nono,& vndecimo,& quarto decimo,& ſeptimodecimo, & vigeſimo,& vigeſimo ſeptimo,& trigeſimo quarto, hi enim ſudores iudicant morbos: qui vero non ita fiunt laborem ſignificant & morbi longitudinem,& recidiuam.Non minus hoc ſatis probari poteſt,ex libro ſecundo Prædictionum,capite decimo,aphor. quinquageſimo ſeptimo, & Hiſtoria Chærionis commentario ſecundo in tertium librum de Morbis Vulgaribus, & hiſtoria Abderæ Nicodemi commentario tertio in librum tertium,Veluti hiſtoria Hermocratis commentario primo in librum tertium, & hiſtoria Clazomenii commentario tertio, in librum primum,vt alios ſexcétos locos prætercam,quos longum eſſet enumerare. Sed cuinã potiſsimum rationi Galen.innitatur,vt vigeſimum diem magis iudicatorium quàm vigeſimum primum dicat,ſubſcribere minime grauabor,vt Galeni mentem tertio libro de Diebus iudicatoriis legentes exactè teneant. Statuit igitur Galenus vigeſimum diem vltimum tertiæ hebdomadæ,& ipſum magis iudicatorium quàm vigeſimum primum facit ex lunari curſu,pro quo ſcire licet, lunam in viginti ſeptem diebus & octo horis, ſuum curſum in zodiaco conficere,quod ſpatium,quatuor erũt hebdomadæ, quarum quælibet integros non

habebit dies ſeptem, immo vnicuique deerũt quatuor horæ,id eſt ſextãs vnius diei,quia viginti ſeptem dies & octo horę,per quatuor diuiſi partes conueniunt vnicuique harũ quatuor partium,dies ſex & horę viginti,cuius integri numeri ſcilicet viginti ſeptẽ dierũ & horarum octo,ſi tres quartas partes contemplemur ac ſimul exaggeremus eas,inueniemus viginti dies,& horas duodecim cõplecti: quare vigeſimum primum diẽ,tres iſtæ hebdomadę quum non attingant, prætermittit, & vigeſimum pro ipſarum termino conſtituit.Sed dubitabit aliquis cur hi dies æquales non ſunt, cui reſpondet Hipp. id mirum non eſſe libro Præſagiorum,ſi hebdomadę integrę non ſint, quia nec annus integer eſt, quippe qui ad trecentos ſexagintaquinque dies & quadrantem perueñit:nec menſis integer eſt, quia maior ſemper eſt viginti nouem diebus, minor uero triginta, ita vt viginti nouem dies & duodecim horas complectetur.In quo loco animaduertendum eſt,per menſem Hippocratem & Galenum intellexiſſe non quidem circuitum illum quo Luna zodiacum circuit,qui in viginti ſeptem diebus & octo horis fit,quem circuitum,Menſem circuitus,vel reuolutionis appellamus:ſed potius ſpatium à coitu Lunę ad aliũ coitum,qui in viginti & nouem diebus, & horis duodecim perficitur:Nam quum Luna à coitu recedit, nunquam redit in locum à quo

diceſsit

niſi in viginti ſeptem diebus & octo horis. Verum quia in hoc temporis ſpatio Sol progreſſus eſt viginti ſeptẽ fere gradus, neceſſarium eſt ſi Luna coire debeat, illam adeo progredi vt hos gradus ęquet, quod facit in duobus diebus & quatuor horis vel circiter, quos dies & horas ſi addiderimus viginti ſeptẽ diebus & octo horis iam elapſis, reſultabunt dies viginti nouem & horæ duodecim, & tũc Luna cum Sole coitum facit, & ſic dicitur mẽſis de coitu ad coitum, ſiue menſis coitionis vel cõiunctionis, qui vt dixi continet dies viginti nouem & horas duodecim, nã Luna ſingulis diebus tredecim gradus fere peragit, dicimus autem fere quia medicę conſiderationis minutiſsima quæque reſpicere non eſt. At Galenus vt Menſem ſuperiorẽ dictũ circuitus, qui viginti ſeptem dies & horas octo cõplet, vt ſuo propoſito non deſeruientem prætermittit, quia eius tres hebdomadæ conſtituunt viginti dies & duodecim horas, quæ duodecim horæ quum indifferentes ſint ad vigeſimum diem vel ad vigeſimum primũ, ita quoque menſem iſtum coitionis vt ſuper cedentẽ terminum ab Hippocrate immo & Archigene conſideratũ, derelinquit, quia tres huius menſis hebdomadæ viginti duos dies, & horas tres continent. Qua de cauſa ab iſto menſe tres integros dies detrahendos iubet Galenus quia in illis Luna

ſilet,non lucet,nec aërem immutat, imo quaſi combuſta eſt, & nullos(quaſi vel conſideratione indignos)mittit effectus,Vnde ſi ex viginti nouem diebus & horis duodecim,tres dẽpſerimus dies, remanebunt dies viginti ſex & horę duodecim, qui dies & horæ ſi in quatuor partes diuidantur, quælibet pars ſex habebit dies & horas quindecim, Quarum tres partes ſiue tres hebdomadę nondum vigeſimũ diem attingunt: proinde iſtum quoque menſem vt ſuæ conſiderationi non deſeruientem prætermitit, & medicinalem quendam menſem ex iſto,& illo alio dicto circuitus, vigintiſeptem dies & horas octo continente excogitauit: ſequenti ordine,copulantur viginti ſeptem dies & octo horæ,& viginti ſex dies & duodecim horæ,qui dies cum horis dictis copulati,reſultant dies quinquagintatres & horæ viginti, quos ſi partiamur,habebimus cõmune quoddam medium, quod eſt viginti ſex dies & horæ viginti duę,quem numerum ſi per quatuor hebdomadas diuiſerimus,vnicuique reſpondebunt ſex dies & horæ decem & ſeptem cum dimidia hora:quod ſi tres hebdomadas ſimul iunxerimus,in eis contineri viginti dies & horas quatuor & mediam horam comperiemus, vnde vigeſimus dies decretorius dicẽdus eſt magis quàm vigeſimusprimus, quia quatuor tantum horæ cum dimidia vigeſimum diem

excedũt,quæ magis ad vigeſimũ die᷑ accedunt quàm vigeſimũ primũ,& hac de cauſa quia ex directo menſis hic cæteris me᷑ſibus citatis, magis vigeſimo dici reſpondet, tanquam verum & germanum recipit, & amplexatur,que᷑ medicinalem menſem appellat, qui iure deſcriptus ſit vel non,aliorum ſit iudicium; nos autem in pręſenti ſatis feciſſe putamus,nec lectori ingratum; ſi Galeni mentem libro tertio de Diebus decretoriis, paucis iis patefactam dimiſerimus, cum quibus firmiter aſſeueramus, non opus eſſe medicum hac tempeſtate hanc Galenianam inſequi methodum inueniendi dies iudicatorios,& eo magis, quia Medicus artifex ſenſualis eſt,res in latitudine conſiderans,non verò in puncto. Nouimus.n.nos ex praxi frequenti,id quod Hippocrates quoque ſcriptum reliquerat, eos quibus criſis futura eſt,antea per plures horas multa pati,vt anxietates,delirium,vigilias,capitis dolorem,colli & ſtomachi inquietudinem,aurium ſonitũ, lachrymas inuoluntarias,labiorum agitatione᷑ nouum rigorem,& multa alia, quæ omnia ſigna certa ſunt futuræ criſis.Proinde mea ſententia medicus quum morborum dies computare aggreditur, integros dies computabit, nullis fractionibus dierum amotis, quod Galenus quoque agendum præcipit primo & ſecũdo libris de Diebus decretoriis,antea quàm

menſem illum excogitatum, tertio libro de Diebus decretoriis, in lucem mitteret; quem librum potius, vt amicis placeret, quàm vt rei medicæ adiumētum afferret aliquod, ſe ſcripſiſſe fatetur; Satis prioribus duobus libris contentus, in quibus diem contemplatur viginti quatuor horarum, vt Archigeni quoque placet, Eraſiſtrato, & aliis ſexcentis primæ claſſis medicis, quinimo ipſe Galenus ſæpe inquit diem quum dico in ea ſignificatione accipi volumus, vt non ſolum lucem, ſed etiam noctem complectatur, vt libro primo de Criſibus, capite decimoſeptimo & libro Artis curatiuę ad Glauconem, & ſecundo de Criſibus, capite ſecundo, & libello de Septimeſtri partu, vbi ait Diem in præſentia appello interuallum viginti quatuor horarum æquinoctialium: Sic enim & annum trecentis & ſexagintaquinque diebus, & quarta inſuper diei parte conſtare dicunt: Tempus verò menſtruum, circiter viginti nouem cum dimidio, & cætera, vt ſexcentos alios prętercam locos, in quibus dies integros contemplatur, antea quàm librum tertium de Diebus decretoriis deſcriberet, in quo coactus eſt vt vigeſimo diei dignitatem tribueret non verò vigeſimo primo, dies diminutos & nō integros numerare, computabit igitur medicus morbum ab ea hora in qua æger læſionem operationum ſenſibiliter perſentit, inte-

gros numerando dies,nullas ab eis fractiones aut portiunculas demendo, quia vt dixi dies decretorii propter criſim in illis euenientibus contemplantur,quæ antea quàm eueniat, plura ex ſe ſigna tribuit,per quæ medicus, in criſis futuræ cognitionem,deuenit, aduertendo tamen quod morbi bilioſi & acuti plerunque in imparibus terminantur diebus, quia criſes paroxyſmorum inſequuntur circuitus, ſanguinei verò in quarto die pari, veluti chronici morbi qui paribus diebus plerunque terminum habent,vt ſunt pituitoſi & melancholici, nec hoc tantum animaduertẽdum eſt, ſed etiã ipſius morbi (vt nos docuit Galenus) mos ſi moderatus, & mitis vel prauus atque malignus.Nam vnuſquiſque morbus certum ſibi vendicat euacuationis modum,quo propoſito facile diiudicamus quali euacuatione humores,die critico deponendi ſunt,vel ad quod iudicium accedere debeant,Iecinoris autem gibbas partes male affectas per vrinam, veluti ipſius reſimam per aluũ expurgari norunt medici, nec minus per aluum expurgantur inteſtina,lien & ventriculus, quàm per lotium renes,veluti loca quæ ad thoracem, & pulmonem ſpectant,per ſputum:habet enim (vt ſummatim dicam)quæque membra annexas ſibi vias per quas nocuos reiiciunt humores, Quarum aliqua ſi claudatur homo ſuperſtes eſſe

non poteſt.At hæc breuiter dixiſſe ſufficiat, quibus finem imponere nefas non eſſet, niſi in mētem veniſſet,quòd qui hæc legerit,ſi mo do quis legerit,noſtrum iudicium,aut ſententiam forte in diebus decretoriis deſiderabit, optabitque in præſenti dierũ criticorum cauſas reddam,cui obtemperare decreuimus, malentes ingenii proprii iacturam facere, quàm ſuſpenſum relinquere.Omiſsis igitur a Conciliatore ac Pico Mirādulano dictis, ab aliiſque ſexcentis laqueum mandantibus præcepto Galeniano,qui in horum iudiciorum inquirēdis cauſis,medici ne diſtrahantur,hortatur; breuiter proponemus, non dubitantes, veritati ac naturæ dierum decretoriorũ magis accedere,quàm quæuis alia hucusque excogitata ſequi,quum ex naturæ fundamentis deprompta ſit,& naturæ ita alligatur vt diebus decretoriis cauſam ineſſe dixerimus,quam numeris vel muſicę ineſſe percipimus:ſicut enim nos latet, cur in muſica dia paſon, ſiue in numeris proportio dupla,conſona eſt,& vniſona: ſeptima verò diſſona & diſcors, ita in acutis morbis,cur iudicationes fiant ſeptimo die,& quartodecimo,nos fugit,aduerſatur quippe ſeptima primæ,vt paulò inferius cum conſonãtias & diſſonantias recenſerimus,indicabimus: vnde ſeptimam morbi origini omnino contrariam eſſe mirari non erit,& eo magis quia na-

tura ſeptima quieſcere poſcit,ac onus & morbi grauitatem ex ſe propulſare vt quietem adipiſcatur,conatur : quo factum eſt, ſeptimum omnes tanquam regem inter decretorios dies collocent,à quo cæteri dies nexum quendam indiſſolubilem trahunt, tam antepoſiti, quàm poſtpoſiti,quem nodum, ac alligationem,nexumve noſcens Cicero libro de Somnio Scipionis,dixit : Septimus numerus omnium rerum nodus eſt:nec immeritò,quia Pythagorici ſeptenarium numerum humanæ vitæ vehiculum ac complementum appellant : complectitur enim ſeptenarius numerus corpus & animam,nam corpus ex quatuor conſtat elementis,& totidem qualitatibus afficitur:animęverò ternarius tribuitur,propter triplicem vim eius,ſcilicet, rationalem, iraſcibilem, & concupiſcibilem, adeò vt dicere poſſimus,ſeptenarium numerum animam corpori coniungere,quem quoque tanti fecit Moſes,vt illum Deo aſcripſerit,in eoque Deus requieuerit ab opere ſuo,dixerit, ac poſtea filiis Iſrael tanquam celebratiſsimum haberent cõmendauerit,vnde Poeta Maro cecinit, Numero Deus impare gaudet : cuius dignitates Linus poëta antiquiſsimus, paucis iis carminibus complexus eſt,inquiens.

Septima cum uenit lux,cuncta abſoluere cœpit
Omnipotens pater,atq; bonis eſt ſeptima, & ipſa

Eſt etiam rerum cunctarum ſeptima origo
Septima prima eadem, perfecta & ſeptima ſeptem:
Vnde etiam cœlum ſtellis errantibus altum,
Voluitur & circlis totidem circum undiq; fertur.

Iis addere poſſumus, ſeptimam auream ætatem futuram, quæ vt fertur vniformis primę & concors in omnibus erit, vel vt Lactantio Firmiano, libro ſuarum Inſtitutionum placet, cæteras ſuperabit ætates, quia homines in futurum victuri ſunt, nec temporum iniuriis ſuppoſiti erũt, ſed ne ſeptenarii numeri encomiũ in præſenti deſcribere videamur, receptui canentes, dicamus, quod numeri conſonantes, ſiue vniſoni, ac inter ſe in muſica reſpondentes ſunt, ſequentes.

1 3 5 6 8 10 12 13 15 17 19 20

Eſt igitur conſonantia, ac proportio vniſona, vnius ad tres, ad quinque, ad ſex, ad octo, decem, duodecim, tredecim, quindecim, decem & ſeptem, decem & nouem, & viginti, vt in figura apparet: Diſcors verò proportio, ac diſſonãtia inter iſtos quoque numeros habetur.

1 2 4 7 9 11 14 16 18

Vnius ad duos, quatuor, ſeptem, nouem, vndecim, quatuordecim, ſexdecim, decem & octo: De quorum numerorum conſonantia

vel diſſonantia,rationem inueſtigare, ſtultum procul dubio eſt:vt igitur perpenditis, numerus ſeptimus,à primo diſcors & diſſonus eſt, & quartusdecimus a primo quoque:quia ſeptem & ſeptem ſunt,adeò vt propter has diſsidentias,& diſcordias,inter morbum & naturam,magna oriatur pugna,& conſequenter in iis diebus potētiſsimæ criſes fiāt:iis adde,vt in muſicis inſtrumētis, octaua cōcors & vniſona eſt ſuo principio, & decimaquinta eidem quoque principio concors & vniſona eſt,vt ex prima figura apparet , ita quoque octauo die & decimo quinto , iudicationes ad ſalutem perfectam & exactam fiunt.Nam ſeptimo die , & quarto decimo, criſes cōmotionis & euacuationis fiunt , octauo vero & quintodecimo, ipſarum criſium ad ſalutis complementum oritur,quod ex numerorum vniformitate ac conſonantia , euenire , quicunque hæc intellexerit , vel inuicte dicet . Ita enim ſe habet ſeptenarius numerus, in numero dierum criticorum ſicut dies duello ſignatus , in quo inimici congredi debent, quia in eo diſcordia ex directo morbi initio reſpondens comperitur , quia vt dixi inter ſeptenarium numerum,& primum diſcordia eſt.At quia vt fertur triumphum nemo ante victoriam canere poteſt , ita quoque natura ad priſtinum ſtatum, & ſanitatis originem redire non poterit

BIBLIOTECA NAZIONALE EMANUELE III

niſi primo inimicum,hoc eſt morbum vicerit & ſubiecerit,quod ſeptimo die plerunque cõficere ſcimus;octauo verò die vniformi,ac primo vniſono, ad ſanitatem & quietem reddita eſt,Si tamen in aliis diebus criſim fieri contingat,id eueniſſe dicendum eſt,quia cæteri critici dies ſeptimi naturam ſapiunt,& cum eo nexum ac vinculum habent;vt enim diſſonantia vnius ad ſeptimum eſt,ita quoque ad nonum vndecimum decimum quartum,quinimmo & ad quartum;tertio verò die ſi criſis fieri contingat,contigiſſe credendum eſt, quia medii ſeptenarii naturam ſapiat,vt Galenus quoque innuere videtur:vnde Oribaſius recte mea ſententia,& ad Galeni mentem Aphoriſmum illum interpretatur dicentem, febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare,Intelligens,quod febris, niſi die critico deſierit,recidiuatio timenda eſt:Nec enim quartusdecimus dies,nec vigeſimus tanquam pares reputandi ſunt,quia ſecunda hebdomada ab octauo incipit die,& ſunt ſeptem, & ſeptem dies:qui vtique ſequeſtrati impares ſunt quod & de vigeſimo dicendũ reor,quũ tertia hebdomada a quartodecimo numerationem ſuã habeat, vt ex dicẽdis apparebit. Quæ ideò vberius deſcribere licuit,vt ſingulorũ dierũ criticorũ lectores notitiã habeãt exactã,nec de illis quicquam quod deſiderẽt, occultetur.

De primo & ſecundo die.

TESTATVR Galenus primo libro de Diebus decretoriis, ſe ab adoleſcentulo dierum criticorum naturam obſeruaſſe, vt ex ſua ipſius experientia, de ipſorum diſſenſione, aut conſonantia iudicaret, in quorum obſeruatione, nihil quod differret ab eis quæ Hippocrates de illis memoriæ cómendauit, inuenit: quã quam prioribus Epidemiorum libris, in quibus multa huic negotio conuenientia comperiuntur, paruam, aut nullam Galenus ipſe tribuat fidem, quum eos Hippocrates vir, nimirum verax ſcripſerit eo tempore quo nondum ſpeculationes experimentis comprobauerat, qua de re generatim ſententiam de illis proferre non audebat, vnde argumentum quod capite ſuperiori tergiuerſator in nos torquebat, facillime diluimus, quũ primũ & vigeſimum diem tanquam nobilem decretoriorum, non verò vigeſimum, ex libris illis inculcabat, quorum dierum decretoriorum cauſam Galenus quum inueſtigaret libro primo de Diebus decretoriis, naturam quãdã propriã & eximiam eſſe coniicit, quam capite ſuperiori nos inueniſſe nõ dubitamus: quin potius ſcopum attigiſſe certi ſumus; quamquam non deerunt hodie qui vulpina aſtutia armati ac muniti nulla rerum experientia ſuffulti in nos de

bacchentur,quos in vniuerſum cum ſua perfidia,& debacchatione,ac loquacitate miſſos facimus,ad rem,de qua propoſitum eſt agere,accedentes,primo ſignificantes,nos Galeni more,morbo initium dare,ab ea hora qua æger operationum læſionem ſenſu percipit.

Primo igitur & ſecundo die,vt ſæpe Galenus tradit,& Auicenna ſecunda Fen libri quarti interpretatur,raro iudicationes fiunt optimæ,quinimo peſsimæ & mortales, quia optimæ iudicationes in morborum ſtatibus continuo contingunt, vtpote poſt concoctionis apparitionem materierum,quam in principio nunquam videre contingit,vnde rectè admodum dixit Auicenna:In principio nunquã contingit criſis niſi pernicioſa, & ſubdit: & criſis quæ fit ante ſtatum,& concoctionem,cũ multa & ſuperflua euacuatione, mala omnino eſt, quare non decipiaris per eam,quia illa euenit, propter multitudinem materierum expulſarum, abſque naturæ regimine, ſcitè enim Auicenna ex Galeno hæc interpretatus eſt, quum morborum principio,quæcunque fiat euacuatio per naturam concoctionis artificem,regulata non ſit, ſed magis ſymptomatica, humoribus naturæ inferentibus vim: Humores enim ob nimiam & excelſam ipſorum quantitatem, aut obnoxias & acutas peſsimasquè qualitates, virtutem irritant expultricem,

quæ irritata; humores pellit, extrudit, & abigit antea quàm retentrix virtus retinere deſinat, vel male afficiunt virtutem retentricem, adeò vt quos retinere debuiſſet humores non retineat, quo fit, expultrix virtus quæ ſemper expellere nititur id quod retentrix retinere deſinit, humorem via ſymptomatica deponit; Demum euacuatio principio morborum facta peſsima omnino eſt, quum vel mortis notam minatur: vel longam portendit ægritudinem, cæterum, ne Andabatarum more incedamus, ſcire licet, quod morbi principium triplex dicitur. Vnum quod morbi cuiuſque inſultui tribuitur, latitudine carẽs, & ſimplex dicitur. Secundum, quod ad tertium extenditur diem, quod tantum Theſſalus ille nouit, vt Galenus retulit libro primo de Criſibus capite decimonono. Tertium verò morborum principium dicitur id quod nos vnam morbi partem nominamus, principium ſcilicet, & eſt illud vniuerſum tempus in quo materierum concoctio nondum apparet, exemplum nobis eſt, in Anaxionis hiſtoria, cuius morbi principium ad vndecimum vſque prorogatum eſt; ſi igitur primo die, vel ſecundo, euacuationem aliquam effatu dignam videre contingit, eam principio morbi tribuere non eſt, ſed potius ſtatui, aut inclinationis initio, poſsibile enim eſt morbi principium

adeò eſſe breue vt primo die, in ſtatu morbum ipſum eſſe iudicemus: Sic enim Galenus libro primo de Criſibus, nobis ſuffragatur, quum de iis morborum temporibus loquatur, dicens, extreme breue vtrunque horum temporum ſæpius fieri contingit, adeò vt in primo die morbus ad ſtatum perueniat; Hanc verò Galeni ſententiam quotidie veram vel inuictè conſpicimus, quum nobis morborum peracutorum, vel exactè peracutorum ſæpe principia effugiunt & occultantur. Multoties autem primo die morbi cōcoctio adeò in lotio bona apparet, vt ipſum dixeris morbum ab ſtatu inchoaſſe, quod tamen impoſsibile eſſe noſti. Non enim contingit morbum ad augmentum aut ad ſummum vigorem venire, niſi prius initium habeat. Habent igitur plerunque morbi tempora hæc adeò occulta, vt ea deprehendere impoſsibile ſit concoctio ſi tamē in initio morbi appareat, veluti nebula aut hypoſtaſis in lotio, ea naturę operę, & materierum benignitati magis quàm ſanitati præteritæ tribuenda eſt; An tamen in principio morbus rectè terminari poſsit, percunctabitur aliquis, cui ne in longum remoremur, reſpondemus, quod ſic: quum aliter in principio factæ euacuationes nullius eſſent profectus, quæ ſæpe morbos intercipiunt. Intelligenda igitur ea dignitas venit, morbi qua

tuor habent tempora,id eſt,morbi conſiſtentes ac firmati materiales,non intercepti, ordine ſecundum concoctionem quatuor habent tempora:cæterum diaria febris primo die abſoluitur,quæ materialis quum non ſit, in eа iudicium ſpectari non debet,proinde per iudicium terminari primo die aut initio ſecundi dici non debet.

De tertio die Critico.

PRIMVS dies decretoriorum,ab ipſo morbi principio computando, tertius eſt, vt placet Hippocrati libro tertio Prædictionũ,& illius enarratori Galeno, qui in vniuerſum febres mitiſsimas,haud quaquam maleficas,ſimplicißimas dictas, quibus ſecuritatis indicia extiterunt,intra primum quaternarium terminari dicũt. Pari modo maleficas quoque febres, quibus exitioſæ notæ inſunt, intra dictum terminum interimere:cuius cauſam Hippocrates inueſtigans,ibidem inquit,quia prædictarum febrium primus impetus, intra primum quaternarium abſoluitur: prædictas.n. febres,quarto die aut citius terminari tradit, quod Galenus animaduertens inquit itaque conſtat,vt tertium diem adnumeret decretoriis,dum ait, Quarto die aut citius definunt. Itidem libro de Vulgaribus morbis primo

voluit,primum inter decretorios dies ſcribẽs tertium.Eſt igitur tertius dies, decretorius ex coincidentibus,vt tradit Galenus lib.3.de Diebus decretoriis,ſic dictus , quia quum quarto die iudicatio futura eſt , & materia velociter mouetur,iudicatio anteponitur & eam tertius ſibi vendicat,non minus ac quintus, Nam quũ natura quarto die defatigata eſt , minimeque irritata,vt iudicationem in eo compleat , poſtea in quinto eam perficit & complet , ita vt ſicuti tertius propter velocitatem iudicatorius efficitur,ita quintus ob tardum motum. Sunt igitur tertius & quintus dies decretorii vt Galeno placet,quia quarto iudicatorio,propinqui ſint,vel potius decretorii dicendi ſunt quia iudicationes plerunque in iis eueniant diebus,quibus acceſsiones contingunt , vnde acutiſsimi morbi ſuas iudicationes tertio die, & impari ſæpe habent,vt tertio libro de Criſibus apud Galenum millies legitur : cæterum tertio die poſt partum,febre eueniente, numeratio habenda eſt ab ipſa febre , vel potius ad hora partus, alibi diſſeremus.

De quarto die decretorio.

QVARTVS dies omnium Medicorum conſenſu,decretorius eſt , vt ex Hippocrate elicitur libro tertio Prognoſticorũ,textu ſecundo

ſecundo,& libris de Morbis populariter vagantibus,ac ex Galeno ſexcentis in locis,præcipuè loco citato & libro quarto Aphoriſmorum,enarratione trigeſima ſexta, vbi ait, nunc verò a tertio incepit, qui anticipat quartum in breuioris temporis morbis, & poſt hunc quintum ſcripſit, vno die quarto tardiorem:ſic enim ferè in omnibus exemplaribus inueniet,quum quartus dies in aphoriſmo nõ ſit ſcriptus,quamuis hic dies ſit primus iudicatorius:Verum tamen ipſum nunc prætermiſit,vel ipſe Hippocrates, vel qui primus librũ ſcripſit:Si verò omnino Hippocrates illũ præteriit,hanc ob cauſam exiſtimo illud feciſſe, quoniam morbi plurimi peracuti,qui cum ſudore iudicantur, tertio, & quinto die magis quàm quarto iudicium ſuſcipiunt; rariores.n. ſunt,qui die quarto iudicãtur, & hoc à me primum fuit inuentum per experientiam, ob hoc ipſum quærente quoniã dies quartus fuerat ab Hippocrate in Aphoriſmo prætermiſſus,hic autem videtur accidere,quoniam morbi peracuti primam ſtatim acceſsionem vehementiſsimam habent,& reliquas illis proportionales per diem tertium; Didicimus autem quòd in vehementioribus acceſsionibus iudicia fiunt,& quod morbi qui in diebus imparibus acceſsionem habent,citius iudicantur:qui vero paribus,tardant, atque ideo ſi etiam in

principio aliquis morbus incitatur, hoc magis accidit in diebus imparibus, ſi tardare debeat, ad dies pares vehementiores acceſsiones trãs feruntur: Hæc itaque habeo quæ dicam de die quarto: Hactenus Galenus: qui diem quartum primũ decretoriorũ deſcribit, & ita illum decretorium facit, vt propter illum, tertium, & quintum decretorios appellet, vt libris de Diebus decretoriis videre eſt: quia ſi tertio die, & quinto die, iudicationes contingunt, non ob aliam cauſam contigiſſe Galenus tradit, niſi quia quarto diei propinqui ſunt, vel vt nos putamus, quia ſeptenarii naturam ſapiant. Inquit enim Galenus, quum criſis quarto die futura eſt, & humor ſua acutie, aut multitudine, vel mala qualitate naturam concitat, criſis properatur: Si verò quarto die natura defatigata iudicationem perficere non potuit, quinto ſequenti criſis perficitur, quibus adde, quia criſis in idem cum acceſsione incidit tempus; vt Galenum ſępe adnotaſſe legimus: Eſt igitur, vt ad inſtitutum redeamus, dies quartus decretorius, contra quod axioma inſurget fortè aliquis dicturus, quartum diem non eſſe decretorium, quia Galenus lib. 3. de Criſibus teſtatur ſe die quarto, ſemel tantum criſim vidiſſe; Archigenem verò bis, quibus verbis Auicenna ſubſcribit, Fen ſecunda libri quarti, dicens, Iudicationes rarò die quarto fieri, cui nos reſpõ-

demus dupliciter,primo quartum diem decretorium natura ſua eſſe,quia tamen morbi exactè peracuti bilioſi ſunt,acceſsiones ſuas in diebus imparibus habentes,fit inde vt criſes quoque ſuas in imparibus habeant: contingunt.n. criſes in eiſdem diebus quibus acceſsiones fiunt,vnde criſis tertio vel quinto die euenit, raro verò quarto, quod Galenus quoque innuit,libro quarto Aphoriſmorum enarratione trigeſima ſexta,quū dicit: Rariores enim ſunt morbi peracuti,qui die quarto iudicantur, & à me hoc inuentum fuit, vehementer propter hoc ipſum dubitante:vnde tertio libro de Criſibus,capite quarto clarius dixit, Semel tātum in quarto criſim vidiſſe,quam quoque Archigenebiss antea viderat ſolum. Secūdo reſpondemus,quòd Galenus & Archigenes raro viderunt morbos in quarto per criſim terminari bilioſos: ſecus autem ſanguineos,nam bilioſi,vt diximus,morbi tertio vel quinto die potius finiuntur:quia eiſdem diebus acceſsiones ſuas habent,cum quibus criſes ſæpe ſimul incidunt:vnde Galenus & ante eum Archigenes, hoc ſciētes,notarūt ſemel ſe vel bis tantū vidiſſe morbos bilioſos in quarto die terminari. Nam de ſanguineis morbis, & ſynochis ſecus eſt,qui,tantum abſunt vt tertio vel quinto die terminentur,vt potius quarto ſemper criſim habeant,quod ita eſſe experientia indicat, &

Galenus fatetur libro tertio de Criſibus, vt pleroſque alios ſileam locos. Cæterùm quartus dies, index ſeptimi diei eſt: Si enim quarto die, concoctionis, & cætera bonæ valetudinis ſigna apparuerint, ſeptimo die morbum finiturum, iudicandum eſt. Si verò prædicto quarto die mala ſigna apparuerint, ægrum ſexto die moriturum præſagire licebit. In bonis igitur & ſalutiferis morbis quartus dies ſeptimi ſpeculatorius eſt, in malis verò & lethalibus, ſexti, ita vt ſeptimi diei, & ſexti, quartus dies index & ſpecula dicendus ſit.

De quinto die decretorio.

QVINTVS dies intercalaris eſt, veluti tertius & nonus, in quo iudicia fiunt, præcipue quando quarto die natura laſſa, nec quouis modo irritata eſt, vel vt tradit Galenus libro tertio de Criſibus, capite quarto: Si quidem celer ſit motus, tertio die criſis fiet; Si verò quodam modo tardior, in quinto; Si verò febris fuerit ſynochus, in quarto; cæterū quintus dies indicatiuus ſeptimi & noni eſt, ita vt & iudicatorius & indicatiuus quintus dicatur dies, in quo, Galenus anno quodam, plures a morbis ſanos per ſanguinis fluorem è naribus euaſiſſe obſeruauit, vt meminit lib. 2. de Diebus decretoriis capite ſeptimo.

De ſexto die.

TRIBVS modis iudicatio fieri contingit, aut enim a natura vincente, quæ omnino ſalutifera eſt, ſeptimo aut decimoquarto, vel vigeſimo die ſemper eueniens: aut ab humorum ſubtilitate acutieve naturam concitantium, quæ in intercalaribus plerunque fit diebus: tertio verò modo iudicatio fit, quũ morbus adeò vehemens eſt, & perniciosſus, vt virtutem omnino decumbere facit, opprimit ac enecat: qua ratione ſexto die, aut octauo, vel decimo, aut duodecimo, ſextodecimove, iudicatio hæc euenire contingit, prorſus tamẽ perniciosa & exitialis: adeo enim ſextus dies male iudicat, vt ipſum meritò Galenus Tyranno comparet, quum vel pernicie illius quem iudicandum accepit, gaudet; vel ſalute dolet, quæritque vbi animum expleat, & male ęgrum tractet, tum longa punitione exerceat: Tyranni etenim officium eſt, vt ſi non interficit, ſaltem bona ſurripit, percutit, & vulnerat; eſt itaq; ſextus omnino ſeptimo cõtrarius iudicatorius, ſed raro in eo criſis euenit, quæ non ſit cum ſymptomatibus difficilibus, & periculo non mediocri, ad hæc, abſque fide, imperfectè, obſcure, ſine notis, tum ſiniſtre, demum quicunque ægrotantes in quarto ad peiorem ſtatum recidunt, plerunque ſexto moriuntur, quia

quartus,vt in bonis & ſalubribus index ſeptimi eſt, ita in malis & lethiferis ſexti ſpecula eſt:& niſi.n.iudicatio ſexto die cõficitur, octauo,vel decimo die complementum habebit; minus tamen male octauus quàm ſextus iudicat;& multo minus decimus quàm octauus,& ſextus;Cæterum Gordonius,vir multorũ ſententia doctiſsimus,ſextum diem magis iudicatorium in morbis ſanguineis quàm ſeptimum conſtituit,quia ita experientia ſe compertum habuiſſe affirmat,cui nec ratio deeſt:quia morbi in eiſdem potiſsimum iudicantur diebus quibus acceſsiones contingunt: quia tamen morbi ſanguinei paribus diebus terminantur, fit inde,vt quarto,& ſexto magis quàm imparibus iudicentur;perdurant enim morbi ſanguinei ad ſeptimum vſque diem, vt teſtatur Galenus. Hanc tamen Gordonii ſententiam, vt falſam multi euertere conantur, immo vt ipſum Gordonium ab errore vindicẽt,ferunt ob textum quendam Auicennæ corruptum, Fen ſecunda libri quarti,tractatu ſecundo, capite nono in hanc rem impegiſſe:quem quoq; olim Nicolus Florentinus deprauatum eſſe ſuſpicabatur,& hodie ita eſſe percipitur,ex Bellunenſi correctione, præcipue circa verbum, cauſonem & fixam. Sed ii re vera reprehenſione digni ſunt,qui quum Gordonium ab errore reducere conantur, in maiorem incidunt,

credentes vtique Gordonium in hac erraſſe aſ ſertione,quum procul dubio,tantum abeſt vt erret,vt potius cum Galeno verũ dicat , quod morbi ſanguinei optimas plerunque,& fidiſsi mas,ac completasin ſexto die habeant iudica- tiones,quia ſanguinei morbi per pares termi- nantur dies,vt teſtatur Galenus libro tertio de Criſibus capite quarto,dicens:ex morbi au tem motu te ſperare oportet quòd criſis vel tertio die fiet,vel quarto,vel quinto : Si quidẽ celer ſit motus,tertio : ſi verò quodam modo tardior,in quinto:Si verò febris fuerit ſyno- chus,in quarto.hactenus Galenus , qui ſyno- chum in quarto,& paribus diebus terminari tradit:Videant igitur qui Galenum exacte in- telligere gloriantur,quum potius nihil minus quàm illius animum perperdant , quando ille febres ſanguineas in diebus paribus termina- ri & iudicia habere tradat : ii verò in impari- bus ex illius mente potius contendant, parum alioqui animaduertẽtes,quòd Galenus, quum ſexto die dicat,iudicationes fieri imperfectas, periculoſas,infidas,malas,& peſsimas, de mor bis intellexit bilioſis : Secus autem de ſangui- neis,qui ſexto die,perfecte,& cum fide, & ſalu briter,& ſine periculo,& clare , & notabiliter ſoluuntur.

De ſeptimo die decretorio.

INTER cæteros decretorios dies, ſeptimus palmam obtinet, quem tanti fecit Galenus, vt ipſum merito Regi adæquauerit benigno, facili, ac clementi, quum iis quos iudicat, vel ſupplicii partem adimit, vel illuſtrat victoriam, vnde ipſum, omnium dierum decretorio rum primum, non inquam numero, & ordine primum, ſed potentia, & dignitate fecit; tantum videlicet huius diei naturæ tribuens, quia vt inquit, omnes ſummatim decretoriorum notas occupat; de quo nos quoque ſuperius abunde diximus, illi adeò dignitatem tribuen tes, vt ſi in aliis diebus iudicia fieri contingãt, ea non alia de cauſa, niſi quia cum ſeptimo nexum & alligationem habeant, fieri dixerimus, qui a quarto ſemper indicatur, & dicitur quar tus, illius relatione, minor decretorius, vt dicit Galenus libro ſecundo de Diebus decretoriis capite octauo, in quo ſeptimo & ſi plerunque criſes abſolute, fideliter, tuto, manifeſte, conſpicue, & ſalubriter fieri ſciamus, in eo tamen multos mori nouimus, præcipue peſtis tempo re, in quo febris peſtilens plerunque interficit: quia eo citius natura opprimitur, quo magis venenum euincere tentat. Sed quum ſeptimi diei natura ob quietem obtinendam ſit morbum & omne noxium propulſare, ſit inde

vt inſultus contra venenum emittere conetur inualidos tamen & impotentes,ad hæc imperfectos,& obſcuros, quia venenum raro natura euincere poteſt,immo illius irritamentum, ac decumbentis excitatio ferè eo die ægrum decumbere,ac omnino mori,eſt in cauſa.

De octauo die.

ET octauum diem, Galenus decretorium appellat,debilem tamen, & infidum, cuius index quartus quoque eſt: nam ſi in quarto mala ſigna apparuerint, & morbus,per dies pares,ſuas habuerit acceſsiones, nec multum velox fuerit, ita vt in ſexto non terminetur, octauo die iudicabitur:non ita enim male octauus iudicat vt ſextus, immo decimus melius iudicat quàm octauus & ſextus, quia ſaltem prorogatur ægritudo. Cæterum Nicolus Florentinus,octauo diei magnam tribuit dignitatem,ob id tantum, quia ad quadraturam in eo Luna magis quàm ſeptimo accedat.

De nono die decretcrio.

COINCIDVNT diebus decretoriis, aliqui dies coincidentes, ſiue intercalares dicti, nonus, quintus, & tertius, quorum nonus, Galeno authore, primas obtinet, quia plurimos quidem & fideliter iudicat: ſecundā vim quintus obtinet, & poſt hunc tertius. Eſt.n. nonus hic dies inter duos decretorios ſeptimum & vndecimum, medius, qui vel nondum factum in ſeptimo die iudicium, vel vndecimo futurum, ſibi ipſi vendicat, rarius quidem ſeptimi, ſæpe vndecimi criſim aſſumit, quo fit vt in eo iudicationes plerunque non niſi validæ & perfectæ contingant. Cæterum, quia nonus hic dies, inter duos decretorios, ſeptimum ſcilicet & vndecimum, medius eſt, prærogatiuam habet, ne in illam veniat Auicennæ regulam, ſecunda quarti, capite de Diebus bonis, & magis, dicentem, quanto magis dies à morbi principio diſcedunt, tanto magis debiles fiunt, vt inter radicales & præcipuos, ſeptimus quarto decimo fortior eſt, & quartusdecimus, vigeſimo, & inter iudicātes, quartus dies, vndecimo fortior quoque eſt, & vndecimus ſeptimodecimo, Non tamen in intercalaribus tertius fortior quinto eſt, nec quintus fortior nono, ſed nonus cæteris fortior & præſtantior habetur, quia inter vtroſque decretorios, medius vt di-

ximus eſt,proinde,ab illa Auicennæ regula, intercalares dies,eliminari vt videtis debent.

De decimo die.

DECIMVS dies, octaui, & ſexti naturam ſapit,vt teſtatur Gal. libro primo huic materiæ dicato:minus tamen male quàm octauus,& multo minus male quàm ſextus, decimus iudicat dies:ob enim materierum tarditatem,morbus qui ſexto die terminari debuerat in octauum prorogatur, quòd ſi adhuc tardior fuerit,vſque ad decimũ peruenit, in quo iudicatio imperfecta, obſcura, & omnino inſalubris fit.

De undecimo die.

VT quartus dies ſeptimi indicatorius eſt, ita quoque vndecimus,quartidecimi indicatorius eſt, quam eandem proportionem quartus ad ſeptimum habeat,qualem vndecimus ad decimum quartum vt quoque quartus,minor iudicatorius dicitur,ita quoque vndecimus perfectus indicatiuus & minor iudicatorius appellandus eſt. Cæterum, tametſi quartus dies cum vndecimo conueniẽtiam habeat,Multum tamen v ndecimus, ab ea differt indicatione,quam quartus poſsidet. Prodi-

tum eſt enim ab Hippocrate,quod ita eſſe quo tidie experimur,ſigna concoctionis quæ quarto die apparent,ſeptimo criſim profuturam indicant,non ſic tamen iudicandum eſt, ſi ſigna & concoctionis notæ vndecimo apparere cœperint,quòd quartodecimo die terminabitur morbus:quanquam enim quartus index ſeptimi eſt, veluti vndecimus quartidecimi, non adeò tamen exactè vndecimus ſupra decimum quartum iudicat,veluti quartus ſupra ſeptimũ quum,ſi vndecimo die concoctionis bona apparere cœperint ſigna, nullis antea apparentibus,morbus procul dubio,non quartodecimo terminabitur die, ſed potius ſeptimodecimo aut vigeſimo,aut aliquo lõginquiori ex decretoriis,nec minus ſeptimodecimo diei, vigeſimi iudicatorio euenire credendum eſt, quia ſi ſeptimodecimo die indicia concoctionis apparere cœperint,morbus vigeſimo non terminabitur,ſed vigeſimoſeptimo potius terminũ habebit,aut alio ex ſequentibus diebus decretoriis.Cuius diſcriminis cauſa duplex eſt,Altera, quòd quũ quartus dies ipſe medium inter primum & ſeptimum teneat, credere eſt, quòd in eodem dierum ſpatio natura victoriã complere poſsit, quo eam initiare valuit, ac illi principium dare cœpit:Secunda, priorem eluceſcens,quia,quarto die,virtus adeò valida & potens eſt,vt in hoc quarto die apparente vi-

ctoria,& humorum concoctione, intra illud exiguũ tẽpus perfectè & ad amuſsim ac exactiſ ſime virtus morbũ euincere poterit, & victoriam cõplere, quod opus ſi vndecimo die, aut ſeptimodecimo, concoctio, ac aduerſum morbum victoria apparere cœperint, natura ipſa quia debilior facta, nec ita potens, quartodeci mo die, non poterit cõplere, nec vigeſimo: Nõ enim vndecimo die victoria incipiente, & hu morũ cõcoctione, morbus quartodecimo die iudicabitur, quia longe maiori tẽpore, natura vt victoriã adipiſcatur indiget: ſed eam potius ſeptimodecimo aut vigeſimo die cõplebit: quę omnia ſimiliter ſeptimodecimo diei euenire ſciri cupimus, quũ ſi in eo cõcoctionis notę ap parere cœperint, non ilico vigeſimo die, cuius ille index eſt, morbus iudicationem habebit, ſed potius quartovigeſimo, aut vigeſimoſepti mo: quia imbecillis & defatigata virtus, in eo tempore victoriam cõſequi poteſt, nõ verò in illo exiguo, inter ſeptimumdecimum & vigeſimum intercepto. Cæterum, vt noſcant medici, quo die morbus terminabitur, erroribus non admiſsis, differantque naturæ miniſtri re vera medici, ab iis qui nomine medici tantum ſunt, rerum experientia nulla fulti, & qui tantum a iuſta naturæ miniſtri appellatione abſunt, vt etiam maxime contrariũ nomen ipſis conueniat, hoſtib. videlicet, &

naturæ ipſius,tum ægrotantium hoſtibus iure appellatis,ſcire licet, quòd ſi concoctionis, aut victoriæ notæ vndecimo die apparuerint, hoc eſt improuiſæ videantur,iudicium quarto dicimo die non fiet, ſed potius ſeptimodecimo,aut vigeſimo:ita ſi eædem notæ ſeptimodecimo die apparuerint, nō vigeſimo die morbus iudicabitur; ſed potius quarto vigeſimo, aut vigeſimoſeptimo;Si tamen ante vndecimū diem,notæ victoriæ & concoctionis alicuius præerant,& vndecimo intenſiores monſtrantur,ac magis apparentes,tunc ſcire licet, quòd morbus quartodecimo die iudicabitur,modo medicus,vt dixi,in nullo peccet,nec æger, aut miniſtrorū quiſquam errorem cōmittat, quæ omnia ſeptimodecimo diei quoque euenire, ſcias velim:quia ſi victoriæ,& concoctionis ſigna antea apparebant, & in eo intenſiora, & magis clara propalantur,vigeſimo die iudicatio fiet:in vulneribus capitis porro, vndecimus dies,quartumdecimum,maxime indicat, vt experientia comprobatum habeo; cæterum tradit Galenus libro ſecundo de Diebus decretoriis,quòd ſi materia vſque ad ſeptimum diem ſit cruda,quòd morbus ante vigeſimum iudicari non poteſt, item ſi materia vſque ad decimumquartum cruda appareat, ante quadrageſimum morbus non iudicabitur:quòd ſi ad vigeſimum vſque materia cruditatem ſer-

uet,tunc morbus ad ſexageſimum prorogabitur,nec ante iudicium habebit: in reliquis verò ordo non ſeruatur,quia in illis iudiciũ exquiſitum non fit.

De duodecimo die.

DVODECIMVS dies nullum habet officium,præter quàm numerum diebus addere,vnde Galenus libro primo de Diebus decretoriis,inquit,rari quidem ſunt morbi qui in duodecimo terminantur die,adeò vt nobis viſi ſint adhuc nulli, & ſi cui aliquando ante nos in duodecimo die criſis eueniſſe viſa eſt, vel imperfecta,vel infida,vel periculoſa,vel ob ſcura,vel ſine ſignis,vel omnino ad malum accidere viſa eſt.

De tertiodecimo die.

DIERVM decretoriorum duos ordines deſcribit Galenus,alterum primæ notæ, alterum verò ſecundæ:primæ notæ decretorii dies ſunt,tertius,quartus,quintus,ſextus, ſeptimus,nonus,vndecimus,decimusquartus,decimuſſeptimus, decimusoctauus, & vigeſimus. Secundæ notę dies ſunt,octauus,decimus,duodecimus,decimuſſextus, decimusnonus. Primæ notę dies decretorios,bene ſoluẽtes mor-

bos appellamus:Secundæ verò notæ dies non bene nec ſubito morbos ſoluentes.Inter iſtos igitur bene ſoluentes, & non bene ſoluentes dies,tertiusdecimus dies,medium tenet, quia non tam bene ſoluit,vt dies primæ notæ, nec tam male,vt dies ſecundæ notæ:vnde Galenus libro primo de Diebus decretoriis, de eo ita tradit,Medius inter hos ordines, dierum ſubito non ſoluentium,octaui,dico,decimi,duodecimi,decimiſexti,deciminoni,quos iam retulimus,& tertii,quarti,quinti,ſexti, ſeptimi, noni,vndecimi,decimiquarti,decimiſeptimi, decimiοctaui,vigeſimi,decimus tertius maxime videtur mihi eſſe poſitus,nec ſcilicet ita reiiciēdus ſicuti hi qui ſecundæ ſunt ſortis, nec ita ſoluere morbos natus,ſicut ii qui primæ ſunt notæ:hactenus Galenus.Eſt igitur tertiusdecimus dies decretorius, præſertim in morbis, qui impares acceſsiones habent, quia fortiſsimus eorum eſt qui non decernunt; imbecilliſſimus verò eorum qui decernunt, vt libro ſecũdo citati voluminis apud Galenum quoque legitur.

De quartodecimo die.

SEPTIMI naturam,decimusquartus maxime imitatur dies,vt teſtatur Gal. libro primo de Diebus decretoriis: vnde poſt ſeptimũ diem

diem decretorium, decimusquartus palmam obtinet,tametſi non deſint aliqui qui decimoquarto maiorem in iudicando tribuant dignitatem quàm ſeptimo, argumentum a Lunæ oppoſitione ſumentes,in quo aſpectu,maior oritur inimicitia,quàm quouis alio tempore;quibus verbis, verba plura alia coaceruant,& accumulant, à quibus non facilè ſtudioſus iuuenis ſe extricare poterit, immo ita labyrinthum inextricabilem texunt,vt ſi quis improperet,vt Plinianis verbis vtar, ſine glomere fili exitum inuenire nequeat. Proinde iis omiſsis, dicamus, quòd quartusdecimus dies,acutorum morborum terminus eſt,quos potentiſsimè decernit,ac iudicat, & in quo morbi illi qui olim ſeptimo die iudicium habebant, nunc terminum habent, ex eo quia ob hominum ingluuiem, & intemperantiam, grauiores & magis lenti humores ſunt redditi; vnde morbi acuti longinquiores quoque ſunt facti,& in longius tempus eorum iudicia protrahũtur,quàm quatuordecim dierum ſpatium,in quibus olim ſolui dixit Hippocrates. Cæterum per hæc à nobis dicta,facillime quæſtio dilui poſſet illa,quam Galenus libro ſecũdo de Diebus decretoriis proponit,dicens: incidunt autem nonnullæ quæſtiones logicæ, quæ diſputationem requirunt, ſicut & hęc: morborum qui apud omnes acuti habentur,

nonnulli decimumquartum diem excedere videntur:quum tamen Hippocrates, ipſis terminum hunc diem,in Aphoriſmis conſtituit: tamen quia Galenus ibidem alias nititur dare rationes,nos paululùm morabimur , eas quales quales ſint , citando ; promptum quidem erat dicere(inquit Galenus)propoſitæ quęſtioni ſatisfaciendo,acutorum morborum terminum ſæpius accidere conſueuiſſe in quartodecimo die ; rarò vero poſt quartumdecimum. Vnde Hipp.ſolum id quod crebro oculis vſurpauit, nuſquã id quod raro euenit pronũciat. Sed aliam profundiorem ſententiam ibidem Galenus tradit,quæ magis Hippocratis ſentẽtiæ accedere videtur:ſcilicet,acuti morbi,quartodecimo terminantur die,illi præſertim , qui vehementia & acutorum impetu incipiunt,Secus autem illi alteri,qui plane inceperunt,tanquam ſubmerſi,ac ex profundo venientes, lento motu,graui & obſcuro, qui etſi poſt primã quaternionem exacte acutorum motum receperunt,decimumquartum diem tamen exceſſerunt,quanquam ipſum non excedere dixiſſe melius eſſet:quum ſi ab hora qua acutorũ motum habere cœpit , morbus cõputetur, ipſum intra quartumdecimum terminari inueniemus:nouit hæc Diocles(inquit Galenus) phreneticos non a primo die ſtatim fieri,ſed procedente morbi tempore:ergo ſi quis phrenitide

captus, vigeſimo die liberatus ſit, credere eſt, hunc intra quartumdecimum ſuum diem, criſim ſuſtinuiſſe, quia ſupputatio non aliunde quàm ab hora phrenitidis inceptionis fieri debet. Cæterũ, quartusdecimus dies finis ſecundæ hebdomadæ eſt, initiũ verò tertiæ, in quo capitis vulneribus affecti, maxime iudicãtur; vt longa experientia comprobatum habeo.

De quintodecimo die.

DECIMVS quintus dies, vt Diocli placet, & Archigeni, tertiæ hebdomadæ principium eſt, & vigeſimus primus eiuſdem finis: Galenus tamen quintumdecimum diem parui facit, habet tamen decimitertii diei non nihil naturæ, in quo ob materiæ tarditatẽ, morbus qui tertiodecimo terminari debuerat decernitur.

De ſextodecimo die.

SEXTVS decimus dies, nullius eſt conſiderationis, quia in eo morbi nunquam viſi ſunt iudicari.

De ſeptimodecimo die.

SEPTIMVS decimus dies, medius eſt in-

ter decimumquartum , & vigeſimum diem, propterea,ſicut quartus dies ſeptimum indicat, & vndecimus quartumdecimum,ita ſeptimusdecimus,vigeſimum:validius tamē in hoc ſeptimodecimo die decernuntur morbi,quàm quarto die,aut vndecimo,quia qui quartodecimo iudicari cœperunt,ſeptimodecimo perfecte decernuntur: ideo Galenus lib.2. de Diebus decretoriis,inquit,ſeptimusdecimus dies, inter coincidentes non eſt numerandus ſed inter validos & primæ notæ.

De octauodecimo die.

DECIMVS octauus dies,vt Diocli & Archigeni placet, vigeſimi primi index eſt; quia vigeſimumprimum diem, tertiæ hebdomadæ vltimum conſtituunt terminum ; adeo vt decimumoctauum, ad vigeſimum primum diem conſtituant,tanquam quartum ad ſeptimum,vel vndecimum , ad quartumdecimum, Galenus tamen raro id euenire fatetur.

De nonodecimo die.

NONVSDECIMVS dies nunquam decernit,vt Galenus teſtatur, quem cum duodecimo & ſextodecimo adnumerat, qui nun-

quam viſi ſunt decernere,ſi tamen decernunt, id efficiunt imperfectè,infidè,non tutò, & ſine notis.

De uigeſimo die.

INTER magni nominis decretorios dies,vigeſimus tertias poſsidet, non vero primus & vigeſimus,vt Galeno placet, libro tertio de Diebus decretoriis;qui vigeſimus,decimumſeptimum vt diximus pro indicatiuo habet:decretorius igitur vigeſimus is dies eſt, in quo plures decernuntur morbi, vt abunde ex iam dictis conſtat. Poſt vigeſimum, & vigeſimum primum diem,decernunt ſequentes ii dies, 24 27. trigeſimusprimus, trigemusquartus, trigeſimus ſeptimus, quadrageſimus, poſt quadrageſimum verò diem, vt teſtatur Galenus omnes ſequentes languent, coctione potius & abſceſsibus quàm iudicationibus, morbos finientes: ſexageſimi tamen,& octuageſimi,& centeſimi, & centeſimivigeſimi Hippocrates meminit, poſt quos, ad menſium hebdomadas deſcendere eſt,quia centeſimus vigeſimus dies, quatuor complet menſes. Eſt igitur quartus menſis ſeptimi index,& cætera;de inde ad annos deueniendum eo ordine quoque erit, vt hodie in generoſa & magnifica Catherina Gondulana obſeruamus; ad qua-

drageſimum tamen vſque diem, morbi proro gati,ſua habent nomina,quia alius exactè per-racutus eſt,intra quartum diem terminum ha bens,alius peracutus dictus , intra ſeptimum, alius acutus ſimpliciter,intra decimum quar-tum,alius non exactè acutus,intra vigeſimum, alius ex decidentia acutus,vel acutus conuerſi uus dictus intra quadraginta dies iudicium ſuum habens:cæteri verò morbi chronici , id eſt longi & diuturni dicuntur, qui vt dixi po-tius concoctione & abſceſsibus finiuntur, quàm iudicationibus.Cæterum,hæc huc uſque dicta, vt curationibus deſer-uientia,a nobis ſunt prælibata; proinde tempus eſt ad curationes calamum adhibeamus.

AMATI MEDICI LVSITANI CENTVRIA PRIMA *curationum medicinalium ſuarum.*

Curatio Prima, habita apud Luſitanos, in qua agitur de uiperæ morſus curatione.

PVELLA ruſtica, nata annos tredecim, quum vnà cum matre in agrum deſcalciata abſque calapodiis exiret, & meſſoribus, vigente æſtate cibum deferret, incauta in medio itineris a vipera in pede dextro morſa fuit. Mater vero puellam ſic punctam & afflictam animaduertens, in oppidum quàm citiſsime fieri potuit, retrahere ſe accelerat: vtcũque tamen properans, medicamentum pro ſalute filiæ machinatur, & ecce thymelæã fruticem offendit, ad quam confugit, & ex ea corrigias parat, qui-

bus crus affectum parte alta prope genu ad poplitem ligauit,optimo ſane conſilio,ne vis veneni altam corporis ſubiret partem,interpoſitis igitur tribus horis à punctura, puellam ſic affectam ad me deferunt:erat enim tum temporis iam tibia multis & variis maculis liuidis & rubris variegata, adeo vt fœmur quoque aſcenderant,bilem vt mater retulit euomuerat,ſed tunc,præſens,in quoſdam totius corporis tremores,cum vertigine & animi defectu incidit,quapropter cunctatius morſum locum animaduertens, in pedis parte alta,tarſo ſiue pedis raſeta dicta,duo nigerrima ſigna deprehendo,ex quibus iudico,morſum illum a maſculo vipera illatum eſſe, quum duos tantum caninos vipera maſculus habeat dentes,fœmina vero quatuor, nec tantum periculi adfert maſculi morſus,quantum fœminæ, præſertim ſi poſt cibum morſus fuerit homo,veluti huic contingit puellæ,nullo igitur interpoſito medio, per chirurgum præſentem locum punctum,vulnuſculis profundioribus per ambitũ ſcarificare iubeo,& cucurbitulas multa ignitas flamma admouere:quibus ſanguis ater & virulentus latitans,abunde fuit extractus: ſed & vniuerſam tibiam, leuioribus vulnuſculis ſcarificari quoque iuſsi,ſanguinemque tandiu ex illis fluere,quoad ſua ſponte cohibitus fuit, Tunc vero ex alliis, ac acribus cepis, optime

piſtis,theriaca adiecta,confectum emplaſtrum loco demorſo admouere curaui,in potuque illi theriaces drachmas tres,meracioris vini vnciis quinq; diſſolutas, propinauimus:poſt hęc verò,quatuor interpoſitis horis,panatellam alliis concinnatam , in victu obtulimus , à ſomnoq; abſtineret quãtum poſsibile eſſet,monuimus.Sequenti verò die, puellam quoque tremoribus corripi deprehendi, minoribus tamen , cœperant enim iam fumi venenoſi cor petentes minui,ad infimaſque partes retrahi, tunc ieiuno ſtomacho, ſucci foliorum fraxini vncias quatuor in potu dedimus.Eſt enim medicamentum hoc,omnia antidota in hoc caſu excedens , vt latius commentariis noſtris , ad Dioſcoridem in lucem æditis,diximus, Emplaſtrum porro dictum è nouo paratum , iterum loco per tres ſequentes admotum fuit dies, in quibus quoque & aliis ſequentibus , prædictum fraxini ſuccum ebibit , iam enim puella melius habebat , & a tremoribus & animi anxietate , ferè leuata erat , ſed ex vulneribus profundioribus loco demorſo adhibitis, oleoſa quædam ſanies fluebat , immo vulnera ipſa denigrata quodam modo apparebant. Elapſis igitur quatuor primis diebus, plagæ , caprarum fimus cum baccarum lauri ac euphorbii puluerevino mixtus ac calidus in ſplenio ſiue plagula apponebatur , cum quo

ſanies illa, iam æruginoſa facta, optime exibat, & eo per quatuor alios ſequentes dies vſa fuit, poſtea hoc vnguentum parare feci, quod habet.

R. Pulueris Ariſtolochiæ longæ vnc.ij.
Brioniæ
Haſtulæ regię.j.aſphodeli ann.vnc.j.
Galbani,
Myrrhæ vnc.ſem.

Olei laurini cum cera.q.ſuff. fiat vnguentum, & in ſplenio, hoc eſt panniculo lineo, forcipibus multũ inciſo, loco morſo, bis in die applicetur: quo remedio, per menſem ferè integrum vſa fuit, quum vulnera ita longo tempore aperta ſint, opus eſt, tandem vnguento baſilicone, ad cicatricem vulnera redacta ſunt, & ipſa puella integrę ſanitati reſtituta. Cæterum Norcherie, octo miliaribus a Fulgineo ciuitate, Gẽtilis illius magni Auicẽnæ interpretis patria, ſaluberrimus fons eſt, aqua frigidiſsima plenus, in qua ſi vipera, aut ſerpẽtibus demorſi demergantur, ac per horam ibi manſerint, ſani & liberi euadunt, quod euenire forſan contingit, quia gelidæ frigiditas, veneni viperini caliditatem infringit, ac obtundit, & hebetat.

Scholia,

VIPERA, Græcis echidna, uel echisdicitur: Italis uero maraſus, animal intotum perniciosiſſimum ac uenenoſum, Europæis fere omnibus notum, Longitudine cubitali ad ſummum, capite preſſo, ſtricto, craſsitudine baculi, in cuius dorſo, catena multis uariegata coloribus conſpicitur, Oculi uero illi truces, ſubrubri, Nam dentes uiperæ maſculi duo canini ſunt, fœminę uero quatuor: Eſt certe animal hoc paruum, ſed ferum & truculentum, quod quum ab homine percutitur illum inuadit, ut mihi puero eas uenanti pro paſtillorum præparatione, in Luſitania, ubi maxima illarum copia reperitur, contigit. Cæterum dicitur uipera, quod uiuum animal pariat, non uero quod ui pariat, aut quod in eius partu illius diſrumpantur uiſcera, laceraue aut roſa euadant, ut multi hucuſque autumarunt: expertus enim ſum uiperam parere, & integram abſque diſcrimine, & noxa permanſiſſe, prægnantem autem uiperam in pixide uiuam habuimus, ubi fœtus ſuos peperit & illæſa permanſit. Proinde Plinius in hac re minus bene Ariſtotelem percipit, quum Ariſtoteles ultimo capite libri quinti, inquit: Viperam ex ouo intra corpus, catulum gignere, qui catulus quibuſdam obuoluitur ligaturue membranulis, quas membranulas catulus poſtquam in lucem prodiuit, diſrumpit, ſed cũ hoc quoque contingit, quod catulus ſic membranis obuolutus in utero materno adhuc exiſtens, ut foras exeat eas diſrumpat. non enim dixit Ariſtoteles quod catuli uiſcera materna partus tempore rumpunt, ſed mẽbranulas quibus obuoluuntur: Sed Plinius Ariſtotelem male intelligens: pro membranis, uiſcera materna uertit, At Hac pro

ariſtotely

mẽbrani[s] ob uo lutu naſcitur[...] pro q̃s di[s]rumpit nõ aut matre nũ utero ut plini us male imponit

nunc ſufficiant, quum commentariis noſtris ſuper Dioſcoridem æditis ea abunde expoſuimus. Cæterum, Archigenes, Galenus, Paulus, Aëtius, ac Dioſcorides in curati one morſus uiperæ: iubēt ægrotātem multo uti meraco uino, & alliis, adeo ut affirment, ſi morſu uiperæ affectus multum ebiberit uinum, & multa comederit allia, nullo altero indigebit remediorum genere, tantum fidei huic præſtātiſsimo tribuunt remedio: Sic enim Paulus, ut alliorum uerba taceam, libro quinto ſuæ medicinæ, capite decimotertio, in quo de uiperæ morſu agit, inquit: In curatione autem præſtantiſsimum remedium eſt allii eſus, & uini meraci potio, adeo, ut ſi aliquis uti ſuſtineat, nullum præterea remedium deſideret; Hæc Paulus: quem Auicenna ut plerunque imitatur, ita quoque illius ſubſcribit uerbis, in hac eadem curatione, cuius interpres ineptiſsimè loco alliorum, ſomnum, non ſine uitæ hominum periculo interpretatus eſt: Sed ille, ut rem declaremus, nominum uicinitate deceptus fuit; quum Arabibus T A V M I allia ſignificet, N A V M uero ſomnum, Vice igitur Taumi ſiue tumi, id eſt alliorum, naum, id eſt ſomnum uertit, proinde qui Auicennam uirum mea ſententia doctiſsimum, & cui poſt Galenum ſecundas dare debeamus, legerint, illius uerba perperdant, ac magna animi aduertentia examinent opus habent, quum multis & uariis illius canon ſcateat erroribus, Qui mea ſententia non Auicennæ ſed interpreti potius tribuēdi ſunt. Faxint dii, ut nobis aliquem Arabicè & Latinè loquentem mittant medicum, qui Auicennam latiniorem ac incorruptiorem faciat, confecerat enim opus hoc Iacobus Mātinus Hebræus, uir multarum linguarum peritiſsimus, ac medicus doctiſsimus, qui iam nonnullas partes Auicennæ doctiſsime in-

terpretatus fuerat, Veluti primam Fen primi libri, & quartam primi, & primam Fen quarti, ac nonnulla alia, niſi malus quidam genius eum a tam felici ſucceſſu retraxiſſet, Conuocaueram enim ego hominem, quum Venetiis agerem, ad hoc complendum opus, & quaſi iam in hanc meam hereſim hominem traxeram, niſi patritius quidam Venetus Damaſcum Syriæ ciuitatem petens, ut ibi publicus Venetorum eſſet negotiator ſecum duxiſſet, à quo itinere Diuus Didacus Mendocius, Caroli Quinti Imperatoris apud Venetos uigilantiſſimus Orator, illum nunquam retrahere potuit, ubi intra paucos dies uitam cum morte commutauit. Dabit tamen Deus aliquem, qui nobis integrum Auicennam reſtituat, latiniorem faciat, ac politum emittat. At ut uerum fateamur, hoc hodie Germanis, utpote uiris doctiſſimis, et linguarum peritiſſimis debeatur: Si cui tamen Italorum opus hoc committi deberet, id merito committi poſſet hodie Bartholomæo Euſtachio illuſtriſſimi Vrbinatis Ducis medico ingenioſiſſimo, ac doctiſſimo, & multarum linguarum peritiſſimo.

Bartholomeus Eustachius

Curatio Secunda apud Belgas habita, in qua agitur de colici doloris curatione.

VXOR Gaſparis Centurionis Genuenſis Belga, ętate florente, temperatura ſanguinea, obeſa, carnoſaque, in delitiis agens, optimo ſemper aſſueta victu, & multo vini potu, in colicos dolores incidit, febricitabat, multum ſitiebat, parum egerebat, non dormiebat, dolor erat intenſiſsimus, a iecoris regione incipiens, pro cuius recuperanda ſanitate accerſiti ſunt duo celebres medici: vnus Dionyſius, olim regis Luſitaniæ medicus, qui non multum antea, Antuerpiam celeberrimũ totius Europæ emporium, vbi hæc contigère, peruenerat: is eſt ille contra quem Briſotus Gallus vir longiori vita dignus doctiſsimam Apologiam de pleuritide euulgauit. Alter magni iuxta nominis, Luſitanus, apud ipſos Antuerpienſes diu agens: ii igitur huius mulieris curam ſuſcipientes (omnia contra morbum colicum a frigiditate euenientem parant) huiuſcemodi adhibuerunt: ænematha ex oleo rutáceo, laurino, anethino, camomillino, liliaceo, irino, non minus decocta parata ex ruta, anetho, camomilla, meliloto, ſemine carthami, & vrticæ, adiectis variis aliis rebus ad affectum colicum ex frigido humore ortum faciẽtibus,

Inunctiones quoque calidæ omnino erant, ve luti omnia quæ in cibo & potu ſumebat, quibus peius ad tertium vſque diem ſemper habuit.Demum vocatus ipſe quum ad eam deuenerim,interrogare cœpi ab aſsiſtentibus medicis,quem nam morbũ patiebatur, & ex qua cauſa,& quot iam diebus,& an venter ſecedebat,& quo victu eam tractabant,ſimul & quibus medicamentis curabant.Reſpõdent,morbum eſſe colicum,à pituita factum, contra quẽ medicamentis calidis vtebantur, parum tamẽ proficientibus,ob morbi malignitatem, ſic.n. illi loquebantur:Ego vero noſcens morbum calidum ortum a bile inteſtina rodente, curationem longe contrariam auſpicor,Teſtabantur autem morbum a bile euenire ſigna hæc: primum quòd dolor acutiſsimus erat, ſecundum,quòd mulier hæc ſanguinea erat, multo vtens vino,item quòd intẽſe febriebat,& multum ſitiebat,& quæ emittebat excrementa bilem ſapiebant:quibus addere eſt,quòd medicamentis calidis ſemper peius habuit, immo vinum generoſum Hiſpanum ſtante dolore ebiberat,poſt cuius potum dolor increbuit,& ſymptomata omnia aucta fuere:quibus omnibus animaduerſis,iubeo illico cubiti internã, quam iecorariã dicimus venam,ſecare, ſanguinemq́.extrahere ad vncias octo,At interimdũ ſanguis fluebat,dolor omnino remittebatur,

ſed poſt fluxum,& occluſam venam,dolere vt prius cœpit.Poſt hanc verò ſanguinis extractionem iecori & parti dolenti admouendum curaui linteolum rubrum tepidum ſuccis ſequentibus intinctum,qui habent.

R. ſucci endiuiæ
cicorii ann.libram mediam.
lactucę
Aceti roſati vnc.ij. miſce,hoc autem epithemate,ſæpe renouato,dolor remitti cœpit,Veſperi tandem, clyſterem iſtum immitti iubeo,qui habent.

R. ordei
Maluarum ann.vnc.j.
Matrum violarum
Parietariæ.

In libris duabus aquæ fiat decoctio ſufficiens:facta decoctione & colatura,accipe decocti tepentis vncias quatuordecim,olei roſacei, violacei ann.vnciá vnam & mediã,vitellos oui optime quaſſatos numero duos,diapſilii drachmas ſex, ſalis drachmam mediam, ſucchari ex inſula ſancti Thomæ quod rubrũ officinæ appellant,vnciam vnam;miſce,hoc autem multũ bilis excreuit,non eo tamen vt dolor penitus leuatus fuerit. Sed ecce,in nocte dolor intendi cœpit,qua de cauſa,venam interiorem, mal leolum

leolum perceptantem,ſaphenam dictam,aperire iubeo,ſanguiniſque totidem vncias fluere, quot mane:Hęc enim ſanguinis extractio multum conduxit,quum dolor omni ex parte ferè leuatus fuerit,ſed interpoſito poſtea,à ſanguinis extractione exiguo tempore,iterum de dolore queritur, & magna præmitur ſiti, proinde rogat me frigidam aquam illi bibēdam tradam.Ego verò noſcens gelidam iuuamentum afferre poſſe,cōcedo lubenter,Deus bone, vix exhauſto poculo,dolor ſubito leuatus fuit, vt opus incantamento ſimile aſsiſtentes clamauerint,& quod magis admirandum fuit, dolor amplius non rediit. Sequenti tamen aurora, caſsiæ fiſtularis ſemi vnciam pulpæ, cum rhabarbari drachma integra,in aqua endiuiæ diſſolutas bibendum propinaui,quo medicamento ſanitati ſigillum dedimus.

Scholia.

QVVM hæc tractabamus, in mentem uenerat medicus ille Italus,qui ferè omnes colicas affectiones,frigidis curabat remediis, ut de eo teſtatur Paulus Aegineta,libro tertio ſuæ medicinæ, capite quadrageſimotertio,qui ſic plurimos præter omnium opinionem perſanauit. Animaduertant igitur recentiores medici,qui quū hodie ad colico dolore laborantes accedunt, illico ad calida confugiunt medicamenta,non ſine tamen ignominia, ac artis medicæ dedecore.

Curatio tertia, in qua agitur de duplicis tertianæ curatione.

EMANVEL cirnius, nobilis & magnificus, Ioannis tertii regis Luſitaniæ apud Antuerpiam negotiorum procurator, ſiue factor, vt vocant, vir ætate quinquagenarius, natura bilioſus ad vſtionem declinans, magnis occupationibus, & ingentibus laboribus oppreſſus, in febrem incidit, quam duplicem tertianam appellamus, & illam quidem acerbam, mirum in modum affligentem, quæ vt notæ indicabant, non multum ab exquiſita differebat. Omnibus igitur ad curationem paratis, & euacuationibus tam per ſanguinis miſſionem, quàm per pharmacum adhibitis, quũ ſemel in paroxyſmo (vigente ardentiſsima illa febre) nimia ſiti cruciaretur, me rogat illi gelidam bibendam tradam, cui lubentiſsimè obtemperans, ad ſatietatem vſque concedo, à cuius potu multam flauam, citrinam, ſiue pallidam dictam bilem euomuit, & melius habuit; ita ut intra viginti dierũ ſpatium ſanitati fuerit reſtitutus. Magnificus ille & liberalis vir, qui tunc pro hac curatione mihi trecentos largitus eſt aureos ducatos.

Scholia,

DICITVR tertiana duplex, febris billioſa ſingulis affligens diebus, cum rigore, ab uno tantum decidẽs loco, duæ uerò tertianæ & ſi ſimili affligant modo, differunt in hoc, quod earum materia non ab una deciditur parte, ſed uariis potius locis, ut Herculano uiro ſua ætate docto, placet: Cæterum, ſi uere loqui uolumus, duæ tertianæ illæ dicendæ ſunt, quæ omni tertio die bis affligunt, ut hodie bis, mane nihil, tertio uerò die iterum bis redeunt. Galenus tamen, & duarum tertianarum, & duplicis tertianæ, libro ſecundo de Criſibus meminit, quas ſingulis diebus inuadere, inquit, nullam inter eas ponens differentiam, ut apud libellum de Typis quoque quis legere poterit, in quo & illarum quoque mentionem fecit. Cæterum iis febribus biliosis & ſanguineis, aquam ad ſatietatem uſque conuenire, omnes fatentur medici, Hippocratem nimirum medicinæ parentem ſecuti, qui libro tertio de Ratione uictus in morbis acutis, ubi de aqua agit, ita inquit; Aquæ, quæ in acutis bibitur morbis, nullũ ſane habeo aliud quod illi concedã officium; ideſt, aqua præter iuuamentũ quod adfert febricitantibus, multa ebibita, nullum de illa habeo quod dicã, quod ita eſſe quadrageſimoſecundo textu ipſe Hippocrates exponit, quum dicat: In quibus autẽ maxime aqua utendũ ſit, & quãdo ualde multa, & quãdo modica, & quãdo gelida, & quãdo calida partim quidẽ antea dictum eſt, partim uerò ſuo tempore dicetur. Hactenus Hipp. textus, quẽ Galenus maximè adnotat, ob Eraſiſtratum malitioſè accuſantem Hippocratem, & illius diſcipulos Apollonium & Dexippum, quos ait cereos cyathos duodecim in ſextantali cotulæ cyatho effinxiſſe, atque unum ex his uel

duos,febrientibus admetiri, quũ tamen Hippocrates non hic ſolum multam dari aquam meminerit,ſed uariis aliis in locis,præcipue ultimis uerbis libri quarti de Morbis popularibus,ubi inquit:In febribus acutis ſiticuloſi, à medicis, potu interdicto,aut etiam à ſeipſis abſtinentes,multum ſibi bibere poſſe uidentur,his aqua frigida data ut reuomãt prodeſt,bilioſa enim aderunt.Prætereo quæ ab illo,libro ſexto de Morbis populariter uagantibus traduntur, & ad Galenum accedamus ueræ medicinæ maximum aſſertorẽ, ac(ut ita dixerim)ampliatorem; qui frigidam aquam in febribus ſanguineis,& bilioſis,ualde multam tribuit, immo febres ſanguineas,quas ſynochas uel continentes appellamus,niſi altero horum remediorum,uidelicet ſanguinis extractione,uel multo aquæ frigidæ potu, uel utroque ſimul curentur propelli non poſſe contendit, ut paulò inferius locum ſignabimus,e libro nono Methodi medendi:libro uerò de Cauſis pro catarcticis Gorgiam ſuum alloquitur,& tanquam teſtem contra Eraſiſtratum & ipſius ſectatores adducit,qui,præter illorum dogmata, aquam frigidã febricitantibus,ſæpe magno iuuamento, dare illum uiderit,in quibus præcipue ,uiſcerum inflammatio non obſtabat.Prætereo rationes duas, quas contra Theſſalum libro primo Meth.medendi pro aqua febricitantibus deſcribit. Veluti ipſius uoluminis ſexcentos locos,ut ſeptimo libro, in quo uentriculo male affectos frigida potione uno die leuatos,teſtatur, ueluti octauo,nono,decimo,& undecimo, in quibus huius rei uarium habuit ſermonem,& eam in febribus non tam non putridis,quàm putridis concedit, modo putridæ ſanguineæ aut bilioſæ ſint,& hæ ſiue continuæ aut interpellatæ, modo hæ ſeruẽtur conditiones inferius diſcendæ.Habita conſideratione,conſuetudinis, ætatis natu-

ræ,regionis,& temporis, quia ſecurius conſuetis datur, quàm iis qui frigidæ potu non uſi ſunt,& ſecurius bilioſo iuueni,in regione calida,præcipue in æſtate,quàm contrario. Cõditiones igitur dandæ frigidæ ad ſatietatem,ſequentes ſunt. Prima, quòd æger ſit patiens febrem ſynochum,continentem dictam, & hanc ſiue ſine putredine, quàm inter ephimeras reponit,quas frigidæ potu Galenus facillimè curabat,ut ex hiſtoria libri decimi Methodi medendi percipitur,qui in feruoribus ſub canicula, ex ira febricitantem iuuenem, calidum & ſiccum, frigidæ potu ad heminas duas,ſanitati reſtituit,in prima quidem acceſſione,multam inſigniter flauam bilem uomendo: Siue cum putredine, quam duorum remediorum genere Galenus propulſari ait,libro nono Methodi medendi,altero ſanguinis detractione,nullo non tempore,modò uires conſtent, adhibita,altero frigidæ potione,quibus febribus bilioſam continuam addere eſt: Siue intermittentem,in quibus et frigidæ potio tuto dari poteſt,modò hæc aliæ ſequentes ordine conditiones adſint. Secunda,quòd æger robuſtas omnes uires habeat. Tertia, quòd concoctionis ſigna appareant, quæ plerunque ſtatus,tempore,in lotio conſpicimus. Quarta,ut nullum uiſcum internum debile ſit,cuius defectu plures ob frigidæ potionem in grauiſsimas affectiones lapſi ſunt,uidelicet gulæ,uentriculi,oris,iecoris, inteſtinorum, pulmonis,ſepti transuerſi,renum, & ueſicæ, ut meminit Galenus libro nono Methodi medendi, capite quinto. Quinta, ut non adſit ſcirrhus, aut œdema, uel eriſypelas compoſitum,nam eriſypelas ſimplex uerum dictum eriſypelas nullo meliori curatur remedio, quàm larga frigidæ potione,ut teſtatur Galenus prædicto libro nono Methodi medendi:ubi tamen ægrotantem in febrem hecticam in-

currere, timetur, phlegmonas augere minime ueremur, ut docuit Gal.x. Methodi medendi, cap.6. Sexta, ne ſit magna meatuum obſtructio, quia aliquam in putridis reperiri, neceſſum eſt. Septimam addit Galenus, ne ſit humor putridus, id eſt ne putridus humor ſit incoctus omni ex parte. Concoctionem autem humorum adeſſe in tertia propoſuimus conditione. Hæ uerò omnes conditiones, ad tres Galenus tantùm libro undecimo Methodi medendi, capite nono reduxit, dicens; Ergo, ſi & uires cuncta ualentes ſunt & febris ardentiſſima, & concoctionis notæ planæ euidentes, frigidam homini dare audacter debebis. Quibus Paulus Aegineta ſubſcripſit, libro ſecundo ſuæ medicinæ, capite decimoſeptimo, quo de febrium putridarum curatione agit, quum dicat: Ergo ſi uires quidem robuſtæ omnes fuerint, & febris ardentiſſima, & concoctionis ſigna plane euidentia, frigidam cum fiducia exhibebis. Roborata enim natura (inquit Galenus) nono, citati uoluminis, libro ſolidarum animalis partium, prætenuatos iam humores aggreditur; ita ut qui utiles ſint, atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad ſe trahat: inutiles, uel per uentrem, uel per cutim eiiciat. Sed hic obiiciet Medicus curioſus, ſi apparet concoctio, quæ nota eſt, naturæ potentis ſupra morbum; ad quid igitur potus aquæ frigidæ datur? reſpondemus, ut morbus breuior fiat, & æger citius ad ſanitatem priſtinã redeat: nam ſi ante morbi ſtatum, & concoctionis apparentiam, aqua frigidæ potus ægrotantibus daretur, multa inde incommoda ſequerentur, quæ Galenus citat, uidelicet, lentos & craſſos humores attenuari digerique prohibet, imbecillas particulas corporis concutit: ad hæc, nonnullis ilio ſpirandi difficultatem, conuulſionem atque tremorem conciliat. Item interrogabit, ſi in intermittente febre da

ti frigida debeat, quo nam in tempore particularis paroxyſmi concedetur? Reſpondemus in ſtatu particularis paroxyſmi, quia tunc aut uomitu, aut ſeceſſu, aut ſudore, operabitur, ut Aëtius ſermone qui ſecundo capite ſeptuageſimo ſecundo adnotat. Operæ pretium tamen eſt animaduertere, ut aqua bona ſit, quæ febrientibus detur, quum præter quod ſyncera, clara, abſque odore & ſapore ſit, decet quoque coctilis ſit, ut ſuadet Galenus commentario quarto in librum ſextum de Morbis populariter uagantibus. Dicuntur autem aquæ coctiles, leues, ſtomachum non grauantes, quas, laudantes, molles, appellant, & in quibus legumina facile coquuntur, & ab eis nullum in uentriculo grauamē perſentiunt qui eas bibunt, & ut paucis dicam, Hippocratis uerbis, illæ ſunt coctiles aquæ, quæ cito calfiunt & frigefiunt: Incoctiles uerò dicuntur, quibus omnia contraria eueniunt; ut illis Galeni temporibus eueniebant, quæ è Tyburtinis montibus, per lapideos aquæductus, in urbem Romā educebantur. Hæc Neoterici animaduertentes, carmina quædam excogitarunt ſuo modo compoſita, in quibus bonæ aquæ notas deſcribunt, quæ Herculanus commentariis in Fen primam quarti Canonis Auicennæ, ſi rectè teneo, citat, & ita habent:

Fons, caſus, fundus, curſus ab origine diſtans,
Subtilis, non tecta leuis, paſcibilis, aptè,
Multa, & clara, parum uini toleransq́; ſaporem,
Sicq́; & odore carens, liquens hypochondria raptim,
Non rebus confecta malis reſidentia paruo
Tempore deſcendit, coctum diſſoluitur ipſa,
Octo decemq́; modis primum cognoſcitur unda.

Hæc uero omnia, paucis illis a nobis citatis uerbis, pro dignoſcenda bona aqua, comprehendi, qui curioſius animaduerterit, deprehendet, cuius iuuamenta proſequitur Galenus libro de Vſu partium, quæ nos breuitati conſulentes prætermittimus. Cæterum, non deerunt ſcioli, qui ob id quod huius præclari uiri liberalitatem erga nos habitam, memorem, in nos debacchentur, aſſeuerantes, mercedis meminiſſe, ut gloriam captem & iactantiam Hiſpanicam æmuler: quos nos ſua inſcitia dimittimus, ſcientes nõ nouũ eſſe, mercedes, a uiris præclaris acceptas, memoriæ tradi, ut apud Galenum legimus, libello de Præcognitione, capite octauo, qui a Boëtio uiro conſulari Romano, ob reſtitutam uxorem, quadringentos aureos accepit, qui quadringenti aurei, ut teſtantur ii qui & Arithmetices & ueteris rei nummariæ rationem habent, mille coronis ſolaribus æquipollent, ut curioſè adnotat doctiſſimus condiſcipulus noſter Andreas Lacuna, in Galeni deſcripta uita, ac clariſſimum iuxta ac ſapientiſſimum uirum, Ioannem Aquilerium medicum pontificium, aliâs apud Salmanticenſem Academiam, tempore æqualem noſtrum. Cæterum, has duas tantum curationes, ex multis myriadibus ægrotantium, quos apud Antuerpiam per ſex annos tractauimus in initio ſtatim huius centuriæ, citare placuit, quum nondum eo tempore curationes literis mandare mihi propoſitum erat.

Curatio quarta, habita Ferrariæ, de capitis intenſiſsimi doloris curatione.

VILES qui Caietæ Cæſaris ſtipendium merebat: ętate virili, robuſtus, fortis, natura melancholicus, ingentiſsimo capitis dolore cruciabatur: adeo vt oculi illi foras exire viderentur, is poſt conſultos Neapolitanos & Romanos mędicos, quorum opera & conſilio nihil quicquam profecerat Ferrariam venit, anno iam exacto quo primum dolore iſto vexari cœpit; ad quem accerſitus, percunctor, an nouerit ille originem, vnde morbus euenire poſsit; vel potius ſenſerit aliquando in pudendis, vel capite hulcus, aut quauis alia corporis parte fœdationem aliquam: omnia negat. Inquiro anteactas curationes plures, & varias, per doctiſsimos quoſq; medicos adhibitas, demum contra atrociſsimum morbũ adorior; quem à Gallica ſcabie originẽ traxiſſe ſuſpicari iam cœperam, quod poſtea ita eſſe comperi. Cœpi igitur medicamenta ad morbum facientia dare, inter quę Catapotia Alexandri, quæ à nitro denominationem habent numerare eſt, quibus non ſemel ſed bis & quater purgatus fuit, poſt quas vniuerſales euacuationes, ad particulares deſcendi, cum cucurbitulis, veſicatoriis, embrochis, lixiuiis, tum & ru-

brificantibus, demum ad Guaiaci decoctum perueni. quod per quadraginta dierum ſpatium ebibit, Quæ omnia minimè valuere, quũ dolor etſi aliquantulum remiſsior fuit, poſtea tamen intenſus perſeuerauit. perteſo igitur laboris & laſſato milite iſto, ex tam ſæuo morbo, tantaque medicamentorum abſumptione, quæ nihil ad rem fecere; Ego alioquin ſemper machinans contra tam atrocem morbum, remedium, ſtatim cogito nullatenus iſtum poſſe ad ſanitatem peruenire, niſi eius apertum eſſet caput. firmiter enim credidi craneum corruptum eſſe, à quo tam ſæui tanque crudeles dolores oriebantur. Erant enim dolores iſti à ſincipite inchoantes profundi, oculos præcipuè, & eorum regionem præhendentes. protinus ergo accerſito chirurgo, nullo apparente tumore, aut vlcere, vel in cute tuberculo, amotis per nouaculum pilis, illius caput ſecari iubeo, iuxta eam partem vbi dolor maxime vigebat, magno & ad craneum vſque penetrante vulnere, duabus lineis mutuo ſe per medium ſecantibus confecto. Sequenti verò die quo iã craneum ſanguine liberum melius videri poterat, nõ niſi illud liuidum & ad nigredinẽ declinans conſpicio: Nam tunc; primam & ſecundam laminam nouacula vſque ad durã miningem perforare iubeo, quo opere dolor remitti cœpit: poſtea verò nonullis interpoſitis die-

bus,quædã ipſius cranci oſſa foras exiere, quibus depoſitis,melius miles iſte habere cœpit, adeo vt iterum epoto guaiaci decocto ſanitati fuit reſtitutus. Cæterum,capitis ſectioné perforationémve,vt cætera curauimus vlcera.

Curatio quinta, de Colici doloris à lumbricis euenientis curatione.

VXOR lapicidę colico cruciatu afflicta,poſt multa & varia adhibita remedia, epoto antidoto Mithridatico,teretem ſiue rotundũ, aut longum dictum lumbricum per os reiecit,& ſana euaſit.

Scholia.

COLICVM affectum à lumbricis oriri certum eſt,à quibus & alias affectiones gigni, nouimus. ueluti bulimiam famem inſatiabilem: ut ſacra extat hiſtoria apud Trallianum libro tertio ſuæ medicinæ eiuſdem numeri capite, quum per otium legito.

Curatio ſexta, de lumbricis in ſtomacho genitis, & non infeſtantibus, & eorum curatione.

INIGVS Lupus Coronelius, quum optima fungeretur ualetudine, per os lũbricos eiiciebat, a quibus nullam noxam, aut dolorẽ, præter vermium tãtum tædium, percipiebat. Vt verò turpitudinem hanc effugeret, conſului interpellatim catapotia ex aloë non lota deglutiret, fugeretque res pituitam gignentes, vt lac, caſeum, ceraſa, fructus, res dulces, & huiuſcemodi alia, à cuius multitudine, lumbrici illi gignuntur: proinde vinum biberet generoſum, & minimè aqua dilutum ſuaſi, veluti & iuſcula acciperet, non niſi aromatis & multo coriandri ſemine reſperſa, præ cæteris verò nuces ieiuno ſtomacho comederet, veluti res acres & bilem procreantes commendaui. Porro in acetario domeſtica vteretur ruta, ſaluia, menta, hyſſopo, & naſturtio permiſi, quibus optime habebat, & ſecure perſeuerabat, neq; lumbricorũ vlterius vomitione illa vrgebatur.

Scholia.

NON eſt audiendus Ariſtoteles, qui præter ueritatem, & Medicorum dogmata, contendit, in ſtomacho lumbricos gigni non poſſe, ut apud ipſum eſt legere libro quarto Meteororum; gignuntur quippe non ſolum in inteſtinis gracilioribus lumbrici, ſed etiam in ipſo ſtomacho, ut experientia ipſa rerum magiſtra teſtatur: cui ſuffragantur omnes medici, tum & ratio ipſa, quia putreſcente in uentriculo pituita, uermes ibidem ex illa gignuntur: ut quoque fateri uidetur Auguſtinus Nyphus maximus Ariſtotelis interpres. Intelligendum igitur, axioma Ariſtotelicum illud uenit, uermes in ſtomacho non gignuntur, id eſt uermes in ſtomacho, uel ore uentriculi, bene diſpoſito & in quo putredo non adeſt, non gignuntur: Secus autem in male affecto, & putreſcente pituita abundante. Cæterum lumbricorum omnium tres ſunt ſpecies, nam alii dicuntur longi, ſiue rotundi, aut teretes, qui plerunque in gracilioribus inteſtinis, & ſtomacho gignuntur, terreſtribus lumbricis ſimiles, qui ſæpe per os, & aliquando per nares eiici uiſi ſunt. Alii uerò cucumerini ſiue cucurbitini dicuntur ἀσκαρίδες Græcis uocati, qui in recto inteſtino plerunque conſpiciuntur, ſic cucumerini dicti, quòd cucumeris ſeminibus ſimiles ſint. Tertii uerò, lati dicuntur lumbrici, meritò longi dicendi, quia ingentis & immenſæ ſint longitudinis, quos Plinius, non tineas, ut uetus habet lectio, ſed tænias, id eſt faſcias, appellat, qui & ſi immenſæ longitudinis reperiantur, inueniuntur quoque lati dicti in ſtomacho plerunque domicilium habentes, ut teſtatur Hippocrates libro quarto de Morbis quos cucumerinos, uel cucurbitinos ibidem quoque appellat qui uelu-

ti & tænia, non ramēta aut inteſtinorū pelliculæ in uermes uerſæ ſunt, ut autumant Aëtius, & Paulus, ſed potius ex putida & pituitoſa materia gignūtur: Nec enim Hippo. nunquam dixit, latos lumbricos, ex inteſtinorum portiunculis fieri, ut hucuſque multi Paulum & Aëtiū ſequentes putarunt. Ita enim Hipp. citato loco, ubi ex profeſſo uermium latorum mentionem facit, tradit. Nunc autem de lumbricis latis dicam. Aſſero enim ipſos in puero dum adhuc in utero eſt, naſci, poſtquam enim ſemel ex utero egreſſus eſt, non tanto tempore ſtercus in aluo manet, ut ex eius diuturnitate ac putrefactione, tantæ magnitudinis animal generari poſſit: Excernit enim ſemper heſternum ſtercus per omnes dies, ſi ſanus homo eſſe debet, Tale uerò animal naſci non poſſit, etiam ſi multis diebus homo non egeret: Multa enim naſcuntur dum puer in utero eſt hoc modo, ubi ex lacte & ſanguine computreſcente ac redundante, utpote quod dulce eſt, pus factum fuerit feruidum animal iſthic generatur. Naſcuntur autem & rotundi lumbrici iſthic eodem modo: ſignum uerò quòd hæc res ita ſe habeat, hoc eſt; poſtquam in lucem editi ſunt pueri, mulieres ipſis in cibo offerunt medicamenta, quo ſtercus ex inteſtino exeat, & non comburatur, & ſimul ut inteſtinum dilatetur. Vbi uerò cibum obtulerunt, multi ſanè pueri & rotundos & làtos lumbricos unà cum primo ſtercore excernunt: Si uerò non excreuerint, fiunt etiam inſuperq́; naſcuntur in uentribus, & rotundi quidem pariunt: lati uerò non amplius, etiam ſi quidam ipſos parere dicant: Nam homo qui latum lumbricum habet, uelut cucumeris ſemen excernit aliàs atque aliàs, unà cum ſtercore ipſo, & ſunt homines qui hoc lumbrici partus eſſe dicunt: Mihi uerò non rectè di-

cere uidentur qui talia dicunt; nec enim ab uno animali tot pulli generari poſſunt, neque ea eſt loci in inteſtino capacitas, ut partus educare queant. Augeſcente autem puero, augeſcit etiam lumbricus in inteſtino, ab his quæ in uentriculum ingeſta ſunt, & æqualis fit inteſtino, quibuſdam in pubertate, quibuſdam poſterius, quibuſdam paulò prius: Et poſtquam inteſtino adæquatus eſt, ſimiliter augeſcit, & quanto maior factus fuerit, unà cum ſtercore excernitur de inteſtino recto, & excidit ue lut cucumeris ſemen, ſæpe uerò etiam maior. Quibuſdam uerò iter facientibus, aut laborantibus, & uentriculo caleſcente, deorſum deſcendit, ipſiſque prominet ex podice inflatus, hocque facit, & de podice reſecatur, aut retrocedit: Signa uerò quod non pariat; ſed ita habeat ue lut ego dico, hæc ſunt: Si quis curet hominem latum lumbricum habentem, & medicamentum dederit, aut potionem, ſi quidem fuerit homo bene præparatus, totus rotundus factus ad pilæ figuram exit, & homo ſanus euadit: Si uerò ad medicinam hæreat, recta pars de lumbrico abrumpitur, longitudine duorum aut trium cubitorum, aut etiam longe amplior, & ubi abruptus fuerit per multum tempus ſigna cum ſtercore non prodeunt: poſtea uerò augeſcunt. Atque hæc argumenta ſunt, quòd lumbricus latus non parit, ſed abrumpitur. Eſt autem ſpecies ipſius, qualis alba inteſtini raſura. Hactenus Hippocratis uerba, per Cornarium uerſa, in quibus latum lumbricum non inteſtini ramentum, aut pelliculam eſſe legimus; ſed potius quod lati lumbrici ſpecies, quem ſemini cucumeris ſimile diximus, qualis alba inteſti ni raſura ſit. Proinde Aëtium, & Paulum minus bene ex Hippocratis mente de hac re ſenſiſſe clarum eſt. Non mi

nus quoque Galenus in hac retaxandus uenit, qui commē tario tertio Aphoriſmorum, enarratione uigeſimaſexta, tradit Hippocratem de lato lumbrico nullam poſteritati reliquiſſe memoriam, quod falſum eſſe qui prædicta legit uerba, tenet, ita enim Galenus ne quis ambigat, citato loco inquit, rarior autem eſt lumbrici lati generatio, qui & longiſsimus eſt, & ſæpe per tota extenditur inteſtina. Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mentionem, quoniā neque eius erat propoſitum de omnibus agere paſsionibus, quæ mortalibus accidunt, ſed de illis tantum quæ ſingulis ætatibus accidunt. Hæc Galeno quibus nihil lucidius aut clarius dici poteſt. Qua de re, uel dicendum eſt, quod Galeni uerba hæc corrupta & acephala ſunt, aut quòd Hippocrates illa adiectitia ſint, non uerò germana nec ex Hippocratica officina emanantia, quanquam ut uerum fateamur epichiremata & ratiocinationes Hippocratis eſſe uidentur. Cæterum, meminit Hippo. libro ſecundo Epidemiorum, lūbricos magis uexare à meridie quàm alia quauis hora, ut latius dicemus, quum dabitur occaſio.

Curatio ſeptima de pleuritide.

VXOR Cerdonis, nata annos trigintaocto, inchoante autumno, pleuritide cōcepta fuit, in qua dolor ab imis coſtis ad ſummā humerorum compagem aſcē debat: febris erat cōtinua, cum ingenti tuſsi, & ſpirandi difficultate, ad quam

quam ingreſſus ſecundo die,ab eo quo primũ corripi cœpit,illico ſanguinem ex axillari vena eiuſdem lateris vbi dolor erat,extrahere iuſſi,ad vnciasque octo fluere. Sirupum ex endiuia ſimplicem propino,& circa dolorem ſemi plenam veſicam aquæ,ex decocto roſarum, pa rietariæ,chamomillæ,& violariæ;adiecto oleo roſaceo,chamomillino & violaceo,cum pauco anethino admouendam curaui: quibus melius illico habuit,& dolor remitti cœpit: ſed parum expuebat,pro qua complenda operatione, ſirupum violaceum & capillorum Veneris vt cocleari interdum deglutiret deſcripſi:veluti loch ex altea ſine aromatibus, & de farfara tuſilagine dicta,vt cætera taceam. demũ quarto die,alui fluxus,diarrhœam Greci nominãt, licet Paulus Aegineta cœliacam libro tertio,capite quadrageſimo eã vocet. Superuenit adeò infeſtans,vt intra vigintiquatuor horas cẽties egeſſerit,cui malo obſiſtere cupiens,clyſterem ex hordei decorticati decocto, immittendum iuſsi:eſt enim ordeum decorticatum,vt Hipp. libro ſecundo de Dieta,ſiue Ratione victus,teſtatur,natura perfrigerans, & aluum ſiſtens, hoc autem enemathe bis iterato, nulla illi admixta re, aluus reſtricta fuit, & ſic mulier iſta priſtinæ ſanitati reſtituta.

Scholia.

HINC coniicere licet, quod in hac pleuritide, id eſt lateris dolore, alui profluuium ſuperuenit in declinatione, & ſolutus fuit morbus, quod animaduerſum uelim, propter Conciliatorem, & alios moroſos medicos, qui ſemper in declinatione pleuritidis, malum eſſe prædicant, ignorantes Hippocratis, & Galeni præceptiones, in quibus nunquam hæc dixere. Nam Hippocrates lib. 6. Aphoriſmorum, Aphoriſmo decimoſexto, inquit, A morbo laterali, uel pulmonia habito, alui profluuium aduenie͂s malū. Quæ uerba non ſic ſuperficietenus intelligenda ſunt, ſed potius ut Galenus ibidem enarrat, dicens, non ſimpliciter dixit Hipp. in morbo laterali, uel pulmonia, aluum turbatā, eſſe malum ſignum, ſed adiecit habito, ac ſi dixiſſet detento, atque uexato homini à talibus paßionibus, profluuium alui ſuperueniens, malum eſſe ſignum: quoniam ita ſe habentibus id ſolet aduenire non potente hepate ad ſe trahere alimentum, nec conuertere in ſanguinem, & quandoque uentriculo idem alimentum corrumpente. In mediocri autem morbo laterali atque pulmonia profluuium alui ſuperueniens poteſt prodeſſe ratione euacuationis, & magis quum ſigna concoctioni apparuerint ineſſe paßionibus, nec adeſt timor, ſed morbus eſt citra periculum. Iis igitur uerbis Galeni, ſatis apparet, quod morbus ſi ſit uehemens et fortis, alui profluuium ſemper eſt malum, quia uirium imbecillitatem arguit, & cum hoc quòd hepar compatitur, unde in ſpiritualibus & naturalibus partibus uitium eſt: Si uerò morbus ſit paruus, uel mediocris, ratione euacuationis bonum eſſe poterit: & hoc præſertim ſi ſigna concoctionis apparuerint. Sit igitur hæc in hac re concluſio, quòd al-

xi profluuium in uehementer oppreſſis & infeſtatis à morbo laterali, ſemper eſt malum ſignum: in mediocriter uerò patientibus multoties eſt bonum tranſmutationis ratione, ut huius Cerdonis contigit uxori.

Curatio octaua, de quartanæ curatione.

PROBVS vir Ferrinus, natus annos triginta quatuor, quartana laborabat, cui quum multa & varia medicamenta quę tum atram bilem, tum ſplenem reſpiciebant daremus, tandem propinato pharmaco atram bilem reſpiciente, die paroxyſmi, quatuor horis ante acceſsionem, multa & nigra excreuit, ac liber à quartàna euaſit.

Scholia.

MIRABITVR hic prima facie bonus medicus, quum in quartana die paroxyſmi, catharticũ medicamentum dare auſi ſimus, ſed bona fide deſinat mirari, quum in quartanis febribus, & ſpuriys tertianis, in quibus humores craſſi, uiſcidi, ac euacuationi rebelles ſunt, præſertim ſi paroxyſmi à prandio inuadunt, afflictionis die purgare optimum eſt conſilium, ut huius rei Arculanus eſt author, qui de ſeipſo, ſi rectè teneo, hiſtoriam enarrat, uir mea ſententia inter eos qui ſua ætate floruerunt doctiſſimus, ſed ante eum Auicennam hoc opus confeciſſe legimus: Nam Fen prima quarti, capite duodecimo, cui titulus eſt, Confectio olei boni, in die afflictionis ad ſedandum

rigorem agaricum dare mandat, nec tantum agaricum, ſed etiam hyeram, diacitonicem, diaphiniconem, & quod magis admirari eſt, pillulas fœtidas, quæ omnino euacuãt, & aluum ſoluunt. Quibus medicamentis Gentilis de Fulgineo, ut ibidem teſtatur, pro ſimili complendæ operatione ſemper uſus fuit, immo capite de Curatione uniuerſali febrium putridarum, meminit in die paroxyſmi ex mente Mauri euacuationem moliri poſſe: Eſt enim Maurus uir medicus doctus, qui opus practicum edidit, & hodie a non nullis in precio habetur. Cæterum, huius euacuationis in die paroxyſmi ratio ſignatur talis, quia commotione agitata materia facilior ad expulſionem reditur, quam Diuinus Hippocrates contemplatus in quartana febre, in die paroxyſmi pharmacum dare mandat, ut ex iis uerbis quiſque percipere poteſt, quæ libro de Affectionibus nõ longe à principio ſic habent: Si uerò quartana apprahenderit, ſi quidem impurgatus fuerit, primum caput purgato, & interpoſitis tribus aut quatuor diebus, pharmacum ſurſum uerſus purgans dato in ipſa apprehenſione, Et interpoſitis diebus rurſum aliud deorſum purgans dato in ipſa apprehenſione. Hactenus Hippocrates: In quibus ut legitis in die apprehenſionis ſiue paroxyſmi, pharmacum deorſum purgans dare mandat. Nec eſt quòd quis confugiat, dicendo librum hunc de Affectionibus Hippocratis nõ eſſe, ſed ipſius generi Polybi, ut Galenus aſſerere uidetur, quum & Polybus uir doctiſſimus fuerit, cui in hac parte fides ampla habenda eſt, quia id quod longa experientia tractauit, non deficiente ratione, literis mandauit, quem non immeritò multi & præclari medici hodie ſequuntur, hac utentes operatione, inter quos, unum ſuperſtitem citaſſe, ſat eſt, Doctorem Alteretum publicum apud Salmaticenſes medicinæ pro-

feſſorem, Virum omnium Hiſpaniarum concenſu, in curandis corporibus humanis admirandum, quem nos quoque ſequentes uarijs in locis per uiginti annos artem medicam exercentes ualidum hoc opus, nec contemnendum experimus, quia non tam antecedens pellitur materia, ſed ea quam coniunctam dicimus, cuius abſentia, ut interpellatio, paroxyſmorumq́ reditus deficiant, non parum facit, nec enim in hac exequenda operatione, timere eſt, humorum putridorum cum bonis miſcellam, nec pharmaci motum cõtrarium humoris motui, ſiue materiæ in ipſa exacerbatione commotæ, quia, ut diximus, ante paroxyſmum quatuor horas pharmacum propinandum eſt, non uerò in ipſa apprehenſionis hora, ut præcipit Hippocrates, & poſt eum cæteri medici. At hæc, non omnibus ſcripta eſſe uolumus, ſed iis tantùm qui medicinam magno cum iudicio exercent: cæteri autem communes medici uel homines flagitioſiſſimi nefaria cupiditate detenti ab hoc operæ fugiãt. apprime monemus, non minusq́ hominum illud genus quouis ære Dodonæo loquacius, quòd præter ſyllogiſmos, ſophiſmata, corollaria, ſuppoſitiones, ac tricas, uel ſuiſcepticas calculationes nihil adferre norunt. Ne tamen illotis quòd aiunt manibus ſic à quartanæ curatione deſcendamus, ſcire licet, quòd quartana affecti, in principio morbi leuiter tractandi ſunt, nec tum temporis illis fortis aliqua euacuatio adhibenda nec cum clyſteri niſi fortè ſanguis uehementer ſuperabundauerit: tunc uerò uena inciſa lienari, ſi ſanguis niger & craſſus uideatur, qualis in iis præcipuè qui liene laborant, audacius mittendus eſt. In initio igitur, pro bilis atræ purgatione non tranſcendes ſirupum de epithimo cum decocto ſene, quod maximam habet in hoc caſu prærogatiuam, aut caſſiam fiſtularem, uel diacatholiconem: dein

de calidis & humidis alterare, ut ſirupo de pomis ſaporis regis, de boragine, de uulgari bugloſſa, de lupulis, de fumoterræ, alijsue modice calidis uel frigidis, iuxta uaria uſtæ bilis genera, illis ſimiles aquas deſtillatitias miſcendo, uel melius decocta parata ex ſena, polypodio, fumaria, lupulis, uuis paßis, thimo, epithimo, liquiritia, pomis dulcibus, boragine, bugloſſa, aſplenio, id eſt ceteras: uel horũ loco ſi ſirupi diſplicuerint, utantur conditis conſeruis dictis, ex boragine bugloſſa ſcolopendrio, & aliis melancholiam reſpicientibus, aquas inſuper eaſdem uires habentes bibendo: deinceps ſalſa, & ſinapim, piper & dioſpoliticam, ac medicamentum ex tribus piperibus, incidendi gratia quotidie in iuſculis, & uictu æger accipiat commẽdabimus, quibus ſolum, à quartana, liberatos plures uidi eos à conſuetis ſuis exercitiis non prohibendo, hoc uno ante oculos habito, quòd quartana curari non poteſt, niſi ſplen prius curatus fuerit: proinde ſpleni, & uiſceribus ſummopere prouidendum eſt, unguendo, illinendo, atque emplaſtrando, his quæ mollire ac laxare leniter poßint, qualia ſunt

Butyrum
Oeſypus
Lana ſuccida
Oleum amygdalinum
Chamæmalinum
Semen lini
Fœnu græcum
Althæa
Malua
Adeps
Medulla oßium

Cera
Carica

Et quæ tota ſubſtantia ſplenem iuuare probata ſunt,ut cætera.

Thamariſcus
Cortex capparis

Potentiora uerò ſunt,quæ poſt apparentem coctionem tutò adhiberi poſſunt, Ammoniacum aceto liquatum quod leuiter decoqui debet ne efferueſcat.

Bdellium molle & pingue
Styrax
Galbanum
Propolis
Semen apij
Radix iridis
Cuminum
Ruta
Anethum
Flos Geniſtæ.

Glans unguentaria quam myrobalanum Græci uocāt medicamentum præcæteris palmam in iuuando liene obtinens,ex quibus confici poſſunt fomenta,cataplaſmata,unguenta,cerota,linimenta,& ſiqua ſunt,uiſcera laxantia, & emollientia alia; Sed in principio leuibus,& primo ordine citatis,ſtante uerò coctione,quod in morbi uigore, id eſt ſtatu fit,tunc potentioribus utimur,acetum ſemper addentes quod in omni topico medicamento ſplenetico adiungi debet,quia lieni acetum maxime conducit, ut teſtatur Galenus,libro nono de Comp.Med.ſecundum locos,libro un

decimo & decimoquarto Methodi medendi, & quinto Simpl. quia obſtruentem incidit & extenuat craſsitiem, demum ratione uiſceris conuenit, quia fermentatio illi non eſt moleſta. In principio tamen parum, in ſucceſſu uerò audacius acetum miſceri poteſt, quartanariis tamen, acetum nullatenus per os dari debet, ut paulò poſt contra Arabas ex Galeni placitis, demonſtrabimus. Tunc uerò ut ſuperioribus uerbis orationem accommodemus apparente concoctione uera, ueram dico, quia falſam ſæpe in quartanis apparere notat Gordianus Gallus: potentioribus incidentibus medicamentis utemur, & lotium prouocantibus, ut ſyrupo de radicibus ſine aceto dicto, ſyrupo Byzantino ſine aceto, ſyrupo praſsino decoctis ex radicibus petroſelini, apii, fœniculi, aſparagi, ruſci, corticum capparorum: ſcilla, ſcolopendrio ſiue aſplenio dicto, Arabibus cæteras, anetho, addendo quæ ſimul extenuent & aluum deiiciant, ut ſenã, thimum, epithymum, polypodium, fumeriam, & lupulos. Immo tunc ſæpe purgare tutum eſt, iis medicamentis atram bilem purgantibus, ut myrobalanis Indis, epithymo, thimo, ſena, polypodio, diacatholicone, confectione hamec, diaſene, pilulis fumiterræ Indis, lapidis Armeni, lapidis lazuli cranei dicti, & ſimilibus. Sed tunc iam theriacam in die paroxyſmi, pondere unius drachmæ & ſemis, ieiuno ſtomacho in uino albo pro iure dare optimum eſt cõſilium, humorum cruditatem fugientes, ne ex ſimplici quartana, dupla, & tripla fiat, ut monet Galenus libro primo Artis curatiuæ ad Glauconem, capite undecimo, & libello de Præcognitione: ubi Eudemum Philoſophum Peripateticũ ob intemporaneam theriaces potionẽ in tres incidiſſe quartanas meminit, quem poſtea magna omnium Romanorũ admiratione, ex omnibus tribus uigente hyeme, liberauit.

Cæterum, quartana laborantibus, talis uictus ordo inſtitui debet, ut ad calidum uidelicet & humidũ declinet, cibus, ſitq́ facilis concoctionis nec flatuoſus, a ſuillis itaque carnibus arcendi ſunt ægri, atque ab omnibus eduliis quæ uiſcida & tenacia ſunt, & tardum habent exitum, atque ab omnibus quæ refrigerant, & exiccant corpus, Vtendum itaque eſt uolatilibus, præſertim pullis gallinaceis, capis gallinis, & domeſticis alitibus, non minus auiculis montanis quæ optimi ſunt ſucci, & in aquis & paludibus non degunt, piſces quoque molli carne præditi, & tenacitate carentes, tuto dari poſſunt, ut ſunt, bugloſſus, lingulatus dictus, perca, mullus, quem barbonem Veneti, Hiſpani Salmonetum, Græci uerò triglam appellare ſolent ſardinia, Græcis trichia dicta, aurata, lupus, Venetis uarolus dictus, Hiſpanis uerò robalus, trocta, luccius, & ſimiles, qui cum multo pipere, uel ſinapi, ut carnes, & cætera edulia, comedendi ſunt; Vinum porrò album, & tenue, mediocriter calidum ſit, & ex fructibus uuæ paſſæ, corinthiacæ, pinea, amygdalæ, piſtacia, & iis ſimilia ad obſtructiones tollendas accommodata. Ab aqua omnino in potu fugiant, niſi ſcolopendrio ceteras dicta herba, incocta fuerit, aut thamariſco. Verùm linguam ceruinam, philitim dictam, à conſortio harum herbarum eliminandam, utpote contrarias uires habentem, crediderim. Cæterum, acetum melancholicis, & quartana affectis infeſtum eſſe, docuit Galenus, qui in quartana incidere nec aceto, nec oxymelite, nec ſyrupis acetoſis unquam præcepit: quia ut primo libro de Facult. ſimpl. med. capite trigeſimoprimo tradit, fermẽtationem facit, & melancholiam attollit, atque multiplicat, quæ omnia ante illum Hippocrates dixerat libro tertio de Ratione uictus in morbis acutis, ubi iterum Galenus

Piſces.

ait, acetum melãcholicis aduerſiſſimum eſſe, maximè mulieribus, quibus accedet uteri læſio: proinde quum Galenus acetum infeſtum eſſe nouerit, iis quibus toto corpore atrabiliarius redundat humor, aut qui temperaturam ſortiti ſunt melancholicam, eo in quartana incidere nunquam auſus fuit, contentus alioqui ſalſamẽtis, ſinapi, pipere, dioſpolitico, diatrium pipereone, et aliis ſimilibus, operationẽ hanc complere potentibus. Nec enim hic locus ſubterfugiendi Arabibus datur aliquis, aut eorum ſequacibus, qui contendunt, acetum natura melancholicis aduerſiſſimum eſſe, non uerò iis qui in humorem melancholicum, aut quartanam aliquando ex accidenti incidunt, quum ſi ita eſſet, Galenus quartanæ materiam aceto, uel oxymelite ſaltem incideret, quod antea inſcindenda pituita, & domanda bile pro tertiana notha curanda uſus fuit: Sed quum acetum quartanariis infeſtiſſimum nouerit, illud ſilentio præteriuit, contentus aliis rebus incidentibus, ut pipere, ſinapi, ſalſamentis, diatriũ pipereone, dioſpolitico, & ſimilibus. At Galenus uomitum a cibo prouocabat, immo helleborum album raphano permixtum, ad eum conſequendum effectũ in potu dabat: Quin potius ſi parum operabatur, per ſe abſq; mixtione aliqua concedebat, imi. 10 libro de Theriaca ad Piſonem ita refert: ego igitur multos quartana laborantes hoc præſidio facile à morbo uindicaui: Nam uomitu prius, ſecundum cibum ipſos uacuans: deinde inſequenti die abſinthii ſuccum exhibens, ut bilis edulceſcat cõtempereturq́; ita horis duabus ante acceſſionem antidotum exhibeo, ac mirificè ipſam frequenter uidi proficere, ut protinus qui caperet ſene morbi acceſſione maneret. Hæc Gal. Nos uerò hodie hora paroxyſmi uomitum proritamus, & quartana laborantem à cibo in eo die abſtineat ſuademus: ac quum

purgandi tempus inſtat in die paroxyſmi pharmacum damus, quibus multa & egregia conſecuti ſumus, adeò ut raro quartanam incuratam hoc incidendi ordine dimiſerimus. Sed iam curationis huius finis erat, niſi in mentē uenifſet Galeni locus libri quarti de Sanitate tuenda, ubi inquit, quod diatrium pipereonis calor, circa primas uenas extinguitur, cuius cauſam reddere non difficile eſt, quia piperatorum calor, terrenis quibuſdam & aduſtis partibus hæret unde factum eſt, quod calor cito euaneſcit, nec diu permanere poſsit. Cæterum, Quartana exquiſita, ſpuria longinquior eſt, quæ quum hominem ſemel corripit, ut tradit Aëtius, non amplius illum capit.

Curatio nona, in qua agitur de ſphacelifmo, id eſt, ulcere cerebrum depaſcente.

ALKALAINVS Hebræus, natus annos viginti ſeptem: grauiſsimo & mortifero correptus fuit morbo, quarta die Septembris, M D XLVI. à quo tempore curationes literis commandare propoſuimus, obiit verò ſequenti die Lunæ, adeò vt quadragintaocto horas tantum perdurauerit. Petitis ex quo nam morbo obierit, reſpondeo, iſtum ſphacelatum cerebrum, id eſt corruptum aut gangrenatum, cerebrum habuiſſe, de quo dixit Hippocrates libro ſeptimo Aphoriſmorũ, Aphoriſmo quinquageſimo primo: Quibuſcunque cerebrum ſphacelatum, id eſt corru-

ptum fuerit,in tribus diebus pereunt, ſi verò has effugerint ſani fiunt. Intelligere verò eſt, aphoriſmum iſtum,vt Galenus in enarratione vult,ſi incipiente ſphaceliſmo,id eſt vlcere cerebrum depaſcente,virtus potens fuerit, vt illud ſuperet,intra tres dies ægrotus euadit, & ſanus fit:Si verò incipiente vlcere exedente à cerebri potentia non ſuperatur, immo cerebrum corrodit,& exedit,intra tres dies interficit, & ad decimumquartum diem nonnunquam perueniſſe experientia diſſecto craneo viſum eſt,plerunque tamen intra tres interſicit dies. Cæterum,vt affectio hæc melius per pẽdatur,ſcire eſt,iuuenem iſtum ſanguineum temperatura eſſe,qui quadraginta diebus ante ſuum obitum,multum vigilauerat,quia ſolicitus admodum erat circa diuinas præces, quas Hebræi illis diebus noctu effundere ad Deum ſolent.Si quæ verò noctis pars erat, qua ſomnum capeſcere poterat,eam quidem diſpendebat circa patrem ſuum,qui eo tempore octuagenarius grauiter ægrotabat, & diarrhœa affligebatur,quem ſolus ipſe tractabat curabatque:Longis itaque vigiliis defatigatus, & tetris illis odoribus male affectus,in cerebri corruptionem,quam ſphaceliſmum Græci dicunt incidit.Teſtabãtur autem morbum iſtum prȩualuiſſe,notæ hæ, capitis ſynciput & frontis pars anterior illi dolebat,ſopor quoque illum

tenebat,adeò vt fortiter punctus reſpondere nequiret,corporis magna erat impotentia,ſed & febris intenſiſsima erat, qualis morbum iſtum comitatur ſemper : demum acceſſerunt prædictis ſignis, tremores vniuerſum corpus corripientes,& prænotiones lethales,ita vt intra duorum dierum ſpatium,diem ſuum obierit,nam cœpit morbus eum corripere in principio noctis,ante diem Solis,obiit verò principio noctis diei Marti ſacrati, nec enim in tam paruo tempore defuit debita medicamentorum adhibitio adminiſtratione, quum mane die Dominica illico medici ſanguinem perſectionem venæ iecorariæ in brachii curuatura extraxerunt,ſyrupumque roſaceum ſolutiuum cum ſene decocto propinarunt, quo rectè aluus reſpondit, quanquam operationem hanc,vtpote contrariam in eodem die factam vitupero. Nam pharmacũ ab exterioribus partibus ad interiores trahit: venæ verò ſectio ab interioribus ad exteriores,oxyrrhodinũ quoque capitis anteriori parti dolenti admouerunt.Sequenti die vocatus & ego, cephalicam in ſiniſtro cubitu aperire iuſsi,non minus cucurbitulas ſpatulis, poſt aures, & ano admouendas curaui hirudines;frictiones quoq; brachiis& cruribus adhibitas, non minus quàm capiti fomenta,minimè eſt præterire. Vltimo ſuperueniens præclarus,& in curandis huma-

ni corporis ęgritudinibus admirandus. Braſſa uolus, ſyncipiti diſſectũ culumbum applicare iuſsit, veluti cordis regioni vnguentum nenupharinum, & ſpatulis ex cantharidibus parata veſicatoria: Quæ omnia nihil quicquam proficere, quum morbus hic ſæuiſsimus ſit, vtpote vlcus cerebrum membrum principaliſsimum depaſcens, quem latiniores ſyderationem appellãt, propriæ tamen ſyderatum dicimus mẽbrum quum omnino emortuum priuatum've ſenſu & motu eſt. Aliquando verò ſyderatio apoplexiam ſignificat, nec Cornarius qui nũc, quum hæc ſcribimus Hippocratem latinum fecit, aliter apoplexiam vertit, quam per ſyderationem, veluti vocem hanc Græcam bliton, per ſyderatum, vt libello de Glandulis & ſexcentis aliis locis ipſum videre eſt. Vtinam tamen Cornarius, in ſua verſione, morborum & ægritudinum, nominibus vteretur Græcis, quum notiora medicis, quàm Latina ipſa ſint. Obiit igitur Alkalainus ab ſphaceliſmo, non verò apoplexia, vt Braſſauola putabat: Qui ingenti omnium amicorum dolore è medio quaſi vitæ curſu raptus eſt, Magno tamen ſolatio amicis eſt, quòd & ſanctiſsimè vixerit, & innocentiſsimè mortuus ſit, in eo præſertim die, in quo Iudæi delictorum veniam ad Deum impetrare ſibi perſuadent.

Scholia.

DIFFICILIS admodum cognitu morbus hic eſt, coniecturis tamen, interuenientibus notis à nobis citatis, in aliis quoque eum aſſecuti ſumus, quorum capita diſſeruimus, & cerebrum corruptum inuenimus. Verùm, non me latet, quod Galenus libro ſecundo, de Locis affectis capite octauo, ubi Archigenem reprehendit, de ſphacelismo ſiue ſphacelode, tradat, Verbum ſcilicet hoc ſphacelum, multa habere ſignificata, in hoc porro caſu noſtro ſphacelus ſiue ſyderatio, ut ita dixerim, finis gangrenæ eſt: Eſt autem Gangrena, ut refert Galenus libro ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconem, membri nondum integre facta, aut confirmata mortificatio, ex magnitudine inflammationis orta: cuius mali tanta uis eſt, ac tyrannis, ut ſi non celerrimè ſuccurramus, facilè affectum membrum mortis habitum repreſentet, & omnino ſenſu & motu deſtituatur: ita ut percuſſum, uel ſectum, uel aduſtum non ſentiat quæ patitur. quem affectum, non iam amplius Gangrenam, ſed ſphacelon Græci nominant, Latini uerò ſyderationem, recentiores eſthiomenum uocant, quod nomen ad Gãgrenam etiam extendunt, ut de hac re latius uidere quis poterit, Aëtium libro decimoquarto ſuæ medicinæ, capite quinquageſimoſexto: & Ioannem Fagaultium, libro Inſtitutionis chirurgicæ, ubi apud Aëtium, Cornarius ſphacelum, cariem uertit, quod malum oſſi potius conuenire, quam carni Galenus eſt author libro ſeptimo Methodi medendi. Sed & apoplexiam per ſyderationom interpretatur, ut ſuperius notauimus, & apud Hippo. lib. de Morbis paſſim quis legere poterit: in quib. apoplexiã, ut dixi per ſyderationẽ ſemper interpretatur, ſed an bene medici iudicẽt.

Curatio decima, de Febris ſanguineæ curatione.

PVELLA ſeptem nata annos, obeſula, pulchra, & natura ſanguinea, in ſynocham febrem, continentem putridam dictam; lapſa eſt, ad quam tranſlatis tribus diebus, in quibus multũ ſanguinis per nares emiſerat, perueni, quam primo facie tumida rubẽte, & quaſi in tumorem aſſurgente notaui. Pulſus porrò huic magnus erat, frequens, velox, & plenus, in quo caliditas primo occurſu mitis, in ſucceſſu verò acris percipiebatur: & eo magis quo ibidem manus impoſita perſeuerabat, vt iudicare eſſet calorem illum per collum aut ſubcerniculum deferri. Vexabatur quoque quadam præcordiorũ anxietate, & capitis dolore torquebatur, cum quibus febrilis ille calor continuo illam affligebat, & in ore vt mihi iniunxit, dulcedinem quandam percipiebat, quibus omnibus, lotium craſſum & rubrũ apparens addere eſt. Omnibus igitur conſpectis, illico alui beneficio præcedente, venam internam ſiue iecorariam dictam brachii dextri ſecare iuſsi, ſanguinemq́ue põdere ſex vnciarum fluere: Si enim non fluit, vulneri hirudinem admouere iubeo: vt inde ſanguinem trahat, quouſque ſua excidat ſponte, quòd ſi caſus maiorem poſtulat euacuationẽ aliam ſubiungimus.

iungimus. Cæterum, puerulis nondum decimum quartum attingentibus annum, venam audacter contra Galeni ex Græcorum dogmata, pertundimus, & ſanguinem euacuamus, Arabibus adherentes, quibus pro hoc opere grates referendæ ſunt: Nam Abinzoar filio ſuo trimo venam ſecuit, vt meminit Auerrois, non contẽnendo iuuamento, quanquam in vniuerſo Theiſiro hucuſque quod Abinzoar illud dixiſſet, non inuenimus, in eo tamen libro, qui de Sanitate tuenda ab eo inſcribitur, à nonnullis legitur. Ad ſanguinis igitur euacuationem per venæ ſectionem, duo tantum requiri dicendum eſt: Primum quòd morbus poſtulet: Secundum quòd virtus eam ferat, quę duo Galenus quoque admittit, modò tamen pueri nõdum decimumquartum annum agentes, inde à regula excipiantur, & decrepiti; ſed re vera Galenus Arabibus non aduerſatur, quia puerulis pleniorem illam euacuationẽ quã antiqui moliebantur vetat, non verò moderatam, quã pro virium & plenitudinis proportione, facilè ferunt. Vnde conſultò Hippocrates nullis annorum finibus ætates iſtas circunſcripſit, niſi quis dixerit, eas ſubintellexiſſe libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, textu decimonono, vbi inquit: In acutis morbis ſanguinem detrahes ſi vehemens morbus videatur, florueritque ægrotanti ætas & virium adfue-

rit robur, vt Galenus ibidē quoque enarrat. ſed re vera, ſi non Galenus eo à nobis citato modo intelligit, peccat procul dubio Galenus, & quotquot Græci medici fuere, quum pueros febribus iis continuis, aut pleuritide, vel internis inflammationibus, aut ſęuiſsimis aliis morbis corręptos, hac venæ ſectione, ab Orci faucibus, nos ipſi & plerique alii, liberos vidimus: nec eos vnquam in illam caloris innati reſolutionem, quàm illi timent incidere, vllus vidit. vnde Cornelius Celſus libro ſecundo, capite decimo hæc noſcens, inquit: Intereſt.n non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint: firmus puer & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens tuto cu rantur: quin immo ſæpe lactentes infantes videmus quibus ſanguis è naribus, abſque noxa vlla effluit, vt iure nos venam tundere huic puellæ commiſerimus, à qua ſanguinis euacua tione ſyrupum ebiberet mandauimus iſtum. ℞. ſyrupi roſati. ℥. j. aquarum endiuiæ, violarum añ. ℥. ij. miſce: Veſperi verò quum illā inuiſum redirem, à febre ferè liberam inueni, nam & lotium quod tunc conſpexi melius apparebat: ſolebat enim Galenus non ſolùm vrinam mane contemplari, ſed eam quoque inter diu à prandio excretam, vt apud libellum de Præcognitione in Eudemi curatione, facilè quis percipere poterit. Rebus igitur omnibus

optimè diſpoſitis,puella melius habere cœpit, continuò tamen febricitabat : at ſeptimo die, vt mihi retulit mater horror illi in nocte ſuperuenit, quem poſtea ſecuta fuit febris,quãquam mane quum arterias tetigiſſem ferè à febri immunem illam inueni, & veſperi multo clarius.Nouiſtis autem Hippocratem in Aphoriſmis dicẽtem:A cauſone habito rigore ſuperueniente,ſolutio fit febris : Sequenti verò nocte,eadẽ hora & rigor illam apprehẽdit, adeò vt ex continua interpellata fuerit facta,tũc verò illi pharmacum hoc propinauimus quod habet. ℞. pulpæ caſsiæ recẽter extractæ vnciam mediam,rhabarbari boni drachmam vnam:ſyrupi roſati ſolutiui vncias duas, decoctionis florum & fructuum cordialium:in quibus maduerint parum foliculorum ſene vncias tres, miſce, hoc enim pharmaco puella multa vomuit,inter quæ ſex viuos lumbricos conſpeximus,non hac tamen de cauſa, puellam iſtam vermibus tanquam præcipuo morbo vexari dicendum eſt,quum illi ob ſanguinis putredinem,& humorum in ſtomacho contentorum corruptelam geniti fuerè: iuſsimus tamen habita vermium intentione,vt portulace in potu vteretur aqua, & in pulli iure quo iam vtebatur aliquid pulueris ſicci coriandri adiungeret,non minus aluum per enema ex hyera picra paratum facilem redderent: Altera verò ſe

quenti nocte,& rigor duabus horis ab ea qua antea inuaſerat,eam corripuit, poſt quem febris ſuperuenit,quam mane quum ad illam accederem vigẽtem inueni.Hic enim bonus practicus coniectari debet,quod ſanguis in vtranque degenerauit bilem,flauam & atram:prçualuit áutẽ flaua, à qua tertiana duplex orta eſt, & illa quidem nocturna, de quibus inferius plura,pro quibus pharmacum à nobis citatum ſuperius,vtranque bilem reſpiciens, paratum fuit. Decimo quoq; die in prædicta noctis hora,& paroxyſmus eam inuaſit,tunc blande tractata puella,& per glandem citata aluus, poplitum ſcarificationem faciendam commiſimus, quam in ſequentem diem diſtulimus, poſtquã rigor paruus factus eſt,ſed febris eo modo perſeuerabat, tandem tertiodecimo die bolum iſtum dedimus qui habet, ℞. agarici nouiter parati in paſta.ʒ.j.electuarii de pſilio.ʒ.ij. rhabarbari.ʒ.ſem. cum zuccaro fiat bolus, quo multa & varia egeſsit, & ſeptimadecima ſana euaſit.

Scholia.

NON præteribo quin pauca febri huic conuenientia deſcribam, quum febris iſta primo ſanguinea fuit,poſtea uerò in biliosam degenerauit:proinde de febri ſanguinea ſic habeto,Febrium duæ ſunt ſpecies, altera in-

termittens, ſeu deficiens: altera uerò continua, de qua ad præſens, quæ quia ab humoribus intra uenas exiſtentibus euenit, acceſsione nunquam uacat, quouſque ad iudicium perueniat, quàm Græci indifferenter ſynochum uel ſynocham febrem appellant, quanquam ſi Galeno fidem præſtare debeamus in fine libri ſecundi de Hominis natura, Hippocrates nunquam febrem appellauerit ſynochum uel ſynocham, quanquam Auicenna Galeno oppoſitus ex Hippòcrate ſynochum febrim appellare minimè dubitet: ſed in hoc magna uis non eſt, ſiue enim febrim ſanguineam ſynochum, ſiue ignem appelles, non multum refert: hodierni tamen medici ex ſanguine febres diſtingunt, quum enim ſanguis putreſcit, febrem maſculino nomine ſynochum appellant, quum uerò extra putredinem ſua tantum copia, ſanguis febris excitat eam fœmineam ſynocham uocant. Verùm extra Galeni atque omnium Græcorum medicorum mentem, qui has duas febres ſub uno ſynochi aut ſynochæ nomine complexi ſunt, quod horum acceſsio ab initio ad finem uſque duret, nec prius quàm ex integro febris deficiat, ceſſet. Conſultius ergo medici feciſſent, ſi Galenum imitantes eius febris genus, quæ ex ſanguinis duntaxat feruefacti obſtructione citra eiuſdem putrefactionem oritur, ſub diaria febre complexi fuiſſent: locũ uerò in præſenti ſignare eſt: ubi Galenus febrem illam inter diarias cõlocat, libro ſecundo de Criſibus, capite duodecimo, ſic dicentem: Quum autem ipſe ſecundum naturam ſe habens ſanguis truſus in locum fluxioni obnoxium putruerit, hic quidem affectus inflammatio eſt ſimplex, quæ ex ipſa febris accenditur ſimilis maximè ephemeris, quæ inflammationibus inguinum accidunt: Nam & ipſa ſanguinis inflammatio ex bono ſanguine fit, liquet autem quod quum hic

putreſcere cœperit, nō amplius optimus remanet, ſed iā ad amare bilis naturā trāſit, atq; in hoc illud ſeruatur triplex eſſe genus uniuerſum ſimplicium febrium, quæ enim ex ſanguinis putredine fit iam quodammodo bilioſa eſt: Sicuti in Naturalibus ſermonibus rectè oſtenſum eſt, quòd ſanguis ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra uerò ex ſufficienter immodico. Quicquid igitur pingue & tenue in ſanguine eſt, fit flaua bilis, craſſum uerò ac ueluti fex quando immodicè calefactum exacuerit, atra iis adhæreſcunt, quæ nono Methodi medendi libro leguntur: ex ſanguine nanque febrium quædam manifeſtam habent putredinis notam, quædam prorſus non habent, quas nimirum ex diariarum febrium genere eſſe diximus. At ne quis deinceps in hac re Galeni deſideret intentionem, ſcilicet an ex ſanguinis putredine febris gignatur ſanguinea bilioſáue, quod Auicenna neruoſe admodum contendit, diſputátue: Audiant ſciantq́; non parum Galenum ancipitem dubiúmue in hac re ueluti difficili eſſe, qua de re lib.2. de Differentiis febrium, in capitis noni legmate quaſi rei dubius: diſputaturus eandem quæſtionem, inquit, de Diſputatione quæſtionis, an ſit febris ſanguinis, qui ſi rei conſcius eſſet, nec de ea quiſquam ambigeret, illud ſubticuiſſet, & rem concludendam, ut illi moris eſt in capite fixiſſet, quū eo loco ex profeſſo et ad amuſsim quæſtionem diſceptet, in quo ne amplius ſuſpenſos uos habeam ipſe Galenus id quod ex libris de Criſibus ſuperius adnotauimus, concludit: febrem ſanguineam ex ſanguinis putredine fieri, modò tamē ſanguis ſupra modum non torreatur. quod ſi torretur, eius ſubtilior ac pinguior pars omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem craſſior in atram, quod multo clarius ac lucidius, enarratione decimaſepti-

ma libri ſecundi Aphoriſmorum expoſuit, dicens; quod enim in uinis accidit aceſcentibus tale quidam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in uinis accidit, tale eſt, Vbi ex toto acida facta ſunt non redeunt rurſum ad uini naturam, paruo autem in ipſis facto momento: ita quod acidum quidem habent ſaporem, nondum tamen acetum ſunt, multa ſæpius ex iis priſtinam recuperarunt naturam, hoc idem in ſanguine euenit: Nam & ipſe ubi magna in eo ſit facta corruptio non redit amplius ad habitum naturalem: Si uerò paulatim fiat, ubi id quod ſuperfluum fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit ad ſuam naturam reſtituitur, Hæc Galenus. Ex quibus luce clarius claret, quod ex ſanguinis putredine febris gignatur ſanguinea, haud tamen à quacunque ſanguinis corruptione, ſed ab ea præſertim ſanguinem prorſus non inficiente, nec omnino ipſius formam corrumpente, quo fit, Galenus, cæteriq́ Græci homines ſapientiſſimè admodum huius treis ponunt differentias, alteram a principio ad finem uſque eundem ferè ſeruantem tenorem, grauiterq́, ſemper affligentem, ueluti in uigore & ſtatu exiſtentes febres, quam ſuo nomine acmaſticam, id eſt ſimilem tenorem ſeruantem appellant, alteram continuò aſſurgentem atque inualeſcentem, unde epacmaſticam uel anaoticam, id eſt ad iudicium uſque aſſurgentem uocant, tertiam uerò continuò decreſcentem, nomine peracmaſticam, cæteris minus malam; decreſcit .n. ut hoc obiter attingamus, quia magis putridi reſoluitur quàm generetur, epacmaſtice, contrario: Hæ autem febres nunquã in corpore eueniũt raro et macilento graciliue, ſed continuò in iuuenibus corpulentis obeſiſq́, quæ niſi error cõmittatur aliquis ſæpe intra quartum diem ſoluuntur, quãquam tamen criſis raro in quarto accidit die, ut Ar-

chigeni, bis, Galeno uerò ſemel tantum uidere contigerit, quod tu intelligas uelim, de Morbis bilioſis acutis, ſecus autem de ſanguineis, nam morbi bilioſi ſeu à bile dependentiam habentes raro in quarto terminantur die, ſanguinei uerò multoties intra quartum iudicium habent, ut teſtatur Galenus quum de ſynocho loquitur libro tertio de Criſibus, & Hipp. tertio Præſagiorum, ut latius frontiſpitio huius operis diximus. Cæterùm, febris qua afflicta fuit puella hæc, ſanguinea erat, quæ ſeptimo die in bilioſam degenerauit, ob nimiam ipſius ſanguinis putrefactionem: nec enim unquam mihi placuit reſponſum huic quæſtioni à multis datum, datur febris ſanguinea quoad cauſam antecedentem, ſecus uerò quoad cauſam coniunctam.

Curatio undecima, de Tertiana, & ſyrupi quantitate propinanda.

RODOLPHVS natus annos vigintiquinque, temperatura bilioſus vigente autumno, tertiano paroxyſmo correptus fuit, cui die altero interpoſito, alter reſpõdit paroxyſmus, ad quem vocatus, eum lecto decumbentem inueni, non omnino tamen ab febri immunem, cuius lotium rubrum, craſſum, & omnino ſanguineum erat: proinde tunc baſilicam dextri lateris ſecare iuſsi ſanguinemq́; in duabus peluiculis, ad vncias ſeptem fluere: erat enim primæ peluiculæ ſanguis omnino ater

corruptionem quandam præ ſe ferens, ſecundæ verò rubicũdus, nulli aquoſitati permixtus veſperi tandem quum illum reuiſiſſem paroxyſmo afflictum eum comperi, adeò vt ex ſimplici duplex facta fuerit tertiana, nec enim credere eſt, ob ſanguinis extractionem, ex ſimplici duplam factam eſſe, quum dubio procul niſi ſanguis extractus eſſet in tertianam continuã futurus morbus erat, vt ex ſanguine facilè quis modo in curatione Franciſci Oliuerii trapezitæ inſtructus fuerit deprehendet, quia ſanguis ille rubicundus plus iuſto & omni aquoſitate priuatus, facilè in putridum verti debuerat, quemadmodum primus extractus, & in prima peluicula receptus viſus fuit. Debito igitur victus ordine conſtituto, ſyrupum à ſanguinis extractione ebibit ſequentem, qui habet, ℞. ſyrupi acetoſi ſimplicis.℥.ſem. de endiuia vnciam vnam, aquarum endiuiæ bugloſſæ, añ.℥.ij, miſce, paucis tandem interpoſitis diebus, in quibus aluus vt conſueta redderet curabamus, pharmacum hoc bibẽdum dedimus. ℞. ſyrupi roſati ſolutiui.℥.iiij. rhabarbari boni.ʒ.j.& mediam, agarici nouiter in paſta parati.℈.j. decoctionis communis quantum ſufficit, fiet potus, quem in aurora bibat, & deſuper horam dormiat: vt inde medicamentum melius actuari poſsit. Sed non dormiuit, immo quum primo monueram vt à potu ſuccum

citonii mali aut ſorbi deglutiret, eum euomuit : vnde illico quum ad eum redimus, bolum iſtum comederet ſuaſimus, qui habet.

℞. pulpæ caſsıæ recenter extractę vnciam vnã, rhabarbari boni drachmam vnam & mediam, miſce,& cum ſuccharo fiat bolus, hunc verò optimè retinuit,& aluus ita bene reſpondit,vt inde ſanus factus fuerit,qualiditas tamen mẽbris derelicta,alterantibus nonnullis per triduum aſſumptis extirpata fuit, fuerunt autem dies omnes duodecim.

Scholia.

HIC animaduertat doctus Medicus,quod non eadem ſemper ſyrupi utimur menſura: Veluti multi inepte admodũ ad uncias quatuor cũ dimidia,uel ad ſummum quinque cum aquis febricitantibus porrigunt. Qui ſanè uſus ex Galeni mutilatis quibuſdam uerbis,decerptus eſt,libro de Ratione uictus in morbis acutis,Commentario primo,enarratione quadrageſimatertia,quæ ſic in antiqua uerſione habent.Ego quidem ſum narrans hic ſummam illius rei, dico ergo quod quando accidit febris ſola præter quod cum ea ſit diſpoſitio,alia cui ſit poßibile euenire ex potu aquæ frigidæ nocumentum, tunc ſi utitur aqua frigida non ſolum eſt impoßibile ut noceat,ſed iuuamentum eſt eius magnum.& ſubdit:& iuuamentum ex aqua frigida fit,quum ex ea abunde bibitur, præter quod attrahat aërem,ſed quoniam quòd de ſecaniabim bibitur eſt quantitas parua, non eſt poßibile ut quod de eo in potu datur in

omni die uice una, ſit plus quatuor unciis et dimidia: Hæc illa fœda & corrupta ſunt uerba: ex quibus omnis uſque hodie poſteritas ſyrupum ad quatuor uncias cum dimidia dari nec illius eleuandam doſim, tanquam legem ſanciuit: propinabant enim ueluti hodie quoque apud Salmaticenſes ſit ſyrupi uncias duas, aquarum totidem commixtas, in omni ferè morbo, ac ſi omnes unam expoſcant menſurã: ueluti ſi omnes uno calapodio calciari debuiſſent. Ignorant enim uiri alioqui docti, quòd ſyrupi pondus cum ſuis appropriatis aquis, nonnunquam augeri aliquando uerò minui debet. in febribus enim bilioſis, ubi plerumque ſitis uiget, parum ſyrupi multum uerò aquæ miſcemus, adeò ut illis ſex unciarum pondus reſultat: quia noſtra in iis febribus intentio eſt, ut ſyrupus in longinquas corporis partes permeet: At quum uolumus ſtomachi, & præcordiorum, ueluti inteſtinorum materiam coquere, & eam expulſioni parare, tunc aquam minuimus & ſyrupi quantitatem augemus, nec enim Galenus citatis uerbis, oxymelitis determinatam doſim deſcripſit, ut ex uera & candida interpretatione percipi poteſt, quæ ſic habet: Dictum ſanè abunde in libris Methodi medendi, ſed & nunc rei ſumma dicetur, quum ergo febris fuerit, conſtante uirtute, tunc non ſolum non offendes, uerùm & iuuabis abundè, potio autem frigidæ huiuſmodi tanta ſit, quãtum frigida aquæ æger inſpirando haurire poſſit, oxymelitis uerò exiguum datur, neque ſingulis oblationibus plus dimidio, in hoc ergo, exhibitionis ſcopus eſt diſſimilis, nempe ad febris extinctionem frigida affatim atque ad laborantis uſque ſatietatem bibitur: Quæ enim ita bibitur aqua ſanationis gratia efficitur, oxymeli uerò æſtate datur frigidum, ne laborantis adaugeat ſitim, immo ut aduerſus etiam contra-

rium conferre poſſit, ob eas etiam cauſas frigidum oxymeli ante morbi coctionem dari iubet: quaſi frigidam aquã ad ſatietatem uſque: hactenus noua traductio, in qua nihil quod ad oxymelitis pondus attinet, legitur: At uetus interpres potionem illam aquæ, quam æger unica haurit uice, nouem unciarum conſtituit, oxymelitis uerò tanquam prædictæ mediam, quatuor unciarum cum dimidia ſuo modo interpretatus eſt, At Galenus, ut citatis uerbis perpendiſtis, iubet ſingulis oblationibus oxymelitis dimidium potionis frigidæ aquæ unica uice hauſtæ febricitantibus tribuere, ſed uetus interpres ut diximus fallitur quum multo maiorem aquæ quantitatem unciis nouem, ii qui ſic ſiticuloſi febrientes ſunt uno bibunt hauſtu, id quod experientia quotidiana docet, & ipſi uulgares minimè defiteri poſſunt medici, præſertim quum Auicenna huius potionis mentionem faciens: illius terminum ad heminam unam & mediam circunſcripſit, Galenus uerò libro decimo Methodi medendi, capite quinto: Iuueni ex ira febricitanti ſub caniculæ feruoribus, heminas duas gelidæ in prima acceſſione dedit: eſt enim hemina quam omnes prudentes uiri cotylam appellant, menſura quatuor continens acetabula, cyathos uerò ſex uncias autem ne amplius ſermonem prorogemus nouem uel ad ſummum decem, ut ex Galeno habetur libro ſexto de Compoſitione medicamentorum ſecundum genus, & libris de Sanitate tuenda, ueluti libello de Ponderibus & menſuris. Erunt igitur ut placet Auicennæ oxymelitis unciæ ſeptem adminus ægrotis dandæ, quum potum frigidæ aquæ unius & dimidiæ heminæ ſtatuat, cuius medium ſeptem unciæ uel ſeptem cum dimidia ſunt; uel ut placet Galeno,

qui prædictæ potionis, duas ſtatuit heminas, decem erunt unciæ, quum dimidium heminarum decem ſunt unciæ, quas ex oxymelite febricitantibus dabat, non uerò quatuor cum dimidia, ut inepte admodum uetus interpres extra Galeni propoſitum interpretatus eſt. Lubentiſsime igitur hic iuuenes Neothericosq́ medicos monitos uelim, ne deinceps cum ſyrupiſigis agant medicis, ſed potius ubi opus fuerit, eorum adaugeant doſes, præcipuè quum materia per uniuerſum corporis ambitum ſparſa fuerit, & ſitis ægrotantem infeſtauerit, ut olim doctor Altaretus mihi nunquam penitendus magiſter apud Salmaticenſes continuò medicis obiiciebat, eſt enim uir iſte hodie apud Hiſpanos medicorum omnium celeberrimus, & in curandis corporibus humanis dexterrimus, qui decoctionis aliquando integram libram febricitantibus dabat, nec immeritò, quum hemina propriè apud Galenum in ea capitur ſignificatione quæ duodecim continet uncias, ut libro quarto de Tuenda ſanitate legitur. Cæterum, ſyrupi (ut mea fert opinio) ponderе debent librari, ut fit apud Italos, non uerò menſurari, ut Hiſpani, non ſine tamen errore aſſueſcunt.

Curatio duodecima, de Pleuritide.

TEXTOR holoſerici: quum pleuritide affligi cœpiſſet, vt internam eiuſdem lateris, vbi dolor erat ſecare iuſſi venam, ſanguinemq́ue ad libras duas fluere, paucis tandem admotis ad locum doloroſum topicis medicamentis intra ſeptem dies ſanitati fuit reſtitutus: erant verò illa, veſica bouina ſemiplena aqua, in qua incocta fuerant, camomelum, melilotum verum, viola, malua, parietaria, & roſa, cum multo violaceo, & roſaceo oleo. fuit cæterum morbus iſte acutiſsimus ſæuiſsimè affligens, adeò vt vix patiens ob intenſiſsimum dolorem moueri poſſet. Nam victus ratio vt morbus poſtulabat, oblatus fuit, & ille quidem ptiſana colata.

Curatio tertiadecima, de Curatione pleuritidis mendoſa.

PRAEDICTI textoris telę bõbicinę honeſta puella Clara, vicina, quam poſtea Abramus Hebræus chirurgus, in vxorem duxit, in falſam & mendoſam lapſa eſt pleureſim; magno premebatur dolore, vt ſtare ne-

quiret,febriebat, ſed nihil tuſsiebat, adeò vt per totum morbi diſcurſum ſputum nũquam emiſerit,tandem bis extracto ſanguine,ex interna eiuſdem lateris vena, vbi erat dolor, & ſacculo ex abſinthio cõfecto, ac vino intincto & doloroſo loco admoto,priſtinæ ſanitati intra ſeptem dies fuit reſtituta.

Scholia.

PERICVLOSVM enim eſt in mendoſa pleuritide,ut teſtatur Aëtius,& in eo grauiores medici, ſanguinem per uenæ ſectionem extrahere, quia quum ab humore pituitoſo & flatulento eueniat,ſanguine,& uirtutis robore pro ipſius diſcuſsione opus eſt,quo detracto,humor magis crudeſcit,& dolor intenſior fit,qui pro ſui ablatione uenæ ſectionem expoſcit:proinde pleuritim mẽdoſam uera periculoſiorem eſſe,nemini dubium ſit.

Curatio decimaquarta,de Vteri procidentia, & eius curatione.

PVDICISSIMA & honeſta vxor Vicini, nata annos vigintiquatuor,magnũ imprudenter attollens pondus in vteri procidentiam incidit, dolor lumbos inuadit, grauamen circa ἦτρον, ideſt pu-

bem,vel pectinem,magnū perſentiebat, adeò vt deambulare non poſsit lotium cōtinuo mittebat,ſed primo multo ſanguine mixtum, poſtea ſecundo die minus ſanguinolentū effudit. Tertio vero à ſanguine alienum,tanquam pus in eo conſpicio,in quo tunc eam febris corripere cœpit,ſed quarto in eo multum puris apparuit. Semper ſitiuit,multū fuit anxia, & grauiter omnia ferebat, vt vix in cubili perquieſcere poſſet,ad quam quum primum peruenerim, obſtetricem accerſendam curaui, quam doceo vt leniter matricem quo ad fieri poſſet,ad locū reducat,dein illico locellos hoc dicendo lauacro proluat;quod habet. ℞. roſarum rubearū, foliorum plantaginis, corrigiolæ ſanguinariæ dictę,an.m.i. in aqua fiat decoctio, quouſque aqua ſub rubea fiat,facta colatura.adde mellis roſati colati parum,miſce & fiat lauacrū, quod calidum per inſectarium eiaculabatur, non minus caput decliue,& crura maxime eleuata habeat,ſemper: ſuadeo,ſed & muſchum,& cibetam,galliamue moſchatam,ac res bene olentes naribus,veluti graueolentes pudendis,ad mouendas mando.graueolentia autem ſiue fetida medicamenta ſunt galbanum,& pēnarum vſtarum fumus,iis,tantum duobus primis diebus peractis,& fecibus per clyſterem depoſitis,tertio die ſequenti mel roſaceum colatitium prædicto decocto,in maiori quantitate addo, nec enim

enim potentioribus medicamentis aſtrictoriis opus erat,ob apparens pus: timor enim erat ne obcluſum vlcus malignius inde redderetur,ob incarceratam materiam;quarto verò die,multũ puris in vrina exiuit; ſed quinto minui in vrina cœpit,proinde tunc fomẽtum,ex balauſtiis,myrto, hypociſtide, roſis rubris,& ſemine ſumach, in vino rubro auſtero parare feci,quo vterus optimè lauabatur,& ſpongia eo imbuta pecten & pudendũ fouebatur.Nam & intus quoque in ſinu lana vino illo imbuta adaptabatur: octauo verò cucurbitulas magnas duas vmbilico multa flamma ignitas affigendas iuſsi, poſt quas illico cerotum hoc deſcriptum ſub ventri, id eſt,pubi apponendum curaui, quod habet. ℞. maſticis,thuris, ladani, ſanguinis draconis,añ,drachmas duas,galliæ muſchatæ, drachmam vnam, terebinthine cere, reſine,añ. parum, & ad ignem fiat cerotum, & ſuper corium alutam dictum extendatur, vel melius ſuper pannum coctο intinctum, & calidum admoueatur,quibus rectè habuit:et vterus ad locum ſuum rediit. Cæterum, à motu,vt diximus,& rebus ſternutamentum irritantibus,eam per quindecim dies interdiximus:veluti à vino & rebus calidis, nam victus rationem ſubtilem perſcripſimus,porrò ab aquæ potu quantum poſsibile erat Hippo

cratis conſilio eam arcebamus:ſed primis die bus halicacabi Alkakengi,officinæ Mauritanica voce appellant, aquam bibendam propinauimus.

Scholia.

HIC animaduerſione dignum eſt, quòd matrix, ſiue uterus, aut uulua, idem enim Latinis eſt, ſituata eſt inter ueſicam & rectum inteſtinum, unde fit, quòd matrix quando extra naturã progreditur, ueſicam comprimere poſſit, qua compreſſione urinæ ſtillicidium cum mingendi continua auiditate excitatur: prout huic contigit mulieri. Hac de cauſa dixit Hippocrates libro primo de Morbis muliebribus, quandoq; uerò ubi mulier uaſa euacuata habuerit, & inſuper laborauerit, uteri conuerſi ad ueſicæ ſtomachum allabuntur, & urinæ ſtillicidium inducunt. Pertractat uerò idem Hippocrates morbi huius curationem libro ſecundo dicti uoluminis folio Frobeniano trecenteſimo ſexageſimoquinto, & trecenteſimo ſexageſimoſexto, ubi inquit; Si uteri extra naturam progreſsi fuerint, febrilis calor habet pudendum, & imum uentrem, & urina frequenter, ac paulatim deſtillat: & folio tricenteſimo ſexageſimooctauo, et aliis locis. Sed uberius Paulus libro tertio ſuæ medicinæ capite ſeptuageſimoſecundo. Quòd uerò ſanguis urinæ admixtus fuerit, id uenæ, aut ligamenti alicuius rupturæ eſt tribuendum, quanquam uteri procidentiam plerunque ex ligamentorum quadam relaxatione fieri nſcamus.

Curatio XV. de menſtruorum ſupreſsione, & exanthematibus per uniuerſum corpus apparentibus.

VIRGINI decem & octo annorum, aſſueti menſes ſuppreſsi ſunt: vnde in ſymptoma grauiſſimum fœdiſsimúmque incidit: id enim erat exanthemata quædam per vniuerſam cutẽ ſparſa, non quidem illa dicta variollæ, aut morbilli, ſed tubercula potius quædam per cutem efflorescentia, magna ingentiáque: quæ quotidie, vt ſepties & octies oriebantur, ita quoque toties euaneſcebant: Durabãt autem per dimidiam horam, & aliquando per integram, poſtea verò ac ſi nihil in cute habuerat, deliteſcebant. Erant verò effloreſcentia illa tubercula, ſiue papulę colore ſubrubro, & albo, magnitudine panis, quæ potiſsimum vultum fœdebant, quanquam & brachia, & crura, immo & vniuerſum corpus prehẽdebant. At quum primum apparere incipiebant, ex commotione materiæ, dolor ventriculum inuadebat, & cordis anxietas vigebat: quæ ſuperueniente vomitu, prout aliquando euenire contingebat, ſubito leuari videbantur: Omnia enim hæc ex ſuppreſſa menſium materia, quę craſſa & flatulenta videbatur, ortum traxiſſe

diximus. Nam(Galeno teſte, Commentario in tertium librum de Morbis vulgaribus.) ἐνθύματα tumores ſponte in cute florentes à craſsis humoribus geniti nuncupantur. Nam tenues humores(inquit) exulcerationem potius faciunt,quàm tumorem; craſsi verò cutem in tumorem extollunt. Crederem vtique,quũ papulæ in virgine iſta ita cito reſoluebantur, materiei multũ ſpiritus ac flatulentię immixtũ eſſe, tametſi virtuti potenti, nihil eſſe difficile ſciamus. Menſium porro ſuppreſsio ex matricis mala qualitate,quę virginibus interdum euenire ſolet, oborta eſt: de qua conſulendus uenit Hippocrates, libro cui titulum fecit de Virginum morbis; & Galenus libro de Locis affectis, quem interiorum, multi vocant. Cæterum,vniuerſus curationis ſcopus, eò uertebatur, ut materia ad vterum retraheretur, quæ impetum & curſum ad cutaneas partes faciebat. Primo igitur, venam in talo quam Saphenam appellant, tundere iuſſi, ſanguiniſque vncias ſex fluere; laborabat autem nimia plenitudine, & ſyrupum iſtum bibendum obtuli, non ſolum mane ieiuno ſtomacho,ſed veſperi ante cœnam; qui ſic habet: ℞. Syrupi Byzantini ſine aceto ℥.ij. aquæ fœniculi Artemiſiæ, vel matricaria añ.℥.ij. miſce, hoc enim per quatriduum parata ad expulſio-

nem materia,ſequens propino pharmacum. Recipe, Syrupi roſati ſolutiui ℥.ij. Decoctionis ſenæ, vncias tres, oxymelitis compoſiti ℥.1. electuarii eleſcoph drachmam unam & mediã,agarici nouiter in paſta parati drachmam vnam miſce, hoc verum optime aluus ſecedit, nõ eo tamen vt admirandi illi tumores ad cutem venire deſierint, quum vt antea eueniebant:quod animaduertens, ſequẽs iubeo à pharmacopola parari decoctum; Recipe, Radicum apii, fœniculi, aſparagi, ruſci, petroſelini, cardi benedicti, añ.℥.1. Seminis fœniculi, aniſi, apii, ameos, añ. ʒ.1. Artemiſiæ, pulegii, calaminthæ, añ. manip. vnum, in libris ſeptem aquæ fiat decoctio, quoad tertia pars conſumpta fuerit; dein facta colatura adde Syrupi de calamintha, Byzantini ſine aceto, añ. ℥. III. miſce, Cuius decocti, cinnamomo aromatizati, ieiuno ſtomacho, vncias quinque: & totidem veſperi ante cœnam bibebat, poſt cuius potionem exactam, bolum ſequentem deglutiendum tradidimus, Recipe, electuarii Indici drachmas tres, diaſene & diaphinicois añ. ʒ.1. cum diamargaritone ſecundum Auicennæ deſcriptionem, in puluerem redacto fiat bolus; poſt quem veluti alia cathar̃ctica medicamenta, per horam integram dormire permiſimus;& ea præſertim

quæ epota ſumuntur: nam catapotia,longio ri indigent tempore, vt bolum vero optime deglutiret,aquam deſuper biberet ſuaſi hác: ℞. aquæ fœniculi,endiuię añ. vnciam vnam & mediam.Sunt procul dubio plures qui bo lum abſque aqua abhorrent, immo illum ſu mere nolunt, cum iſto igitur bolo multa & varia aluus egeſsit: At interdum prædictum decoctum ſummebat veluti in omni curatio nis inceſſu,quòd aluus fluida eſſet,ſemper ſo liciti fuimus, Retractiones quoque per crurium frictiones,veluti fœmoribus cucurbitu las adhibuimus, quas quum parum prodeſſe animaduerterem, quia morbus nihil leuaba tur,ſed potius ingraueſcebat, Iterum Galeni conſilio pedis venam aperire iuſsi, ſanguiniſque ſemilibram extrahere: ſed hæc ſanguinis miſsio quatuor interpoſitis diebus à ſoluta aluo facta fuit; in quibus diebus prędictum decoctum,denouo paratum bibebat, interiectis aliis poſtea tribus diebus catapotia hæc dedimus, quæ ſic habent, ℞. pillularum de fumo terrę ℈. ii. agregatiuarũ & de hiera compoſita añ.ſcriptulos duos,fiant pillulæ ſex & inaurentur, iis enim aluus optime reſpondit. Sed pertinax & ſæuus morbus non adeo ſolitum ſuum curſum dimiſit: quem penitius contemplatus brachii dextri communem venam tundere iuſsi

Qua ſanguinis miſsione, papulæ hæ minui cœperunt, nec tot vicibus erumpebant. Cæterum, non veritus ſum in brachio venam aperire, quia præſagieram ſymptomata illa cum ea aut omnino leuari aut ſaltem minui, quod ita experiētia poſtea viſum fuit, leuata enim minutáque in parte ſuperiori contenta materia, ſymptomata illa iam ſæuè affligentia remitti cœperunt. Haud ab re hæc ſic temere a me producta ſunt, quum Galenus medicorum princeps, libello de Sanguinis miſsione, inquit, Vacuatis enim cubiti per inciſionem venis, aliud grauius longè ſuper eſt, purgationes enim menſtruas auferunt, auertentes ſanguinem ad ſuperiores corporis partes, Sectis vero quæ crurum ſunt non ſolū retrahunt, ſed etiam menſes magis prouocant; Hæc ille, in libello illo, in quo tradit, quod retentis menſibus, ſemper quæ ſunt in cruribus, venas incidere oportet, iuxta illud, eò ducere oportet, quò natura ſolita eſt mittere. Sed forte in hac curatione non ſic Galeno aſtricti eſſe deberemus, quando plethoria preſente, deficientibus menſtruis, ſanguinis miſsio prima ex brachii interna vena fieri deberet, non vero ex ſaphena, vt voluit Aëtius, Sermone decimo ſexto, ſuæ medicinæ, capite quinquageſimo ſeptimo, vbi ita tradit: quæ ob plenitudinem

non purgantur copioſa ſanguinis miſsione ſanantur : Cubiti itaque ac tali venas ſecare oportet,& cætera.In quibus vt legitis cubiti venam ſecare iubet, cui aſtipulari uidetur Paulus libro tertio ſuæ medicinę,capite ſexageſimoprimo, in quo de menſium ſuppreſſione agit, quum dicat : cum igitur propter aliquod interaneorum vitium primariũ purgatio circunciditur, aut ſtrangulatur. ex uſu maxime fuerit,id quod primario afficitur curare, inde vteri habere rationem. Notæ quibus hæc deprehenduntur, in ſuperioribus ſunt expoſitæ, quum uero nihil illorum adfuerit, conſtat liquido primario affectu occupari; itaque ſi ætas non prohibet, aut habitus,aut aliud quippiam, venam oportet incidere, idque non ante ſtatum menſium tempus, ſed vbi iam acceſſerit, decem dies ſuper adiiciantur, detrahetur autem ſanguinis,neque plus duabus libris & ſemiſſe, neque minus una, ſi quidem venam diuiſerimus: Sin autem non, hiera diacolocynthidos purgari debent & cætera, in quibus verbis Paulum, non pedis venam primo ſecare, ſed brachii potius mandaſſe,credere conſentaneum eſt, quia inferius ex tali uena ſanguinem detrahendum dixit, ut ex iis uerbis ſatis clarum euadit, in quibus ita tradit, Vbi acceſſerit iam menſtruale tempus, ſi nihil aut nulla

mentione dignũ fuerit excretum, ex talo ſanguis detrahendus eſt, quæ verba Auicenna ita intelligẽs, nõ veritus eſt palàm, & clarè in noſtro caſu, curuaturę uenam pertundere vtrecte admodum Matthæus de Grado cõmentariis ſuis, ſuper nonum ad Almanſorem regem dicatum librum meminit: Quia ſi plethoria cum menſium ſuppreſsione adeſt, & ſanguis ex pedis vena dematur, timor erit, ne humores præcipitentur ac corruant, & obſtructiones pariant, primario morbo grauiores. Proinde fortè à principio in brachii flexu uenam ſcindere ſatius eſſet, ac non ſic Galenum in hac re mordicus tenere, quia vt ille ait, libello de Libris propriis, & de Ordine ſuorũ librorũ, ſerui illi eſſe videntur quicunque ſe, vel Hippocraticos, vel Praxagoricos, vel alios alterius ſectæ appellari volũt, quicũque igitur Romanus, ſiue Græcus, vel Arabs, aut Iudæus, optimè loquutus fuerit, illi proculdubio fides habenda eſt. Cæterum certo dierum interuallo interiecto, ita vt trigeſimus ageretur dies, ab eo quo primum iuuenis hęc ægrotare cœpit, ſæuiſsimè ab illis papulis correpta fuit, cui iterum venam poplitis ſecare iuſsi, quam Auicenna Fen decimatertia tertii, illi quæ in talo ſiue malleolo eſt præferre videtur, quanquam Galenus & ante eum Hippocrates, non magis tali dicti mal

leoli,quàm poplitis venæ inciſionem multis in locis ſuorum dogmatũ facere videtur: ſed quum illam ſecare iuberem,interuenit,quod vulnerarius in eá tundenda omnino imperitus erat;qua de re ad eam quæ per talũ obrepit nos conuertimus, ex qua inciſa ſanguinis vncias octo fluere permiſi, & decoctum hoc bibendum dedi: Recipe, radicum ruſci,aſparagi, fœniculi,petroſelini, añ. vnciam vnam erythrodani, id eſt rubeæ tinctorũ ℥. duas, aſari, acori, id eſt craſſioris Galange, Iunci odorati, añ. ℥. ſ. pulegii calamynthe, origani, matricarię, ſauinę, abſinthii, añ. m̃. I. ſeminis aniſi, fœniculi, ruſci,dauci añ.drachmam vnam,in libris octo aquæ fiat decoctio quouſq. maneant libræ quatuor,facta colatura adde cinamomi optime pulverizati drachmas tres, Syrupi praſini, id eſt de marubio, de matricaria añ. libram mediam:miſce, & ſingulis diebus,ieiuno ſtomacho ſemilibram eius bibat. Nam & tunc eam balneandam iuſsi, balneo conſtringente,& materiã ad interores partes comprimente ex aqua dulci parato, in qua incoctę erant,roſę rubrę,myrti & lentiſci ſummitates, balauſtia, & abſinthiũ, quibus remediis & iterata purgatione ſana euaſit, nec amplius fœdus hic morbus quem antea Symptoma appellauimus,rediit.

Scholia.

NON mirabitur hic ſpectator bonus,de tam ſæpe iterata euacuatione,quum longi morbi longa indigeant curatione. Item quod nouerit ille multis & iteratis uti euacuationibus opus eſſe, ubi præſertim humores per habitum corporis diſperſi ſunt,ueluti ubi uiſcera obſtructione quadam laborant,non minus ac ſi quando uires ſolennem euacuationem non admittunt, ut ex Galeni doctrina paſsim percipitur: non illico tamen ſuppreſsi menſes ad ſolitum ſuum curſum redierunt,ſed potius poſt longum interiectum menſem: conſului tamen ut illico hæc uiro nuberet,prout mandat Hippocrates: timor enim erat hanc in elephantiaſim,lepram Arabes uocant,deuenire: quia quoque ſui maiores,ea,ut mihi referebatur,laborauerant;qua de cauſa,uino in uniuerſo huius morbi curſu,illi interdiximus.

Curatio XVI. De febris horridæ curatione, & ſene decocto.

SOCRVS vicini,quũ febre horrida affligeretur, epoto medicamento, conualuit: fuit autem medicamntum hoc. ℞. ſyrupi roſati ſolutiui,vncias tres,decoctionis ſenę vncias totidem,miſce:ſolent cæteri medici infuſum, ſiue decoctũ ſenę variis parari modis:nos verò more Longobardorum medicorum,ita parare ſolemus.

℞. folliculorum & foliorũ ſenę optimę orientalis vnciam vnam, gingiberis drachmam mediam, florum boraginis, violarũ roſarum rubrarum, arantiorum añ. drachmam vnam, polypodii drachmas duas, paſſularum vnciam mediam, ſebeſten & prunorum vtriuſque numero ſex, in libra vna & media aquæ fiat decoctio ſecundum artem: modo ſena parum ebulliat, & vas optimè obturatum per ſex horas dimittatur: deinde exprimatur: huic verò miſceri ſolet mel roſaceum colatitium, quod ſi morbus poſtulauerit, medicus addere poterit, veluti in ipſa compoſitione thymum, & epithymum.

Scholia.

VETVS quæſtio eſt, & à recentioribus hodie in ſcholis diſputata: utrum inchoantibus morbis, & non turgente materia, liceat medicamento purgante uti: receptum nam eſt Hippocratis decreto, quod turgente ſiue pruriente materia, illico nulla interpoſita mora, purgandum ſit, ut Aphoriſmo illo legitur: concocta medicari, atque mouere non cruda, nec in principiis, niſi turgeãt ut plurimum uerò non turgent; Sed utrum non turgente materia, purgans medicamentum, in principio morbi, non ſpectata concoctione medicus ægrotanti exhibere poterit, hoc opus & hic labor eſt. Nos uerò ſcientes ex neotericis non paucos de hac re integra uolumina in lucem emiſiſſe, ut ſunt Michael Villanouanus, uir mea ſenten-

tia doctiſsimus, & Donatus Antonius, ab alto mari, Neapolitanus medicus clarus, ac plures alii, qui in ſuis Commentariis, & epiſtolis uigilantiſsimè quæſitum hoc pertractarunt, breuibus rem comprehendemus, lectores adſignatos duos libellos remittentes. Primo itaque ſcire licet, quòd ratio prohibitæ purgationis in initio morborum eſt, quia humor crudus ob craſsitiem & frigiditatem eſt tardi motus, nec pharmaco obedit, unde ſymptomata praua, & ſæua ſequuntur, & tanto deteriora, quanto pharmacum erit in attrahendo generoſius, & humor ob maiorem craſsitiem in reluctando ualidior, aut magis fixus, & in uiis anguſtioribus, ex qua lucta, ac actione & reactione, excitantur tormina, roſiones, animi deliquia, faſtidium, malipulſus, atq; uertigines, ut habetur apud Galenum, libro quarto de Sanitate tuenda, & Aphoriſmo nono libri ſecundi, & libro Quos oportet purgare: Item quia medicamentum tum temporis carnes colliquabit, & partes ſanas abſumet, ac ad maciem quandam corpus ducet, quo ducto ad emaciem ſiue contabefactionem ac imbecillitatem, corpore morbus ſuperior euadet, ut legitur libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis. Nam prædicta purgatio naturam exagitando, concoctionem futuram impedit, quæ in quiete erat iuuanda, ut citato loco ſcribit Hippocrates, quibus adde, quod non ſolùm tunc crudi ipſi humores non ſunt educendi, ſed nec alii expulſioni parati, ſi modo crudi uias obſtructas habeant, per quas alii ſunt educendi, ob quā cauſam, in turgentibus materiebus, Galenus, uiarum apertionem deſiderat, quia ſtante obſtructione, aliis fit impedimentum, quo minus poſsint educi, ut notat Galenus libro quarto de Sanitate tuenda. Hæ enim obſtructiones,

o uiri prudentiſsimi, ob quas pharmacum dandum timetur, præcipuè in uenis meſenterii & concaui iocinoris reperiuntur: proinde quum quis pharmacum generoſum à uenis educens tentat porrigere, prius neceſſe eſt in ore harum uenarum craſſos & lentos exiſtentes humores, extenuet, ſubtiliet, incidat, ac concoquat, quum aliter ex aliis partibus uenientes humores educi non poſſent, poſtquam per primarum harum uenarum orificia futurus ſit tranſitus; quæ ſanè primarum uenárum obſtructio, plerumque ſanguinis miſsione curatur, ut legitur libro de Sanguinis miſsione apud Galenū, et eadē ratione, ſanguinis miſsionem, purgationi præmittimus, ut pharmacum uias laxiores inueniens ſine impedimento humores attrahat, ut habetur apud Galenū libro de Renum affectibus, & libro de Miſsione ſanguinis contra Eraſiſtratos. Si igitur in primarum harum uenarum orificiis, nulla ſit obſtructio, nullus denique humor craſſus, exitū aliorum impediens, immo aliorū concoctio appareat, tunc ut tradit Galenus libro Aphoris. libello. Quos oporteat purgare, natura pharmaco adminiculatur, quia quum natura pellat, & pharmacum attrahit facilior ſit eductio. Solet enim natura poſtquam cōcoxit & ſecreuit, pellere, ut libris de Facultatibus naturalibus et ſexcentis aliis locis apud Galenum legimus. Cæterum quum tumor uniuerſus conſiſtat, initio morborum ante concoctionem materierū generoſa dare medicamēta purgatoria, quæ plerūque ſunt calida, ut habetur à Galeno libro Aphoriſmorum primo, enarratione uigeſima quarta, & quinta quarti libri, quia ab ore primarum uenarum attrahant, in quibus obſtructiones ſunt, ſit inde ut ea medicamenta dare in iſto tempore ante concoctionem humorū, mini-

me formidare debeamus, quorum uires primas uenas non attingunt, ut ſunt hodierna noſtra medicamenta, quæ ob id, quod mite, & abſque noxa ulla aut naturæ impulſione aliqua purgant, benedicta dicuntur, ut ſunt, caſſia fiſtularis, manna, rhabarbarum: hamerindi, ſena; ſyrupus roſatus ſolutiuus, Syrupus uiolaceus ſolutiuus, Syrupus ex Mercurialis ſucco confectus, paſſulæ Corinthiacæ, diaprunis abſque ſcāmonio diacatholicū et huius generis alia, quæ tuto in initio morborū nulla apparente cōcoctione dari poſſunt, quū materias in uiis ductum exiſtentes deponant, quibus depoſitis natura ualidior efficitur: & uetus potentior ac alacrior ſupra reſiduum euadit, ut Galenus meminit enarratione illius Aphoris. inchoantibus morbis ſi quid mouendum uidetur moue & cætera. Quinimo Hippocrates & Galenus ſimilibus purgationibus in morborum initio ſunt uſi, nam lacte aſinæ cocto, libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis, initio purgat, hic uero, undecimo Methodi medendi libro, hoc opus non tam cibis, quàm pharmacis facere conſueuit, ubi mulſam, & cibos qui uentrē liquent, & pharmaca quæ modicè euacuare poſsint commemorat: nec id quidem ab re, quum materiam tantum circa uentrem moleſtantem, et euacuationi paratam purgare intendant: ad cuius ſequelam peccantis quoque portiuncula deponitur, ut libro ſecundo de Compoſitione medicinæ ſecundum locos legitur & 12. Methodi medendi ubi de clyſtere qui etiam ex meſenterio, & ſimis hepatis frequenter educit, meminit: quod unum multum ad naturæ uictoriam ſupra morbum facit, niſi enim initio natura iuuata eſſet, temporis ſucceſſu, et morbi ui defatigata, plerunque ſuccumberet, & in interitum ægrè deue-

niſſet:ob quam fortè prætermiſſam praxim Hippocratis & Galeni temporibus,multo plures ægrotantes , quàm nunc in medicorum manibus moriebãtur , ut ex illorum dogmatibus coniicere licet,faciunt iis . quòd Galenus libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis enarrat. 76.inquit , aut initio purgandum eſſe, aut ſpectandã eſſe concoctionẽ: nec enim confugere eſt,ibi dicendo,ut Villanouanus uult, ibi Galenum loqui de materia turgente, quum ſi de ea loqueretur,nullam in ea ſperaret concoctionem,quam ſpectandam ſuadet , nec enim præter crudos humores Hippocrates unquam concoxit, nam ut docet Galenus libro 4. de Sanitate tuenda , omnes humorũ differentiæ , ad tria ſimplicia genera reducuntur , ad ſanguinem tanquam medium , ad crudos humores ante eum , & ad bilioſos poſt eum : crudi tanquam ex ſanguine nondum perfecto exiſtentes qui cõcoctionem omnino deſiderant , bilioſi uerò tanquam ex eo ſupra modum cocti , qui non cõcoctionem deſiderant , ſed purgationem potius, ut latius de hac re dum dabitur occaſio diſſeremus,præſertim in ea quæſtione an bilis & ſubtiles humores , ſint craſsiores reddendi , pro eorum purgatione , ſed quod initio purgandum ſit,faciunt Hippocratis uerba dicentia:circa initia & fines omnia imbecilliora , circa ſtatum omnia fortiora : præſertim in febribus acutis , in quibus humores plerunque bilioſi, tenues,mobiles,& agiles reperiuntur,ſurſum et deorſum repentes, & in uentre murmurantes ; quod animaduertens Galenus præſtat inquit , initio aluum ducere glande , clyſtere , uel leui pharmaco , ut ab excrementorum onere leuentur inteſtina,& aliis ſuccis educendis reddantur paratiora,& cætera.Nam quoque libro quarto de Ratione

uictus

uictus in morbis acutis, interim prima, interim ſecunda, interim quarta, & quandoque quinta die pharmacum ſe exhibuiſſe, tradit: quin libro de Cōpoſitione medicam. ſecundum loca, nulla præcedente concoctione aliáue præparatione, utranque bilem & pituitam purgat in alopecia, qui paulò poſt, in multis capitis morbis idem facit: Vt liquido conſtet, rectè eos medicos operari, qui morborum initio, minorans, ut aiunt medicamentum purgatorium, ægrotis porrigunt; ut Manardus Ferrarienſis uir ſingulari doctrina præditus libro ſuarum Epiſtolarum quoque approbat, qui mea ſententia à nonnullis hodie iniuſtè lancinatur, quum dicat, qualitatem, quantitatem, & locum ſæpius nos cogere, ut ante concoctionem uacuemus, quum reuera, res ita ſe habeat. Nam ſi ex mala & praua qualitate humoribus inſita, morbus gignatur, illico nulla interpoſita mora, uacuandum eſt, ut in turgentibus & pruriētibus ſit humoribus, et peſtifero tempore uigentibus: Si uerò quis ob quantitatem, ſiue humorum multitudinem malè quoque habuerit, illico initio purgandum eſt, ne ſua multitudine ſuffocent, uel potius in morbi incremento, diſſolutis uiribus, febrilis caliditas augeatur, & demum ad interitum æger deueniat, uel ſi nullum horum eueniat, ſaltem partem aliquam corporis obſideant, in qua phlegmonem, aut œdema, morbúmue maius periculum afferentem faciant, nec enim ſemper ſanguinis miſsione uti conſentaneum eſt, cuius uice ſuadet Galenus pharmaco utamur, ut libro quarto & quinto de Sanitate tuenda ſcriptum reliquit. Demum ſi humores circa aliquod princeps membrum ruant, initio nulla ſpectata concoctione purgandi ſunt; Si enim infeſtato ſtomacho à bile & pituita Galenus abſque præce-

dente præparatione, eã per hieram, & alia medicamenta purgabat, cur nos humores, iecur, aut cor, uel cerebrũ infeſtantes omni adhibita diligentia non deponemus, ignarus procul dubio medicus ille dicendus eſt, qui ſic infeſtantes crudos humores uiderit, in pharmaco exhibendo moram interpoſuerit, & eo magis, quia hodie, benedictis, & ferè frigidis purgantibus medicamentis, abundemus. Vidit enim Galenus, ut libro 13. Methodi medendi refert, multos quibus inflammatio in oculis cœperat: ſola per inferiorem uentrem purgatione una die liberatos: proinde firma indubitataque concluſio noſtra eſt, quòd initio morborum tutò pharmacum, quod minorans dicimus ægrotis dari poſsit, & debeat. Cæterum Cornelius Celſus præſente febre, pharmacum ſemper abdicat. Græci uerò, non niſi apparente concoctione pharmacum propinabant: quorum dictata hodie abſurda eſſe uidentur. Nam quia olim medicamenta acria & pernicioſa erant, Cornelius Celſus, ſtante febre ea pertimebat: quia ſua ignea caliditate & acredine febrilem calorem intendebant, & corpora in uitæ diſcrimen trahebant, nec uerò tantum præſente febre, Hippocrates medicamenta hæc horrebat, ſed uigente æſtate, ut Aphoriſmo quinto libri quarti et ſexti, de Morbis paſs. uag; dixit; Sub cane et ante canem moleſtæ ſunt purgationes, quia tunc exuſta natura noſtra, acrimoniã purgantium medicamentorum non fert; item, quia in genti æſtu, imbecillis facta natura, acredine medicamentorum facilè diſſoluitur, tum quia actiones contrariæ inibi ueniunt, calore ad exteriora trahente, pharmaco uerò ad interiora; Quòd uerò Græci non niſi apparente concoctione, pharmacum exhibebãt, id quoque non minus abſurdum uidetur, quia quotiẽs hu

morum coctio apparet, natura potens ſupra morbum eſt, atque inde tunc temporis, ſuperfluam euacuationem eſſe, quiſque dicere audebit. Nam ſi natura potens & ualens ſupra morbum eſt, ita ut intra paucos dies nullo interueniente adminiculo uel adiutorio, morbum propellere poterit, ad quid precor tunc adiutorium, hoc eſt pharmacum ægrotis medici propinant, iniuriam proculdubio facere uidetur is qui potenti auxilium dare contendit, niſi quis dicere uelit, quòd morbus facilius eo dato expelletur, et ſanitas citius adipiſcetur. Itē humorum concoctio non niſi in ſtatu apparet, in quo quieſcendum & nihil immutandum ipſimet ſuadent. Sequitur igitur quòd tunc temporis pharmacum dandum non eſt, quod tamen ipſi iubent, non niſi ſtante concoctione pharmacum propinetur. his uerò Græci reſpondent, quod ſi ſtatus ſymptomatum coincidit cum concoctionis humorum ſtatu, quod tunc dubio procul pharmacum adnegandum eſt: quia ſymptomata, pharmaci opus peruertunt, & multa mala inde ſequuntur: quum uerò ſtatus coctionis humorum adeſt, abſque ſymptomatum coincidentia: tunc pharmacum rectè concedi poteſt, & ſic quæſitum, cui contradictio ineſſe uidetur, diluitur, ſcilicet, ſtante concoctione in ſtatu pharmacum dandum eſt, intellige, quando ſymptomata non peruertunt pharmaci opus, quod potiſsimum eſt, quando ſymptomata non coincidunt cum ſtatu concoctionis humorum. Si uerò coincidunt, tunc in ſtatu pharmacum dandum non eſt, quod potiſsimum euenit morbis, qui ad unicam criticam expulſionem terminantur, quos olim antiquitas, potius ſanguinis miſsione, & optimo uictus ordine, quàm pharmacis curabat: At nos hodie nacti benigniora medicamenta, audacter initio morborum pur-

gamus: & morbos natura ſua lethales, qui omnino ægrotum opprimere, & ad internetionem ineuitabilem ducere debuerant, leues, & mites, ac ſalubres iis purgationibus reddimus, quibus minorem factam initio morborum materiam facilius natura poteſt concoquere, ut enarratione uigeſimanona libri ſecundi Aphoriſmorum Galenus Hippocratem interpretatus eſt, quum dixerit, quũ morbi inchoant, ſi quid mouendum uidetur, moue, quũ uerò conſiſtunt ac uigent, melius eſt quietem habere.

Curatio XVII. de oris ulcerationibus: quas aphtas Græci, Alcholas uerò Arabes appellant.

FILIVS Ludouici Ferdinandi ab Arias: quatuor tantum natus annos natura ſanguineus, obeſulus, & bonę habitudinis infans: in aphtas id eſt oris vlcerationes deuenit: Sunt enim vlcerationes hæ ab Arabibus alchola dictæ, latiniores vero lactucimen appellant, Quæ quum primum apparere cœperunt, febris quoque cum horrore eum affligere cœpit, & vt poſtea comprehendimus, duplex fuit tertiana: Secundo igitur die, ad eum veniens, brachii venam illico aperire: hirudinemque vulneri admouere iuſsi: nec enim timere eſt, puerulis carnoſis, & boni habitus, venam in hac ætate

tundere, tametſi Galenus cæteriq́ue Græci hoc nunquam admiſere. Arabes tamen, Abin zoarem libro ſuo de Sanitate tuenda, ſequentes, qui filio ſuo trium annorum, vt tradit Auerroes, ſanguinem per venæ ſectionem minuere iuſsit poſtulante morbo, minimè formidant, quos boni medici imitantur, nec vulgi famam timent, quum multa bona inde euenire experientia compertum habeant: poſtea vero pro iis lauandis vlceribus, hoc decoctum ſiue lauacrum parare iubeo, quo ſæpe lauabantur, & ita habet: Recipe, roſarum rubrarum; balauſtiorũ, myrtillorum, foliorum oliuę, lentiſci, ſumachiorum, plantaginis añ. m̃ .I. aluminis roche ℥. mediam; in libris tribus aquæ fiat decoctio quouſque aqua rubra euadat: deinde verò clyſterem iſtum immittendum ſuadeo. ℞. Decocti hordei, vncias decem, olei violacei vncias tres, caſsię extractę vnciam mediam, ſalis drachmam mediam, ſucchari Sancti Thomę, quod rubrum officinę vocant, vnciam vnam, miſce & fiat clyſter. Syrupum verò omnino abhorrebat, ſed & veſperi iecori epithema imponendum curaui, ne materiam de nouo ad ſuperiores tranſmitteret partes: fuit enim, huius morbi cauſa procathartica vini nondum cocti muſti dixerim multus potus. Habebat verò epithema ſic, ℞. ſucci endiuię vn-

cias quinque , aceti roſati vnciam vnam, ſantalorum rubrorum drachmam vnam, miſce , & tepidum imponatur , ſed & linimentum quo oris vlcera, poſt lauacrum illinirentur ex melle roſacco colato maſtice & thure, cum dupla portione aluminis rochæ vſtę parare feci: tota verò cura circa oris vlcera dirigebatur, vt quàm optimè lauacro prędicto lauarentur, inungerentúrque: tertia verò die clyſterem anteactum iterandum iuſſi, & ſyrupum roſaceum ſolutiuum duarum vnciarum pōdere cum iure pulli bibendum obtuli: Tunc verò puer à febri liber euaſit: & quarta melius habuit, ſed quinta vlcerationes oris minores factæ ſunt, & veſperi ſternuit; ſexta tādē ſanus factus fuit, victus ratio huic ptiſana colata, quam ſauis hordei Arabes appellant, multo iuſculo capi admixta erat, pullus quoque gallinaceus ordeo coctus, veluti panatella, & malum punicum vinoſum & acidum & dulce, aquam porrò ex communi padana bibebat.

Scholia.

HIC *ſcire licet, Quod aphtæ ſiue oris ulcerationes plerunque pueris accidunt, quæ tribus ſunt modis, quædam albæ, aliæ ſubrubræ, aliæ uero cruſtæ modo nigreſcunt: cæteris peiores: ueruntamen omnes igneam ca-*

liditatem præ ſe ferunt, ideo ut multoties in gangrenam tranſeant: & conſequenter in ſyderationem, id eſt, membri omnimodam mortificationem, ut puero allato ex Sancto Vicentio apud Luſitaniam, in Caſtellum Album contigit; ætate ſeptem annorum; à quo fruſtulum mandibulæ extractum fuit, & uixit, ſed poſtea interiectis duobus menſibus, ut mihi relatum fuit, diem ſuum obiit. Cæterum, omnes lactentes pueri iſto morbo affecti ſæpe moriuntur, hæc præcipuè de cauſa, quia ſugere & lac attrahere nō poſſunt, ut filiolo Dionyſij Pinti octo ſupra decem menſes nato contigit.

Curatio XVIII. de ſupradictis oris ulcerationibus, & de tibiarum & brachiorum ſcarificatione.

PAVCIS interpoſitis diebus, huius dicti frater, duos natus annos, in eaſdem oris vlcerationes incidit: Qui ſurarum ſiue tibiarum ventrium ſcarificatione, & Topicis adhibitis enumeratis medicamentis, ſanitati illico fuit reſtitutus.

Scholia.

NON præteribo hinc, quin taxem omnes præter quam Hiſpaniæ medicos: qui in puerulis hanc tibiarum & brachiorum ſcarificationem, adeo prætereūt,

ac ſi pauci momenti euacuatio eſſet, uel ea potius Galenus nunquam uſus eſſet; quod falſum eſſe paucis monſtrabimus, quum Galenus ita ſæpe hac uſus fuit euacuatione, ac ſanguinis miſsione per uenæ ſectionem, quod facilè deprehendere quis poterit, ex iis uerbis, quæ ab enarratione ſeptimadecima ſecundi libri Aphoriſmorum adducuntur quæ ita habent. Euacuatio autem omnium humorum æqualiter, quæ quidem exquiſitiſsima eſt, fit per uenæ ſectionem: proxima autem huic eſt, quæ per tibiarũ ſcarificationem, ut nos facere conſueuimus; hæc Galenus, quibus nihil uel clarius, uel lucidius dici poterit, faciunt iis, quòd Galenus tanti facit hanc per ſcarificationem euacuationem, ut de ea librum ſcripſerit. Nam & libro decimotertio Methodi medendi, altero crure malè affecto, alterum ſcarificare iubet, non uerò uenam ſecare, ut multi inepte admodum, qui de Pleuritide Apologias ſcribunt, pro ſuo roborando errore adducunt; ita enim citato loco apud Galenum legitur. At ſi uel plethoricũ corpus ſit, uel uitioſo ſucco redundet, curatio per ea quæ ſic calent, fluxionem ad membrum citat; Cogimúrque alias ſanguinem mittere, idque aut uena inciſa, aut iis quæ læſa non ſunt ſcarificatis. Manu enim laborante, ſcarificabis crura: altero crure malè habente, reliquum. Agit enim hic Galenus, ut obiter hoc dicam, de externis affectionibus. Cæterum, proximũ iis erit enarrare, quod mihi contigerit annis elapſis, & ita habet: Dominicus Maria à Bala, Mercator Bononienſis, quum filiolum grauiter ægrotantem haberet, ut illum inuiſerem, me rogat, ad quẽ accerſitus, iubeo protinus crura ſcarificare, prius ea per ſpongiam fouentes calida aqua, & ad poplites ligata, ac ad ſuras euocato ſanguine, eas ſæpe harundine feſ-

ſi percutiendo, ſed inuita matre puerulí, natione Græca patria Byzantina, quæ quum intra duos dies, puerum ſanum conſpexerit, ad me poſtea tanquam ad ſacram anchoram: quum pueri ſui, uel amicorum ægrotarent, confluebat, ut illam illis iuberem euacuationem facere, tantum uidelicet huic euacuationi tribuens: nec ſanè immeritò, quia præter multa quæ ſecum affert commoda crurium ſcarificatio, materiam in corpore exundantem minuit, & caput à dolore, & malis affectionibus liberat: opus tamen fuit Ferrariæ, ueluti apud Germanos inferiores, uulnerarios docere, hanc exercere euacuationem, quum antea ea nunquam uſi fuiſſent.

Curatio XIX. de caluaria reducenda quæ percuſſa & plicata antea fuerat.

DVELLA, quam ab aphtis, id eſt oris vlcerationibus liberauimus, per ſcalas cecidit; cui caluaria prope tempus dextrum intus plicata fuit, nullo vel apparente vulnere, aut ſanguinis miſsione, cutis tantum erat contuſa, magna fouea intus immiſſa, cui occurrens, & accerſito chirurgo, cucurbitulam multa flamma ignitam admouere loco affecto iubeo, poſteavero albumen oui optime concuſſum & multis pulueribus conſtrictiuis mixtum, & ſtuppa exceptum atque loco appoſitum, intra paucos dies ſani

tati fuit reſtituta, iuſsi tamen poſtquam meliuſcule habere videbatur, loco affecto emplaſtrum de betonica admouere.

Scholia.

OMNIBVS notum eſſe auguror, oſſa puerorum tenuiora eſſe, quia ſanguinolentiora, ut teſtatur Hippocrates libro de Capitis uulneribus, propè finem: qua de cauſa facilè plicantur, & difficulter rumpuntur, et franguntur, quia nec denſa, nec ſolida, nec antroſa ſunt, ut uiſum quoque fuit in puero coriarii apud Malamteſtam pigmentarium habitantis, qui quum ex alto caderet, caput contuſum habuit, & laminas plicatas, qui & ipſe eodem artificio fuit curatus, & ſanus euaſit. Cæterum, eſt inſtrumentum chirurgicum, ex tripodibus fabrefactum, quo adultioribus oſſa plicata, & diſrupta foras trahuntur.

Curatio XX. de grauiſsimis quibuſdam ſymptomatibus, ob dolorem oris uentriculi, à bile praſina euenientem obortis.

VXOR Iuriſtæ à coſta plerunque ſæuiſsimis doloribus circa os ventriculi, cruciabantur: & adeo ſæuiſsimis, vt in epileptica ſymptomata ſæpe incurreret; nam ſenſu & motu ferè priuabatur.

& tanquam mortua iacebat,quæ non niſi voce aſperiuſcula inclamata, per capillorum aurimque doloroſam attractionem excitabatur, & ad ſe redibat. Vocatus igitur,eam in acceſsione comperio,quę ob ingentiſsimum & infeſtantem dolorem illum me rogat, iubeam affectum illum locum aperire, nam aliter non poſſe euadere, alta voce clamabat. Ego uerò ſciens vltimis morbis vltima diligentia opus eſſe, illico vomitorium hoc offero,quod habet, Aquæ in qua decoctum fuit ſemen raphani vncias ſex, oxymelitis ſimp. ℥. II. agarici in puluerem redacti. ʒ. I. miſce, & tepidum bibat, Tepida enim ſtomachum relaxant, & ad vomitum incitant; hoc igitur, prius cibo, quem antea comederat, eiecto, multam bibem vitellinam & praſinam euomuit; ſed nō ob hanc cauſam dolores remiſsi ſunt; qua de cauſa, clyſterem iſtum parare iuſsi, Recipe; centaurii minoris,chamomillæ, meliloti, an̄. m̃.I. Cimini, ſeminis fœniculi, ameos, an̄. drachmam vnam, in libra vna & ſemiſſe aquæ fiat decoctio ſufficiens, cuius decocti libræ vnę addas, olei anethini vncias quatuor diaphiniconis drachmas ſex, Trochiſcorum alaandaal drachmam mediam,ſalis nitri drachmamvnam,vitellios oui numero duos, mellis vncias duas,miſce, cum quo quater vel quinquies egeſsit, poſt-

quæ, ſtomacho ſpongiam imbutam decocto abſinthii & roſarum, cum oleo de menta, & ab ſinthino, calidam admouere curaui: quibus præſidiis libera tunc à dolore euaſit, Sed hæc inter noctem agebantur: At quum illuxit dies, ad eam acceſſi, vbi altius & intimius morbi huius cauſam quærens, inueni morbi huius originem & cauſam, Iecur eſſe, quod & obſtructũ & male affectum erat, percipiebam verò eſſe obſtructũ, quia plus iuſto tumebat, & quum manus illi admouebatur, dolebat; hac cæterum obſtructione iecur ſic male affectum, male officio ſuo fungebatur, vnde multum bilis vitellinę & porracęę dictę praſinę, ſiue viridis gignebat, potiſsimum quando herbis & malis & peſsimis eduliis veſcebatur: quæ bilis ad os ventriculi potiſsimum delapſa, crudeles & ſæuos illos dolores cauſabat. Ad cauſam igitur, & morbi originem occurrens, Sanguinis extractionem non admittens illa, qua de cauſa, inquit Galenus, pauperes ditioribus citius ſanantur: quia pauperes facilius obediunt, & illico ſanguine minuto citius ſanitati priſtinę reſtituũtur: Syrupum iſtum concedo, Recipe Syrupi de Agremonio, id eſt vero apud Dioſcoridẽ eupatorio, vncias duas, decoctionis fumi terrę in qua multi ſpicęnardi incoctum eſt; vncias quatuor, miſce,

quo per ſex dies mane & veſperi vſa fuit, poſt cuius bibitionem, bolum ſequentem deuorauit, ℞. electuarii lenitiui drachmas quinque, de ſucco roſarum drachmas duas; agarici nouiter in paſta parati, drachmam vnam & mediam, cum ſuccharo & puluere cinamomi, fiat bolus quo aluus optimè ſecedit; & ſequenti die iecur hoc vnguento illini ſuadeo, quod habet: Recipe ſucci eupatorii Meſues, veri apud Dioſcoridem agerati dicti, vnciam vnam & mediam, de agrimonio vulgari, Dioſcoridis eupatrio, vnciam vnam, olei abſinthini, nardini añ. vnciam mediam, pulueris ligni aloes, ſpicę nardi gariophilorum añ. drachmam vnã cerę vnciam vnam, miſce, fiat vnguentum, quo mane & ſero inungebatur: At; iis bis omnibus iteratis, & nonnullis cataplaſmatis iecoris admotis; ex Archigenis officina pro deuntibus, quę Galenus lib. 8. de Compoſitione medicamentorum ſecundum loca, citat: ad Thermarum aquas condeſcendi, & illas quidẽ Aponi prope Patauium, quas ebibit, & ita valuit, vt dolor amplius nunquam redierit.

Scholia.

B*ILIS prasina hæc, potius ex incoctione quadam gignebatur, quàm aduſtione, unde magis inter*

pituitæ ſpecies numerari meretur, quàm inter biles, per aduſtionem porrò nõnunquã praſina hæc bilis fit, ut alibi diximus. Cæterum, quum circa uentrem & inteſtina, una in ſingulis cauitas eſt; quæ uitioſam humiditatem ſuſcipere poſsit, circa hepar tamen tot numero ſunt, quot habentur arteriæ & uenæ: Etenim quũ hæ omnes oſcula anguſta poſsideant, qua parte uiſceris huius ſima cum gibbis coeunt, obſtructiones ab illis uitioſis ſuccis aliquando oboriuntur, breui in frigidis intemperaturis, ut temporis progreſſu in calidis, ad quas tandem obturationes, putrefactio ſæpe conſequitur: In noſtro porro caſu, ingeſtis herbis & mali ſucci cibariis, quæ ſtomachus non adeo concoquebat, tandem ad iecur utcunque attractus ſuccus iſte porri uirorem habens, inibi peiorem qualitatẽ ſortiebatur, ac in ſtomachum relegabatur, ubi dolores illos cauſabat, et cõſortii lege, ſenſus & motus priuationẽ.

Curatio XXI. de febri derelicta poſt pleuritim, ac de medicorum inaduertentia, circa ſanguinis partitionem, in uenæ ſectione.

OLIVERIVS Romæ trapezita, ætate quadraginta annorum, circa hyemis initium, Venetiis pleuritide correptus fuit, qui quum à medicis deploratus haberetur, inde Ferrariam per nauim deportatus eſt, ad quem accerſitus, decima enim agebatur dies ab ea qua primum ægrotare cœperat, illum inueni à dolore lateris liberum,

ſed intenſe febricitantem febri ſiticuloſa, cũ pectoris grauedine ſtricturaue, ex quo ſputa multa non niſi viſcida ad nigredinem tendentia emittebat, Vrina porro omnino craſſa rubra & ad nigritiem declinabat, cum quibus virtus conſtabat, & aluus optimè reſpondebat, ſed cum iis nullum in capite ſentiebat dolorem, tametſi in nocte plerunque delirabat; Quibus animaduerſis inquiro anteactam curationem, cui quęſito reſpondet ſanguinis quatuor tantum vncias è vena brachii extractas eſſe, nec vllum aliud beneficium habuiſſe, ſed iis addidit ſeptimo die copioſum ſudorem illi ſuperueniſſe, quo tamẽ febris non fuit diſcuſſa, illic igitur vulnerario accerſito, ſanguinem ex baſilica, ſiue interna brachii dicta vena, ad vncias octo fluere iubeo, erat enim ſanguis in vniuerſum corruptus ad liuiditatem quãdam declinans, prout in tribus vitreis peluiculis conſpiciebatur, quod ſcriptum poſteritati eſſe cupio, & volo, vt à tam craſſo tamque ſupino errore practici abſtineãt, in quem recẽtiores medici Itali incidunt, verſanturue; qui quum ſanguinem mittere mandant, iubent vulnerarii chirurgiue, vt vniuerſum fluentem ſanguinem in vno colligant vaſe, non animaduertentes alioqui homines doctiſsimi & oculatiſsimi; opus eſſe, & primum ſanguinem

fluxum, & medium & vltimum ſeparatim videre, quod Hippocrates admonere videtur libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis, ita ſcribens, At ſi quidem dolor ad clauiculam de ſe ſignificationem prębeat, aut grauitas ad brachium, aut circa mammam, aut ſupra ſeptum tranſuerſum, venam ſecare prodeſt in cubiti flexura internam, & non cunctari copioſum ſanguinem detrahere, donec multo rubicundior fluxerit, aut pro puro & rubicundo liuidus, vtrumque enim contingit. Hic enim Hippocrates ſuadet ad colorem & ſanguinis conſiſtentiam attendendum eſſe, quum ſi ſanguis crudus & pituitoſus fuerit, & minime floridus, nec rubicundus illic apparuerit, extrahendus Hippocratis conſilio erit, donec rubicundior multo fluxerit; quemadmodum ſi ilico in principio purus & rubicundus effluxerit, extrahendus eſt, donec liuidus exeat: quod Galenus ibidẽ in enarratione clarius expoſuit, dicens, ſed quod vacuandi ſanguinis terminum coloris mutationem poſuerit, deinceps eſt diſſerẽdum. Quicquid ergo ſanguinis in phlegmone continetur id caloris abundantia colore permutatur: Reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet: eam ob cauſam ſanguine qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exiſtente, rubicundior ſane erit, qui in eo quod

eo quod phlegmone obſidetur latere continetur: quòd ſi ſanguis in corpus totum diffuſus rubidus fuerit, is procul dubio qui ad phlegmonem eſt aduſtus aſſatuſque in nigrũ permutabitur. liuidus autem in ea quæ fit à rubido ad nigrum trãſmutatione medium obtinet; coloris igitur mutatio, ſanguinis ex particula inflammata tranſlationem ſufficienter commõſtrat. Subſcripſit iis, idem Galenus libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem capite decimoquarto, ad hũc modum dicens: In quibus autem iuxta ſectã venam phlegmone eſt ingens, optimum eſt ſanguinis & in colore & in conſiſtentia mutationem expectare, ſicut indicauit Hippocrates in libro de Acutorum victu, quando de pleuritide verba facit: Alius enim eſt, qui in phlegmone eſt ſanguis, quàm qui ſecundũ naturam, vt pote plus excalefactus. Nam ſi antea crudior erat, rubrior modo & flauior efficitur, ſin eiuſmodi prius fuerat, ad atredinem vergit aduſtione: proinde & cætera, quibus reſpondent ea quæ idem Galenus dixit, libro de Venæ ſectione, aduerſus Eraſiſtratios, ad iſtum modum: Age ergo declaremus illis, quòd menſura in venæ ſectione multo facilius deprehendatur, quàm in cæteris quibuſuis auxiliis. Nam & coloris mutationem ſæpenumero diſpicere licet, hocque duobus

modis fieri poteſt,interdum quidem ſanguinem ipſum fluentem,interdum autem ægrotum conſiderando,& cætera. Quibus Hippocratis & Galeni verbis ſatis percipitur,quòd in ſanguinis miſsione animaduertere medicus debet,ſanguinis tã colorem, quàm ipſius conſiſtentiam,mutationémue.quod mea ſententia multo melius & ſecurius fiet,ſi ſanguis ſemel extractus,in tres partitus fuerit partes quum inde de intenſione vel remiſsione putredinis facilius quàm aliũde diiudicare poſſumus:ſciréque an ſecunda ſanguinis miſsio, prima copioſior fieri debeat, non minus ſi ſanguis bonus ſit,vel potius bilioſus, aut pituitoſus,aut fortè atrabilioſus, & an mediocri putredine ſit affectus, qui ad benignum reduci poteſt,vel potius in totum corruptus omnimoda egens euacuatione, quæ omnia dubio procul multum ad veram faciunt curationem:Quis enim non nouit in vna ſanguinis miſsione,& rubrum,& liuidum,& nigrũ ſanguinem fluere poſſe,qui niſi variis prehẽdatur peluiculis ſciri non poterit: proinde medicos Italos hic monitos velim, ne deinceps vt ſolent ſanguinem vno in vaſculo colligere tantum permittant, quum conſultius (mea ſententia)vt dixi faciẽt,ſi ſanguinis partitionem dictam agendam mandauerint, aç peluiculas illas,in loco reponere, vbi nec ra-

dii ſolares,nec puluis ſanguinem inficere poſ
ſint.Cæterum,non minus à me taxandi hic
totius Hiſpaniæ medici veniunt,qui ſangui-
nem quibuſdam colligi ſcutulis terræ inco-
ctis,in quibus vniuerſa ſanguinis humiditas
imbibitur,cõſentiunt:proinde rectè mea ſen
tentia facient medici,ſi deinceps peluiculas
iſtas non niſi vitreatas in publicum exire per
miſerint,quod iam nunc, vt audio Salmanti-
cę monitionibus clariſsimi doctoris Alterati
primarii medicinæ profeſſoris fieri incipit:
ſed in hac re Teuthones, & Germani multa
ſunt laude digni,vtrunque rectè exercentes.
Nam & ſanguinem,multis peluiculis,fluentẽ
colligunt, & illis quidem ſtanneis, non niſi
huic negotio ſeruientibus,dicent tamen hic
Italiæ medici,quòd ſi ſanguis vno tantum va
ſculo vitreo colligatur, vt ſemper colligitur
& aſſeruatur: quod poſtea cultro per mediũ
diuidi poteſt,vt inde iudicium ſumant,quod
à multis pręclaris in Italia medicis factum iri
animaduerto;ſed hęc vt medicis indigna, ita
à praxi eliminari debent: quum ſatius multo
ſit ſanguinem variis peluiculis colligere, tam
in pleuritide & internis inflammationibus
quàm quouis alio morbo,vbi ſanguinẽ mit-
tere expedit,& de ipſius putredine,aut altera
tione iudicare,in phlegmonibus tamẽ mem-
bra longinqua occupantibus,veluti pleuriti-

de, potiſsimū ſanguinis mutationem aut cōſiſtentiam cōtemplari expedit: quia multum intermedii ſanguinis prius, quàm phlegmone impacta euacuatur, extrahi neceſſe eſt, ſed dicet forte aliquis, Hippocratem & Galenum iubere animaduertendam ſanguinis mutationem, fluente ipſo ſanguine, non verò iam fluxo: cui reſpondemus, optimum fore, ſi fluente ſanguine, medici adeſſent, præſertim quum ſanguinis maxima fit extractio, pulſuum diminutionibus attendendo, ne fortè plus iuſto extractus, æger ad animi deliquium ducatur, nec vires amplius recuperari poſſent, vt multis ægris accidiſſe vidi, qui medicorum negligentia periere. At quum recétiores medici non ſemper phlebotomiis præſentes eſſe poſſunt: vel ſi poſſunt forte non dignantur, opus ſanè eſt hac potiſsimū ſanguinis partitione vti, quin & ſi ſanguinis extractionibus ſemper præſentes eſſent medici, quum difficulter fluente ſanguine, iudicatur de ipſius colore & ſubſtantia, conſultius mihi videtur ſi poſt extractum concretumque de eo iudicium feratur. At hæc nunc ſufficiant, & ad locum vnde diſceſsimus reuertamur. Facta igitur fuit huic venę ſectio in brachii flexu, poſtquam ſyrupum ſequentem obtulimus: ℞. ſyrupi capillorum Veneris, violarum, oxymelitis añ. vnciam mediam,

aquarũ fœniculi,endiuiæ, & capillorum Veneris,añ.vnciam vnam,miſce,veſperi verò ante cœnam iterabatur. Porrò vnguĕtum hoc, quo pectus illiniretur,paraui, quod habet: ℞.olei violacei amygdalarum dulcium añ. vnciam vnam,axungiæ gallinæ,butyri recentis,añ.vnciam vnam,ceræ parum, fiat vnguentum. Nõ minus ſcreatum facilitans deſcribo vt interpellatim cocleari elambĕdo deſumat: quod habet: ℞. ſyrupi de liquiritia vnciam vnam,capillorum Veneris vncias duas, violacei vncias tres,miſce. Item quoque,vt linguæ nigredinem effugeret, quam fuliginoſam & atram habebat,ſemen pſilii ſubtili linteo inclusũ,& ligno exili inſertum,ac in aqua madefactum intinctumq; parare facio, quo multoties linguam lauaret,non minus quàm aſsiſtentibus miniſtris interdum argenteo cocleari eam raderent:à fuliginéque illa liberarent ſuaſi.In nocte verò clyſterem refrigeratorium immittendum iubeo ſic paratum: ℞. decocti ordei libram vnam, olei violacei roſacei añ.vnciam vnam & mediam,zucchari vnciam vnam,vitelli oui numero.j.miſce,fiat enema:& tepidum iniiciatur: hoc verò enemate aluus optimè ſecedit:ſed vndecima die nihil immutandum, aut de nouo agendum propoſuimus: duodecima verò pharmacum hoc propinauimus: ℞. ſyrupi roſati ſolutiui

vncias tres,decoctionis ſenę vncias quatuor miſce:Hoc verò multa & mixta excreuit,decimotertio autem iterum internam venam in ſiniſtri brachii flexura ſecare iuſsi, vnciáſque ſanguinis ſex demere,qui non tanta putredine,quanta prior fuerit,affectus erat: At poſt hanc ſanguinis vacuationem, æger melius habere viſus eſt:& omnia remitti cœpere:nam febris non ita validè affligebat,& lotium minus rubrum & craſſum abſque nigredine ſolita apparuit,quanquam in eo nullum erat coctionis ſignum;ſputa tamen quæ per excreatum mittebat pauca, ſed illa alba iam erant:demum,decimaquarta ſudauit ſudore quidem contemnendo, quia eo febris non fuit diſcuſſa, immo continua perſeuerauit, quod animaduertens decoctum hoc parare iuſsi. ℞. radicum apii,cicoreę,endiuiæ,añ.vnciam vnam & mediam, petroſelini communis,fœniculi,añ.vnciam vnam,herbæ hyſſopi capillorum Veneris, añ. m̃.j. prunorum pinguium Damaſci,vel Hiſpaniæ,quæ iam vbiq; habetur numero duodecim,iuiubarum quas dicunt ziziphas,ſebeſten,id eſt,myxaria, ſingularum numero decem,ordei integri pugillum vnum,folliculorum ſenę vnciam mediá, in libris ſeptem aquæ fiat decoctio quouſq; maneant libræ quatuor,facta coctione & colatura adde ſyrupi de cicorea,oxymelitis cõ

poſiti añ. vncias tres,miſce,& ad lētum ignē parum buliat:de hoc verò mane ieiuno ſtomacho bibebat vncias quinque, & veſperi to tidem ante cœnam,præcipuè quando ſiti pre mebatur,quo ſemper aluū lubricam habuit, adeo,vt ter & quater inter diem & noctem egerebat: proinde decimaſeptima die tres ſpontaneos habuit ſeceſſus,& ter ſudare cœpit;ſed nullum habuit copioſum ſudorem,decimaoctaua verò, purgatorium hoc medicamentum dedimus,quod habet. ℞. ſyrupi ro ſati ſolutiui vncias duas, oxymelitis compoſiti vnciam vnā,diaprunis ſolutiui drachmas tres,decocti ſenę vncias tres,miſce,fiat potus vnus,quo & billioſa & varia pituitoſa, mucco ſa,maleolentia egeſſit:decimanona melius ha bebat,ſed lotium tenue ſubpallidum erat, in quo nullum videbatur contentum.Nam et vi geſima perinde apparuit, in qua nulla criſis nota fuit.At vigeſimaprima die, tumor ſiue abſceſſus magnus in pectoris eminētiori par te viſus eſt, colore ruber, tactu durus, nullū ſecum afferens dolorem, niſi quando illum manu tractabamus,vel quando æger ipſe tuſ ſiebat:nam tunc dolor illic reſpondebat, fuit enim criſis hæc imperfecta, quam permutationis practici appellant:quia ab internis par tibus, ad externas malus humor prorupit permutatúſque eſt:vigeſimaſecunda die, re-

ctius habuit,& quæ per ventrem egeſsit duriuſcula,vt in ſano conſpiciebantur: ſed febris continuò perſeuerabat:& cum iis multum appetebat,& varia comedebat:vigeſima tertia, & vigeſimaquarta die, eodem modo ſe habuit:veluti vigeſimaquinta, & vigeſima ſexta:ſed vigeſimaſeptima,lotium optimum, & multa hypoſtaſi, primo viſum eſt, à quo ſemper melius valuit,& ſanitati fuit reſtitutus.Nam tumor,poſt multam & emolientiũ & maturantium medicamentorum appoſitionem euanuit,& in halitum difflatus. Quantum verò attinet ad rationem victus,qua iſte vſus fuit,ſcire eſt,quod à vino ſemper abſtinuit,non quòd rectè in hoc morbo propinari non poſsit,quia Galenus in febribus continuis vinum admittit; ſed quia quum vinum is bibebat,in grauem incurrebat tuſsim, vnde ab eo tanquam nocumẽtum & graue ſymptoma ſecum afferente abſtinebat, vſus verò ſemper fuit,aqua hordei,nonnunquam iulepo violaceo admixta, aliquando verò granatorum vino,prout caſus poſtulabat:cibus verò,capi ſiue pulli contuſum, piſtum dicunt, multo ſaccharo & diamargarithone paratũ erat,& interdum morſuli parabantur vires reficientes,ex capi pulpamentis, & amygdalis dulcibus,veluti iecinoribus, & pullorum teſticulis,adiectis medulla panis ſeminibúſq;

frigidis maioribus, vt melonis, cucumeris, cucurbitę, & citrulli. Vt verò tirones addiſcant, ſic parabatur. ℞. interaneorum ſiue pulpamentorum capi, vel pinguis gallinæ, aut phaſiani, vel perdicis vncias quinque, amygdalarum dulcium mundatarum vncias duas, ſeminis melonis à cortice purgati vnciam vnam, omnia hæc rectè piſtentur: nam & hic ſemina melonis optimè piſta deſiderantur: poſtea cum vnciis decem ſacchari, optimè omnia ad lentum ignem ſecundum artis miniſterium coquantur, & inde poſtea morſuli parentur. Nam & diamargarithon frigidum dictum, quo quoque vtebatur, & apud Valentinos & Hiſpaniæ medicos, in continuo eſt vſu, ſic paratur.

℞. Zaphirorum
Hiacynthorum
Smaragdorum
Carabi — añ.ʒ.ij.
Corali albi
Corali rubri
Margaritarum.

Spodii
Raſuræ eboris — añ.ʒ.iiij.
Cornu cerui vſti
Serici crudi.

Corticum citri
Seminis papaueris albi añ.ʒ.iiij.

Seminis acetoſæ
Seminis portulacæ
Gummi Arabici
Tragacanthi roſarum
Doronici
Tormentilæ añ.ʒ.vj.
Liquiritiæ
Ligni aloes
Amyli
Omnium ſantalorum
Coriandorum præparatorum

Camphoræ ℈.iiij.
Moſchi ℈.j.
Ambaræ ℈.ij.

Auri
Argenti añ.℈.j.

Oſsis de corde cerui ʒ.j.

& Fiat puluis ſecundum artem, cum ſuccharo fiant rotulæ: hoc autem diamargariton frigidum dicitur: cuius ſpecies in epithemata cordialia frigida exornant.

Curatio XXII. de febri continua cum tuſsi: & quomodo medicamenta pectori conuenientia ſumi debeant.

IVVENIS qui in diuerſorio agebat, robuſtus ætate viginti annorum, continua febri laborabat, multum tuſsiebat, parum ſpuebat, & capite grauiſsimè dolebat, quem quum ſic viderem, illico baſilicam in dextro brachii flexu ſecare iuſsi, ſanguiniſque vncias octo fluere: poſt quam ſanguinis miſsionem, depoſita quaſi ſarcina, natura potentior facta eſt, & ex pectore per ſcreatum pus mittere cœpit, ſed vt opus hoc liberalius & facilius compleret, elambendo hoc acciperet conſuluimus, quod habet.

℞. Oxymelitis ſimplicis ℥.j.
Loch de maluauiſco ſine ſpe. ℥.ij.
De farſara ℥.j.
Diatragacanthi ℥.ſem.

Miſce, fiat lambetinum, quo paſsim ſupino capite deglutiat, non minus vnguentum pectorale dictum, quo pectoris totius regio illineretur, deſcripſimus, quibus & nonnullis adhibitis clyſteribus ſanitati fuit reſtitu-

tus, veluti multi alii, qui eo tempore ex eodem ferè morbo correpti fuerant: cæterum, erant febres iſtæ catharrales parum à pleuritide differentes, quæ publice vigente hyeme graſſabantur.

Scholia.

HIc inquirendum uenit, An medicamenta quæ elambendo cocleari ſumuntur, ad pectoris uitia facientia, homine ſupino ſtante deglutiri debeant, an potius flexo & curuo, Nam multi, Nicolum & ſimilis farinæ homines inſequentes, hodie dicunt, quod quum noſtra fuerit intentio medicamentum in aſperam arteriam amandare, quod tunc, homo capite curuo, & ad terram flexo illud ore tenendo deglutire debet, ſed ii mea ſententia, tanquam in re anatomica parum exerciti reiiciendi ſunt: quum homini ſupine cubanti, trachea arteria propinquior ſit, & epiglottis magis aperiatur: ut inde dicendum ſit, quæ elambendo ſumuntur homine ſic diſpoſito, facilius per aſperam arteriam deflui debeant: unde & merito boni practici officium eſt, iis qui à capite ad pectus deſtillationes patiuntur, conſulere, ne ſupine iaceant: quum ſupine dormientibus deſtillationes ad pectus directius & facilius defluant: quod Raſis inter Arabes ſingularis doctrinæ uir libris contentæ non ſiluit, ut Galenum docentem taceam, qui ut princeps medicinæ eſt, ita nihil in ea intentatum relinquit, ueluti in hac re coniicere eſt, qui quod homo medicamenta hæc elambitiua, ſupine exiſtens ebibere debeat, libro quarto

Methodi medendi capite ſeptimo, quo ulceris aſperam arteriam occupantis curationem proſequitur, adeo claré docuit, ut nihil præter eius uerba adducere opus ſit, quæ ibi de ita habentur. At ad ulcus quod in aſpera ſit arteria, ut ſupinus quàm diutiſsimè in ore teneat, ac omnes qui illic ſunt muſculos relaxet remittátque præcipiendum: influit enim ſic ſenſim & paulatim, de medicamento aliquid ſenſibiliter & manifeſte in ipſam arteriam. Nam & quum naturaliter ſe habet, ſcire licet potionis nonnihil huc percolari, ſed ueluti in ſecunda ualetudine, ita nimirum in aduerſa cauendum eſt, ne largius influat, ut pote quod tuſsim excitabit. Nam quoad humor undique iuxta tunicas arteriæ, ceu iuxta murum aqua deſcendit, tuſsim utique non cit, ſi quid per mediam ſpiritus uiam incidit, tuſſes ſtatim excitat. hæc Galenus: quibus nihil clarius aut lucidius dici poteſt: quibus quoque faciunt, ea quæ in eiuſdem ulceris curatione ipſemet ſcripſit libro quinto citati uoluminis, capite duodecimo, quũ dicit, & nos omnibus modis operam dedimus, ut ulcus ad cicatricem perueniret, foris medicamentum aliquod ſiccaret imponentes, tum cubanti ſupino humidum aliquod ex iis medicamentis quæ ad eiuſmodi ulcus facerent, exhibentes ac iubentes in ore continere, paulatimq́ permittere in aſperam arteriam defluere, ſic igitur faciens ſentire ſe manifeſtè aiebat aſtringentis medicamenti circa ulcus uim, ſiue ea uis huc per tranſumptionẽ tranſmiſſa eſt, ſiue medicamen ipſum roris ſpecie in arteriam ad ulcus defluxit, & tanquam percolatum eſt, erat autem nec æger ipſe medicinæ imperitus, & cætera: ex quibus luce meridiana clarius claret, quod quotieſcunque medicus medicamen per aſperam arteriam

mandare decreuerit, quod tunc æger ſupine cubans, ac ore detentum, paulatim illud defluere debet: ſic enim per parietes ipſius aſperæ arteriæ: humidum ſiue liquidum medicamentum labitur, nec tuſſim mouet, quam irritaret, ſi modo per medium illius laberetur deſcenderetue, quod potiſsimum euenit quando ſubito & in magna ſumitur quantitate, ut ex prima citata Galeni authoritate, hæc omnia patent, ueluti libro ſecundo de Facultatibus ſimpl. med. capite decimoſeptimo, ubi inquit, potus ſemper exile quippiam per aſperam arteriam percolari, & libro octauo de Placitis Hippocratis, & Platonis, quæ omnia prius Hippocrates in porcis, & animalibus expertus fuit, ut libro de Corde nobis ſcriptum reliquit: à quo Galenus omnia dicta mutuatus eſt.

Curatio XXIII. de glande non perforata, nec in ea foraminis ueſtigio ullo apparente.

INFANS natus annos duos, ab ortu ſuo glans illi perforata non fuit, nec veſtigium aliquod in ea vbi foramen eſſe debuerat apparebat: ad radicem tamen eius, prope teſticulos foramen erat, per quod lotium non guttatim fluebat, ſed directe emanabat vt facile quis diceret, naturam & maſculum & feminam

producere in lucem tentaſſe, eſſeque ex Her maphroditorum genere, An vero glans huic perforari debeat, in dubium traximus: nam & Antonius Muſa Braſauola, & Franciſcus chirurgus, nullatenus contendebant: nos verò cũ Ioanne Baptiſta Canano anatomico inſigni, oppoſitum contendebamus; quia ſi glans non perforaretur non poſſet liberis operam dare; Sed quo nam modo perforari debeat, aut quo inſtrumento, Cananus ſic machinatus eſt; nam cannulam argenteam ſabrefieri curauit; admodum ſubtilem, intra quam acus argentea continebatur, quæ cannula per foramen prope teſticulos vt dixi exiſtens, verſus glandẽ immitti deberet, quo ad illa penetrare poſſet; quum vero vltra ire non poſſet, glandis reſiduum cum acu intra cannulam contenta perforandum erat: tunc vero ſolena ibi quoad ex toto meatus vrinarius ſabrefactus maneret, dimittenda erat: ſed quum controuerſia iuſtam ignorantiæ ſuſpicionem oſtendit: atque auditores incredulos red dat, factum eſt, vt parentes pueri nolint filium in vitæ diſcrimen trahere; & ſic ab opere de ſtitimus.

Curatio XXIIII. de nephritide, & renum arenulis, ac de caſsiæ fiſtularis, & lenientium medicamentorum, propinatione.

VIR ille qui nephritin, & renum arenulas patiebatur, poſt deuoratum bolum bene habuit, erat autem bolus iſte, pulpę caſſię nouiter extractę vnciam vnā & mediam; pulueris liquiritiæ drachmā mediam. Sacchari albi quantum ſufficit, miſce, fiat bolus; & illum ante prandium per horam capiat.

Scholia.

HIC adnotādum duximus, quòd caſſia fiſtularis, uel quæcūque alia medicina, modo ex illis quæ leniendo purgant ſit, per unam horam ante cibum aſſumenda eſt. Nā aliter ſi magnū interceſſerit ſpaciū, uice nutrimenti natura eam rapit & amplexatur, unde parum aut nihil aluum ſubducit. Hanc cæterum regulam docte admodum medici in praxim traxerunt ex Galeno libro ſecundo de Facultatibus alimentorum capite trigeſimoprimo, ubi de prunis agit; ibidē enim inquit pruna uentrem ſubducunt, modo non illico ſupra earum aſſumptionem prandium ſequatur, ſed paululum potius interponatur tempus unius uidelicet ut diximus horæ ad ipſum prandium; Hanc uero uniuerſalem eſſe regulam & methodum

cassia et pruna parvū ante cibū sumēda

& methodum lenientium aſſumendorum, inquit, eodẽ capite ultimis uerbis: nec minus libro quinto de Tuenda ualetudine, ubi aluum lubricantia, parum ante cibum offert; non opus eſt tamen (ut obiter hoc admoneamus) ius aliquod lauans, aut ordei aquam ante prandium ſuper iis lenientibus medicamentis præbibere, prout fit ab alui deſectione cum fortibus & ſcamoneatis medicamentis:

Curatio XXV. de duplici tertiana nocturna, quæ poſtea in continuam euaſit.

BALTASAR Rebelius Luſitanus, ex Lameco vrbe, qui homuncionem viginti ſex annorum ſecum deferebat, vt populo tanquam monſtrum in ſpectaculum mitteret, à quo & plurimam corradebat pecuniam, Ferrariam venit, duplici correptus tertiana: & illa quidem nocturna, quarum vna alteram ſubintrabat: erat enim febris hæc peſsima infeſtiſsimè affligens, cuius rigor paruus apparebat. Nam æger ſitibundus erat, linguam fuliginoſam nigram & craſſam habens, qui mente non conſtabat: ſed vrina citrina admodum erat, & pulſus diminuti cum corporis impotentia. Primo multa hic vomuit, praſina & varia ad nigredinem tendentia, quæ omnia per aſſatio-

nem ſunt facta,ſed & poſtea,quæ in cibo & potu ſumebat,omnia per vomitum remittebat. Cœperat verò morbus hic Mantuę,poſt anguillam comeſtam,multum coitum, & varium habitum exercitium. Erat autem iſte natus annos trigintatres:cui occurrens, illico internam cubiti venam ſecare iubeo, ſanguinémque fluere ad libram mediam, prius per clyſterem,aluo exonerata:poſtea verò ſyrupum iſtum obtulimus. ℞. ſyrupi roſati nenupharini,añ.℥.j.aquarum endiuiæ nenupharis añ.vncias duas,miſce: ſequenti verò mane iterum venam aperire ex altero flexu brachii iubeo,qua ſanguinis miſsione melius habuit:& ſtomachus cibũ retinere cœpit: erat verò cibus,contuſum ex pullo multa ptiſana colata mixtum: ſexto verò die, pharmacum hoc ebibit. ℞. pulpæ caſsiæ nouiter extractę vnciam mediam,ſyrupi roſati ſolutiui vncias tres, decoctionis endiuiæ vncias duas, miſce, fiat potus, quo parum egeſsit, quia illum euomuit: in nocte verò aluus ſoluta fuit,& multa egeſsit, à qua hora peius ſemper habuit:& febris continua nullo interueniente manifeſto rigore,facta eſt,poſt duos tãdem dies,illum deploratum reliqui, & vltimo obiit 16.die,ab principio ægritudinis.

Scholia.

NOCTVRNA hæc fuit febris, quæ dubio procul lethalis eſt, ut de ea teſtatur Hippocrates & Galenus Commentario tertio in librum primum de Morbis Vulgaribus Aphoriſmo ſexto, ubi Galenus ita ad uerbum inquit, ſed quæ uidebatur nocturnæ tribuere laudi, hæc ipſa non minus uitio uertit, eo quòd non ſimpliciter dixerit, nocturna non eſt lethalis, ſed addiderit, non admodum, nam ſi non ualde eſt lethalis, liquet mediocriter lethalem eſſe, hæc Galenus. in quibus facile uidemus nocturnam lethalem ſua natura eſſe, & illam quidem interpellatam, non mirandum igitur ſi is ex hac obierit, quum duplex erat nocturna, quæ poſtea in continuam euaſerit.

Curatio XXVI. de ſcirrhoſo quodam Gallicano tumore.

HVIVS prædicti ſocius Chriſtophorus Almeida, morbo Gallico correptus erat, & ſcirrhoſũ quẽdam tumorem in crure habebat, à quo maximum patiebatur dolorem, cui doloroſo loco, poſt exactam medicamentorum bibitionem, cerotum hoc admouimus. ℞. diachilonis albi, ammoniaci, bdelii, ſagapeni, añ. partes æquales, argenti viui extincti drachmam vnam, miſce, fiat ce-

uola ſcribit, quem terminum Hippocrates tantum libro de Natura pueri prope finem ſignare videtur:ſed de iis, & eorum cauſis, Leonarthum Fuchſium Germanum legere eſt, qui mea ſententia præ cæteris melius & accuratius libro ſexto Epidemiorum,ea diſſe ruit.Iis adnectere eſt ſequentia.Filia Ioannis Gualterutii recens nupta,quũ omnium opinione prægnans diceretur,loco fœtus, quatuor animalia ranis ſimillima peperit, & optimè valuit:ſed poſtea circa pectinem dolorẽ ſentiebat,quem paucis adhibitis remediis ſe dauimus,& pulcherrime viuit:Similiter mulier Dionyſii Pinti,quum puerũ optimè peperit,inter ſecundas animal ranæ ſimillimũ eiecit,& ipſa,& puer pancraticè habent.Mer catoris quoque qui ex Anglia venit vxor abortiuit,& ſecundo die poſt abortum ſimile quoque animal peperit,vt multis aliis euenif ſe vidimus,præcipuè Anconitanis: debet verò animal hoc inter molæ genera adnumera ri,de cuius conceptus cauſa Hippocratem legito libro primo de Morbis muliebribus; ſed quum hæc ſcriberẽ,in mentem venit mulier Ferrarienſis,quę quum ob difficilem par tũ mortua fuiſſet, eam aperuimus,ac diſſecauimus,geminos enim in matrice completos habebat,maſculum & fœminam;& illos quidem mortuos, inde enim extracta matrice,

per doctiſsimum Ioannem Baptiſtam Cananum, percepimus falſum eſſe, quod quidam dicunt, in matrice locellos plures eſſe, quum reuera matrix, ſiue vterus, ſimilis veſicæ ſit, in qua præter communem quandam cauitatem, nulla altera apparet: Signatur tamen in ea pars dextra, & ſiniſtra, cuius ſubſtantia cũ ſcindebatur, inteſtinorum ſubſtantiæ ſimilis apparebat: fabuloſum quoque eſt, quod Herophilus tradit, humanam matricem diſſectam bicornem eſſe. Nam hoc in brutorum matricibus conſpicitur, ſecus autem in humanis, niſi venas illas duas magnas, quibus iliis adligatur, cornua appellari dixerimus: iis adiungere eſt, quod ſuperioribus diebus mulieri ad ſcalas ſancti Cyriaci habitanti, interuenit. Nam vterũ ferebat, & quinto mẽſe puellam abortiuit, poſtquam ſecundas nõ eiecit, non dolebat, non febricitabat, nec anxia erat; ſed venter vt primo tumebat, vnde alterum fœtum intus latitare dixi, vtcunque tamen aſsiſtentes mulierculæ de euocandis ſecundis maximè ſollicitabantur: ei trochiſcos ex myrrha cum croco in vino propinando, ac nonnulla ex ſabina rubea tinctorum, pulegio, origano, calamento & ſimilibus cõfecta medicamenta: ſequenti tandem nocte alteram peperit puellam; poſtquam & ſecundæ prodiere, ſed tunc ægrius tulit, tandem ſe

quenti die,fruſtum quoddã carnis galli criſtæ cum roſtro gallinaceo ſimilitudinem habens,eiecit,& immunis euaſit.

Curatio XXVIII. de febre quadam continua, comitante dolorem circa coſtas ſpurias, & de uini propinatione in febribus continuis.

FRANCISCVS Patritius Ferrarienſis,vir ſexaginta natus annos, ruri ægrotauit, poſt aliquot dies Ferrariam ductus, circa radicem coſtæ vltimæ nothæ,in latere ſiniſtro dolebat, continuo febricitabat:febre quidem non admodum acuta,ſitiebat cum ingentiſſima linguæ nigredine,ſed capite non dolebat, omnia tamen faſtidiebat,cui in primis veſicam ſemiplenam circa locum dolore affectum apponere mandaui,aquæ huius,in qua incoctæ herbæ iſtæ erant. ℞. chamomillæ parietariæ, maluarũ, roſarum rubrarum, anethi, violariæ añ.m̃.j. cui decocto,olei violacei & anethini vtriuſq; vncias duas indidimus:hoc verò intra paucas horas penitus dolor leuatus fuit: ebiberat enim iam mane ieiuno ſtomacho ſyrupũ iſtum. ℞. ſyrupi endiuiæ ſimplicis capillo-

rum Veneris,añ.vnciam vnam, aquarum endiuiæ,cicoreæ añ. vncias duas,miſce, in nocte verò clyſterem iſtum mittendum curauimus. ℞. maluæ violaceæ añ.m̃. vnum & medium,in aqua fiat decoctio ſecũdum artem, cuius colaturæ vnciis quindecim adde caſsię extractę vnciam vnam, olei violacei vncias tres,ſalis drachmam vnam, ſacchari vnciam vnam, miſce, fiat enema: ſequenti verò die, minorãs hoc pharmacum dedimus: quod habet:ſyrupi roſati ſolutiui vncias duas, decoctionis ſenæ vncias tres, electuarii lenitiui drachmas tres,miſce,cum quo nihil quicquã egeſsit,proinde clyſterem prædicto potentiorem parare fecimus,quo nonnulla emiſit. Nam vrina turbida admodum & craſſa conſpiciebatur:proinde ſyrupum deſcribo iſtũ. ℞. ſyrupi bugloſſæ,endiuiæ,oxymelitis compoſiti añ.vnciam mediam,aquæ cicoreæ, fœniculi añ.vnciam vnam & mediã,miſce, poſtquam verò ſyrupum iſtum quinquies ebibit,pharmacum hoc illi dedimus, quod habet. ℞. pulpæ caſsiæ nouiter extractæ dramas ſex,diacatholici vnciam mediã, electuarii de ſucco roſarum drachmas duas, trochiſcorum de violis ſine ſcamonio.ʒ.vnam,in vnciis ſex decoctionis endiuiæ,in generali fiat potus vnus,miſce,cum quo aluus multa & varia egeſsit. At poſt hanc euacuationem, mor

bus increbuit, & æger ſe grauiter habuit: proinde baſilicã in flexu brachii inſcindere iubeo, poſt quã ſanguinis extractionem melius habuit:demum vigeſimoprimo die. ab hora inceptionis morbi, vrinam nigram tanquam atramentum minxit, quæ ſic ſeptimũ vigeſimum vſque diem perſeuer uit: timebat autem æger,quia vrinam ſic nigram min gebat;ſed quum bono animo eſſet dixiſſem, aperuiſſemque optimam illam eſſe criſim,timorem à ſe reiecit,& ſic ſanitati fuit reſtitutus probus & honeſtus hic vir, qui in morbi huius principio panatella ex iure capi parata cum diamargaritone veſcebatur: nonnũquã verò contuſo è pullo, vel capo, & interdum cicoream albam ſumebat,quæ terra, vel arena obruta amaritudinem perdidit, & hibernis temporibus inter oxypora celebratur: oxelço ſalisque mica adhibitis, ſiue ipſa cocta, ſiue cruda ſumatur, vt de ea abunde in noſtro diximus Dioſcoride. A vino porrò nũquam in hoc morbo is abſtinuit, pro quo de vino ſequentia audire ne pigeat.

Scholia.

VINVM quo is utebatur album erat, natura frigidum,quod omnes Longobardi, præcipue Ferrarienſes Albanam appellant,nec enim mirari eſt, ſi dixe

rimus uinum hoc frigidum ſua natura eſſe, quum dubio procul comparatione ad corpus humanum, frigidum exiſtit: quia illico ſuis qualitatibus frigidum reddit immo plus quàm aqua infrigidat. quia aqua ſolum quia frigida, infrigidat: uinum uero hoc non ſolum ſua frigiditate infrigidat, ſed etiã acerbitate quadam ſapore percepta qua facilius quam aqua penetrat: hoc autem, uinum album aquoſum medici appellant, quod Galenus deſcribit Commentario tertio, in librum de Ratione uictus in morbis acutis, enarratione ſecunda, inquiens, aquoſum autem uinum appellant homines, quod aqua tum colore, tum ſubſtantia, ſimile eſt: perſpicuum ſiquidem ut aqua ſplendidũ et purũ & ſubſtãtia tenue uidetur, protinus autem & facultate aquæ ſimile exiſtit, neq; imbecillũ caput feriens, neque infirmos neruos; quando quidem manifeſte calfacit: Hæc uero ultima uerba, idem Galenus ſequẽti ſexta enarratione prædicti libri confirmat dicẽs nempe ex uinis albis nullum ualenter calfacere poteſt; quod enim ſumme calidum eſt, id continuo & flauum exiſtit: ueluti et quod ab ipſo eſt fuluum, quod libro duodecimo Methodi medẽdi, capite quarto cõfirmat, ad hũc modum dicens: nec enim inuenias ex albo uinorum genere calidum ullum. Huic cæterum uino oppoſitum eſt, quod Hippocrates œnodes, id eſt, uinoſum nominat, alia uoce polyphorum, id eſt, multiferum dictum, quod ut bene temperetur, multam exigit aquam, uel quod aquæ multum, quum diluitur ſuſtinere poſsit, ut ex Galeno ſeptimo Methodi medendi libro, capite ſexto, & Commentario tertio in librum de Ratione uictus in morbis acutis, enarratione uigeſima, percipitur: ueluti ſexcentis aliis locis ſua doctrinæ. Nam hoc quod uinoſum ſiue potens ui-

num medici uocant, facillimè caput tentat, quod omnino in febribus abnegari debet: aquoſum uerò album, de quo ad præſens à nobis ſermo ſit, oligophoron dictum, quia nullam ferat in dilutione aquam, febrientibus tutò concedi poteſt: ut Galenus ſuis ægrotantibus propinabat, quod ita eſſe teſtatur Galenus, tertio de Ratione uictus in morbis acutis, enarratione octaua: quum inquit: De uinis hæc loquutus Hippocrates, continuo ad melicratum tranſit; cæteris quidem ferè omnibus de uino demonſtratis, at prætermiſſo uno, quod non abſoluit: & ego obiter percurram, quod ſcilicet febrientibus maxime idoneum aquoſum ſit.·. Eſt autem uinum hoc album colore, ſubſtantia tenue, nullam earum quæ cæteris uinis inſunt habens qualitatem, neque auſteritatem, neque aſtringentiam, neque dulcedinem; neque acrimoniam, neque odorem: nempe huic omnium ſoli, ut tum aquæ tum uini mala effugeret, eſt datum: prodeunt autem talia in una quaque gente aliqua: in Italia imbecillum Sabinum, quod febrientibus adminiſtrant, in Aſia Titacazenum: & Tibicenum: ſed uini huius notas ubi intellexeris, talia facile in qualibet gente reperies, ubi & ualde tenuia, & aquoſa producuntur uina; reperi equidē talia in Cilicia, Phœnicia, Palæſtina Cyro: & cætera: immo ut retuli, in regionibus uidi omnibus, & quod mirum magis ſit, in Aegypto. Hactenus Galenus; quibus luce meridiana clarius lucet, quod uinum hoc album aquoſum febrientibus conueniat: at hæc idem confirmat Galenus libro primo Artis curatiuæ ad Glauconē, ueluti duodecimo Methodi medendi, non minus quàm multis aliis in locis ſuæ doctrinæ, quod tuto febrientibus concedi poterit: quia

frigidum, tum quia minime in ſanguinis naturam mutatur; ut Galenus eodem duodecimo Methodi medendi libro affirmat, ſic dicens, præterea miſtibilia, uel ut alia habet lectio præpotentia uina ſunt; & nutrientia eoque ad ſucci bonitatem opportuna utiliaue; quorum omnium nihil in aquoſis uinis eſt: minimum enim ex horum ſubſtantia in ſanguinis mutatur ſpeciem; faciunt iis, quæ ipſe libro tertio de Facult. alimentorum ſcripta reliquit; dicens, quum de uinis agat: his autem minus ſua natura alunt, quæ alba ſunt, ſimul ac craſſa & acerba, omnium autem minimum nutriunt quæ colore quidem ſunt alba, conſiſtentia autem tenuia; & aquis hydromeliti faciendo appoſitis quodam modo ſimilia: & libro de Cibis boni & mali ſucci, ex his enim quæ aquoſa tenuiaque ſubſtantia ſunt urinam mouent, & paucißimi ſunt nutrimenti; quibus omnibus ſubſcribit Aëtius, ſermone primo ſuæ medicinæ, dicens, minime uero omnium uinorum alunt colore alba compage tenuia, & quodam modo aquæ ſimilia; & ſermone ſecundo, capite ducenteſimo ſexageſimo octauo; ad hunc modum Vinum aquoſum non manifeſte calfacit, ideo etiam febrientibus citra periculum datur: Vinum album & auſterum minime ut uinum calfacit; Vinum uero album ſimulque auſterum & craſſum ac nouum ſenſibiliter frigefacit. & capite ultimo, dicti ſermonis, dicit; aquoſum uero uinum neque capitis dolorem inducit, neque neruos lædit; & ſubdit: uinum autem modicum aquæ mixturam ferens, capitis dolorem ex humoribus in uentre ortum ſedat: iis enim iam perceptis, ſi uinum febrientibus dandum ſit, hoc potißimum dandum eſſe quod colore ſit album, ſubſtantia aquoſum, tenue nul-

lam ferens aquam; & exiguum corpori alimentum præbens, quod audacius extra Hiſpaniam ægrotantibus concederem, tum quia uina hæc facilius extra Hiſpaniam reperiuntur, ut pote apud Gallos, Germanos; & Italos: immo ſi uerũ fateri debeo: difficulter uina hæc in Hiſpania comperiuntur: quum omnia fere præpotentia & uinoſa uina ſunt; immo ea uina quæ uniuerſa Hiſpania alba appellat, fulua procul dubio ſunt, multã ferẽtia aquã & caput citiſſime tentantia; quæ febres facillime accendunt, præſertim ſi morbi ſeminaria adhuc latitant; proinde medicis Hiſpaniæ conſulerem ut a uini potione febricitantes ſuos arcerent, nec illis concederent, niſi in febrium declinatione uniuerſali, quod Hippocrates annuere uidetur ſexto Epidemiorum libro, & Galenus ſubſcripſit octauo libro Methodi medendi, dicens: conſtat autem & Hippocratem non in diariis modo febribus, uerum etiam in acutis, ex iis quæ de acutarum uictu prodit, uinum dare; At in ſexto Epidemiõn ſiue ipſe ſit ſiue Theſſalus eius filius, uinum calidis temperamentis prohibet, idque non modo quum febricitant, ſed etiam per ſanitatem; quippe in calida natura ſuadet tum refrigerationem, tum aquæ potionem, tum quietem: iis enim uerbis medici omnes docentur, quòd uigentibus febribus uinum dandum non eſt, potiſſimum apud ipſos Hiſpanos, & illorum Luſitanos, qui regionem incolunt calidam, utpote inter quartum & quintum clima iacentem, item, quòd aquam potiſſimum bibunt, ut dici poſſit, Hiſpani aquæ potatores, Galli uini, Germani uini & ceruiſiæ, Scythæ lactis. nam extra Hiſpaniã omnes tam Galli, quam Itali, & Germani, ab incunabulis, uino in potu utuntur: & infantibus ſuis, in cunis uagienti-

bus uinum præbent: quo fit, ut non difficulter ita uinum quum febricitant, ferant: ſed eſto, quòd Hiſpani uinum album & aquoſum ſubtili ſubſtantia habeant, quod certe difficile erit inuenire, quamquam Galenus dicat in Aegypto, terra nimirum calida reperiri prorſus certè ſtante febri, abnegandum erit, niſi aliquod maius adue cauerit, ut illud detur: uidelicet, uirtutis proſtratio: & maxima appetentia: hoc potiſsimum poſt apparentem materierum concoctionem; ut Galenus ſemper, quando opus eſt, febrientibus concedit, quod certè in morbi ſtatu, prope declinationem eſt: ut ex libro undecimo Methodi medendi percipitur; capite præcipue nono: ubi inquit, in hoc tempore ſi uinum quoque aquoſum bibatur, id omnes euacuationes promouerit; idem faciet & temperatum dulcis aqua lauacrum, & ſubdit; cæterum ubi magnitudo febris obſtat, ſicut in continentibus, ſynochis dictis, nec uino eſt utendum, nec lauacro, nec iis quæ habitum rarefaciant unctionibus, ſed aqua frigida, ſicut prius diximus, pota in his febribus eſt aptiſsima: niſi aliquid tamen eorum quæ prædicta ſunt, hanc quoque pro hibeat; & in medio capitis, ſubdit: At ſi mediocris eſt febris, & uires non ualidæ, ſed cum notis concoctionis, iis qui ita ſe habent balneum prodeſt, & uini potio; hæc ille, in quo tempore, uinum nondum exacte coctos humores concoquit, ſomnum allicit; ſudorem prouocat, & lotiũ educit, immo omnes euacuationes promouet: & omnes humores optimos reddit: quibus addere eſt; quòd uires cito reficit, quod unum in conualeſcentibus deſideratur; ſed iam hic quærent Hiſpani medici, ſi nobis deeſt uinum album aquoſum ſubtile, quod febrientibus Gale nus dare deſiderat, non ne eius loco uinum potens optimè

dilutum concedere poſſumus, ut Galenus ſeptimo Methodi medendi libro faciendum ſuadet; quum amiſſa auſteritate, & ui præpotenti illa, debile redditur: reſpondeo, quod ſi uinum generoſum Hiſpanum aqua temperetur, & miſceatur, non ut antiqua ſuperſtitio mandabat, quod tres uini partes ad unam aquæ eſſent, uel ut Hippocrates et Galenus, uolūt, libro ſeptimo Aphoriſmorum, aphoriſmo quinquageſimo ſexto, quod uinum æqua portione aquæ temperetur: id eſt, quod tantum de aqua ſicut de uino miſceatur, ſed etiam, ſi duæ uel tres partes aquæ uni uini inijciantur, nunquam inde uinum reſultabit, quantumcunque aquoſum fuerit huic albo à Galeno deſiderato ſimile; quum ſemper deeſt illi ſapor acerbus quidam, quo multum infrigidat, ueluti in hoc Ferrarienſi dicto Albana percipimus; ſi tamē medici tā Hiſpaniæ quàm alterius regionis opus habeant, uino illo præpotenti diluto, uti, prout quotidie interuenit, conſilo, non in poculo, ea hora qua æger uult bibere permittant uinum temperetur, ſed potius duabus antea horis, iubeant uinum dilutum ſit, ut melius mixtio fiat, & uini præpotentis igneæ partes refringantur, euaneſcantur; quod multo melius fiet, ſi uaſculi quo uinum continetur, orificium apertum abſque operculo habeatur, cæterum, cauere eſt, à uino nouo tanquam à peſte, quòd Galenus maxime ſuadet abſtinendum; ob cuius inaduertentiam, Germanorum plures, quum ægrotant, moriuntur, qui muſto & uino nouo, non minus quàm præſentaneo antidoto utuntur; nec minus à ueteri uino recedendum eſt: medium igitur eligendum, mediam ætatem habens: quod Galenus ſex annorum eſſe ait, ſeptimo enim libro Methodi medendi, uinum ſex annorum, tan

quam medium inter nouum & uetus, maxime laudat; quod idem facit quarto libro de Compoſitione medicamẽtorum per genera, ubi agit de epulotico medicamento, ex collectaneis Primionis, Sic etenim recens (inquit) uinum penitiora corporis non permeat, uetus acre & mordax eſt, ergo ætate medium potius eſt, quod plurimum intra quinque, & decem annos conſiſtit, Hæc Galenus, in quibus clare uidetur aſſerere, uinum ætate medium ad decennium uſque dici, quæ & ſi abſolute dicta uideantur, procul dubio, non de omnibus uinis intelligendum eſt ſed præcipue de potentibus, ad trigeſimum uſque annum perdurantibus & ultra, ueluti uina duo illa, quæ diebus ſuperioribus mihi in muſæo ſuo Antonius Muſa Braſauola uir hac noſtra ætate celeberrimus: ex apotheca illuſtriſſimi Ducis Ferrariæ, guſtanda dedit, quorum unum ætatis centum quinquaginta annorum erat, alterum uero centum annos æquabat; de iis enim uinis, quæ ita longo tempore perdurare poſſunt, uera eſſe Galeni crederem. ueluti in Hiſpania, multa ſimilia reperiuntur, quæ ad trigeſimum annum & ultra producuntur, & illa quidem præpotentia, generoſa, multam aquæ mixtionem ferentia, odorifera, utplurimum colore giluo, & fuluo. Nam de uinis debilibus, paruis, paucam ferentibus aquam, non utique crederem Galeni axioma uerum eſſe, qualia hæc ſunt Ferrarienſia, & Galliarum, quæ ad ſummum per duos ſeruantur annos, quanquam recentiores hodie ſcribentes hoc parum animaduertant, Galeni uerba ſic ſuperficie tenus intelligentes; ſed hanc noſtram ſententiam, idem Galenus confirmat, Commentario tertio in librum Hippocratis de Ratione uictus acutorum morborum, enarratione prima, ubi inquit, quòd ætas &

tempus

tempus in uinis non ſunt attendenda, ſub iis ſequentibus uerbis, non enim (inquit) ob tempus uina uel iuuant uel lædunt; ſed ex propriarum differentiarum mutatione, id habent, ergo quũ de uinorũ agimus differentiis, tẽporis mentionem facimus per accidens; & non proprie nec primum; ex quibus uerbis liquido conſtat, quòd media ætas uinorum, non ſic fixa perſcribenda eſt, ut in epiſtolis ſuis, quidam ad Fuchſium ſcribens, putat; Ceterum, Galenus particula ſecunda Aphoriſmorũ enarratione undecima, illius aphoriſmi, facilius eſt implere potu quam cibis, inquit, nam aquoſa uina, ſic enim nominant, alba & tenuia, ſicuti aquæ ſimilem formam habent, ita etiam uim: quare urinam cient, & minime nutriũtur, hæc Galenus: in quibus innuere uidetur, quod uinum album aquoſũ, ut forma ſimile eſt aquæ ita quoque & uiribus, atq; ea de cauſa lotiũ promouet; ſic enim uidetur, quòd aqua urinam prouocat, cui tamen contrariũ Hippocrates innuit tertio libro de Ratione uictus in morbis acutis. Iis adde, quod Galenus quinto libro de facultat. ſimpl. medicamentorum, inquit, medicamenta urinam prouocantia calida eſſe, quod multis aliis in locis ſcriptum reliquit. non igitur uinum album aquoſũ & frigidum urinã prouocare debet; nos huic dubitationi reſpondemus, quod urina dupliciter prouocatur, aut qualitatibus medicinarum, aut quantitate rerum fluidarum & aquoſarum: nam medicinæ ſuis qualitatibus prouocantes urinam diureticæ dictæ calidæ et ſiccæ ſunt; acres, ſanguinem colicantes, & quæ diſcindunt atq; diſcernunt à partibus craſſioribus, partes ſubtiles, tenues, aquoſas, ſeroſas, quas renes ad ſe trahentes, & partibus ſanguineis quibus nutriuntur excolantes in urinam con

uertunt. quæ ad ueſicam tranſmiſſa mingitur: hunc autem modũ tangit Ariſt. ſectione prima Problem. problemate quadrageſimonono; ubi ait odorata urinã mouere, quia ſunt calida, quæ ab Hippocrate Ariſt. accepit libro ſecũdo de Dieta, ubi inquit, quæ acria & odorata ſunt, urinam cient. Secũdo uerò modo diximus urinã prouocari quantitate rerum aquoſarum ad ueſicam deſcendentium cito, ut aqua, & uini, huius aquoſi, ex quibus ueſica facillime poſt potum impletur, & conſequenter pellitur, quem modum intelligit Galenus, enarratione habita; & Ariſtoteles ſectione prima Problematum problemate quadrageſimo primo; Porro an uinum penetrare faciat aquam, uel potius aqua uinum, in dubium uertitur: nos breui reſpõdemus, quòd uinũ ſua caliditate aquã penetrare facit, & aqua ſua ſubtilitate uinum, nam aqua ſecundum totum ſubtilior eſt uino, uinum uero ſecundum aliquid ſubtilius eſt aqua.

Curatio XXIX. de phymate tumore, quem paſſus eſt author.

PETIS Amicorum omniũ optime Canane, vt qui de me de rebúſque meis iure petere poſſis, quidnã in cauſa fuerit, quòd vltimis iis tribus diebus mẽſis Nouembris, latitauerim, miniméque in publicum exierim, vt corpori ſaltem humano per te diſſecto, vt fieri ſolet, præſiſterem, ac ea quæ inter diſſeccandum dixeras, prætexta

oratione,illico aſſiſtentibus reſumerem, vt tenacius ea tenerent. Reſpondeo,tumorem mihi in fœmore natum,cauſam fuiſſe, quo minus tribus iis diebus,vel pedeſter, vel equitando exire poſſem,qualis verò tumor hic ſit audi: Erat enim tumor nō admodū magnus, nec malignus,quum nec febrem, nec rigorē vllum ſecum traxerit,immo ex eorum natura fuerit,qui intra paucos dies ad ſuppurrationem veniunt,vtcunque tamen dolores ingentes,quum crus mouere vellem; cum calore quodam non naturali vniuerſum corpus corripiente incurrebam: quo nomine verò tumor iſte apud Galenum dicatur, vt eo ſcito, facilius rē teneas,dico quòd tumor iſte phyma à Galeno nominatur: genus ſcilicet furunculorum, quos idem Galenus & Paulus δοθιῆνας appellant: Eſt enim locus apud Galenum,libro de Tumoribus præternaturalibus,capite decimoſexto, vbi tantum hæc inquit:non minus autem notus eſt furunculus, quem Græci dothiena appellant, qui ſanè mitis exiſtit,quum ſolam cutem obſederit:Malignus autem vbi magis in altum conſtiterit: enim tuberculo ſimilis eſt (appellant id Græci φῦμα) atque ab eo ſola duritie talis furunculus differt,iis igitur nouiſti,tuberculū quod ſum paſſus Galeni phyma eſſe, quod Itali,bognon à tumore appellatis, Caſtellani

verò diuieſo, quaſi liuidum habens vocant, Luſitani autem lecenſo,quaſi quod lędat ſen ſum proprius,vt mihi videtur,nominãt; ſed hæc vt minima dimittenda erãt. Firmat hoc quod phyma tumor iſte dictus ſit, Philotheus,enarratione illius Aphoriſmi apud librum tertium,ſic incipiẽtis, quum verò iam magis adoleuerit,vbi inquit: vocat autẽ ipſa phymata per metaphoram eorum quæ producuntur in terra:quoniam celeriter naſcuntur & augentur,& ad ſuppurationem perducuntur,quæ omnia à Galeno prius ſunt dicta libro ſecundo Artis curatiuæ ad Glauconem capite primo,ad iſtum modum: phyma autẽ dicitur,quod ſtatim augetur,atque ad ſuppurationem feſtinat.quæ omnia in vniuerſum huic reſpondent tuberculo,non me latet tamen,phyma pro pano, id eſt, bubone in inguine,veluti in alio à multis accipi ſignificato,vt apud Paulum Aeginetam legere eſt libro quarto ſuæ medicinæ,capite vigeſimoſecundo: & Galenum variis locis ſuæ doctrinæ. Cæterum,tuberculum hoc curatur tritico manſo & impoſito:nõ minus vuis paſſis, quibus ſemina ſunt exempta. faciunt iis, ficus aridæ pingues per ſe,vel coctæ cum ſemine lini fœnu Grẹco:adiecto oleo roſaceo,vel pinguedine gallinaceorum,vel anſerina,cum vitello oui & paululo ſalis. faciunt quoque

pulticulæ paratæ ex fermento ſubactæ cum oleo roſaceo,vitello oui & pauco mellis : itē pulticula ex farina tritici cū butyro & croco parata maximè valet:ſed pellis leporis recens impoſita,phyma curat,vel ſi ſicca, ſputo madefacta fuerit:non minus papyrus ſputo madefacta,& impoſita valet,plerunque verò abſque medicamentorum appoſitione phymata hæc ſuppurantur , & ad ſanitatem perducuntur:ego verò anſerina pinguedine tantum vſus ſum,& bene habui:ſed hæc literis mandare iucundius eſt,quam ea pati.

Scholia.

NE quis ſycophanta , ſtomacho delicatior, de nobis quæratur, quòd in iis tempus teramus: Hippocratem in medium adducimus, qui de ſe ægrotantem, libro tertio de Morbis popularibus , ſectione tertia , ubi de conſtitutione peſtilenti agens , poſt uariam morborum & ſymptomatum enarrationem , in eos omnes incidiſſe fatetur dicens : cibum autem faſtidiebant omnes , ob cunctos præſcriptos morbos , in quos ſanè ego incidi: Galenus quoque ſæpius ob eſum fructuum, quos horarios dicimus, in uarios morbos ſe ueniſſe tradit, ut lib. de Euchymia et cacochymia ipſum eſt audire , ſic dicentem : porrò quandiu ipſe patris conſilium ſequutus, ab uſu immodico fructuum, quos horarios uocant abſtinui , obſeruauique ab illo traditam optimam uictus rationem , tandiu immu-

nis ab omni intemperie perſtiti, quoties autem eius præcepta negligens, unà cum coætaneis meis, ultra modum fructibus illis me impleui, ſemper in morbos incidi, qui ſanguinis miſsionem deſyderarent; & libro quinto de Sanitate tuenda, Sanumſe uixiſſe poſt uigeſimũ octauum annum tradit, inquiens: ego uerò, tametſi nec ſalubrem corporis ſtatum, ab ortu ipſo ſim nactus, nec uitam planè liberam egerim: hac tamen ipſa arte uſus, poſt octauum & uigeſimum annum, ne minimo quidem laboraui morbo, niſi fortè diaria febri ob laſſitudinem aliquando cõtracta. Aëtius quoque in colicos ſe dolores incidiſſe memoriæ commendauit, ſermone ſuæ medicinæ nono, capite trigeſimoprimo, in quo ita tradit, hoc itidem experimento conſtat, eoque ipſe liberatus ſum; mentam uiridem aliquamdiu decoquito, decoctumq; bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore adficietur, & cætera: miſſos facio plures grauiſsimos authores, qui in uarios ſe morbos deueniſſe ſcripſerunt, & ad trigeſimam Curationem accedamus.

Curatio XXX. de hydrope aquoſa, aſcite dicta.

VXOR illius à Lendenara, ad murum propè portam diui Petri habitantis, poſt annuã quartanam, & magnum contractũ ſplenẽ, ex multo frigidæ aquæ & vini potu, in aſcitem morbum, aquam intercutem, vel aquoſam hydropem dictam, de

uenit:erat autem huic aluus tumida eleuata, vt rumpi videretur, quam quum manu percutiebam,aqua vt in vtre collecta,ſonabat:vt merito morbus iſte aſcites ab ἄσκω, id eſt, vtre denominationem duxerit.Nam inter peritonęon & omentum, aqua hæc veluti in vtre continetur,erant quoq. huic vlcera quædam in crure ſiniſtro,ex quibus ichores exibant,ſed cum iis virtute conſtabat, & rectè ſe ad oblata habebat: ad quam vocatus quũ materia hæc nulla indigeat concoctione ad expulſionem,ſic,orſus ſum. ℞. ſucci ireos vncias duas,mellis roſati colati vnciam vnã, miſce,& ieiuno ſtomacho bibat, cum quo aquam illam quotidie parum emittebat: poſtea verò octo interpoſitis diebus, catapotia ex nitro Alexandri cum trochiſcis alandaal mixta propinaui:ſunt autem trochiſci,vel paſtilli ii alandaal,ex colocynthide parati:proinde ſic parabam. ℞. pillularũ de nitro Alexandri ſcriptulos duos, trochiſcorum alandaal ℈.j. miſce,fiant pillulæ quinque,cũ quibus multum illius egerebat aquæ,quibus ſępe interiecto temporis ſpatio,inter vnam & alteram propinationem vſus fuit. Nam ſenſim & paulatim vacuandus humor iſte eſt: qui verò vna vice tantum humorem iſtum deponere tentant,per purgantia medicamenta,multa mala ægrotanti adferunt: quia eius

vires deiiciunt,& iecur & interiora refrige-
rant:interpellatim igitur medicamentis pur
gantibus vtebamur, nonnunquam leuiori-
bus,aliquando verò vim inferentibus: ſingu
lis tamen hebdomadis aluum citam facieba-
mus,& quod mirum in modũ profecit hoc
conditum fuit,quod habet, radiis ireos per
tyrocneſtim traiectæ vnciam mediam,zingi
beris ʒ.medium:mellis quantum ad ſpiſsitu
dinem ſufficit,miſce,quo ſæpe vtebatur: &
optimè abſque anxietate:& dolore aquoſita
tem illam deponebat, non minus adiumen-
tum attulit,mel roſatum confectum ex flori
bus perſicæ arboris,quod ſua natura hanc de
ponit aquam,& eum Auicēna Ieneliabim de
peſis,in cura phlegmatice, & aliis locis appel
lat.iis enim hucuſq; citatis medicamentis &
nonnullis iecori appoſitis,ſex menſium ſpa-
tio hæc ſanitati fuit reſtituta, exterius tamē
aluus vnguento ſplenetico dicto illinebatur,
quale verò hoc vnguentum ſit alibi deſcribe
mus: eo verò loco illius vnguenti quod ex ci
clamino, ſiue orthanita inſcribitur, vtimur,
quod multum in aſcite valet, vt ex Meſue cō
prehenditur: interdum verò medicamenta
purgantia non ſumebat, diacurcumam cum
vino ebibebat, nonnunquam verò dialacrã,
multi cæterum in hoc morbo laudant pillu-
las de ſagapeno,id eſt,ſerapino: veluti ſolda-

nellam,quam braſsicam marinam dicimus, non minus quam decoctum ex radice ſambuci & ebuli,ac multa alia quæ breuitati conſulentes ſubticemus: Gulielmus Placentinus, ſua ætate medicus doctus,teſtatur ad ſanitatem paucis iis reduxiſſe Azum quendam Parmenſem hydrope affectum, quæ habent.

℞. turbith drachmam vnam,zingiberis, zuchari an̄. ſcrupulos duos, ſcamoneæ electæ, pondere duorum granorum hordei cum vino,miſce,fiat conditum: hoc autem in hebdomada illi ſemel deuorandum dabat, ſtomacho ieiuno,quo & quater & quinquies egerebat;ſed omni die ante cœnam diacurcume quantitate nucis cum optimo vino generoſo illi bibendum dabat: quibus curatus ad ſanitatem reductus fuit. Regimen porrò huic mulieri à nobis conceſſum, in vniuerſum ad ſiccitatem declinabat: erat verò victus ratio caro auicularum in dumetis vigentium, non minus vituli,& gallinaceorum, veruecísue, à potu verò meis monitis abſtinuit,nec alio in tempore quicquã in potu ſumebat, niſi prandii & cœnæ hora,& illud quidem parum vini albi potentis & generoſi,polyphori dicti, ab oleribus verò in totum abſtinuit: veluti à fugacibus fructibus, quos horarios medici appellamus:Amygdalas tamẽ & ſole ſiccatas vuas,præcipuè corinthiacas, lubentiſsimè cõ

cedebamus,oua quoque illi dabamus; ſed aſſa edulia plerunque ſumebat, minimè verò aqua cocta. Cæterum Hippocrates in libro de Internis affectionibus, ſimilem huic prædicto morbum à vitiato ſplene euenientem deſcribit,vt apud ipſum eſt legere folio Frobeniano ducenteſimo ſeptuageſimo primo.

Scholia.

HYDROPIS, ſiue aquæ intercutis tres ſunt ſpecies, alia aſcites dicta à nobis in præſenti deſcripta, alia tympanites, tertia anaſarca, uel hypoſarca, uel leucophlegmatias, dicta. Aſcites, aquoſa hydrops ut diximus eſt: quæ inter peritonæum & omentum, id eſt inter ſiphac & zirbum fit: unde Arabes toto cœlo aberrare clarius eſt, quàm quòd ipſe multis probationibus indicare poßim; quum aquoſam hydropem fieri dicant inter mirach, & ſiphac, id eſt, inter abdomen & peritonæum, quum reuera, ut diximus, potius inter peritonæum & omentum ſiue inteſtina fiat, quod ita eſſe, conuincitur opere manuali, quando per inciſionem aquam extrahimus: nam primo ſcindimus abdomen, id eſt mirach, poſtea peritonæum, id eſt, ſiphac; quo perforato aqua effluit, quæ inter illud & omentum, uel inteſtina continetur. Nam ſi inter mirach, & ſiphac, ut Arabes dicunt, aſcites fieret, ſatis ſuperque fuiſſet, ſi mirach tantum perforaremus. At quum inter ſiphac & zirbum, id eſt, inter peritonæum & omentum fiat; opus eſt peritonæum, id eſt ſiphac perforare, quod quum

claudere uolumus, abdominis partem deorſum tractam ad locum ſuum reddimus, qua peritonæi foramen tegitur; unde morbum iſtum inter ſiphac, & zirbum, fieri, certum eſt. Secunda ſpecies, tympanites eſt, ſicca ſiue flatuoſa dicta, quia à flatu & ſuperfluo ſpiritu, uentoſitateúe fiat. cæterum, & hæc ſpecies, in eodem ſit loco, quo aſcites fieri ſolet, quanquam rarò inuenire eſt hanc tympanitatem abſque aquoſitate, & comitatu aquoſæ dictæ hydropis: unde hæc noſcens diuus Hippocrates, quarto libro de Ratione uictus acutorum, hydropis duas tantum ſpecies deſcripſit, alteram ſubcarnoſam, quam hypoſarcam uocat, alteram ex flatibus conſtitutam, quam tympaniam dicunt; quia continuo aſcites cum tympania reperitur, & quum tympaniam dixit, aſcitem quoque intellexit. Hæc uerò tympanites, non à tanta ſit frigiditate, quanta gignitur aſcites, ut Galenus quarto libro Aphoriſmorũ, enarratione undecima teſtatur. Tertia ſpecies, carnoſa, uel hypoſarca dicitur; quæ ut fiat, neceſſe eſt, antea cachexia, id eſt, malus totius corporis habitus præceſſerit; quæ ex pituita uniuerſum corpus penetrante, fit, & ea de cauſa eam Græci, leucophlegmatiam ſua lingua appellarunt; & ut Celſo & Hippocrati placet; cæteris periculoſior eſt, & difficilior curatu, quãquam Leonardus Fuchſius in ſua Praxi cum neotericis, tympanitem, cæteris ſpeciebus periculoſiorem faciat, Aëtium forſan ſecutus, qui libro decimo ſuæ medicinæ ita tradit, Eſt autem tympanites omnino periculoſus, minus eo aſcites: adhibetur enim in eo pertuſio, ſiue punctio; quam paracenteſim Græci appellant; et reliquis quoque remediis promptius quam ille obedit; Sarcites quoque aliquando curabilis fit, per ea quæ cuti ad

bibentur humorem detrahentia ac reſiccãtia pharmaca. Hactenus Aëtius, ſed re uera, ſarcites id eſt carnoſa hypoſarca dicta, cæteris periculoſior, ac malignior exiſtit, prout illa erat, quam ſutor patiebatur ille, qui propè domum egregiam, & magnificam, illuſtris Franciſci à Villa, quã nos eo tempore habitabamus agebat, ad quem poſtea Antonius Muſa Braſauola accerſitus, parum illi adiumentum dedit, hucusque enim morbo illo premitur, uir ſutor hic, quinquè ſupra triginta natus annos, robuſtus, & fortis; nam illius crura, adeo tumebant, ut per ampla uaſa eſſe quis diceret; Medici igitur putantes cachexiam hypoſarcam eſſe; non adeo difficilem curatu eam deſcribunt. cæterum circa hepatis refrigerationem, aquam congelari, & aliquem in hydropem incidere, impoſsibile eſt, ut Aëtius ſermone citato, Galeno ſubſcribens dixit. Sed quum iam iis finem imponerem, memoriæ occurrit, quod apud Salmanticenſes uigẽte doctore Gondiſaluo, ac Doctore Apparra, medicis clariſs: quidam aquoſa hydrope laborabat, cui aluus ſua ſponte perforata fuit, ad quem accerſiti prædicti medici, in dubium uerterunt, num optima eſſet pertuſio illa ſpontanea, ſpontaneam dico, abſque exteriori auxilio facta m, & an depoſita aqua illa, æger ſanus euaderet: demum aſſentientibus aliis, aliis uerò contradicentibus, concluſum fuit, ægrum illum intra paucos dies moriturum, ut poſtea experiẽtia uiſum fuit, quia uẽter malignitate materiæ occluſæ corroſus, indicabat uiſcera omnia & corroſa, & putrefacta eſſe: nam de pertuſione ab artifice, uel caſu facta, longe aliud eſt, qua multos liberos & ſanos fieri, non ſolum nos, ſed alii multi uiderunt.

Curatio XXXI. de cancroſo quodam ulcere, maligno, & doloſo, mamillam infeſtante.

VXOR Sebaſtiani Pinti, temperaturæ bilioſiſsima, ætate triginta annorum, puellam optimè peperit, poſt cuius partum, menſtrua purgatio non exactè vt opus erat, reſpondit, qua de cauſa in febrem deuenit ardentiſsimam. Nam ſuppreſſis poſt partum menſibus, multa inde incommoda oriuntur: vnde Galenus libro tertio de Morbis populariter vagantibus, enarratione ſeptuageſimatertia, inquit: itaque videtur ſuppreſſa in partu purgatione incidiſſe mulier in morbum: quippe mēſtruorum ſuppreſsio offendit: tamen non perinde, vt ſi à partu ſupprimantur, officit, quod non abundantiam modo, ſed inſignem etiam humorū pariat prauitatem. Nam meliorē ſanguinem ad ſe fœtus nutrimenti cauſa alliciens, relinquit deteriorem, ideóque prægnantes prauis humoribus implentur, quos à partu euacuat natura. Hæc Galenus, niſi enim natura humores illico poſt partum euacuauerit, varia inde oriuntur mala ad melancholiam pręcipuè inclinantia: quia vt ibidē ſubdit, menſtrua quæ à partu euacuantur, vtplurimum melancholica ſunt: in primis ergo recta huic

victus ratione inſtituta,ſanguinem ex ſaphena vena interiorem malleolum perreptante minuere iuſsi, & non nulla adhibere remedia alia, quibus morbus mitior factus fuit;& ſymptomata omnia mitiora;(me vero abſente) priſtinę ſanitati fuit reſtituta:nam Venetias iueram,vbi diuum Didacum Mēdocium Caroli Quinti imperatoris,apud ipſos Venetos vigilantiſsimum oratorem ægrotantem, inueni, & curaui; cæterum poſt meum reditum, quum illam viſum redirem,eam optime valere comperi: querebatur tamen quod in vbere ſiniſtro duritiem perſentiebat quandam interdum dolorem afferentem, & illam quidem nucis magnitudine; quam quum uiſu tum tactu perciperem, iudicaui morbum eſſe malum, futurum deteriorem,ni illi obuiam docta iret manus; At illa morbum paruifaciens,iudicio muliercularum dicentium tuberculum hoc laç coagulatum & in grumos redactum eſſe; octo interpoſuit menſes, quibus nullum genus remediorum adhibere curauit; tametſi in hoc temporis interuallo, paruus ille tumor magnus factus fuerit: ad quam tunc vocatus, inueni tumorem illum ſcirrhum non exactum eſſe: nouiſtis enim ſcirrhum duplicem eſſe ex Galeno ſecundo libro Artis curatiuæ ad Glauconem, alterum exactum ſiue exquiſitum, inſenſatumq́ue &

scirrhus galeno
alius exactus
i alius nō exactus

durum:curam non recipientem: alterum verò non exactum, ſiue non exquiſitum, difficulter ſentientem tumorem durum, qui & ſi incurabilis non ſit, difficulter tamen curationem admittit: fit autem ab humore craſſo, & lento: veluti in muliere hac, à ſanguine menſtruali retento factus fuit: quum igitur morbus is, difficilis curationis ſit, Hippocratis cõſilio, libro præceptionum, accerſendos curaui duos inſignes chirurgos: quorum alter Franciſcus cognomẽto Magnificus erat, Alter verò Ioannes Baptiſta Cananus, magnæ ſpei vir, qui in diſſecandis corporibus humanis, alter Veſalius habetur: cœpimus igitur contra morbum tentare, num optimum eſſet chirurgia vti. At quum omnes conueniſſemus, illa renuit: proinde depoſita intentione illa, quam poſt euacuationes vniuerſales ordiri decreueramus, ſic aggreſſus ſum: primo ſex res non naturales in ordinem deponendo, ab aëre inchoando. Aër igitur, ſine quo nec ſanitas conſeruari, nec morbus pelli poteſt, ad temperiem ſemper declinabat, æſtatis enim tempore ad frigus, hyemis verò ad caliditatem. Cibus porrò talis deſcribebatur, qualis atra bile affectis conuenit. Nam panis ex flore farinæ parabatur optimæ, nec multum recentis, nec multum veteris, quum Hippocrate teſte libro ſecundo de Diæta, fa-

farina recens ſiccior eſt vetuſta:vetuſta enim quũ fit,calor exalat, & frigiditas inducitur: Erat autem non minus bene fermentatus, & coctus,quem non niſi altero interpoſito die à coctura comedebat.Caro verò optimi erat ſucci:veluti gallinaceorum, caporum, perdicis,auicularũ in dumetis vigẽtium, veruccis, vituli,hœdi,& ſimilium.Nam conturnicibus bis vel ter tantum in vniuerſo huius morbi inceſſu vſa fuit,quum auis ſit, ſi grauiſsimis authoribus fides habenda eſt, peſsimi ſucci. Nam & veratrum ſiue helleborum comedit, & morbo comitiali corripitur:vnde Auicenna,rectè mea ſententia ab eius vſu ſuadet abſtinendum:veluti à tetanum & ſpaſmum inducente:cui ſuffragatur Pſellus, qui coturnicem inter cibos malum ſuccum gignentes annumerat:nõ minus profectò numerare eſt inter illas boni ſucci aues à nobis illi conceſſas,phaſianum,attagenes, id eſt frángolinos aues,quas Romæ Cardinalium cibum appellant:ſturnos verò quos Grçcia ψάγρους vocat tanquam melancholicum, atque vitioſum generantes humorem reiecimus:quum & cicuta illi nutriantur,Galenus verò, ſi eos quandoque inter boni ſucci aues laudet: veluti turritos paſſerculos,quos Græci pyrgitas appellant,vt eſt libro ſexto de Tuenda valetudine,minimè tamen in hoc morbo,mea ſententia,

tentia,concederet: proinde à conſortio bonarum alitum eliminatæ fuerunt,non minus ac cæteræ in aquis degentes:piſces quoque illi interdum concedebamus, præcipuè quando carnes faſtidiebat:veluti quoque febrientibus admittimus,ex piſcibus autem marinis conceſsis,numerandi veniunt,bugloſſus,ſiue lingulaca,perca,mullus,quem barbonem Veneti,Hiſpani ſalmonetũ appellant. Nam Græci triglam,piſcem iſtum dicunt, ſed caue ne nominum ſimilitudine decipiaris,quum trichiæ,ſardiniæ ſunt,triſſa verò clupea, quam Galli aloſam,Hiſpani ſaualum,Itali verò chiepam nominant: bonis igitur piſcibus addimus auratas,quę Cor.Celſi authoritate,optimũ gignunt ſuccũ:lupum,quẽ Veneti varolũ Hiſpani verò robalũ appellitãt: hunc Galen. ita optimũ generare ſanguinẽ,inquit,vt cum carnibus perdicis æquiparet:Gobiones verò tanquam paucum & peſsimum adgenerantes ſuccum, ſemper reſpuo, quemadmodum alios piſces,quos ſilentio prætereo,ne hic tantum de piſcibus agere videar:ex fluuiatilibus verò troctam concedimus, nõ minus lucium piſcem,quem troctę ſpeciem eſſe crediderim, à Gallis bruxetum nominatum, quo Hiſpania vniuerſa caret: tametſi Angli Luſitanica voce eum pique vocent:ſed inter iſtos fluuiatiles percam ſuperius nominatã dicere quo-

que eſt,non minus ac alios quoque ſcamoſos albas & leues carnes habentes,ætate medios qui in multa & ſalubri innatant aqua, de quibus alibi copioſum fecimus ſermonem : hos verò (vt diximus) aliquando quum faſtidio premebatur , eſu præcipuè alitum , & carnis quadrupedum,quanquam rarò hac vtebatur concedebamus , quum multum illis delectabatur,aliquando aqua coctos , nonnunquam verò aſſos,rarò tandem ſartagine frixos.Oua recentia,tremula,& ſorbilia liberaliter concedebamus: ex oleribus verò admittebamus boraginem noſtram , apud Græcos bugloſſum dictã,meliſſophyllũ,id eſt,meliſſam, fœniculum,endiuiam,cicoream,lactucã,aſparagos,& lupulum. Legumina porrò omnia interdicta ſunt:veluti multa alia quæ data opera prætermittimus:ex fructibus verò comedebat ficus optimè maturas , vuas penſiles, amygdalas,& pruna : caſeum & ex eo parata tanquam venenum fugiebat.A prandio verò corian dro præparato, id eſt, ſaccharo incruſtato,diacitonite , & piris ſaccharo conditis vtebatur , nec minus in cœna , quæ ſemper prandio minor erat. Vinum in potu conceſſum , medium ſapore , colore , & ſubſtantia erat. Acetum & res ſalitæ omnino interdicebantur, ſicuti cætera ſanguinem ſupercalfacientia & melancholiam gignentia.Somnum

potius longum,& ſuperfluum,quàm parcum eſſe permittebamus:& illum quidem nocturnum.Nam diurnus peſsimus ille eſt, ſi modo nocturnus interruptus non fuerit,qui ſi fuerit,tunc maximè diurnus iuuat, vt ex Galeno elicitur libro Prognoſticorum:erat igitur ad minus octo horarum ſomnus : exercitium quoque ante prandium,temperatum permittebatur.Nam à cibo aſſumpto quieſcere, tum corpore,tum mente bonum eſt: hinc Galenus tam ſæpe dixit labores cibum pręcedant. Ab affectibus verò animæ eam interdicere impoſsibile erat, quum natura ſua,mulier rixoſiſsima,ſi quæ alia erat, ſemper autem cum ancillis rixabatur , ſemper obiurgabat, omnibus erat infeſta,continuo in bilem & indignationem veniebat,adeo vt furiali inceſſu,& non humano proceſsiſſe dicendum ſit: qua de cauſa,marito,amicis, & aſsiſtentibus, illam nunquam ad ſanitatem peruenturam prædixi. Quantum verò ad euacuationem attinet.Primo ſanguinis extractione vſi ſumus quæ multum in hoc morbo valet: deinde verò variis medicamentis quoque atram bilem reſpicientibus vſa eſt, inter quæ hæc numeranda veniunt,ſyrupus roſatus ſolutiuus, ſyrupus de epithymo, de fumo terræ ſimplex, & compoſitus de pomis ſaporis,de boragine buglòſſo,de lupulis:item decoctio fumi ter-

ræ,de ſena,de epithymo,aqua boraginis,bugloſſæ,lupulorum,betonicæ,fumiterræ, meliſſę:electuaria quoque erant, eleſcoph à ſena paratum,hamec Indicum, catholicon, & leniens:catapotia quoque erant de lapide lazuli,de fumo terræ, de hiera, aggregatiuæ, & Indicæ:iis addamus,potionem hanc egregiã, & huic affectui mirum. ℞.myrobalanorum citrinorum,chebulorum Indorum añ.drach. vnam & mediam,contundantur groſſo modo,& infundantur per diem & noctem in vnciis octo aquæ fumi terræ,deinde. ℞.epithymi,polypodii,folliculorum ſenę añ.drachmã vnam,liquiritiæ raſæ drachmam vnam & mediam,ſeminis citri drachmam vnam, gariophyllorum ℈.medium,corticum hellebori nigri drachmam mediam,bulliant omnia ſimul in prædicta infuſione,vſque ad conſumptionem tertiæ partis,& facta colatura & expreſſione detur remanens,pro vna vice. Iis enim citatis medicamentis,eam interpellatim purgabamus, & interdum quoque ſanguinem mittebamus; ſed quum hæc agebant topica medicaméta mamillæ affectę apponebamus, & illa quidem parum calida emollientia dicta.Nam à fortiter calfacientib. & exſiccantibus in hoc morbo fugiendum eſt, vt ſuadet Galenus libro ſecũdo Artis curatiuæ ad Glauconem capite quarto, & Paulus libro quarto

capite trigeſimoſecundo:Erant igitur medicamenta illa,malua,viola,melilotum,chamomilla,radices alteæ, ſemen lini,fœnũ Græcũ: ex medullis verò,ceruina,& vitulina, ſed ex adipibus commendabantur, leonina, pardalis,vrſina,taurina,lupi,taxi,& hirci:ex auibus axungia gallinaceorum anſeris,anatis, phaſiani:olea verò amygdalarum dulcium, liliorũ alborum,chamomillæ, & alia.ex iis autem fomenta,cataplaſmata,& emplaſtra parabãtur: & interdum cerotum admouebatur confectum ex diachilone albo,ammoniaco præparato,adiecta medulla ceruina: quibus omnibus per octo longos menſes vſi ſumus, quæ quum illi parum conferre videbantur Venetias ſe contulit,vbi tres doctiſsimi medici illius curam ſucceperunt:quorum vnus Baptiſta Montanus eſt,qui primo Aetium latinum fecit: alter verò Victor Trincauelius, cuius induſtria Galeni opera emẽdatiora in lucem ſunt edita:tertius verò Bartholomeus Abioſus nominatur, qui magna cum gloria ibidẽ Medicam exercent artem: ab iis igitur præclaris medicis,per duos menſes curata fuit, infœlici tamen ſucceſſu,quum parum aut nihil adiuta fuerit.Ferrariam igitur regreſſa,& ad eam accerſitus non bene,immo peius valere eam comperio,adeo vt intra paucos dies, grauiſsimis doloribus fuerit oppreſſa: confi-

ciebatur enim pus in mamilla, nec ſatis ſunt ſedati dolores, quouſque in parte decliuiori mamilla perforata fuit, extractúmque tãtum puris, quantum nobis pro neceſsitate apparuit, poſt autem apertionẽ, vlcus in dies malignius factum eſt, quia medicamentis parum cedebat, & ſi quæ fortia admouebantur, illis irritabatur: de genere igitur cacoethes, vlcus hoc erat, cauernoſum, doloſum, immo ex illis quæ chironia, vel telephia nominantur, chironia, quia Chirone, vt curentur medico ſapientiſsimo ſic dicto opus habent, telephia verò, quia talia ſunt, qualia Telephus paſſus fuit: quibus conſenuit, & nunquam ſanus ab illis euaſit, ſemper autem vlcus hoc comitabãtur dolores, præcipuè quinto elapſo menſe ab eius apertione, qui tunc fortiſsimi ſæuiſsimique fuerunt: & glandulæ in collo, & alis, ac vbere dextro de nouo ortę fuerunt, immo euacuationes ſolitæ ſuppreſſæ ſunt, vt aluus inflari cœperit: quia morbo deuicta natura, libere vagabantur per vniuerſum corpus humores, nec eos per conſueta loca quemadmodum antea conſueuerat, trãſmittere poterat: vnde brachium ſiniſtrum ex illo venenoſo humore ſyderatum ferè euaſit. tandem proſtratis viribus, tametſi præſidiis opportunis, & valentibus ſemper obſtitimus, vita deceſſit, duobus elapſis annis ab origine morbi:

nec enim fieri poteſt,vt omnes ad ſanitatem reducantur,vt Hippocrates primo libro Prognoſticorum tradit, quod ingenioſus Poëta cecinit,dicens.

Non eſt in Medico ſemper releuetur,ut æger
Interdum doſta plus ualet arte malum.

Vſi cæterum ſumus contra atrociſsimũ morbum iſtum candente ferro, aliquando verò cauſtico medicamento,id eſt,ſublimato, non nunquam verò linamenta inuncta vnguento Apoſtolorum,vel Aegyptiaco, plerunque verò mundificante medicamento, ſed exterius parti affectę,ſplenium vnguento à tutia confectum illinitum apponebatur,ex tutia dico, id eſt,ex cadmia Dioſcoridis,non pompholige,vt hucuſque omnes non ſine ingenti errore crediderunt, vt vberius ſuo loco expoſuimus.

Curatio XXXII. de colico affectu,eueniente à uitrea pituita, et eius curatione.

MVLIER quæ propè Caſtellum nouum ad Padum habitat natura pituitoſa,intenſiſsimo dolore vexari cœpit:pro quo propulſando accerſiti ſunt plures medici, qui in huius morbi inquirenda cauſa, omnes vna conuenere pituitam tenacem vi-

tream dictam eſſe:à qua ſæuiſsimi dolores illi oriebantur:conſueuerat enim morbus iſte tempore quodam interiecto ſuperuenire, cõ tra quem primo clyſteribus confectis ex ruta,anetho,parietaria,baccis lauri in aqua adiecto oleo rutaceo, anethino , laurino , liliaceo,& ſimilibus vſi ſumus:nonnunquam verò hoc modo. ℞. centaurii minoris, foliorũ lauri,rutæ,anethi,añ.m̃.j.ſeminis cartami,vrticæ,anethi,añ.drachmam vnam, in aqua fiat decoctio, quouſque colorem viridem acquirat,cuius decoctionis , accipe vncias quindecim,olei rutacei, anethini, laurini, añ. vncias duas,mellis roſati colati vncias duas,ſalis Genuę vel cõmunis drach.vnã, trochiſc.Alãdaal. ℥.j:ouorũ,numero duos,miſce,fiat clyſter,nõ nunquam verò loco trochiſcorum,diaphiniconis vnciam integram iniiciebamus: aliquã do verò electuarium de baccis lauri miſcebamus:nec enim bonus practicus mirabitur , ſi à principio potentibus medicamentis vſi ſumus,quum nos doceat Hippocrates , vltimis morbis, id eſt , acutiſsimis periculum ſecum ferentibus , vltima medicamenta ſunt adhibenda,diligens proculdubio, & minimè tardus,aut ſegnis medicus eſſe debet in iis morbis periculum minantibus, id quod Galenus quinto libro Methodi medendi, anima ducens,& contra Eraſiſtratum agens , ita pro-

dit:minimè igitur ſicuti medicorum nonnulli cenſent,à paruis incipiendum auxiliis eſt, nec ſicut illi dicunt ſentiendum,iſta, ſcilicet prius eſſe tentanda, mox ſi nihil profecerint aggredienda maiora:nam in morbis, in quibus periculum non impendet, vera ea opinio eſt. At vbi moriturus æger eſt, ſi phitoe ſemel exceptus ſit, alieniſsimũ à ratione eſt à minoribus inchoaſſe:nã ſicuti reliqua omnia ab Hippocrate tradita,ita illa quoque ſententia rectè eſt dicta: nempe ad vltimos morbos vltima prorſus remedia maximè valere, vſi igitur ſumus potentibus medicamentis, quibus dolores illi intenſiſsimi remiſsi ſunt. Nam & exterius linimento ex oleo euphorbii cum pauca cera parato,illinebatur: veluti per os oleum de amygdalis dulcibus recens dabatur.Depoſitis igitur doloribus,ad ſyruporum propinationes deuenimus, qui ita habebant. ℞.mellis roſati colati vnciam vnam, ſyrupi de betonica,de calamento añ. vnciam mediam,decoctionis betonicæ,chamomillæ, origani,fœniculi,ſecundum artem cum ſeminibus carminantibus ventoſitates paratæ vncias quatuor, miſce, & ieiuno ſtomacho capiat in aurora:nocte verò tribus à cœna horis iteretur,vſa verò per quatuor dies hoc ſyrupo eſt:poſtea verò pharmacum ſequẽs conceſsimus. ℞. agarici boni nouiter in pa ſta

cum oxymelite ſcillitico parati drachmas duas,electuarii eleſcoph drachmas tres,ſyrupi de epithimo vncias tres,decoctionis ſenæ tantundem,in qua bullierit ſeminis carthami drachmas duas,hyſſopi & pulegii parum, miſce,fiat potus vnus: hoc enim pharmaco aluus optimè deiecit, & mulier baſilicè habuit:poſtea verò ne morbus rediret, ad viniū ligni guaiaci deſcendimus:quo nihil ſanctius aut diuinius pro hac domāda ægritudine inuenimus.nam & ſi ex hoc ligno tempore muſti,vinum optimum concinnari poſſet,veluti priſci ex variis herbis conficere aſſueſcebant, quod ſummopere laudo, quum tamen eo carebamus,ſic parare iuſsi. ℞.ligni guaiaci nouiter elimati,nihil nigri habentis, quod recens ſit oportet,nam aliter ſatius eſt multum nigri poſsidentis accipere,vncias decem, corticis eiuſdem ligni gūmoſi puluerizati vncias duas,in libris viginti vini albi generoſi & potentis, per vigintiquatuor horas madeſcere ſinito:deinde verò ad lentum ignem ebullire ad medias ſinito,quod vinum percolatum ac ab ſcobe illa depoſitum,in olla minori decem libras continente iniicito, cui adde herbæ hyſſopi,pulegii, anethi añ.faſciculū vnū, & iterum ad ignem bulliat,donec maneāt libræ ſeptem,facta tandem colatura, vinum remanens,primum dicitur vinum,quod ſyrupi

loco in aurora pondere octo vnciarum prçlibat,quo ſudor maximè euocabatur, & illam ſic per tres horas ſudare permittebam, non minus quoque tribus horis à cœna in nocte, eandem vini quantitatem concedebam; ſed hæc de primo vino. Secundum verò vinum, quo inter diem potus vice, & cum veſcebatur vtebatur,ſic parare faciebamus.nam relictæ ſcrobæ,ſiue pulmento illius ligni, à quo primum extractum fuit lignum vncias quatuor prædicti ligni noui, ſuperaddebamus, quibus vinum infundebamus pondere viginti librarum,quod ad ignem quoque feruere quouſque maneant libræ duodecim,permittimus,ac poſtea percolamus,quod ſecundum vinum appellamus,& eo vice potus inter diē & hora victus vtebatur. Cæterum,quum vinum hoc parabatur,tantam ex ſe fragrātiam, ac odoris ſuauitatem ſpirabat, vt moſchum ibi eſſe aſsiſtentes dicerent:vſa eſt autem mulier hæc vino hoc per vigintiquinque dies,in quibus immunis & libera ab illo ſæuo & crudeli morbo fuit. At victus ratio huic talis præſcripta fuit.Primo carnibus in prandio ei nunquam interdiximus, interdum aſsis, aliquando verò elixis,carnes quum dico, alites montanas,capum,gallinam,pulloſque gallinaceos,& interdum domeſticos columbos intelligatis velim,vt plurimum verò illis aſsis

veſcebatur:elixis verò non niſi ſecundo in vino apparatis. Nam aquam omnino fugeret in hoc morbo monuimus,& eo magis, quia mulier hæc aſſueta vini potu erat: ſed panis nauticus, ſiue biſcoctus dictus, in vniuerſo hoc morbo,illi recẽtis panis vice fuit: ſed cœna leuior prandio ſemper fuit, in qua amygdalatum ſecundo vino concinnatum concedebamus,nonnunquam verò panatellam, ex biſcocto pane & ſecundo vino, adiecto ſaccharo & cinnamomi pauxillo confectam: ex fructibus verò albas,& ad ignẽ ſiccatas amygdalas,veluti vuam ſole ſiccatam concedebamus:ex oleribus,fœniculum,mentam, ſaluiá, petroſilinum,& hyſſopum,pro cõdiendis iurulentis pullorum carnibus,pręmittebamus. Mel quoque inter ea quæ concedebamus adnumerare eſt, quibus omnibus mulier hæc non ſolum ſanitati priſtinæ fuit reſtituta,ſed etiá ab illo grauiſsimo morbo,quo ſæpe corripi ſolebat,immunis,& libera perſeuerauit.

Curatio XXXIII. de colico dolore, á lumbricis infeſtantibus eueniente:& eius curatione.

DIANA vxor lapicidæ in colicũ affectum ſolitum deuenit,& illum quidem à lũbricis cauſam habentem: proinde primo clyſterem ex lacte & melle tantum

iniiciendum curauimus,quo dolor illico remiſſus fuit,quum omnia vt illa aſſerebat, ex partibus ſuperioribus ad inferiores deſcenderunt:poſt quem clyſterem, alterum ex rebus vermes interficientibus, nondum altero eiecto mittere mandauimus,qui habet: Decoctionis rutæ vncias quindecim, olei rutacei vncias tres,ſalis nitri drachmam vnam & mediam,aloes non lotæ drachmas duas, hierępicrę vnciam vnam,miſce,an verò inter illa vermis exierit,non conſtabat: qua de cauſa,bolum hunc illi ſequenti die deuorandum dedi. Recipe ſpecierum de hiera Galeni drachmas duas, diaphiniconis drachmas tres, ſeminis ſanthonici, lumbricorum dicti drachmam mediam, zucchari quantum ſufficit, fiat bolus, hoc autem quinquies egeſſit,& dolor ex toto leuatus fuit: & ſic intra duos dies ſanitati reſtituta: poſtea verò octo ſequentibus diebus, quolibet mane,ieiuno ſtomacho, rotulum ex aromatico roſato comedebat, ſuper quo vinum ex abſinthio confectum bibebat, & ſic ſana cito euaſit.

Scholia.

BONI medici fidelis, & Deum timentis officiũ eſt, celeriter quoad fieri potuerit curare: quoniam ab omni arte aliena eſt comperendinatio, potiſsimumq́ à medica, in qua comperendinatio procraſtinatioq́ uitæ periculum eſt: unde Meſues in exordio ſuæ Praxis, inquit: auxiliari ne differas, quia ſemel pereunti nulla poſtea ſuffragia proſunt: poterat autem crudelis medicus huius mulieris morbum in longum protrahere tempus eamq́ in reditu habere, quam nos duobus tantum diebus ad ſanitatem reduximus, tutò, iucundè, & ut diximus celeriter curantes, ut optimus quiſque medicus facere debet, ut Cornelius Celſus libro tertio ex ſententia Aſclepiadis dixit, & Hippocrates & Galenus libro primo de Morbis uulgaribus, & decimoquarto Methodi medendi.

Curatio XXXIIII. de muliere quadam quæ peperit, & poſtea deſipiens, & melancholica facta eſt, ac de computu dierum criticorum, in parientibus, & de admouendo oxyrhodino.

VXOR Sarcinatoris apud forum agentis, puellam peperit, & ad ſeptimum diem vſque bene habuit, non bene tamen à menſibus purgata eſt, ſeptimo tandẽ die febri cum rigore corripi cœpit, capitis an

teriorem partem dolebat, & interdum circa cordis regionem ſub ſiniſtra mamilla dolorem ſentiebat,qui dolor ad nucham vt aſſeuerabat,aſcendebat, ſequenti die febricitauit, & lecto decumbens,optimam repræſentabat faciem,parum loquebatur, & nihil mouebatur:quum tamen ab illa quærerem,vt valeret & vbi nam doleret illa,ſimilia verba loquebatur;ſed anteacta nocte, mente non conſtare,iam mulierculę aſsiſtentes mihi ſignificauerant:raptus enim materierum ad caput,inde indicabatur:qua de cauſa,illico per clyſterem aluo exonerata, ſaphenam pedis dextri ſecare iuſsi, ſanguiniſque vncias ſeptem extrahere,à vino verò & carnium eſu abſtineret,tenuique victus ordine vteretur commiſi:ſequenti verò die,quum illam viderem, & deſipientem perſeuerare reperio, tunc cephalicam dexteri lateris, aperire ſanguinemque fluere ad pondus quinque vnciarum iuſsi: erat enim ſanguis corruptus, liuidus, morbi malignitatem ſatis atteſtans,poſt quam ſanguinis minutionem, ſyrupum iſtum bibendum dedi,qui habet. Recipe ſyrupi Byzantini ſine aceto vnciam mediam, de endiuia vnciam vnam, aquarum lupulorum, endiuiæ,fœniculi,an̄. vnciam vnam,miſce, & per ſequentes dies continuetur. Capiti porrò oxyrhodinū applicare fecimus, quod habet.

℞. aquarum roſarum libram mediam, plantaginis vncias tres, aceti roſati vncias duas, olei roſacei vnciam vnam & mediam, pulueris ſantalorum rubeorum drachmam vnam & mediam, miſce, & ſincipiti & temporibus cum pãno lineo applicetur, & ſæpe innouetur. Cordi quoque epithema hoc admotum fuit, quod recipit, aquarum roſarum, boraginis, meliſſę, acetoſę, añ. vncias tres, ſpecierum diarhodonis abbatis, diamargaritonis añ. drachmam mediam, de gemmis ſcriptulum vnum, vini boni vnciam vnam, croci grana duo, cum zendalo rubro, tepidum cordi applicetur: frictiones quoque crurium fierent ſed leues ſuaſi. Nam continuo febricitabat, ſed in nocte clyſter iſte iniectus fuit, qui refrigeratorius dicitur, & ita habet, aquæ decoctionis hordei libram vnam & mediam, olei violacei vncias tres, zucchari vnciam vnã & mediam, vitelli oui numero.j. miſce, quem per quatuor retinuit horas, cuius partem poſtea per cubile non ſciente illa emiſit, in qua nocte parũ dormiuit, ſed nihil loquebatur, inſipienter tamen reſpondebat, cum quibus, vt dixi, febricitabat: qua de cauſa ſequenti die cephalicam alterius brachii ſecare iubeo ſed optimè ſecta vena, ſanguis paucus exiuit, craſſus, ſed non admodum ater, qui cum in vaſculũ cadebat, illico coagulabatur, ſignum

ſanc

ſanè malum, & lethale, immo omnia ſigna ſi exacte contemplentur peſsima & mortalia ſunt. Veſperi vero concurbitulas quatuor ſcapulis cum ſcarificatione admouere feci, à quibus pulſus validior factus eſt: ſed ſcire licet, quòd cibum ſemper optimè accipiebat, At in nocte Syrupi papaueris, vncias duas,vt ſomnum conciliaremus illi obtulimus; & tempora ac frõtem pulſusve, populeone illini fecimus vnguento; ſed parum dormiuit, imo tota nocte cum timore, & metu,tranſegit,mane verò depoſitis per forfices pilis,em brocha caput irrigari feci, quod habet, folio rum violarum, lactucarum, roſarum an̄.m̄. duos, florum nenupharis, corticum capitum papaueris, calicum hyoſciami, an̄ pugilum vnum,camomillę pug. medium,miſce & in libris duodecim aquæ fiat decoctio ſecundum artem: cui poſtea adde olei roſacei libram vnam. chamomillini vncias tres, miſce,cum qua fiat embrocha, ſiue capitis irrigatio per dimidiam horam; pręcipue ſuper ſynciput, hoc eſt capitis anteriorem partem; poſtea, uiuo catulo, vel columbo, per ſpinam diſſecto, prædictæ capitis parti applicetur, in victu vero pulli contuſum, piſtum dicunt,ſemine melonis, & anguriæ paratum, ac cum dimidia parte cremoris ptiſanę mixtum dabamus,cui quoque ſemen papaueris, veluti aliquando

amygdalas, miſcebamus : ſed cum iis parum profectus fuit conſecuta, & ea de cauſa; ano duas hirudines, quoad ſua ſponte cecidiſſent, applicare fecimus, & in nocte ſynciput, & tempora hoc vnguento illini faciebamus; quod habet, vnguẽti populeonis vncias duas, opii grana quatuor, croci granum vnum, olei de papauere vnciam vnam, miſce, fiat linimentum; item in nocte, bibendum hoc ſequens detur; Recipe, requiei Nicolai, drachmam vnam, aquæ lactucę, & nenupharis añ vnciam vnam & mediam; miſce; & in potu vt dixi detur: iis autem, per tres aut quatuor dormiuit horas; & ſequẽti die menſes copio ſe erumpi cœperunt, & vt mulieres aſsiſtentes confirmabant, & nos poſtea vidimus, viuidi & rubicundi erant; mane verò ſequenti, à febri ferè libera erat, ſed nunquam ita furibundam, aut cõmotam illam vt tunc inuenimus; nam præter quod membra, præcipue caput, præter naturam mouebat, varia loquebatur; & iis ſimilia quæ in cubiculo effundebantur verba, aut illi obiiciebãtur; tunc à dęmone malo agitari, mulieres affirmare cœperunt; pro quo acciti ſunt Chriſtiani religioſi ad cacodæmonẽ illũ propulſandum, ſed nihil profecere: nam veſperi febris intendi cœpit; pro qua, ſequenti nocte, remedia antea cta iterarentur commendaui; demum, quum ma

ne illam inuiſum redirem, eam melancholia dicta morbo vexari, & abſque febri eſſe deprehendi, quem morbum deſcribit Paulus Aegineta libro tertio ſuę medicinę capite decimoquarto, ubi inquit; Melancholia, mentis alienatio quædam, abſque febri eſt ex melancholico maximè humore naſcens, qui mentis ſedem occupauerit; & hæc dupliciter fit, aut per eſſentiam, hoc eſt cerebro ipſo per ſe ægrotante, aut per communitatem ſiue conſenſum, alia verò fit flatulenta, dicta hypochondriaca, ob inflammata circa ſtomachum præcordia eueniens, quæ inter eas, quæ per conſenſum fiunt, adnumerari debet; quam Ferrariæ pati vidimus Raphaelem filium Iſaac Hebræi vſurarii hominis nefarii; At, quum aſsiſtentes circa hanc de qua agimus ægrotante, à malo ſpiritu (vt diximus) vexari aſſeuerarent; & monachos pro eo propulſando cõuocarent, nos à cura deſiſtimus; nec illam amplius inuiſimus; Sic mente captam, & furibundam relinquentes; quæ poſtea ex ſe intra menſem, ſanitati fuit reſtituta, cœpit autem morbo affligi, vt obiter hoc dicam, de repente; quum ex ſomno experrecta eſſet, cui morbo ſimilem Hippocrates deſcribere videtur, libro de Virginum morbis.

da quarti, capite primo tractatus ſecundi, diſcors omnino uidetur, quum dicat, & ſi peperit mulier deinde accidat ei febris, tunc ſi non computetur ex febre, & non niſi ex partu, eſt illud error; ex quibus uerbis uidetur Auicenná uelle, quod dies decretorius computandus ſit à die febris, & non à die parturitionis: & hac de cauſa, multi in dubium rem hanc traxerunt; nos uerò quātum ad Auicennæ uerba attinet, dicamus quod Auicenna ſi quis illius penitius animaduertat uerba ab Hippo. & Galeno non uariat, immo citatis à nobis Galeni uerbis, ſubſcribit, ut Bellunenſis quoque in annotationibus non prætermiſit, immo eum cum Galeno concordem, & unanimem reddidit: & meritò ſanè, quia Hebraicus Auicennæ textus, ad uerbum Galeni citata uerba habet, quæ conſulto prætermitto, ne ad oſtentationem quatuor Hebraica uerba in hoc opere adduxiſſe mihi obiici poßit: certi enim ſumus in hoc Auicennam ab Hippocrate & Galeno diſcordem non eſſe: ſed potius unanimem & parem; ſed in hoc maior eſt contrarietas, quam quæ Auicennæ imputari poßit, quum Hippocrates libro de Morbis populariter uagantibus, ſibi ipſi contradicere uidetur: quum in enixis, non ab hora qua pepererunt computationem facit, ſed ab ea potiſsimum qua febricitarunt, & quod hoc ſit uerum, ne quis nobis falſum loqui obiiciat, audiat. Nam Hippocrates ſectione tertia libri primi de Morbis popularibus, ægro quarto Philini uxorem, quæ filiam pepererat deſcribit, cui quum purgatio ſecundum naturam facta eſſet, tamen decimaquarta, à partus die, febris uehemens cum rigore illi ſuperuenit, à qua hora diei decimi quarti connumerare incipit, ad uiginti ſequētes dies, in fine quorum mortua fuit, ut facta computa-

hippo. in enixis ab hora febris numerū ſumit dierū

tione dicendum ſit;hanc obiiſſe die 34. à die partus numerando,ſed ſi à die inuaſionis febris, quæ decimaquarta fuit,procul dubio,ſequentium uiginti dierum termino è uita deceſsiſſe affirmandum eſt; prout Hippocrates fatetur, & Galenus optimè enarrat, ut liquido conſtet in hac enixa Hippocratem à die febris computationem feciſſe,& non à die partus;ſed fortè reſpondebit aliquis,iuſtum eſſe in hac ægrotãte ab hora febris computationem faciendam,quia quatuordecim dies à partu iam pertrãſierant; ſed reſponſum hoc nullius eſt ualoris, & ne ſic ſubterfugiat:ſequentis ægroti quinti hiſtoriam, & loco citato in medium afferamus,ubi Hippocrates Epicratis uxorem deſcribit,quæ ante partum fortiter riguit, & non incaluit:& tertia die peperit, & alia omnia ſecundum rationem uenerunt,ſed poſtridie à partu febris acuta eam inuaſit, à qua die Hippocrates computum facit: & non à die partus:ſed quòd à die in qua febris ipſam corripuit connumeret Hippocrates,ſatis clarũ eſt uel ex iis quæ ſubdit,ſexta die à quo febris ipſam corripuit ad noctem delirauit:ut ſatis pateat Hippocratem ſequẽti die à partu,in qua febris eam inuaſit,numerum cœpiſſe,non uerò à die partus,ac ſic reſponſum ſupra adductũ mutilum eſſe ſatis ſuperq́; patet:iis faciunt, quæ ex hiſtoria undecima ſequenti enarrantur,ſcilicet ex Dromeadæ uxore,quæ filiam peperit,& aliis omnibus ſecundum rationem factis,ſecunda die eam rigor corripuit, & febris acuta,à qua die Hippocrates computat,& non à die partus,ut ex ſuis uerbis ſatis liquet quum dicat,altera à rigore die,ſtercora ab aluo bene prodibant: ex iis enim dictis ſatis conſtat,quod Hippocrates in iis caſibus à die febris inuaſionis enumerat,non uerò à die parturitionis, ut

fieri iubet libro tertio Prædictionum: iis reſpondebunt aliqui Conciliatoris doctrina armati, quòd in partu naturali, computatio a die febris inchoāda eſt, quemadmodū in citatis mulieribus euenit: quæ pepererūt tempore à natura conſtituto, et menſes copioſos habuerunt, unde Hippocrates rectè a die febris connumerat, & non à die partus: ſecus autem eſſe in partu non naturali, in quo non à die febris, ſed ab ipſo partu enumeratio facienda eſt, & ſic de eo dixiſſet Hippocrates libro Prædictionum, à die partus & non à die febris computandum eſſe: quia tunc partus morbus eſt, febris uerò accidens. Horum aſſertio roborari poſſet per Hippocratem libro tertio citati uoluminis, id eſt, de Morbis popularibus, ægroto decimo, undecimo, & duodecimo. in iis enim tribus capitibus, de tribus mulieribus enarratio fit, quarum duæ priores abortiere: altera uerò doloroſè peperit, omnes autem tres febricitarunt, & mortuæ fuerunt: in quibus computatio à die partus facta fuit: ueluti in altera quæ gemellas filias cū difficultate peperit, & non ualde purgata eſt, ut ægroto decimoquarto, poſt conſtitutionem peſtilentem, quis legere poterit. Ii enim ſunt caſus quibus horū reſponſum fulciri poſſet: ſed reuera horum reſponſum ad Hippocratis mentem ficulneum eſt, & nullius ualoris, quia non ita Hippocrates & Galenus loqui ſolent: ut in partu naturali à febri connumerationem faciant, in præternaturali uerò ab ipſo partu, & quod hoc ita ſit, patet: quia hiſtoriam ex Hippocrate adducemus ex muliere quæ quum peperit, purgatio illi defecit, ita ut partus non naturalis dicendus ſit: & ſequenti tertia die febri acuta horrida correpta fuit, à qua die Hippocrates computationem deſumit, non uerò à die partus: eſt enim hiſtoria ægroti ſe-

in partu na
li a febri in
nō nāli a
partu sumere
ve numerū
dicerū gal
et hippo
[illegible]

rundi prædicti libri tertii poſt conſtitutionem peſtilentē quæ incipit, in thaſo decumbētem apud frigidam, à partu ubi filiam peperiſſet & purgata facta non eſſet, febris acuta horrida, tertia die corripuit, multo autem tempore ante partum febriculoſa erat, decumbens, cibum faſtidiens, & inquit, poſtquam autem riguiſſet febres continuæ, & cætera, ut ex iis lector intelligat à tertia die poſt partum connumerationem feciſſet: proinde horum reſponſionem nullam eſſe palam eſt. Nos uerò ne in hoc tam difficili dubio lōgiorem trahamus moram, dicamus Hippo. libros Epidemiorum, id eſt, de morbis populariter uagantibus prius ſcripſiſſe, quàm libros Præſagiorum, ut teſtatur Galenus libro ſecundo de Diebus decretoriis, in quibus ut res interueniebant, ita eas literis mandabat, non regulas, aut Canones Methodumue aliquam ſeruando: ueluti poſtea in libris Præſagiorum fecit, in quibus regulas ueras, canones ſacros, ac leges legitimas ſanxit, quos recētiores medici tenent, ſeruant, ac imitantur: proinde ueriorem hanc Prognoſticorum ſententiam eſſe, illa, quæ à libris Epidemiorum deſumitur, credēdum eſt: ac ſic ſemper à puerperio dierum criticorum computationem faciendam eſſe aſſeuerandum eſt, ut omnes Arabes poſtea ſcribentes firmarunt: ſed dicet prudens medicus, quo modo ſi febris incœperit poſt diē partus, decimo uel duodecimo die, à die partus numeratio facienda eſt: quia Galenus iubet, enumeretur morbus ab hora in qua læduntur operationes. Reſpondemus, morbi cauſam ab hora partus inſtare: ſed latitat plerunque ad triginta dies, ut adnotat Auerroes, & plures alios, ut rabidi canis uenenum, quod per longum tempus occultatur, ita ut ad an

dubitationis ſolutio

nos plures deoccultetur, & hominem inficiat referat Galenus libro tertio de Morbis uulgaribus, Commentario tertio: porrò ſi reſponſum hoc non placuerit, placeat ſaltē ſequens quod in partu naturali demptis febriculis illis ephemeris, quæ plerunque lactis generationem conſecuntur, & tertio, & quarto, uel quinto die eueniunt, et partus rationem habent, à die febris computatio fienda eſt: ſecus autem in partu innaturali, in quo ab ipſa die parturitionis enumerare debemus. Secundum dubium propoſitum fuit, cui nam capitis parti oxyrhodinum potiſſimum admoueri debeat, nec tantum oxyrhodinum, quantum medicamentum mitigatorium, concoctorium, & diſcuſſorium: utimur autem in principio fluxionum, exceptis paucis caſibus, repulſorio medicamento, cui quum moderate opus perfecerit, ac in augmento morbus fuerit, ex iis quæ diſcutiunt, ac mitigant parum admiſcemus: in ſtatu uerò & paulò ante ſtatum æquis portionibus miſcemus reprimentiā diſcutientibus; ſed in declinatione, uel ſtatus fine, ſolis reſoluentibus & relaxantibus uti licet, ut refert Galenus libro ſecundo de Compoſitione medic. ſecundum locos, & ſexto eiuſdem uoluminis ubi diamoronis, & compoſitionis putaminum nucum meminit: & Auicenna libro primo ſui Canonis. Cæterum, oxyrhodinum id ſignificat quod acetum roſaceum, ſed Archigenes ob aceti facultatis uehementiam nunquam eo ſolo, ut meminit Galen. utebatur: ſed illi potius oleum roſaceum, aut aquam admiſcebat, unde factum eſt, quòd recentiores medici oxyrhodinum ſemper ex aceto roſaceo, aqua roſacea & oleo roſaceo componant: quali uerò proportione, id medici arbitrio relinquitur, qui conijectari debet, an nimis refrigerare opus ſit, uel potius parū, quibus

adde aëris temperiem, ægri ætatem, ac ſexum. nam pueri & fœminæ, ac eunuchi, & quicũque molli carne ſunt præditi, uehementẽ frigiditatẽ non ferunt, et ea de cauſa, acetũ non ita liberaliter applicamus. nã frigidũ & ſiccũ acetum eſt, ac conſtringens et tenuium partiũ, ut tradit Galen. cap. 18. libri primi Simplicium: impulſis autem tenuibus partibus, ab ſtypticis, ac ueluti manu preſsis, penetratio maior fit, non uerò ob partes calidas in ipſo aceto repertas, ut nonnulli autumãt. Nã Galen. ubi ex profeſſo de aceto, ac de illius tenuibus partibus loquitur, inquit, acetum non ob partes calidas penetrare, ſed ob ſubtiles frigidas, quales in exactè ſereno aquilonari aëre reperiuntur, ut cap. 23. libri primi de Facult. ſimpl. medic. uidere eſt, et lib. 2. de Compoſitione medic. ſecundũ locos, ut alios plures ſileam locos: demum concludo, quod acetum, ut Galeno placet, non ob partes in eo calidas repertas penetrans eſt; ſed ob acutas frigidas, ut in aëre aquilonari percipimus: nec. n. me latet Galen. aliquando dixiſſe acetum ex cõtrariis facultatibus cõſtare calidis et frigidis, ut cap. 2. libri quarti de Facult. ſimpl. medic. qua de cauſa, ibidẽ agreſtæ ſuccum, pro curandis hypochondriorum et aliorũ membrorum inflammationibus, magis laudat quàm acetum: quia in agreſtæ ſucco, frigiditas abſoluta cõperitur: in aceto uerò ultra frigiditatẽ, caliditas quoque percipitur, quam acris ei ſapor permixtus atteſtatur. Paramus igitur oxyrhodinũ prout neceſsitas urget, aliquando multum aceti, aliquando uerò parũ, et multum olei adiũgendo, præſertim quum humectare, nec tantum refrigerare cupimus. Nã oleum aqua admixtũ hydrelæum dictum, multo magis penetrat & humectat quàm oleũ per ſe ſolum, et multo magis ſi acetũ ſimul illi miſceatur, ut Gal.

trad.t lib.2.de Facult.ſimpl. medic.et nõnullis aliis locis. Vt receptui igitur canamus:dicimus, quod oxyrhodinũ, uel repercuſſorium,aut diſcuſſoriũ,mitigatoriúmue medicamentum ſincipiti,et temporibus applicari debet, non uerò fronti,ut recentiores Practici faciunt.Nã frons dubio procul lõgè à cerebri regione diſtat,et ea de cauſa uulnera illi inflicta non admodum ſunt periculoſa: quia longè à cerebri ſubſtantia,ut dixi, abeſt, quod ignorantes Chirurgici,quum penicillum mittant,& in longum ire animaduertant,timent,putantes uulnera illa penetrantia ac lethalia eſſe:et hoc magis uerum habet,ſi uulnera ſupercilia attigerint: non igitur medicamenta pro cerebri alteratione fronti admoueri(ut dixi)debent,ſed ſincipiti potius:parti in toto capite oſſa ſubtiliora continenti, et in qua ſutura coronalis eſt, ob quæ medicamentorum uires facillimè penetranti,quæ omnia Galen. animaduertens lib.2.de Compoſit.medic.ſecundum locos, ita de hac re tradit,dicens. At uerò regio capitis iuxta ſinciput, propter laxitatem coarticulationis iuxta coronalem ſuturam, & ob oſſium tenuitatem, & raritatem, facilè tum caliditatem,tum frigiditatem omnium quæ adhibentur pharmacorum intro diſtribuit,quare ſiue refrigerare oporteat:ex cali ditate ardorem,ſiue calefacere frigiditatem; aptiſſimus eſt capitis iuxta ſinciput locus. Hæc Galenus, quibus ſimilia libris Methodi medendi ſcripta tradidit:ut igitur medicamentum applicetur,et ſuam agat operationem pili per nouaculã, aut forfices prius deponantur neceſſe eſt.Cæteras uerò regulas,pro horum medicaminum admotione ut operãti ante cognitas, ſubticemus: ueluti alia plura, quæ hic afferri pro inſtituto poſſent.

Curatio XXXV. de mania, & melancholia, & in quibus differant.

FILIA Vincentii coriarii, nata annos triginta, quum plerunque caput lauaret, &ad Solis radios, vigente leone, vt capillos flauos redderet, longam traheret moram, in arthritim deuenit, eſt enim arthritis, vniuerſalis articulorum dolor, Nam propter intenſiſsimam Solis caliditatem, materiarum raptus ad caput factus eſt, à quo poſtea materiæ ad extrema corporis deſcenderunt, vnde dolores articulorum orti ſunt, quales ſunt, chiragræ, podagræ, iſchiadici dolores, veluti genuum, & aliorum artũum, ſed cum iis quoque febriebat, & conſueta menſium fluxio illi deficiebat, raro enim mẽſtruam purgationem hæc habebat, quæ natura melancholica erat. Huic igitur ſanguine ex vtroque brachio extracto, illinitiſque articulis oleo roſaceo & chamomillino, dolores remiſsi ſunt, & febris mitior facta eſt, poſtea vero deuoratis catapotiis cochiis, ſanitati fit reſtituta, ſed interpoſitis duobus menſibus, adueniente autumno, quum iterum ſe lauaret, & caput ad radios ſolares poneret; inſana facta eſt, cui venam cephalicam illico ſecare iuſsimus, ſanguinémque extrahere ad

vncias ſex non minus cucurbitulæ ſpatulis, crurium retractiones, & brachiorum frictiones factæ ſunt; demum aſsiduo decocto ſenæ epoto, & interdum in eo diſſoluto electuario Indico aliíſue catharticis medicamentis atram bilem reſpicientibus, mentis compos facta eſt, quum enim capillos illi deponere perforfices iuberem, reſpōdebat malle ſe mori, quàm ſimile pati, vniuerſus tamen ſcopus noſter erat hanc ſomnolētam reddere, quod lactucis & ſemine albi papaueris in cibo conceſsis aſſecuti ſumus.

Scholia.

Hic adnotare eſt, quòd mania, ſiue inſania, qua iuuenis hæc laborabat, propriè melancholia appellatur, quia ex atra bile originem trahebat: mania uerò propriè ab aſſata flaua bile ſit, nec ſolum in cauſis mania & melancholia differunt, ſed etiā ſymptomatibus. nam inſani ex melancholia facta per flauæ bilis uſtionem præcipites ſunt, tumultuoſi, manu prompti & audaces, melancholici uerò à nigra bile facti, qui humor frigidus & niger eſt; timidi ſuſpicioſi de omnibus, triſteſque redditi ſunt, immo ſolitudine gaudent, & hominū conſuetudines fugiunt, ut Homerus tradit, & Galenus noſter ſubſcripſit, de Bellerophonte melancholico, in hunc modum.

Qui miſer in campis errabat ſolus Aleis
Cor q; ſuum peredens, hominum et ueſtigia uitans.

porrò hæc ſæpe ad riſum prona erat, ut inde ſperãdũ eſſet, melancholiã hanc non admodũ difficilẽ eſſe, quum et ſan guis in ea dominabatur, iuxta Hippo. dicta in Aphor.

Curatio XXXVI. de apoplexia, & paralyſi dicta neruorum reſolutione.

FILIA Fabriferrarii, ætatis vndecim annorum, à lauato capite in apoplexiam intra horam incidit. Erat enim puella obeſa facie pulchra, & omnino ſanguinea: quum igitur correpta fuit paroxyſmo, maximè ſtertebat, & membrorum ingentem tremorem patiebatur, cui malo occurrẽs retractiones facere iuſsi, ligaturis, frictionibus, cucurbitulis nõ niſi profundiſsimis vulnuſculis ſcarificatis; ſed quum ſymptomata perſeuerarent, cõſului ſanguinem minui per venæ exterioris brachii ſectionem, quæ multum eo tempore tumebat, & quum extra Hiſpaniam omnes Medici ante quartumdecimum annum, venã ſecare timent, Galeni decreto imbuti, mihi obtemperare nequiuerunt: quapropter noſcens ego, apoplexiam illam morbum attonitum à Cornelio Celſo dictum lib. 3. ſuę medic. cap. 26. fortem eſſe, diſceſsi, quum (vt ille ait) deplorati ſolis præſagiis ſunt dimittendi: euaſit tamen puella illa

to die à paroxyſmo illo, non illæſa tamē, quū vniuerſa pars dextra, paralyſi, ideſt, reſolutione affecta fuit, quæ aliis cōmiſſa medicis, intra menſem diem ſuum obiit.

Scholia.

APOPLEXIA eſt priuatio ſenſus & motus in uniuerſo corpore ſubito eueniens, cum functionum imperantium læſione, ob oppletionem uentriculorum cerebri. Nam obturatis cerebri meatibus, per quos ſpiritus animales ſenſitiuos & motiuos ad uniuerſum corpus cerebrum tranſmittere ſolet; corpus inſenſile & inmobile redditúr; ita enim in hoc contingit, uelutí in Sole, qui interpoſita nube, irradiare terram nequit, ita cerebrum irradians uniuerſum corpus ſpiritibus ſenſitiuis, & motiuis, quum nebulam, id eſt humorem obturantem interpoſitum habet, tranſmittere nequit; & ſic corpus inſenſibile et inmobile fit, fit igitur in apoplexia uniuerſalis læſio corporis, ſiue neruorum uniuerſalis reſolutio, quum uerò particularis mēbri alicuius fit reſolutio paralyſis appellatur, qu inquam & hanc Hippocrates apoplexiam appellat; hodie uerò nos ſiue uniuerſum corpus reſolutū ſit, ſiue eius aliqua pars paralyſim appellamus, differt igitur apoplexia à paralyſi tanquā totū à parte: quia apoplexia uniuerſalis eſt totius corporis reſolutio: paralyſis uero particularis. Cæterum apoplexia, & epilepſia differunt, quia apoplexia ſemper fit materia cōtēta in cerebri meatibus: epilepſia uerò aliquādo fit per conſenſū, itē quod in apoplexia fit neruorū reſolutio: ī epilepſia uerò potius fit cōuulſio, id eſt, neruorū retractio, quib. adde quod ī apoplexia maior fit cerebri meatuū obſtructio quā in epilepſia.

Curatio XXXVII. de puella febricitante, quæ libera per ſanguinis & naribus fluorem fuit.

PVELLA quę ad aquam Carmelitarum habitat, ætate decem annorum, febre correpta fuit, cui occurrens, internam brachii venam ſecare iubebam, ſanguiniſque vncias quinque extrahere, interpoſita tandem hora, ecce, in ſanguinis fluorem ex naribus deuenit, ita copioſum, vt asſiſtentes integram ſanguinis libram fluxam eſſe affirmarent: ita enim illi ſanguinis is fluxus contulit, vt illico à morbo libera euaſerit; nec ſanguinis misſione, aut alio remediorum genere indiguerit.

Scholia.

HINC argumentum deſumi poteſt, quòd ſanguinis miſsio per uenæ ſectionem, in ætate puerili, ante quartumdecimum annum, maximè conueniat, quùm in hac ætate ſanguis ſua ſponte fluit, nullo interueniente nocumento, aut caloris natiui reſolutione, ut ſæpe in hoc opere inculcauimus.

Curatio

Curatio XXXVIII. depunctura acus in digito.

ANSELMI illuſtris comitis mater, ſexagenaria, quum ſueret, pollicem acu prope vnguem pupugit, à punctura multum doluit, febricitabat, non quieſcebat, adeo vt per duodecim dies parum aut nihil dormiuerit, quieueritue: Dolor in vniuerſo hoc tempore continuo perdurauit ita intenſus, vt parum abſuerit quin ex eo moreretur; ad quam quum acceſsiſſem, penitius locum animaduertens, inuenio in ipſo pollice inter vtrunque articulum ſaniem genitam eſſe, quam quum inueni illico in loco ſecare iuſſi, ſaniemque pro membri quantitate fluere: à ſectione vero optime manu oleo roſaceo completo inuncta in ipſoque vulnere immiſſo linamēto illito ex albo & luteo oui optimè contuſis, & aſpleniis debitè applicatis intra duas horas à doloribus libera fuit, & poſtea intra paucos dies ſanitati reſtituta.

Scholia.

PERICVLOSAE admodum ſunt huiuſcemodi pūcturæ, ob quas multi aliquando digitum, aliquando manum, aliquando uero & ipſam uitam a-

miſerunt, unde Galenus hæc ſciens, docte ad modum ad apertiorem confugit, dicẽs libro Artis medicinalis capite nonageſimo ſecundo, nerui & tendonis, punctura propter ſenſus uehemẽtiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam, ac tum præſertim, quum nihil extrorſum expirat, obcæcato cutis uulnere: aperiendum eſt igitur, atque exiccandum ſubſtantia tenui, quæ uſque ad ima nerui offenſi poſſit penetrare, de quibus quoque libris Methodi medendi abunde ab ipſo Galeno proditum eſt, præcipue ſexto in hunc modum; igitur ſi cutis tantum acu (exempli gratia) alicui ſit puncta, facileque in eo ſaneſcant ulcera, etiam citra medicamentum, nudo membro ipſum ad conſueta dimittas opera, nihil ſentiet mali, ſin uero ægre in illo ſanentur, primum quidem dolebit, poſt etiam tum pulſu particula infeſtabitur, tum phlegmone, quare minime imponemus medicamen quod glutinet, ſed molle, & blandum, & quod dolorem mitiget: ſiquidem ubi magna diuiſio eſt, ibi ſtudium impendi debet; ut magis ſiccantibus remediis labra ulceris & uniantur & coaleſcant; ubi autem acu ſtyloue facta diuiſio fuerit, id dumtaxat curandum eſt, ne phlegmone tentetur particula: porro ubi aliquis neruus eſt punctus, cutim ipſam apertam ſeruare oportet; aut (quod tutius eſt) latius incidere, ut per eam ex neruo uulnerato effluat ſanies, dein uero admouenda quæ ſimul dolorem mitigent, & exitum ſaniei patefaciant, ſi uirtus uegeta ſit, ſanguinis miſſio eſt expediens, purgatioque uniuerſi corporis, ſi uitioſis ſuccis redundet, & cætera: hæc in epitome Galenus. ſed quæ uero medicamenta punctis neruis conueniãt expoſuit abunde Galenus non ſolum citato libro: ſed eti-

en libro tertio de Compoſitione medicamentorum ſecundũ genus, quæ tu in frõtiſpitio libri per otiũ legere poteris.

Curatio XXXIX. de nocumento eueniente ab ingeſtis fungis.

PVELLA ruſticana, ex villa ad me delata, ætate ſeptemdecem annorum oris ventriculi eroſiones, doloresq́ue ingentes patiebatur, febriebat, & lotium craſſum turbulẽtúmue emittebat, adeo vt iumenti eum quis diceret. Nam quum cauſam vnde morbus originem traheret, inquirerem, ſe ignorare reſpondet: preſſa itaque atque coarctata doloribus & anxietatibus, ac reſpiratione difficili, villica hęc tunc in animi deliquiũ incidit, quibus animaduerſis, illico vomitorium hoc parare iubeo, quod habet.

℞. ſeminis raphani, anethini añ. vnciam mediam, in aqua fiat decoctio quouſq; maneãt vnciæ octo: facta colatura adde oxymelitis ſimplicis vncias duas, agarici ſcriptulum vnũ, miſce, & bibendum dato: quo parum vomuit & dolor illam grauabat, ob quem venam cõmunem brachii ſecare iuſsi, ſanguiniſque vncias ſeptem extrahere, quo depoſito dolor minui cœpit, & melius habuit. Non omnino tamen à dolore libera fuit: ſed eo potius in-

terdum corripiebatur : vt verò humorem illum refrenaremus , ac expulſioni pararemus, ſic orſi ſumus.

℞. ſyrupi de matrícaria,de betonica, de hyſſopo añ.℥. ſem. aquarum origani , fœniculi, hyſſopi,añ.℥.j.miſce,& iciuno ſtomacho tepidum bibat , & ter iteretur : At ſequenti die, quum è rure ad me rediret , variáque cum ea & ſpōſo cōfabularer:ecce, nocte antea quàm malè haberet,mihi exponit fungos cœnaſſe, quod quum audiſſem,illico deprehendi ſymptoma illud ab humore craſſo pituitoſo ex fungis venenoſis antea ingeſtis ortum traxiſſe,quæ quum illis patefeciſſem , illico hiſtoriam mihi enarrant,cuiuſdam mulieris viciñæ ſuæ,quæ fungos quum nocte quadam cœnaret,in morbum quēdam grauiſsimum inciderat,à quo inſana permanſit , atque inde ruſtici vicini eius contendebant, in quodam fungorum quos comederat , ſpiritum malignum (ſic enim illi loquebantur) incluſum eſſe,ignorantes , fungorum alimentum craſſum,frigidum,& pituitoſum, prauíque ſucci ac venenoſi ſtare , à quo non ſolum morbi, ſed etiam mors ipſa euenire poterat : ſequenti igitur die,quum iam perciperem hanc difficulter vomere,ſic pharmacum parare iuſsi, vt infeſtantem humorem illum è ventriculi ore pellerem,quod ſic habet.

℞. agarici nouiter in paſta cum oxymelite ſcillitico parati drachmas duas, electuarii ele ſcoph, diacartami añ. drachmas duas, & mediam, in decoctione hyſſopi, origani, & pulegii, q. ſuffecerit, miſce, fiat potio cathartica, qua optimè egeſsit, & immunis ac ſana euaſit, tribus porrò ſequentibus diebus, theriaces drachmam integram quolibet mane ieiuno ſtomacho cum vino generoſo deglutiret conſului.

Scholia.

Ex fungorum genere boleti in uſu uictus admittuntur: ego uero tam boletos, quam amanitas reliquosue, ut prauiſsimi ſucci fugiendos conſulerem: ſunt enim fungi ruſticorum & agreſtium hominum cibus, a quorum eſu multos mori uidimus: ueluti quoque teſtatur Galenus, libro ſecundo de Alimentorum facultatibus, capite ſexageſimonono.

Curatio XXXX. de angina, & nido hirundinis.

IVVENIS doctiſsimi Ambroſii Cratandri Spoletani, nomine Domitius Veronenſis ſeptem decim annorum angina correptus fuit, adeo, vt nec cibum

nec potum,rectè deglutire poterat febricitabat,ſpiritum difficulter trahebat in loco dolorem ſentiebat:cum quibus faciei ingẽtem ruborem,& colli apparentem tumorem patiebatur : vt merito παρασυνάγχη angina hæc dici mereatur,nõ verò ſynanchia,aut vt barbari ſchinantia.Ad illũ igitur hora tertia noctis accerſitus depoſitis per clyſterem fecibus cephalicam tumorem reſpicientem,illico in brachii curuatura tundere feci, ſanguiníſque vncias quinque fluere : nouiſtis enim morbum iſtum vtplurimum à ſanguine copioſo ac plus iuſto calido ad colli partes fluẽte fieri:qua de cauſa,nihil melius in hoc morbo,hac ſanguinis extractione excogitari poterit,in qua animaduertendum eſt,quod parce,& pluribus interpoſitis vicibus fieri debet, quum ſi ſemel magna fieret ſanguinis miſsio,timor eſſet,quod anima deficeret, & conſequenter æger ſuffocatus obiret : Iubemus quoque in tundenda vena, vt ampla & non anguſta fiat inciſio,ne ſanguis tanquam percolatus, manente ipſius craſsiori parte, exeat:facta igitur hac euacuatione,tumori apparenti,oleum roſaceum pauco chamomillino mixtum,& lana ſuccida exceptum, admouere feci, gargariſmo quoque hoc vteretur ſuaſi, qui habet rob mororum vncias duas, aquæ plantaginis vncias octo,vini granatorũ

Vnciam vnam,miſce,quo ſæpe gargarizabat, cum iis quoque vt parum dormiret conſului.nam in omnibus inflammationibus internis,ſomnus fugiendus eſt, præcipue in angina,quia ſanguis in ſomno intro magis repit, mane verò quum illum de ſolito vidiſſem,ferè morbo liberũ inueni : expedite enim iam loquebatur,tũc verò ſolo chamomillino,minore iam facto tumore, inuncto, intra quatuor dies priſtinę reſtitutus fuit ſanitati: nec enim opus fit ad diſcutientem peruenire gargariſmum,ex myrrha, ſcilicet, croco, & aliis confectum rebus ſimilibus: veluti nec ad emplaſtrum ex nido hirundinis, qui dubio procul magnam in hoc caſu habet prærogatiuã, nec ſunt audiendi qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplaſtrum fieri formidant, quum re vera, terra nidi hirundinis cum paleis,& cæteris in eo contentis, diſcutiendi vires habeat:quanquam priſci Gręci, nunquam quod legerim nido iſto in hoc affectu vſi fuerint:ſed potius cinere hirundinum, vt latius Commẽtariis noſtris ad Dioſcoridem diximus. Aëtius tamen inter Gręcos,ſermone 14. ſuæ medicinæ, capit.49. in quo de eryſipelate agit, hirundinis nidum tritum,& cribratum,ac melle exceptum, contra eryſipelata faciei maximè commendat: cito enim ea diſcutere tradit.

Curatio XXXXI. de quibuſdam ſymptomatibus euenientibus, ob menſtruæ purgationis retentionem.

MAGNIFICAE & generoſę vxori Aſcanii viri ſtrenuiſsimi, & primipili capitanei, quem Coronellum dicimus, iuuenis viginti annorum, pulchræ obeſitatis mediocris, primo concubitu oris vteri diſrupta fuit vena quædam, ex qua ſanguinis in tanta profluxit quantitate, vt in ſyncopim deuenerit, & propemodū mortē obierit: ſed medicorum cōſilio Romæ agentium, vbi hoc contigit, libera euaſit: poſtea verò, huic bis tantum intra ſex menſium ſpatium, non niſi ſingulis tribus menſibus, menſes tantū erupere: poſtea verò ſingulis ſex mēſibus in parua quidem quantitate fluxere, ob quam menſium retentionem, prædicta hæc domina in quædam incurrit ſymptomata, ſcilicet linguę craſsitiem, vt vix loqui poterat, capitis dolorem, ſpatularum, & lumborum grauedinem, membrorum fractionem, laſsitudinémue, quibus adde, quod interdum non bene mente conſtabat, id quod quoque atteſtabatur eius ridiculoſus & fatuus riſus, quæ omnia à ſanguine illo retento, caput

& corporis ſuperiores partes obrepente eue nire notius eſt,quàm hîc à me referri poſsit. Ad hanc igitur curandam vocatus vniuerſam curationem in menſium retentorum euocatione conſiſtere deprehendi:ipſis enim fluxis à tot dictis affectionibus liberari non erat dubium : proinde vniuerſus noſter conatus in menſium prouocatione verſabatur, pro qua complenda operatione à ſanguinis extractione ordiri opus fuit : An verò ex pedis ſaphena, vel potius ex brachii baſilica, in dubium certè vertebatur. Nam quidam ſeniores medici ex baſilica prius ſanguinem extrahendum Matthæi de Grado conſilio : poſtea ad ſaphenæ inciſionem deſcendendum contendebant : hac fulti ratione, quia ſi prius ſanguis per ſaphenæ ſectionem detraheretur : humor in corpore redundans in partes inferiores laberetur : & ſic magnas pareret obſtructiones, ac ſic in illud vulgatiſsimum incideremus dictum. Incidit in ſcyllam cupiens vitare charybdin, quorum rationem vtpote viri doctiſsimi & practici Matthæi de Grado, & Nicoli Florentini, non omnino floccifecimus, quin potius amplexi ſumus; ſed non ita vt tunc temporis ea vſi ſimus,præcipue quia tẽpore hiberno eramus, & nõ multis antea diebus bis eo modo quo ipſi nũc quoq; agendũ cõtẽdebãt

ſanguinem depoſuerant: quibus addimus, quod ſi in tanta quantitate ſanguinis per venarum ſectionẽ fluxiſſet, natura auarior reddita, ſanguinem retineret, nec ipſum per loca conuenientia mitteret: prçuiſa igitur ſuppreſſorum menſium cauſa, quæ ſanguis craſſus multis pituitoſis materiebus coniunctus erat & cuius bona pars in pinguedinem vertebatur, in primis minorãte quodam medicamento purgatorio vſi ſumus: nec enim creditu par erat quòd menſes ſuppreſsi fuerant ob cicatricem, ſiue callum, in ea vena obductam, à qua primo illo congreſſu ſanguis in tanta, vt diximus copia fluxit: quum ſic poſtea ex toto ſuppreſsi eſſent, nec amplius fluerent, quod falſum eſſe ex præcedenti relatione nouiſtis, ſed quòd ſanguis pituitoſus craſſus denominabatur, iis indiciis venabamur: primo quòd mulier hæc ad naturam pituitoſam declinabat. Secũdo, quòd in dies magis craſſa & obeſa, ac pinguis veniebat, vnde timor erat, ſi ſic incederet Hippocratis admonitione, ex toto ſterilis facta eſſet. Tertio, quod menſes exeuntes ſubalbidi, & non multum viridi erant: dedimus igitur, vt prædixi, minorans hoc medicamentum, quod habet.

℞. electuarii lenitiui vnciam vnam, agarici nouiter in paſta parati.ʒ.ij. diabenedictæ.ʒ.ij. ſem. in decoctione ſenæ, in qua ſemi manipu

lus matricariæ inferbuerat.q.ſuff. fiat potus, quo quater egeſsit;altero verò die interiecto prçcedente clyſteri lauatiuo communi,ſaphe nam dextri pedis veſperi tundere feci,ſangui nemq́ue extrahere ad vncias quatuor : optimo igitur victus ordine inſtituto, & illo quidem ad inciſionem vergente,conſului, vt ſin gulis diebus, illi frictiones à fœminibus verſus partes inferiores fierent:cucurbituláſque ipſis fœminibus ſiue fœmoribus de tertio in tertium diem adhiberent,non minusq́ue ſin gulis diebus,ieiuno ſtomacho hoc præbiberet decoctum:quod habet.

℞. radicum rubeæ tinctorum ℥.j. cicerum nigrorum pug.j.croci ℈.j. cinnamomi.ʒ. ſem. in libra vna aquæ fiat decoctio ſecundum artem:cuius vnciis octo adde trochiſcorum de myrrha.ʒ.ſem.miſce, & per octo ſequentes dies iteretur, & vtatur : poſtea verò hoc vſa eſt decocto,quod habet.

℞. pulegii,calamenti,nepithæ, origani, matricariæ añ.m̄.j.ſauinæ , cyperi , aſari , rubeæ tinctorum añ. m̄. ſem. incidenda incidantur: & terenda terantur,ac in aqua fiat decoctio ad conſumptionem tertiæ partis , quouſque maneant libræ quinque,facta colatura, adde, ſyrrupi de marubio vncias quatuor, de matricaria vncias duas , miſce, cuius vncias ſex quolibet mane ieiuno ſtomacho bibat , non

ac in vtero teneat:iis enim parum plures mẽ ſes fluxere, ſed quũ melius ſentiebat,& rigida vigebat hyems à maiori opere deſtitimus. Cæterum hæc vigeſimoſexto die menſis Februarii,quum caput lauaret,& poſtea ad ventum exiret,ecce hora quarta noctis repente poſt primum ſomnum,humor à capite in labra,linguam,& fauces defluxit: adeo vt non multum abfuit,quin ex toto ſuffocata fuerit: Erat enim humor hic ſanguineus pituitę mixtus, hanc cauſans inflammationem: quam vel cynanchen, vel paracynanchen appellare nihil impedit. Satis enim eſt,tumorem præternaturalem ſuffocationem minantem eſſe: nam lingua craſſa & nigra apparebat, labra vero cum barba mirum in modum tumebãt: vt facile credendum ſit, ſi materia illa fauces potiſsimum vel aſperam arteriam occuparet, intra horam illam interficeret: declinabat tamen tumor ad dextram magis quàm ad ſiniſtram, præſens igitur illico ſanguinem ex cephalica dextra extrahendum curaui, pondere decem vnciarum: opus eſt enim in iis potiſsimum affectionibus repente euenientibus ſimul & repentina ac valentiſsima vti euacuatione, quanquam non me latet, quòd in angina paulatim potius ſanguis extrahendus eſt, quàm ſemel copioſe, vt ex Galeno didicimus. Facta igitur

ſanguinis miſsione, illico melius habuit, & tumor declinare cœpit: credendum eſt enim ſanguinem extra venatũ venæ ſectione quoque reuocari, vt ex Hippocrate in curatione pleuritidis deſumitur, & Galeno libro quarto de Sanitate tuenda prope finem dicente: Cæterum, at quæ ex natura rei ducitur, rationem appoſuiſſe non ſit alienum, quoniam igitur in hac quæ veluti phlegmone fatigat laſſitudine, vis calidi ſanguinis congeſta in corporis mole eſt, venæ autem ſectio ſuccos è vaſis emittit, vtile eſt poſt priorem detractionẽ tantiſper intermittere, dum aliquid eorum, qui in corpore ſunt humores, remigret ad venas, quod tamen quoniam committendum non eſt, vt iis maneat, vtpote ex dimidio corruptum, ſed potius plurimum eius expellatur: idcirco detractionem ſanguinis etiam ſecundo die iteramus, aliquando verò & tertio vbi videlicet, & reuellere, & ex aliis in alia transferre viſum eſt conducere. Hæc enim ſic adduxiſſe placuit, vt multi noſcant, quod venæ ſectio non ſolum ſanguinem in venis contentum deponat, ſed etiam illum qui extra venas eſt, vt in hoc euenit caſu: & experientia ipſa indicat.

Curatio XXXXII. de calculo impediente urinæ exitum, & eius extractione.

SENEX ſexaginta octo annorũ, quum veſicæ lapillis grauiſsimè cruciaretur, & nihil iuuamenti ex variis adhibitis medicamentis perciperet, immo in vrinæ omnimodam ſuppreſsionem deueniret, glandem illi ſecundum longitudinem in parte alta præſcindere feci, tandem inde duo lapilli auellanæ magnitudine extracti fuere, & ille liber à tam ſæuo & crudeli morbo fuit.

Curatio XXXXIII. de pituita ad oculos deſcendente, & laqueo ad nucham indito.

COQVVS monachorum cenobii ſancti Auguſtini pituita ad oculos deſcendẽte grauiter vexabatur: factis tandem euacuationibus vniuerſalibus, ac particularibus, laqueum ad nucham indidimus, & bene habuit.

Curatio XXXXIIII. de puero inter dormiendum gemitus dante.

PVER natus annos duodecim, tẽperatura bilioſus, nocte quũ dormiret dentibus ſtridebat, et gemitus dabat. Erat enim humor vt aſſequi potui inter dormiendum dolores inducens, ob quos & dentibus ſtridebat, & gemitus illos dabat, quem iis paucis, optimo victus ordine prius inſtituto, depoſuimus & ſanus ac liber factus eſt. ℞. ſyrupi endiuiæ, acetoſi ſimp. roſati añ. ℥. ſem. aquarũ boraginis, cicoreæ, endiuiæ, añ. ℥. j. miſce, & quinquies iteretur: poſtea verò pharmacũ hoc ebibit, quod habet: pulpæ caſsię nouiter extractę. ʒ. v. diacatholiconis. ʒ. iij. rhabarbari boni. ʒ. j. in decoctione communi florum & fructuũ cum folliculis ſenæ fiat potus vnus, quem in aurora bibat, & deſuper per horam dormiat: quo optimè egeſsit, & benè habuit: iecur tamen poſtea ſantalino vnguento, per ſex ſequentes dies inungeretur, ac ieiuno ſtomacho vnciam vnam zuccari roſacei pro vice comederet, & deſuper vncias duas aquæ cicoreæ biberet cõſului, & iterum nũquã in prædictas affectiones incidit.

Curatio

Curatio XXXXV. de tumore in genu cum dolore,& grauiſsimis ſymptomatibus.

MVLIER quinquagintaquinque nata annos,die Iouis ſummo diluculo,de dolore genu ſiniſtri queſta fuit, in quo loco tumor apparebat: interpoſitis verò tribus horis,omnes ferè amiſit ſenſus, vtcũque tamen ex ſiniſtra axillari vena ſex extractæ fuere ſanguinis vnciæ corrupti admodum, demũ die Veneris in nocte diẽ ſuum obiit, an verò apoplectica hæc obierit,dubitatur.

Curatio XXXXVI. de ephimera tranſeunte in ſynochum,ac de uictus ratione habenda in die purgationis.

BRVDVS, vir trigintaquatuor natus annos,ruffus,ſanguineus plerunque ephimera febri corripi ſolebat, à qua ſæpe ſudore eueniente euadebat. Nunc verò eadem correptus fuit febri, ſed eueniente ſudore ab ea mundus non euaſit: ſed in ea vt prius intensè perſeuerauit, in ſynochũ enim putridum tranſiuit,quem atteſtabatur lotiũ craſſum,& nimis rubrum,ac eius febris con-

tinuitas. At ſequenti die depoſitis per clyſterem fecibus baſilicam dextri lateris tundere feci, ſanguinisque vncias ſex extrahere: qui proculdubio ſanguis putrefieri iam cœperat, à ſanguinis verò miſsione ſyrupum iſtũ ebiberet ſuaſi.

℞. ſyrupi roſati, cicoreæ, endiuiæ, añ. vnciam mediam: aquarum cicoreæ, endiuiæ, boraginis, añ. vnciam vnam, miſce: adeo enim poſt hæc ſubito in ſudorem prorupit, quem per quatuor horas meis monitis ſeruauit, vt mirum fuerit, quàm breui ab ea febri liber euaſerit, ſequẽti autem die iterato ſyrupo, ac iniecto clyſteri melius habuit: quinto tandem die, propinato pharmaco bene habuit, in quo die parũ comederet ſuaſi, vt in Scholiis appa-ret. cæterũ huius victus ratio ptiſana, ac pana tella ſemine melonis parata erat: Aqua porrò pro potu ex decoctione hordei ſumebatur.

Scholia.

SYNOCHVS, ſine putredine, ut alias diximus inter ephimera genera adnumerari potius debet, quàm inter alia febris genera, qua ſæpe ægrotus hic corripi ſolebat: facilè enim ſanguinis ſubtiliores partes ſpiritus dicti inflammabantur: unde ephimera oriebatur, ita enim ſe habet ſpiritus in ſãguine, ueluti ſcintilla in igne; quum tamen ſanguis plus iuſto incaluit in putredinem

sp̃us ĩ ſangui
ut ſũt uelut
scintilla ĩ igne ut ĩo ſynocus ſine putredine inter
ephimeræ genera p̃t numerari

uenit, unde uerus ſynochus ortus eſt. Cæterum iubent practici in die purgationis, præpinguem mactare gallinam, ut eius bonam partem purgatis in uictu tribuant, ſed re uera nõ ſine errore, quia die purgationis minus cibi ægris offerendum eſt, quàm aliis diebus, ut paulo inferius indicabimus; ſed forte dicent id in cauſa eſſe, ut ius gallinæ lauans uentriculum offerant, quod ius ſimplex, tametſi ex Galeni decreto ſua qualitate conſtringat, ſua tamen quantitate lauat, & pharmaci reliquias ſtomachi tunicis adhærentes expurgat, & ad imum uentrem eas deſcendere facit: ſed re uera hoc ſubterfugium nullius eſt ualoris, quia aqua hordei, hoc idem præſtat & complet: ſed quòd malè agant practici recentiores, qui purgationis die ægrotos pleniſſime uictitare iubent, eorum uires reficere tentantes, paucis indicemus: primo Hippocrates libro ſecundo de Ratione uictus in morbis acutis, textu duodecimo, clam nititur cauſam reddere, qua ratione homines ſui æui, deleteria illa medicamenta purgantia ferebant: non quòd homines ſuo tempore robuſtiores erant, quàm nunc ſunt: quia ut inquit Galenus idem mũdus qui olim erat, nunc eſt, & nullus ſtellarum ordo permutatus ſit, tametſi oppoſitum Conciliator putat: ſed quia quum primum Hippocrates, & ſui coætanei, ac alii poſt eum medici multi, pharmaca fortiſſima propinabant, ut helleborum, ſcamonium, colocynthidem, eſulam, laureolam, euphorbium, tithymallorum tot genera, et alias huiuſmodi laruas, illico poſt eorum bibitionem ptiſanam in potu dabant, ad infringendam illorum medicamentorum acrimoniã: ut poſtea clarè Dioſcorides, capite de Aqua maris expoſuit. Inquit igitur Hippocrates citato loco: ubi autem quis medicamentum ebibit, ptiſanam protinus for-

bendam dato, neque inſigniter minore quàm conſuetum eſt quantitate: quæ uerba enarrans ibidē Galenus, ita tradit: ſic & à ſumpto medicamento ptiſanam ſorbere confert, nempe purgans medicamentum ipſum tāquam exiguum ad uentris quidem fundum peruenit, uerum dum tranſit, ſtomachus & quacunque uentris ſublimior pars non qualitatem purgantis medicamenti modo uerum et ſubſtantia quæ in tranſitu hæret, aliquid adſumens, uehementer læditur: ptiſanæ igitur cremor ſuperingeſtus commoditatem affert, nempe & deorſum trahere, quod uiæ adhæret partibus, tum temperare, tum permutare poteſt: ob eas igitur cauſas à purgantis medicamenti potu ptiſanam ſuperſorberi præcipit: ſed ubi purgatio cœpit ab ea uult abſtinendum, purgantis medicamenti operationē exolui ueritus: atque ob eam rem ſubdit Hippocrates: et quoniam ab re non eſt purgatione in media ſorbitionem dare non conducit: at ubi purgatio deſierit, tunc ſorbitio detur, ſed conſueta minor: deinde liberalius perpetuo exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obicem fecerit. Hæc Hipp. in quibus tradit, ut ea ſuperioribus uerbis nectamus, quòd poſtquam quis medicamentum ebiberit, ſtatim illi ptiſanam ſorbēdam dare medicus debet in tanta quantitate, quanta ebibere antea aſſueuerat; ſed cum hoc rationi conſentaneum eſt in media purgatione ſorbendā non dare, id eſt, quum æger purgare cœperit, quòd tunc cibus & potus omnino interdicendus eſt, nec quicquam illi offerendum pro uictu aut potu medicus debeat, quæ uerba interpretatur Auicenna, quum dicit, Fen quarta libri primi: oportet nè medicinæ potator, comedat uel bibat, donec ſuam perficiat operationem. Cæterum per illa uerba ab Hippocrate dicta. At ubi purga-

tio deſierit,tunc ſorbitio detur,ſed conſueta minor: noſtra comprobatur aſſertio: Iubet enim Hippocrates,poſtquam pharmacum ſuam perfecerit operationem, ægro ptiſana offeratur,ſed minori quàm antea aſſueuerat quantitate. Vnde dubio procul clarè colligitur, quod qui die purgationis ægrotantibus plus cibi quàm antea,propinant,contra rationem agant: & meritò ſint plectendi, quos Galenus quoque carpit, dicens: contra quàm plerique huius temporis medici rem hanc docuit Hippocrates: Nempe hi ubi uacuauerunt,copiosè nutriunt: Hippocrates uerò à purgatione ptiſanæ minus miniſtrari iubet. Nam corporum quæ expurgata ſunt natura expurgatione agitata,labefactataq́ tolerare alimoniam non poteſt, neque probè eam conficere, niſi omnino pauca fuerit: purgatis igitur tantum cremoris prima die exhibendum, quantum domare poſſint: deinde paulatim, ſenſimq́ adaugere oportet. Hactenus Galenus: qui ut percipitis in medicos inuehitur illos, qui purgationis die ægrotantibus uictum,ut in aliis præbent diebus: quia eorum uentres tunc à facili cauſa grauantur: & ex directo,eo die parum alimoniæ illis offerendum ſit: quia uirtus ex purgatione proſtrata labefactataque nutrimētum rectè coquere non ualet: unde non rarò ingens & potens oritur affectus: minimè tamen à medicis animaduerſus,quorum ſtupiditatē, ut in adagio eſt,ne Mercurius quidem cum muſis ſanabit: dictis autem ſuffragatur idem Galenus, libro primo Aphor. quum dicat, in antiqua uerſione, itidem & de refectione nimia fugienda ſubintulit: quia refectio fallit nimia, ſuccedens nimiæ euacuationi, quum uirtus euacuati defecerit, nec cibum ſecundum quod oportet poſſit mutare: et eum membris aſſimilare: quæ uerba

in uulgata & candida uerſione,ſic habētur:ob hoc uetare immodicas euacuationes,quoniam & refectiones poſt eas,haud quaquam ſecura exiſtunt:quum ſit natura iā facta imbecillis,& neque iam poſsit ſufficienter coquere,nec diſtribuere alimentum,nec aſsimilare:per hæc uerò uerba,hoc aliud docet Galenus,uidelicet, quod die purgationis quanto maior facta fuerit euacuatio, tanto minus alimonia concedere euacuatis debeamus, quum alimonia ſecundum uirtutis tenorem, & coquendi poteſtatem,dari debeat:Nam certum eſt,in maioribus euacuationibus,magis naturam debilitari,unde parcius alimētum tribuendum eſt.Iis enim finem imponimus,quia nō credimus idiotam inueniri ita rudem qui non intelligat Hippocratem & Galenum id uoluiſſe,ut latius hæc mōſtrauimus in Epiſtola illa,quam de catapotiis, ab hinc uiginti annis ad Ludouicum Minium Santarenenſem medicum doctiſsimum ſcripſimus.

Curatio XXXXVII. de mămilla adſuppurationem ueniente, & de methodo mammarum curandarum.

VXOR probi viri Eduardi à Sola,bene peperit:eius tamen ſiniſtra mămilla poſt aliquot dies tumuit, & ad ſuppurationem venit: prope enim papillā aperta fuit;ſed paucis interpoſitis diebus, eādem mămillam in aliis duobus locis ſecare opus

fuit,materiámque inibi congeſtam, ac concoctam extrahere. Cæterum ab euacuationibus vniuerſalibus adhibitis, prædictæ mãmillæ durities hoc potiſsimum medicamento diminuta fuit.

℞. ſucci petroſelini,apii,añ.lib.ſem.aceti roſati,℥.j.ſem. olei roſacei. ℥. iij. farinæ hordei ℥.iiij.ceræ albæ.℥.ij.miſce,& ad ignem fiat linimẽtum : Interpoſitis verò quatuor diebus iterum mãmilla ad ſuppurationem peruenit, qua de cauſa candente ferramento vſi ſumus & melius valuit,quod verò variis in locis mãmilla aperiatur,id in cauſa eſt; quia eius ſubſtantia quum ſpongioſa ſit,ac cauernoſa, materia in ea contenta non libere à loco ad locum fluere poteſt,quo fit vt variis in locis ad ſuppurationem veniat:hic tamen animaduertat bonus Chirurgus,& doctus Medicus, & tanquam Canonem,ac Methodum curandarum mammarum habeat,quòd mãmilla affecta,rarò ad ſanitatem reducitur, niſi altera ſana à lacte exiccetur:exiccabitur autem lac ſi modo infanti mulier lac ſugendum non dederit:item ſi lineis pãnis frigida madefactis, mãmillam frigeſecerit, vel ſuper eam pulticulam ex fabis & aceto paratam impoſuerit: nec enim timeas de lactis exiccatione : quia bene habente mãmilla,vel facillimis,lac reuocabis,præcipue infantis attractione ſuctúue:

mammilla tumida ac male affecta nunquam vel raro curari si altera sana a lacte exiccatur modus exiccandi lac a mammilla

viſæ enim ſunt mulieres, quibus menſes ob ætatem grandiorem ſuppreſsi erant, & tamen illis lac copioſiſsimum ad mãmllas deuenit, ſola puerorum ſuctu, quos poſtea lactarunt, & ad annum, & plus, ac ſi pepererãt eos tractarunt: Ex iis autem mulieribus à me vna Ferrarienſis ætatis quinque ſuper quinquaginta annorum viſa eſt: altera verò nobilis apud Luſitanos Santarenenſis, nata annos prope ſexaginta.

Curatio XLVIII. de dolore occupante ſiniſtras coſtas mendoſas.

QVI ex Apulia Anconam venit, vir robuſtus, ætate quadraginta annorum, quum antea morbo laborauerat, & bene iã ſe valere putaret: quum cœnaret, vigente æſtate dolore correptus fuit, verſus coſtas nothas, & illas quidem ſiniſtras: Ita enim dolor illum vexabat, vt æger tremore corriperetur, valde gemebat, multum querebatur, non dormiebat in anguſto demum res erat. Nam & quæ cœnauerat, illico euomuit, mane tandem accedens illum prædicto modo afflictum inuenio: Clyſteres nullatenus ferebat, tunc baſilicam ſiniſtri brachii tundere, ſanguinémque ad vncias quinque fluere:

iubeo : à ſanguinis verò extractione multa euomuit bilioſa,poſt quæ aliquantulum melius habuit : ſed tunc ad topica deuenimus medicamenta : præcipue verò ad fomentum ſequens.Nam antea parietariam, butyro frixam mulieres,ſed fruſtra, remedium illis ſatisfa miliare tentauerant : Habet igitur fomentum ſic.

℞. Camomillæ
Meliloti
Aneti
Roſarum ſiccarum
Foliorum taxi barbaſi añ.m̃.j.
Parietariæ
Sthicados
Betonicæ
Fœnu Græci
Seminis lini] añ.pug.j.ſem.
Ameos
Seminis anethi.] añ.ʒ.j.

In libris duodecim aquæ fiat decoctio ſufficiens & cola,cui adde olei camomillini, anethini añ vncias tres, miſceto, in quo filtrum imbibito, ac expreſſum, calidum loco doloroſo ſuperimponito, & ſæpe iterato,vice vero clyſteris, quem pati renuebat, potum iſtum deſcripſimus.

℞ .camomillæ,meliloti,aneti,fœni Græci,ſe minis lini an̄.m̄.j. in aqua fiat decoctio ſecun dú arte͂,quouſque maneat libra vna,cuius de coctionis vnciis quatuor adde, electuarii lenitiui ℥.j. diaphiniconis.ʒ.ij. diabenedictæ.ʒ. iij. miſce,fiat potus, quem poſt horam euomuit,in quo vomitu multa biliosa & pituito ſa mixte videbātur & à dolore ferè liber euaſit:Magnam tamen patiebatur ſitim,pro qua extinguenda aquam pauco vino mixtam obtulimus:tandem iterato prædicto pharmaco bene habuit:quia qualia opus erant purgari, purgata fuere,loco porrò dolore affecto,emplaſtrum de melliloto admouimus,& rotulũ vnum aromatici roſati,ieiuno ſtomacho comedebat;ſed quum bene haberet, & præter omnium ſpem domo exiret,in dolorem iterum incidit in eo præcipue loco, vbi antea vi gebat:qui eo modo dicto tractatus, ac iniectis nonnullis clyſteribus ventoſitate͂ carminātibus,& propinatis vnciis ſex olei amygdalarum dulcium recentis hora ſexta noctis, integrę ſanitati fuit reſtitutus. Nam huius lo tium rubricantibus arenulis mixtum erat, nec vnquam febricitauit: tametſi rarò eueniat fortis dolor,vel à cauſa frigida,abſque fe bris comitatione,& ſiti intenſiſsima.

Curatio XLIX. de quibuſdam Gallicana ſcabie infectis.

QVIDAM morbo Gallico infectus fuit, & multis adhibitis remediis, ita bene valuit, vt ſui & aliorum iudicio ſanus euaſerit: Interpoſitis verò decem annis, vxorem duxit, cuius vxor mulier caſtiſsima, duos pueros intra quinque annos optima temperatura, & compoſitione præditos peperit: ſeptimo verò anno alterum peperit maſculum: ſed Gallica ſcabiæ infectum. Nam illa optimè ſemper ſe habuit, ſed prope nares verſus labia, antea quam puerum iſtum infectum peperiſſet, vlcuſcula paſſa erat, demum poſt partum malè ſenſit, & vbera grumis quibuſdam illi infecta fuere, ita vt puero lac dare non fuerit poſsibile: cõmiſſus igitur fuit puer nutrici, quæ intra paucos dies infecta fuit, & à puero prædictam ſcabiem Gallicam contraxit, quæ quum cum marito coiret, illum infecit, immo vicinarũ ſuarũ alii duo pueri, quibus lac dederat, infecti fuere: à quibus matres morbum traxerunt, demum hac contagione nouem intra menſem infecti fuere; ſed puer intra menſem poſt ortũ ſuum obiit, & illius pater qui ob ſeminaria antiqui morbi occulta vxorem infecit, quum febri corri-

peretur intra ſex dies vitam cum morte com mutauit: Mater verò pueri euaſit, cui per quinquaginta dies, guaiaci decoctum dedimus, ſed nutrix & eius maritus, veluti vicinę, & pueri, per vnguenti inunctionem ex aromatibus, & mercurio cõfecti, ſunt ſani facti: hoc vnum ante oculos habendo, quòd vbi plus gummoſitatum videtur, plus pinguedinum vnguento addimus, vbi verò minus gũmoſitatum, & plus puſtularum & vlcerum, plus puluerum apponimus, in delicatis quoque parum argenti viui addimus, veluti quãdo complexio calidior fuerit, multum butyri, & olei roſacei, aut ſucci plantaginis, res calidas fugiendo adiungimus, vt in ſequentibus videbitur.

Curatio L. de caſu quodam morbi Gallicani.

VIR quidam morbo Gallico correptus fuit, & ſanus per medicamẽta factus, interpoſitis quindecim annis, huius vxor mulier honeſta, & robuſta puellam peperit exanthematibus Gallcanis per vniuerſum corpus diſperſis infectam, quæ intra paucos dies obiit: ſed eius mater baſilice ſemper valuit.

Curatio LI. de puero cum cornu in capite naſcente.

NATVS eſt puer cum corniculo in capite:non dolebat,nec quicquam obnoxii ex eo percipiebat,grandior verò factus puer, cornu quoq; creuit,quod omnino deponendum ex capite puer contendebat, & à patre efflagitabat, ob id quòd pueri illum cornutum appellabant:accerſito igitur chirurgo plus iuſto audace: primo partem ſuperiorem præcidit, ex qua inciſione, nullum ferè puer dolorem ſenſit : Chirurgus verò credens ita eventurum ſi radicitus corniculum reſecuerit,opus aggreditur, ſed infelici ſucceſſu, breui enim, vel inter paucas horas puer obiit, nec mirandum, quum cornu illud prædurum in parte inferiori, conflatum ex craneo,& medullari cerebri ſubſtantia eſſet.

Curatio L I. de pleuritide, ac de ratione uera, propter quid in pleuritide ſecanda uena ſit axillaris eiuſdem brachii ubi dolor eſt.

VIR Romandiolus robuſtus ætate trigintatrium annorum, pleuritide correptus fuit. Nam continua laborabat febri, & dolorē ingentem ac perforantem; in ſuc cingente coſtas membrana in pectoris dextra parte ſublimi ſentiebat, tuſsiebat, & difficulter ſpirabat: cui occurrēs bouillam veſicam ſemiplenam, aqua decoctionis ſequentis, loco doloris admouere iuſſi, in qua olei roſacei parum adiungēdum cōmendaui, eſt autem decoctio ſequens.

℞. roſarum ſiccarum, matrum violarum, maluarum, camomillæ, meliloti, ſeminis lini, fœni Græci, maluę, añ. m̄. j. in libris decem aquę fiat decoctio, quouſque maneant libræ ſeptē, ex quibus veſicam cum oleo roſaceo (vt dixi) ſemi imple, & calidam loco dolore affecto applica. Sed illico ſanguinem ex baſilica eiuſdē lateris, vbi erat dolor pondere decem vnciarum extrahere feci: fluere enim ſanguinem ita copioſè permiſimus, quouſque ex rubro

liuidus apparuit:vt ſuadet Hippocrates libro ſecundo de Ratione victus in morbis acutis, textu decimo,vel ad animi vſque defectionē, vt libro quarto citati voluminis,textu ſeptua geſimo quarto commendat:ab hac enim ſanguinis miſsione, dolor ex toto ferè leuatus fuit.Ita enim conſtantibus viribus,ſanguinis copioſa extractio fieri debet.Tunc verò ſuaſi,vt invictus ratione,nihil pręter ptiſanę cremorem, hoc eſt ptiſanam colatam degustaret, in potuque aquam decoctiònis hordei ſimplicem,vel iulepo violaceo admixtam nō tranſcéderet:quibus addidi,vt aliquando ſyrupum violaceum elambendo,capite reſupinato acciperet.Spuere namque cœperat ſubcruentum quiddam,ſed ecce tribus interpoſitis horis à ſanguinis miſsione prędicta,natura validior facta,quaſi depoſita ſarcina humórem peccantem regulare cœpit: ita vt is intra horā ſanguinis libras duas per nares emiſerit,& vt obſeruaui per narem dextram, in quo latere dolor præerat:ſed cum iis ſtomachus nihil retinebat; ſed omnia ingeſta per vomitum reiiciebat,pro qua complenda operatione,ſtomachum oleo cotoneorùm & roſaceo omphacino inungi fecimus, & in vniuerſum melius habuit: tertio verò die, lumbricum viuum per os emiſit,& alterum prope fauces perſentire dicebat: in quo die ſan-

guis ex naribus iterum effluxit, non adeò tamen copioſè, demum à caſsia fiſtulari data, cum qua multa egeſsit benè habuit, & quinto die in copioſiſsimum ſudorem deuenit, & ſanus factus eſt: veluti vir Græcus, & plures Anconitani, qui eo tempore pleuritide correpti ſunt.

Scholia.

ANTIQVISSIMA quæſtio eſt: & hodie quoque à uariis quæſita, num in pleuritide ſecanda uena ſit in latere eodem, ubi dolor eſt, uel contrario potius: demum concludunt quod ex axillari uena, eiuſdem lateris, ubi dolor eſt: ſanguis extrahendus eſt, tum authoritatibus Hippocratis & Galeni, tum etiam rationibus quarum præcipua eſt, quia uillorum & fibrarum ſeruatur rectitudo, quam rationem, dubio procul ego parui facio, quia quum ſanguis confusè in uena puteali, caua dicta contineatur, per canalem quoque prædictæ uenæ, confusè extrahitur, minimè uerò per uillos ac fibras. Nec enim ſimilitudo illa quam adducunt de arborũ uillis et fibris, ad uenarum uillos ualida eſt, quæ ut noſcas talis eſt, uidemus à caudice arboris, quæ poſtea in trunco bifurcatur, lineas quaſdam fibras dictas, uel uillos ſi magis appellare placeat, produci: quæ fibræ & ſi à caudice, ſiue inferiori trunco omnes naſcantur, aliæ tamen directius ad latus unius rami, quàm alterius diriguntur, & quod uerum ſit, experientia indicat: quia ſæpe contingit arborem ſecundum eius mediam partem corrumpi, ac in totũ emarceſcere:

emarceſcere: altera media parte uiridi, ac florente manente, cuius cauſa alia non eſt, niſi quia fibræ illius corruptæ partis, per quas arbor nutrimentum attrahebat, marcore infectæ ſunt: adeo ut ſuo officio amplius fungi non poſſunt: cæteræ uero fibræ alterius dimidiæ partis, quũ uigeant & bene habeant, nutrimentum attrahunt. Et ſuis particulis impertiuntur; ac ſic arbor ſecundum hanc partem uiget: & bene habet: ſecundum uero alteram, in totum uires ſuas deperditas habet: ut ſyderata ac emortua dicenda ſit: Hæc enim eſt ratio, quam doctiores in hac re ſolent adducere: qua concludunt: quòd ſicut in arboribus percipitur, ita quoque in uenis euenire contingit, quia uena caua à gibba iecoris regione oriens, tanquam arboris truncus habita, ſurſum aſcendit ac poſtea in ramos diuaricatur, ſimiles ramos fibras uel uillos habẽs, iis quas arboribus ineſſe diximus. At re uera argumentum hoc admitti poſſet in nutrimẽti attractione, tametſi hoc imaginari difficile eſt: ſecus autem in ſanguinis fluxione euenit: quia ſi arbor perforata eſſet, in cuius cauitate aqua contineretur: procul dubio, parum uilli aut fibræ agerent, ut magis una ex parte, quam altera extraheretur: proinde ratio iſta apud me nullius ualoris eſt. Veſalius Bruxellenſis, inſignis anatomicus, ac Caroli Quinti Imperatoris Medicus, ſuperioribus annis diſceptationem quandã ſuper hac re euulgauit, cuius argumentum erat, quòd in pleuritide ſemper, ſiue inflammatio ſit in latere dextro, ſiue in latere ſiniſtro, ſecanda lateris dextri interna, ſiue baſilica: iecoraria & axillaris dicta uena eſt, et ratio ab eo talis aſſignatur: quia uena ἄζυγος dicta, hoc eſt ſine pari, à latere dextro uena caua, prope cor oriatur, qua per ſpinã delata ex utroque latere octo coſtas inferiores alit,

ac ad diaphragma,& membranam interſepientem diſtribuitur:unde multo melius(dicebat ille)materia pleuritidem faciens,retrahetur, & euacuabitur , ſi ſanguis per uenæ ſectionem,ex brachio dextro extrahatur,quàm ex ſiniſtro:quia directius quoque baſilica dextri brachii, uenam illam ſine pari reſpicit , quàm baſilicam ſiniſtri. Hæc enim eſt ratio Andreæ Veſalii, qua ut dixi fulcitur ſemper in pleuritide dextri brachii axillarem uenam eſſe ſecandam,ſiue pleuritis occupet partem dextram , ſiue ſiniſtram:Quæ ſanè ut erronea explodenda eſt, & ab opere practico,ut periculum minitās eliminanda, pro quo ſcire licet,quod Veſalii ratio omnino peccat, quia uena ſine pari,ſanguinem quem recipit à uena caua , non amplius ad eam remittit,immo ita eſt fabrefacta in orificio ſuo,uenæ cauæ coniuncto , ut oſtiola quædam habeat, quæ ad hiandum ſanguinem aperiuntur:poſtea uerò ita clauduntur,ut ſanguinem illum receptum non amplius remittere ſinant,& ita huic uenæ ſine pari euenit , quemadmodum ueſicæ urinariæ, aut cordis uaſorum orificiis: ſed quod hoc uenæ ſine pari proprium ſit,ſcilicet,quod ſanguinē quem recipit,non amplius per eandem uiam remittat ex corporum diſſectionibus certi ſumus. Nam ſi uenā cauam in parte ſuperiori ſecueris, & fiſtula in ea intromiſſa uerſus partem inferiorem ſufflaueris , tota ipſa caua uena in parte inferiori ſimul cum uena ſine pari inflabitur,& tumida euadet:ſed ſi uenam ſine pari in parte infima ſecueris.& immiſſa fiſtula uel cānula,ore uentū uerſus partem ſuperiorem impuleris , dubio procul , uena caua non inflabitur,nec tumida euadet: quia aër in uena ſine pari contentus exire non poteſt,ob oſtiola ſiue opercula dicta,quæ orificio ſuo ad uenam cauam,coniuncta ha-

bet: unde certum eſt, quod ſi aër à uena ſine pari, ad cauã deriuari non poteſt à fortiori nec ſanguis, qui aëre corpulentior eſt, refluet: quod uero uenæ ſine pari, hæc à nobis dicta eueniant, certũ eſt, nec in hoc ambigi debet: quũ millies, id experti ſimus, nam anno 1547. Ferrariæ duodecim corpora humana & brutorum, diſſecare fecimus, & in omnibus ita eueniſſe, magna doctorum hominum ſpectante concione, uidimus: ut ibidẽ quoque adnotabat Ioannes Baptiſta Cananus, admirandus anatomicus. Reſtat igitur quum rationes hæ minus ualidæ ſint, ut rationem ueram in medium afferamus, qua potiſſimum in pleuritide ſanguinis miſſio fieri debeat: Ex eodem præcipue latere ubi dolor infeſtat, Conuenimus autem cum Briſoto Gallo, Matthæo Curtio, Leonardo Fuchſio, ac ſexcentis alijs doctiſſimis uiris, qui ex eodem latere affecto, internam uenam brachij in pleuritide ſecandam iubent: ſed rationem ueram, nullus hucuſque quod equidem legerim; aut audiuerim, in lucem traxit: Accipite igitur uiri candidiſſimi, rationem noſtram, non quidem coniecturalem, aut ſophiſticam, ſed ueram & ex ipſa corporis humani diſſectione comprehenſam: qua potiſſimum ex eodem latere ſanguis in pleuritide detrahendus eſt; pro qua, ſcire decet: quòd ex iecinore, duæ oriuntur uenæ magnæ, arboris caudici, proportione reſpõdentes, ut ſupra diximus, et Galenus notat libro decimoſexto de Vſu partium, & ſexto de Adminiſtrationibus anatomicis, et libello de Venarum diſſectione; quarum una ex ipſius caua oritur, uena porta dicta: quæ in ſeptem præcipuos ramos diuiditur: cuius officium eſt, chylum è uentriculo et inteſtinis gracilioribus ad ſe attrahere, ac ad lienem ſuccum melancholicũ ex ſe tranſmittere, de qua ad præſens

ſatis. Altera uerò ex gibba prodit omnium maxima, ἡπατῖτις, id eſt, iecoraria, uel κοίλη, id eſt, caua, ob magnitudinem dicta, quæ ibidẽ biſfinditur., & deorſum ad ſpinam reflectitur, ac ad utraque crura diuaricatur, alia autem pars ſurſum ad cor aſcendit, rectaq; ad iugulum fertur in multas diuiſa partes: ſed ad propoſitum facientes in axillarem, & cephalicam inter quas duas uenas prope iugulum ab utroque latere uena quædam media eſt ex axillari ferè enaſcens, quæ inde obrepens in multas ſinditur uenulas, quæ in uniuerſum cum uenulis & ramuſculis uenæ ſine pari copulantur, quæ ut diximus, octo inferiores coſtas alit, quum igitur iecoraria uena in pleuritide pertunditur: Sanguis non tantum in uena caua contentus extrahitur; ſed potiſſimum ille qui in inflammatione continetur, uel prope inflammationem eſt: quòd uero res ita ſe habeat, experientia anatomica indicat, quia ſi uenam iſtam inter axillarem & cephalicam in iugulo enaſcentem ſecueris, & cannula. Siue fiſtula ſufflaueris non ſolum ipſa attolletur & inflabitur uena, ſed ramuli ſui, & uenæ ſine pari: coſtas octo inferiores alentes: Quod & ſimile euenire uidebis, quum iecorariam ſecueris & illam fiſtula quoque inflaueris, unde credendum eſt: naturam ſagaciſſimam uenam hanc fabrefeciſſe, ut quum homo pleuritide afflictus eſſet: per illam ſanguinem putridum ac uenenoſum tranſmitteret: cordis regionem fugiendo, quam ſi Nicolus Florentinus dignouiſſet, non tam in hac re angeretur dubiusue euaderet: ſecanda igitur (ut receptui canamus) axillaris uena eiuſdem brachii ubi dolor eſt: quia ſanguis dolorem et inflammationem faciens, promptiſſimè per illam dictam uenam deponitur: præcipue ſi morbus octo inferiores co-

ſtas occupauerit, & multo magis, ſi quatuor ſuperiores; ſed non de hac cauſa, ſed potius quia axillaris magnam habeat communionem cum uenis ſuperiores quatuor coſtas alentibus. Cæterum hanc à nobis citatam uenam ab utroque latere inter axillarem & cephalicam erumpentem, Veſalius primis ſuis tabulis ſubiicuit, ac ea fortè de cauſa: quia nondum illius cognitionem habuerat, diſceptationem illam de pleuritide euulgauit: poſtea uerò in illo ſuo laborioſiſſimo ac admirando libro, eam depinxit, in quo quoquo modo ab opinione ſua ſe retraxit.

Curatio LII. de dolore uentris, ac de iure galli antiqui.

VXOR figuli dolore maximo ab ore ventriculi ad imum pectinem cruciabatur, febricitabat, & omnia quę guſtabat, euomebat, non quieſcebat, nec quicquam egerebat, quæ quadragenaria erat puerum lactans, qui quoque quum matris lac ſugeret in eandem affectionem ferè deuenit. Nam omnia quoq; euomebat: primo igitur illi occurrens, vomitorium hoc medicamentum propino, quod habet.

℞. ſeminis anethi, ſeminis raphani, añ. ℥.j. in libra vna aquæ fiat decoctio ſufficiens, facta decoctione, & colatura, adde oxymelitis ſimplicis vncias duas, miſce, fiat vomitoriū: quo

pituitam craſſam & viſcidam euomuit, non ea tamen de cauſa dolor leuatus fuit: proinde iterato clyſteri, quo anteà vſa erat ex herbis compoſito calidis, ſanguinem ex iecoraria vena extrahere permiſi: adeo enim intenſus dolor erat, vt & febrim incitaret, & conſternationē totius corporis minabatur: erat autem humor peccans, pituita viſcida, craſſa, cum multa ventoſitate: demum à terebinthina multoties propinata, ac oleo amygdalarum dulcium, cum admotione topicorum medicamentorum, melius habuit, tandē poſt potum iuris galli, per quinq; dies, ita deſcripti ex integro ſanitati fuit reſtituta, ita enim ius galli habet.

℞. gallum antiquum, quatuor ad minus annorum, quem defatigatum interfice, ac exenteratū in eo mitte ſalis gemę drachmas tres, ſeminis cartami, Cnici dicti, polypodii quercini recentis & contuſi hyſſopi herbæ añ. vnciam vnam, ſeminis dauci, anethi, ameos, añ. vnciam mediam, turbith drachmas tres, miſce, & in libris duodecim aquæ fiat decoctio ad medias, cuius decoctionis vncias ſex pro vice ieiuno ſtomacho bibebat, ac ex ea interdum clyſter parabatur, quibus aluus ſecedebat, & dolor ex toto leuatus fuit: & ipſa immunis manſit.

Curatio LIII. de febri quadam longa, oxymelite & agarico tantum curata.

MVLIER quæ ad maris portum habitat, diuturna & longa febri laborabat, tuſsiebat, & multum ſcreabat, ſecta illi fuit vena axillaris, & ſæpe iterato oxymelite, ac agarico in paſta nouiter parato conualuit.

Curatio LIIII. de morbi Gallici, cum lichenibus curatione.

VIR qui morbo Gallico laborabat, & multis lichenibus, id eſt, impetiginibus, ex eodem euenientibus ſcatebat, ætatis trigintaocto annorum erat robuſtus, ad temperaturam calidam declinans, cuius curam ſuſcipiens, ſic orſi ſumus, optima prius victus ratione inſtituta.

℞. ſyrupi de boragine ℥.ſem. de fumo terræ ℥.j. decoctionis ſenæ ℥.iiij. miſce, bibat ieiuno ſtomacho, ebibitis verò ſyrupis tribus, ſanguinem ſecta vena communi, ad vncias ſex fluere permiſi, tandem aliis tribus quoq; ebibitis, materia ad expulſionem parata, cata

potia,hæc illi obtulimus.
℞. pillularum de fumo terræ drachmam vnā, de nitro Alexandri ſcriptulum vnum, miſce, formentur pillulæ quinque, inaurentur: capiat hora ſexta noctis, ad lubitum dormiat, quibus optime aluus ſecedit: Interpoſito verò vno die,hoc vnguento illius iuncturas, ac emunctoria demptis alis,illini ieiuno ſtomacho fecimus, per treſque ad minus ſudaret horas conſuluimus, habet enim vnguentum hoc: Thuris, maſtichis, myrrhæ añ.ʒ.ij. cinnamomi,gingiberis,piperis longi,cubebę añ.ʒ.j.ſandaracæ Græcorum, minii añ.ʒ. ſem. cineris thamariſci ℥.iij.butyri recentis ℥. iiii. pinguedinis porcinæ libram mediam, ſucci plantaginis,argenti uiui extincti cum ſucco limonis,añ.℥.iii. miſce, & in mortario lapideo fiat vnguentum quo illinatur,vt ſupra dictum eſt,inunctus autem fuit quinquies, ſemel ſcilicet in die,ieiuno ſtomacho, & optimè ſudabat,ac multam & ſordidam per os pituitam emittebat:quam omnes qui hac vtuntur curatione emittere ſolent: proinde prouidens medicus ſit oportet, & gargariſmum ſiue lauacrum parabit ex medicinis abſtergētibus,exiccantibus,& conſtringentibus,ac vlceribus conuenientibus; vt roſa, balauſtio, myrto,plātagine,equiſeto,id eſt,cauda equina,poligonio,id eſt,centum nodia, lentibus.

hordeo,alumine crudo , vel vſto , vnguento Aegyptiaco,& aliis ſimilibus,prout caſus expoſcit,nos autem huic alumen miſcuimus,& ſanus factus eſt,veluti alii plures.

Curatio LV. de quodam uarias affectiones patiente cum calore quodam non naturali per uniuerſum corpus expanſo.

CVELFVS pharmacopola Anconitanus,venationi deditus,temperatura bilioſus , ſi quis alter, ætate trigintaocto annorum,iecur calidiſsimum habebat : renes verò ſuper aſſatos,vt in gonorrhœam ſæpe incideret in calores quoſdam non naturales deuenit,cum occipitis dolore,ad quem accedens illico baſilicam dextri lateris ſecare feci,ſanguinémque fluere ad vncias ſeptem . A ſanguinis verò extractione ſyrupum iſtum ebiberet mandauimus.

Recipe ſyrupi acetoſi ſimplicis, cicoreæ , endiuiæ añ.℥ . ſem . aquarum cicoreæ endiuiæ, boraginis,añ.℥.i.miſce,iterato itaque ſyrupo quinquies,pharmacum hoc illi dedimus.

Recipe ſyrupi roſati ſolutiui ℥. iii.

Rhabarbari optimi.ʒ.i.ſem.

decoctionis florum & fructum cordialium, cũ folliculis ſenæ,& paucis thamarindis confecti vncias quatuor: miſce, fiat potus, quo octies optime egeſsit,& qualia purgare opus fuit,purgauit & bene ſedit. Cæterum, calorem non naturalem, ſequẽtibus diebus,cum alio madore per vniuerſum corpus ſparſo ſentiebat,tandem ebibito ſequenti decocto, ac iecori ſucco endiuiæ & cicoreæ applicito,veluti renibus albo Galeni ſanitati fuit reſtitutus,etenim decoctum, hoc ita ſe habet.

℞. hordei, cicoreæ, endiuiæ, lupulorum añ. ℳ.j.thamarindorum ℥.ſem.prunorũ pinguiũ num.xij. florum cordialium añ.ʒ.j. in libris quinque aquæ fiat decoctio quouſque maneant libræ tres,facta decoctione & colatura,adde ſyrupi roſati ſimp.& de cicorea ſim. añ.℥.iii.miſce,& illius ſemilibram in auro ra ieiuno ſtomacho bibat, & deſuper dormiat:hoc verò ſanus eua ſit, & nullo alio auxilio opus habuit: fuere enim omnes huius affectionis dies duodecim.

Curatio LV I. de lumbricis, & aliis ſignis mortem minantibus.

PVELLA ſex nata annos,quę ad aquam prope portam ciuitatis habitabat, diu ſebricitauit, & quatuor albiſsimos lumbricos viuos per inferiora abſque excrementis egeſsit,à quibus paucis interpoſitis horis,eius crus ſiniſtrum maximo tremore correptum fuit,adeo vt ipſa puella,crus ſtare non velle aſſeueraret: poſt verò tres horas in quibus crus tremorem paſſum eſt puella obmutuit,& quaſi mortua per totam noctem vſque ad horam prandii ſtetit; ſed tunc ferè reuixit, & loqui cœpit, ac comedit;ſed labrũ inferius immobili ſuperiori mouebatur: ſequenti verò die,ore diſtorto facto,prope noctẽ obiit,quot verò ægritudinis dies omnes fuere,non ſatis percepi.

Scholia.

DE præſagiis à lumbricis deſumptis, hic agere alienum non erit,quando puella hæc quatuor uiuos albos,ut dixi,per inferiora emiſit, poſt quos ſymptomata grauiſsima ſubſecuta ſunt:& demum mors ipſa. Hippocratem igitur in primis citare conſonum erat, præcipue libro illo uerè aureo de Iudicationibus; ſed quia Pan-

lus eum adducit, illius uerbis placuit ſubſcribere libro quarto ſuæ medicinæ, capite quinquageſimoſeptimo: quæ ita habent. Circa febrium initia geniti lumbrici: ſubſiſtentiam ex ſubiecta habent corruptione: circa conſiſtendi uigorem ex morbi malignitate, circa declinationem omnino ad melius proficiunt: etenim Hippocrates libro citato, & ſecundo Prædictionum, textu decimooctauo memoriæ mandauit, bonum eſſe indicium teretes lumbricos prodire, quum morbus ad iudicationem tendit, qui ſubito etiam intereunt: Galenus uerò citata Hippocratis uerba enarrans, non ſic ſimpliciter intelligenda eſſe tradit, inquit igitur, ſi natura pariter cum cæteris excremẽtis hos quoque pellit deorſum, melius eſt, quàm ſi ſurſum, et quo ties alioquin ratione accidentis, non apparuerint, & cætera. Nam ii quos puella hæc de qua agimus egeſſit, abſque excrementis ſunt, qui ſymptomatis potius ratione, quàm naturæ ui, materierum corruptionem & morbi malignitatem indicantes deiecti ſunt. Cæterum Aëtius Sermone nono ſuæ medicinæ, capit. 39. de hac re, ita ex Herodoti ſententia tradit, lumbrici & in febribus et citra febres naſcuntur: tum multitudine, tum magnitudine, tum colore, tum temporibus etiam differentes: circa initia.n. morborum generati, ſubſtantiam ſuã ex ſubiacente corruptione capiunt: circa uigorem uerò ex malitia morbi, circa declinationem autem ex permutatione omnium in melius: qui et citius ſeparantur: natura.n. ipſos, reliquorum recrementorum inſtar, foras propellit: cẽ ſetur autẽ peiores ex ipſis, maiores minoribus, paucis multi et albis rubri: uiuentes etiam mortuis deteriores: iis autẽ ultimis uerbis Aëtii, Raſes ac Auicẽna oppoſiti ſunt cũ dicant, uiuentibus mortuos deteriores eſſe credimus

tamen nos, ut Manardus ſentit, Epiſtola prima libri ſui quarti, et Gabucinus Fanenſis firmat, libello ſuo de Lumbricis, quod ex mortuis ſumitur iudiciũ firmius ſemper eſt, ut quos neceſſe ſit expelli, nec ſuapte ſponte exire: cum hoc tamen Hippoc. imitamur, ut ſupra adnotauimus, quod bonum eſt lumbricos alui excrementis cõmiſceri dũ morbus iudicatur: ſi tamen alio tempore emittantur, conſiderandum, an cum ſymptomatibus, uel abſque illis: ſi.n. citra ſymptomata egrediuntur, bonũ portendunt, ſi uero cum illis malũ, uel abſolute, ut Paulus et Aëtius uolunt ad Hipp. mentẽ dicere poſſumus, ſi alio deiiciantur tẽpore ab ſtatu, ſymptomatis potius fieri ratione quàm ui naturæ: prima tamen cõſideratio mihi magis placet. Neoterici tamẽ iis addũt, ſi incipientibus acutis morbis, lũbrici teretes uiui deiiciuntur, peſtilẽtes morbos indicant, in declinatione uerò mortui malum, medio quoq; tempore ſi quoquo modo apparuerint, malum quoque protendunt, ob id fortè quia febrilis calor ſua acutie lũbricorũ abſumit materiã.

Curatio LVII. de muliere prægnante, cauſone recepta.

MVLIER in angiportu ad mare habitãs, nata annos octodecim, uterũ ferebat, quę quũ prægnãs 6. mẽſiũ eſſet, in autũno cauſone corripi cœpit, & illo quidẽ ſæuiſſimo: nã ſymptomata hæc erãt vigilia, inquietudo, ſitis cõtinua, linguę nigredo, tuſsis arida, mẽtis incõſtãtia, capitis grauiſs. dolor, pulſus paruus & velociſs. vrina turbida & craſſa.

Hæc enim omnia pati inueni,quum primum illam viderem,tribus elapſis à morbi initio diebus:primo igitur ordine victus inſtituto, ptiſana,ſcilicet,malo granato,cruſtatis ſaccaroroſis,& aliis huius naturæ rebus,aquã hordeacam pro potu parare fecimus, cuius vncias quinque,altera iulep violacei adiuncta, ſyrupi vice,mane ieiuno ſtomacho ebibit,ſecta prius cephalica brachii dextri, ex qua ſanguinis vnciæ quinque extractæ fuere; quarũ primæ tres omnino corruptione erant affectæ:reliquæ verò duæ in altera peluicula collectæ,non ita corruptæ apparebant,à qua ſanguinis extractione,capitis dolor diminutus, & ſubleuatus ferè fuit,adeo vt poſtea per vniuerſum morbi curſum,non ita eo vexari dixerit; nocte verò ſequenti, clyſterem iſtum quo aluus fluida fieret, & febrilis calor infringeretur, iniiciendum mandauimus, qui habet.

℞. aquæ hordeaceæ ℥. xv. olei violacei ℥. iij. vitelli oui num.j. ſuccari ℥.i. miſce, fiat clyſter,quo bis in nocte egeſsit: ſequenti verò quinto die,grauiſsimè tulit: proinde iecoraria ciuſdẽ dextri brachii ſecta fuit, ſanguisque ad vncias ſex extractus.Cæteris tandẽ rebus in ordinem diſpoſitis, ac epithemate refrigerante cordi applicito,veluti temporibus & totius pectoris regioni,in quo ingentis ca

liditatis fornax viget: ſeptimo die male habuit,ſed nono iterum baſilica in ſiniſtri brachii flexura ſecta fuit,& ſanguis in bona copia extractus, cuius primæ tres vnciæ, non adeo corruptione affectæ erant:tres verò vltimæ tanquam atramentum apparebant, tunc aliquantulum melius habuit, ſed veſperi omnia grauiora ſunt facta: decimo verò ieiuno ſtomacho, pharmacũ hoc propinauimus. ℞. mãnæ ſoluentis bonæ ſuper lapides cadentis ℥.ii.rheubarbari boni ℈.iiii. in iure capi miſce, & fiat potus vnus, quo multa excreuit,& melius habere viſa eſt:tunc verò ex interaneis ſiue pulpamentis pulli cocti, adiectis rotulis manus Chriſti,contuſum piſtum dictum,conceſsimus: vndecimo præcedente clyſteri communi, quum ſiti ingenti cruciaretur,aquam in quantitate liberaliter conceſſimus,& melius habere viſa eſt: duodecimo multa euomuit,poſt quæ ſternutuit, & bene tulit:ſed decimoquarto iterato citato pharmaco optimè egeſsit:nec enim veriti ſumus, in diebus decretoriis præcipue quartodecimo,pharmacum dare,& euacuationes moliri modo neceſsitas vrgeat, vt ab Hippocrate & Galeno edocti ſumus: multa tamẽ fateor animaduerſione,pro ſimili exequenda operatione,medicus habet: tunc verò febri omnino vigente ſyrupum deſcripſi ſequentem.

℞. ſyrupi roſati,violacei,cicoreæ,añ.℥.ſem. aquarum lactucæ,cicoreæ,endiuię,añ.℥.i.miſce. At ſeptimodecimo die, per vniuerſum diem ſomno oppreſſam cum prædicta febri eam comperi; ſed pulſum omnino debilem & tremulum habebat:octauodecimo ſurdaſtra facta eſt:decimonono,venam inter anularem & minimum digitum iacentem ſecare feci,tréſque ſanguinis vncias demere. Nam vt ſuadet Galenus nono,& duodecimo libro Methodi medendi,vbi humorum ingens corruptio cum virium proſtratione eſt, per epicraſim patiens tractandus eſt:Dicitur autem curare per epicraſim,quum paulatim aliquid vitioſi humoris euacuatur; eius loco paulatim quoque aliquid ſalubre & boni ſucci reponitur:veſperi tandem pulſum caprizãtem habere comperi:ſed vigeſimo ad melius reddita eſt,& lotium craſsius apparere cœpit,& vltimo,vigeſimoſeptimo die, à die morbi cõputando ex toto ſana facta eſt: & poſtea puel lam peperit.

Scholia.

PERICVLOSA admodum in prægnantibus: utraque euacuatio eſt,tam quæ per uenæ ſectionem fit,quàm quæ per pharmacum adhibetur, quæ tamen ſanguinis miſsione per uenæ ſectionem fit euacuatio, minus

nus periculoſa eſt, quàm quæ per pharmacum perficitur, ut teſtatur Galenus libro ſecundo de Ratione uictus in morbis acutis, & libro de Curandi ratione per ſanguinis miſsionem, modo tamen euacuandi modum animaduertamus: quia ſanguinis facillima fit extractio, & nulla aut parua in corpore fit commotio, ſi qua tamen ſuperuenit (fluente ſanguine) illico cohiberi poteſt, ac ueluti manu teneri, quæ in purgatione fieri non poſſunt. Cæterum, ſi rem quæ extrahitur, ac à corpore deponitur, reſpexerimus, procul dubio ſanguinis extractio periculoſior eſt, quũ ſanguis animæ ſedes, & pediſſequa, tanquam à natura theſaurus reconditus ſit, qua de re Galenus libro de Sanitate tuenda quarto, ubi uires plus iuſto imbecilliores ſint, ſanguinis miſsionem prorſus fugiendam præcipit, & aluum mediocri medicamento deiciendam mandat: primis tamen menſibus imprægnationis, ſecurius ſanguinis extractio, quàm quouis alio tempore fieri poteſt: quia fætus paruus quum ſit, pauco indiget ſanguine ad ſui nutrimentum, quod Hippocrates lib. 5. Aphoriſmorum, Aphoriſmo 31. ad iſtum modum dixit: Mulier utero gerens, ſanguine miſſo ex uena abortit, & magis ſi fætus ſit maior: quæ uerba enarrans Galenus, ibidem ita nobiſcum tradit, non abſque ratione autem & maior fætus magis deſtruitur, miſſo ſanguine ex uena mulieris: quia plurimo indiget alimento. Nam in prægnatione dũ natura fætum efformãs, augensq́ optimum ſanguinem trahit, uitioſiſsimus in uenis relinquitur, qui poſt partũ ſegregatur, quemadmodum in ſingulis menſibus inutilis & ſuperuacuus, non quantitatis modo, uerùm qualitatis etiam ratione, qui ſæpius naturali nigrior eſt, quàm ſententiam clarius nobis ſcriptum relinquit, libro primo de

Symptomatum cauſis, ita ad uerbum inquiens: primis duobus menſibus fœtus paucum ad ſe ſanguinem attrahit, eo quòd parum adhuc auctus ſit: adeo ut ne fœtus quidem nominari tum debeat, ſed cyema potius, id eſt, conceptus. Vbi uerò iam increuit, tum plurimo indiget alimento, atque tum non id, quod optimum eſt è uenis, ut antea dicebam allicit, uerũ etiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid uitioſi attrahit: ita fit, ut uniuerſum corpus & plethoricon (id eſt plenum) eſſe deſinat, & minori humorum uitio crucietur. At fœtus ipſe excrementa quæ ab attracto redundant alimento ad duas reponit membranas: quo fit, ut ipſe quoque & maiori humorum uitio, et maiori intemperie infeſtetur, quandoquidem à uitioſo ſanguine alimentum ſumit, niſi grauida mulier reſiduo, quo uterum gerit tempore, optimis utatur cibis: Ex iis igitur Galeni uerbis, luce clarius claret, fœtum primis menſibus, paucum & optimum allicere ſanguinem, quod Abinzpar libro ſui Theiſir contendit: ſequenti uerò tempore non ſolum bonum, ſed etiam peſsimum attrahere. quare omnibus notum eſſe crederem phlebotomiam prægnantibus minus obnoxiam & periculoſam primis menſibus eſſe, quàm mediis, aut ultimis, in omni tamen puerperii tempore, ut dixi, ſanguinis extractio minus periculoſa eſt euacuatio, quam quæ per pharmacum adhibetur. Nec Petro Aponenſi Conciliatori dicto oppoſitum firmanti, Differentia 166. fides ulla eſt tribuenda, quum omnino ſanguinis euacuatio, ea quæ fit per pharmatiam, minus periculoſa ſit, ut ſupra abunde ſcriptum reliquimus.

Curatio LVIII. de dolore inteſtinorum à cau ſa calida eueniente.

FILIVS Falconis, vnum ſupra viginti natus annum, à catapotiis deglutitis multum egeſsit: ſequenti verò die, ita dolore inteſtinorum cruciabatur, vt ea terebello perforari exclamaret: cui occurrens: videns inteſtina ſupra modum excalfacta, ac ferè initio excoriationis eſſe, multam gelidam in potu illi conceſsi, à cuius potu, ita celerrimè dolor euanuit, vt ſe ſanum altâ voce clamaret, vtcunque tamen dolor interpellatim ſuperueniebat: pro cuius omnimodâ propulſatione pannum lineum frigida aqua immerſum, ac manu preſſum vmbilico admouere iuſsi, non minusque in victu diapapauer in rotulis paratum acciperet, ac deſuper aquam endiuiæ biberet ſuaſi, quibus paucis ſanus intra triduum factus eſt, non ſine multorum admiratione, & Artis medicæ decore.

Curatio LVIIII. de pleuritide.

ANGELVS Ferretus nobilis Anconitanus, & ordinis ſancti Dominici Monachus venerabilis, temperatura bilioſus ad atram declinans, vigente hyeme pleu-

ritide correptus fuit:ætatis ſuæ anno quinto ſupra quinquageſimum. Aderat enim dolor pungitiuus circa coſtas mendoſas dextras, febris continua,tuſsis ſqualida,ac anhelitus difficultas, quæ omnia animaduertẽs præmiſſo clyſteri baſilicam eiuſdem dolentis lateris ſecare feci,ſanguinẽmque extrahere ad vncias octo:Erat enim ſanguis omnino corruptus, & intenſe putrefactus, à qua ſanguinis miſſione,ſyrupum iſtum ebibit,qui habet.

℞. ſyrupi de endiuia ſimpl.℥. ſem. violarum ℥.j.aquarum endiuiæ,violarum,añ.℥.ij.miſce. At vt interpellatim cocleari deglutiret, ita quoque parauimus.

℞. ſyrupi violacei ℥.iiij.vel ſi magis placeret, eius loco penidiarum aliquid acciperet, porrò quantum ad victum & potum attinet:primo hordeaceam aquam parare fecimus, quã vel ſimplicem,modo tepidam, vel iulepo violaceo admixtam bibebat:ſed in victu ptiſanã colatam,vel butyro paratam panatellam accipiebat: ſed quantum ad topica, localia dicta medicamenta attinet: primo fomentum hoc applicitum fuit: quod habet.

℞. roſarum,violarum,maluarum,farfare,maluauiſci,parietariæ,camomillæ, fœni Græci,ſeminis lini,añ.m̃.j. in libris quindecim aquæ fiat decoctio ſufficiens,cui adde,olei roſacei, camomillini,añ.℥.iiij. miſce,& in filtro vt de

cet admoueatur,ac poſtea vnguento pectora li locus inungatur. Secundo verò die excreare ſputum viſcoſum pallidum, ac flauum cœpit,tunc verò hoc deſcripſimus elambetinũ.

℞. loch de farfara,de altea,añ.℥.ij.ſyrupi violacei parum,miſce. Tertio verò die,iterum venam aperire decreueramus, quum de dolore æger maximè querebatur, & febris illum intenſius affligebat;ſed quum omnino renuit, ea de cauſa quarta die pharmacum propinauimus,nec eſt quod quis de hac re miretur, vt inferius patebit, dedimus igitur pharmacum hoc.

℞. pulpæ caſsiæ nouiter extractæ ℥.i.ſem.electuarii lenitiui ℥. ſem. in decoctione pectorali fiat potus vnus, & detur in aurora, quo quater non niſi bilioſiſsima egeſsit:deinceps verò facilius & copioſius expuere cœpit, viſcida tamen,qua de cauſa,ſyrupum ſic parare fecimus.

℞. ſyrupi de liquiritia ℥.i.oxymelitis.℥.ſem. aquarum farfare,violarum, capillorum Veneris,añ.℥.i.miſce,pro potu verò aquam mellis tunc parare fecimus,quibus omnibus dictis, recte vt decebat diſpoſitis,æger à dolore illo pungitiuo liber factus eſt:ſed ſexto die,de lateris ſiniſtri dolore queri cœpit: quem ſacculo & furfuribus calidis apparato, & loco dolenti admoto ſedauimus. Cæterum multa ad

duodecimum vſque diem æger expuit; ſed tertiodecimo hoc illi conceſsimus pharmacum, quod habet.

℞. hordei, farfarę, capillorum Veneris, M. violarũ, añ. m̃. i. liquiritiæ, ʒ. ſem. ſebeſten, iuiubarũ, añ. num. x. in aqua fiat decoctio ſecundum artem, quouſque maneat libra vna, tunc.

℞. prædictæ decoctionis libram mediam, pulpæ caſsiæ nouiter extractæ ℥. i. & ſem. electuarii de ſebeſten ʒ. vj. miſce, fiat potus, quo multa egeſsit, & ſanus ac liber à morbo factus eſt.

Scholia.

CIRCA curationem iſtam, multa et uaria occurrunt dubia: primum, quod fomenta & inunctiones poſt ſanguinis extractionem non conuenire uideãtur: quia Hippocrat. libro. 2. de Ratione uictus in morbis acutis, ipſis nunquam niſi in morbi initio uſus fuit, poſt uerò ſanguinis extractionem illorum admotionem uetat, uel ſaltem ea ſubticet: quia dolorem primo ſanare, uel mitigare fomentis calidis conatur, quæ cutim ipſam ad perſpirationes rariorem efficiunt, phlegmonesq́ ſanguinem tenuant, atque per halitum digerunt, ſi intentum tamen ipſis nõ conſequitur: ſed magis dolorẽ intendi uidetur, tũc à fomentis deſiſtendũ ſuadet, ob incõmoda quæ tex. 9. citat, et ad corporis euacuationẽ cõcurrit: proinde fotũ poſt ſanguinis extractionem admouendum nõ eſſe dicendum eſt, cui dubio nos reſpondentes dicimus: Si quis Hippocra

tis, & Galeni mentes penitiùs animaduerterit: quia poſt ſanguinis miſsionem fomenta non uetant, præcipue ex rebus anodinis temperatis confecta: ueluti ſunt hæc quibus nos uſi ſumus. immo Galen. in uniuerſa eius doctrina tradit, ſecurius us fomentis poſt euacuationes uniuerſales uti nos poſſe, quàm ante eas adhibitas, modo fomentorum differentiam ante oculos habeamus, de quibus Galenus citato libro ſecundo de Ratione uictus in morbis acutis, enarratione ſecunda abũde diſſeruit, in qua Galenus ipſe noſtram firmare ſententiam uidetur; quum dicat, dictum quoque et de iis eſt doloribus, qui à fotu nullo pacto, niſi prius uacuato uniuerſo corpore iuuantur, & cætera: ſi tamen tergiuerſator adhuc inſtet, unguentorum ſaltem illinitiones non conuenire uideri: quia cutis poros obſtruunt: Reſpondeo quòd in inflammatione eſt tenſio, pro qua curanda laxitas conuenit, quia contraria contrariorum ſunt remedia, quæ iis anodinis medicamentis conficitur; nec eſt quod quis in hac re, deinceps dubitet ancepsue ſit. Secundo dubitatur quomodo pharmacum in pleuritide conceſsimus. Tertio etſi cõceſsimus cur in quarto die: quia decretorius eſt. Quibus per ordinem reſpondentes dicimus, quod Hippocrates libro de Ratione uictus in morbis acutis iubet, ſi pleuritis aſcẽderit ad furculas, fiat ſanguinis extractio: Si uerò ad hippochõdria deſcenderit: tũc propinetur pharmacum; ſed dices tu, Galenus inibi tacite Hippocratẽ reprehendit: quia inquit ſecurius eſſe in omni pleuritide, ſiue aſcendat partes ſuperiores, ſiue occupet partes inferiores, uenam ſecare, quàm pharmacũ exhibere, nos ita eſſe firmamus, quod Galenus tacite Hippocratem taxat; ſed non negat Galenus poſt unicam copioſam ſanguinis extractionem pharmaci exhibitionem; præcipuè

ubi materia eſt multa bilioſa, & ſigna coctionis apparere incipiebant: & eo magis quia æger alteram ſanguinis miſsionem formidabat: cuius uice pharmacum hoc dare contra rationem non erat. Ad tertium, quum iam pharmacum dabamus, quæ in quarto dedimus: quia quartus decretorius dies eſt: Reſpondemus, quod quartus dies in bilioſis morbis decretorius non eſt: immo rariſsimè in eo morbi terminantur bilioſi, adeo ut dixerit Galenus libro tertio de Criſi, ſemel tantum in uita ſua criſim uiderit, et Archigenes bis: quibus uerbis ſubſcripſit poſtea Auicenna, Fen ſecunda quarti, quæ omnino intelligẽda ſunt, ut diximus in morbis bilioſis: ſecus autem in ſanguineis: quia ſynochi, ut teſtatur Galenus plerunque in quarto terminantur: Rationem uerò reddere, & ſi huius inſtituti non ſit, quum in frontiſpicio huius operis abundè eam reddidimus, per tranſennam tamen eam citare minimè grauabor: bilioſi enim morbi plerunque in eiſdem diebus ſuas conficiunt criſes, quibus proprias acceſsiones habent, ut tradit Hippocrates libro de Iudicationibus, & quarto libro de Morbis, & Galenus ſæpe confirmat: qua de cauſa diebus imparibus morbi ii bilioſi ſuas habent criſes, ut tertio, uel quinto, rariſsimè uerò in quarto. At ſanguinei morbi ad quartum accedentes ſanguinis adhuc naturam retinent, quod ſi eum tranſcendere contigerint, iam tunc ferè bilioſi ſunt facti, & aliam ſortiuntur naturam: quanquam ad ſeptimum uſque plerunque febres ſanguineæ ſuam ſeruare ſoleant naturã: Quibus addimus, quod Hippocrates libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis, textu ſeptuageſimoſexto: pleuritide affectis pharmacum quarto die miniſtrat, cui Galenus ibidem in enarratione aſtipulatur, dicens: quarto ue-

rò die medicandum indiſtinctè pronunciauit; Neque enim inter morbi initia aliquod remediorum huiuſmodi ægro iniungere oportet: deſumpto à numero dierum ſcopo: ſed quod Hippocrates recenſuit, eſt exequendum. Nã uel ſtatim ab initio prius quàm in partem aliquam confirmentur humores medicandum, uel poſtea quum ad maturitatem perducti fuerint: quam ob cauſam, & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdũ quinta, medicamenta dedimus, & non in quarta ſolum, quomodo is dixit. Quartum dubium occurrit, cur in pleuritide fortiter infeſtante, dolor aliquando ex toto deliteſcere uideatur: poſtea uerò denuo redit, quum tamen inflammatio adſit. Reſpondeo quod membrum dupliciter ſtupefit, aut nimia frigiditate, aut nimia caliditate, & fortiſſimo dolore, & quod in pleuritide fortiter affligente, membrum læſum, ſiue particula illa affecta, ob magnum dolorem quem magna caliditas et ingens ſpirituum reſolutio conſequitur: ſtupore affici ſolet: unde dolorem non percipit: ſed poſtea in melius redacta dolorem ſentit; miſſas hic facio alias rationes à mentis ægrotatione deſumptas, uelutì à flatuoſa materia, quas unuſquiſque in promptu habet: prædicta à nobis contentus.

cur manif[...]
dolor i[...]
ritid po[...]
redit tatu[...]
ſtupor ſit [...]
nimia cal[...]
ditate

Curatio LX. de duplici tertiana.

MATER ſacerdotis vigente autumno, duplici laborabat tertiana, ad quam accedens pharmacũ illico propino hoc.

℞. ſyrupi roſati ſolutiui ℥. iii. decoctionis ſenæ ℥. iiii. miſce, quo optimè egeſsit: poſtea verò decoctum hoc ebibit, quod habet. Radicum fœniculi, petroſelini, apii, aſparagi, ruſci, añ. ℥. i. herbæ agrimoniæ, quæ verum eupatorium apud Dioſcoridem eſt, lichenis, id eſt, iecorariæ, añ. manip. vnum, folliculorum & foliorum ſenæ, polypodii quercini, recentis, & cõtuſi añ. vnciam vnam, paſſarum ex corinthio vncias tres, ſeminis fœniculi drachmam vnã; in libris octo aquæ fiat decoctio quouſque maneant libræ quinque, facta decoctione & colatura, adde ſyrupi de lupulis Byzãtini añ. vncias tres, mellis roſati colati ℥. iiii. miſce, de quo quolibet mane ieiuno ſtomacho vncias tres bibebat. At interdum decoctum hoc bibebat, papulæ quædam paruæ rubrę pulicum puncturis ſimiles per vniuerſum corpus erupere: qua de cauſa, à ſanguinis extractione, per venæ ſectionem, quam moliri intendebamus abſtinuimus: poſtea vero interpo-

ſitis nonnullis diebus, pharmacum hoc illi dedimus.

℞. ſyrupi roſati ſolutiui ℥.iii. agarici nouiter in paſta parati.ʒ.i. diacatholiconis ℥.ſem. decoctionis ſenæ ℥.iiii.miſce,fiat potus vnus & calidus in aurora propinetur, & deſuper per horam dormiat. Iis enim bene ſe habuit, & ſanitati fuit reſtituta;ſed paucis interpoſitis diebus recidiuauit, cui cõceſsis pillulis de tribus cum rhabarbaro ac aggregatiuis, ſana facta eſt,ſtomacho tamen debiliori facto,ſtomachum Galeni ad ſcuti formam in panno cocco,id eſt,grana infecto,redactum admouimus:fuerunt autem omnes huius morbi dies vigintinouem. Recidiua.

Scholia.

NON mirabitur hic optimus medicus,ſi in eodem morbo,hoc eſt duplici tertiana, uariet curatio,præſertim ſi nouerit ille omnes morbos intra ſuũ genus gradus habere. Nam et duplex reperitur tertiana pura, quæ breui terminatur:alia uero huic propinqua, quæ non ita facile abſoluitur:alia uerò diuturna per ſex & amplius durans menſes:quãto enim ad pituitoſam mãgis accedit, tanto magis febris longa eſt,quanto uerò magis ad bilioſam eo breuior:proinde prudens medicus hæc ac in ſtatera & lance æque librans,medicamenta uariat,ægrotantis naturam,regionem,ætatem,tempus,ac iis ſimilia cõſiderans: non ut imperiti faciunt, qui omnibus unico

medicantur pharmaco, ac ſi omnes uno calapodio ſint calciandi.

Curatio LXI. de empyemate, & quod in ſuppuratis inter ſecundam & tertiam coſtam ſecari aut uri debeat.

MVLIER nobilis, empyemate, hoc eſt purulenta ſcreatione laborabat, quę aliud nõ eſt quàm pus in media thoracis, & pulmonis regione à multis cauſis eueniens contentum. Hæc quum viribus cõſtaret, ac conſultum eſſet inter medicos, pro eius ſalute, de ſectione inter coſtas agenda: quidam ſectionem inter quintam, & ſextam coſtam agendam contendebant: alii verò inter quartam & quintam: ego verò inter ſecũdam & tertiam, aut ad ſummum inter tertiã, & quartam coſtam, apertionem faciendam eſſe dixi, non tantum Hippocratis fultus authoritate, quantum experientia ipſa anatomica, quæ me ad rem ipſam conficiendam cõuocabat: in primis igitur Hippocrates in vniuerſa eius doctrina tria pro curandis purulentis ſiue ſuppuratis, maximè deſiderat: primum ſi quidẽ à pharmacis & alia victus ratione ęger vtilitatem non percipiat, ad ſectionem vel vſtionem condeſcendamus; ſed præcipuè ad

vſtionem,vt Galenus quoque adnotaſſe videtur libro ſexto Aphoriſmorũ, enarratione vigeſimi ſeptimi Aphoriſmi,quum dicat.Suppuratos præcipuè conſueuit nominare, qui pus habent in ſpatio inter thoracem, atque pulmonem, quos quomodo vrere oporteat dicit in libro de Paſsionibus,& ſubdit:vſtione igitur indigent,qui plurimum habẽt pus, adeo vt deſperent per ſpuitiones poſſe expurgari, hos verò ipſos & difficultas anhelitus maximè infeſtat ex loci anguſtia, quæ etiam nos cogit, vt eos vramus,& cætera:iubet igitur Hippocrates,vt Galenus tradit,quod ſuppurati vrendi ſunt:Hydropici verò potius ſecandi,id quod Hippocrates ipſe ſeipſum exponẽs,libro ſexto de Morbis populariter vagantibus ſectione ſeptima.Iis verbis dixit hydropicos citius ſecare oportet: tabeſcẽtes ſtatim vrere,caput ſecare, & huiuſmodi; nec.n. me latet Hippocratem, purulẽtos aliquando ſecuiſſe,vt paulò inferius indicabimus è libro ſecundo de Morbis,quod factum iri credendum eſt:quia ægrotantes ignis vſtionem formidant, & ſectionem facilius admittunt: in hac cæterum re Galenum legito libro ſeptimo Aphoriſmorum,Aphor.45. vbi antiquos ſuppuratos vrere meminit, & Celſum libro tertio,cap.22.ſecũdum verò ab Hippocrate in hoc morbo deſideratum eſt, quod vſtio vel

ſectio ſi poſsibile eſt in latere fiat ſiniſtro: ita enim ille libro ſecũdo de Morbis, vbi de ſuppuratis ex peripneumonia agit, in hunc modum tradit. Quum tempus longius protrahitur, & febris vehemens, ac tuſsis corripit, & latus dolet, & ad ſanam partem decumbere non poteſt; ſed ad dolẽtem, & pedes, & oculorum cauitates intumeſcunt, hunc vbi decimusquintus ab eruptione dies adeſt, multa calida lotum in ſella firma collocato, & alius quidem manus ipſius teneat: tu verò humerum concutito, vt audias in vtrum latus affectio ſtrepitum edat, optãdum autem eſſet in ſiniſtrum, hunc igitur locum ſeces, minus.n. lethalis eſt, & ſubdit, ſecato autem inter coſtas per nouaculam, primum cutem: deinde ſcalpello acuto, quod panniculo ſit obligatũ: ita vt ſumma ipſius pars, ad vnguis magni digiti menſuram expedita reſtet, quam intromittas, & cætera. Iis ſimillima ſunt, quæ idem Hippocrates libro tertio de Morbis poſteritati ſcripta reliquit: quum eiuſdem morbi curationem proſequitur, & ita habent. Si verò non ſpuatur, ſed ſui ſignificationem ad latera prębeat, ſecato, aut vrito. At ſi neque ſpuatur, neq; ad latera de ſe ſignificationem præbeat, vbi multa calida ieiunum lauaſti, & neque potu vſum infirma ſella locaſti, alter ex humeris ipſum apprehendat, tu verò concute ipſum,

aure ad latera admota, quo percipias ex vtra nam parte ſignificationem ſui præbeat:optãdum autem eſſet ex ſiniſtra. Nam dextras vrere,aut ſecare lethalius eſt, quanto enim robuſtiores ſunt dextræ partes,tanto etiam fortiores morbi in ipſis fiunt. Quòd ſi præ craſsitudine,humor non fluctuet, neque ſtrepitus ſit in pectore,verum ſpiritum frequentẽ trahat & pedes intumeſcant,& tuſsicula aliqua adſit,ne te decipiãt hæc,ſed thoracem pure plenum eſſe probe noris: proinde in terra eretriade liquida,& valde trita & tepida, linteũ tenue tingito, eóque thoracem circumcirca integito,& qua parte primum reſiccatũ fuerit,ea ſecato aut vrito, quam proximè ad ſeptum tranſuerſum: cauendo tamen ne hoc ipſum lædas:Hactenus Hipp. qui vt ex dictis apparet ſiniſtras partes vrendas vel ſecandas eſſe maximè deſiderat. Tertium verò ad Hippocrate in hoc morbo optatum eſt, quòd ſectio ſiue punctura,quàm proximè ad ſeptum tranſuerſum fiat,ne tamen ipſum lędamus cauendo,vt ex authoritate ſupra à nobis adducta clarum eſt;ſed intra quam coſtam ſectio vel vſtio fienda eſt,hucuſque ſiluit: libro tamen de Internis affectionibus palam appe ruit,vbi de aqua inter cutem & ſuppuratione ſermonem habet: ita enim ille poſtquàm morbum recenſuit,inquit,coſtam tertiam ab

vltima vſq; ad os ſecato : deinde cum terebra caua vltra perforato, & vbi perforata fuerit, aquę parũ emittito, et cętera: tertiã igitur co ſtã Hipp. ſecare iubet, à nothis cõputãdo: ſed an tertiam verſus quartã, vel potius verſus ſe cundam in dubium quãdoq; traxi: quia Hippocrates ipſe iubet pũcturam, vel ſectionem fiendam, quàm proximè ad ſeptum tranſuerſum, modo tamen caueamus, ne ipſum lædamus, vt certior tandem de hac re fierem, quũ ſemel Ferrariæ frater quidam Andreę Veſalii anatomici inſignis, coram me diligentiſsimè corpus humanum diſſecaret, arepto cultro, quo probus ille iuuenis ſecabat, rem experiri volens in latere ſiniſtro intra ſecundam, & tertiam coſtam pũcturam feci, ac cultro ipſo intromiſſo, nihil obnoxii ex eo ſeptum tranſ uerſum trahere poſſe deprehendi: naſcitur autem ſeptum tranſuerſum prope primam coſtam mendoſam, & ita ab interſtitio ſecun dæ & tertiæ coſtæ diſtat, vt probè & ſecuriſ ſimè ſectio inibi fieri poſsit: eo tamen hucuſ que medicorum mania peruenit, vt non intra ſecundam & tertiam ſecent : ſed potius inter quartam & quintam, aut ſi diis placet, intra quintam & ſextam, non ſine tamen ægrotan tium iactura, quum pus quod veluti in ſacco continetur, facillimè extrahere poterant, nõ niſi eleuatis cruribus, & prono capite deponere

nere poſſunt: vnde multa mala inde ſequi notius eſt, quàm à me dici poſsit. Quum igitur hæc ita eſſe nouimus, ac pro ſalute huius mulieris in conſortio doctorum hominum eſſemus conſultum fuit, vt inter tertiam & quartam coſtam ſectio fieret, à qua mulier bene habuit, & ſanitati fuit reſtituta.

Curatio LXII. de quodam qui ſerpentem interfecit, & illico ægrotauit, ac intra paucos dies uitam cum morte commutauit.

VIR Anconitanus robuſtus, & fortis, quum vineam putaret, ſerpentem offendit, nō niſi immenſę longitudinis & craſsitudinis, quem quum interficere attentaret, ſerpens illum inuadere conabatur, at ille lignis tum lapidibus, ac gladio munitus eum interfecit, à quo interfecto illico de capitis dolore queri cœpit, febricitauit: demum indies omnia grauiora facta ſunt, & die vndecimo obiit.

Scholia.

CREDERE *par eſt, huic feræ tabificam uim ineſſe, qua ex interuallo infectus hic uir fuit, ac cōſequenter mors illum conſecuta, uiderunt quoque alios. fide digni uiri, qui quū ſerpentes interfecerunt prope obitū·*

peruenerunt, at antidotis adiuti euaſerunt, non ſine tamē chronico et graui morbo totum corpus occupante: ſed præcipuè brachium illius manus, qua interceptæ feræ fuere.

Curatio LXIII. de nephritide, & articulari morbo terebinthina curatis.

MONACHVS temperatura pituitoſus, articulari morbo ſimul & nephritide corripi ſolebat: qui quum nullo remediorum genere ex multis tentatis, bene valeret, tandem meis monitis aſsiduo terebinthin, eſu intra ſex menſes liber à dictis morbis fuit: erat autem terebinthina nucis magnitudine, quam ſingulis diebus ieïuno ſtomacho ſucchāro admixtā deglutiebat.

Scholia.

TEREBINTHINA antiquitas pro aluo ſubducenda tantum utebatur: Neoterici uerò pro renibus expurgandis, ac aliis uariis intentionibus complendis, eam in uſum traxerunt, ut Commentariis noſtris ad Dioſcoridem abundè diximus. Nec enim diſcrimen ullum inter uulgarem terebinthinam modo bona & pura ſit, & eam quæ à terebintho arbore deſumitur, & difficulter habetur facio, quum utrique communes uel pares hæreant poſſeſsiones.

Curatio LXIIII. de quibuſdam ſublimato infectis, & ſanitati reſtitutis.

ARVBAS vir quinque ſupra triginta natus annos, temperatura bilioſus, famulam tredecim vel quatuordecim annorum, vt accidere ſolet, percuſsit, quæ ira percita hinc inde vindictã quęrens, in mẽtem reuocat eius dominam ſublimatum cum argẽto viuo pro fucandis genis coxiſſe: ac in mortario ſub lecto repoſuiſſe, ad quod accedens eius portiunculam ſemidrachmæ pondere accepit, quam duobus pullis prandio deſtitutis: altero aſſo, altero verò aqua cocto, clam indidit, ex quibus quum herus, ac vxor vterum gerẽs, filii & ſerui ſimul & catus quidam comederent, omnes in vomitum & ſymptomata grauiſsima inciderunt, quibus per totum illum diem, ac ſequentem noctem miſere laborarunt: ſed grauius herus, quia fortè plus pullorum eſitauerat: accerſitis igitur duobus medicis, quibus cauſa vnde morbus, & grauia illa ſymptomata euenerant ignota erat; parũ alioquin animaduertentes omnes domi ſimilibus affectionibus laborare, vel potius eos omnes lue peſtifera eſſe infectos putantes, quia eo tempore variis in locis Italiæ peſtis ſcintillabat: Herum grauiter afflictum

& acutiſsima febre detentum quum cernerent illi,ſanguinem ex brachii flexura per venæ ſectionem miſerunt;poſtquam (vt conſequens erat)peius habuit, & ſymptomata omnia grauiora ſunt facta:ſuperuocatus igitur ipſe, & cauſam vnde morbus euenire poterat, inquirens, omnes eodem modo domi, qui ex pullis illis comederant infectos eſſe comperio;ſed cauſam vnde morbus originē traxerat ignorare fatentur. Nam puella ieiunaſſe eo die ſimulauit: videns igitur omnes angi,ac in vomitum pronos,cauſam vnicam, ac communem omnibus eſſe dixi:eamq́ue venenum fuiſſe,certus eram:proinde nulla data mora,ad euomentia medicamenta confugimus:inter quæ numerare eſt: lapidem betzaarticum ex capræ cuiuſdam Indicæ ventriculo extractum,de quo Commentariis noſtris ad Dioſcoridem multa dixi, ramentum vnicornis,oleum commune:ſed præcipuum vomitorium,& quod inter cætera palmam obtinuit,vt experientia tunc deprehendi, à qua naphæ,id eſt,floris narantii fuit:cuius ſingulis ſingulas libras tepidas bibendum propinauimus,à cuius potu omnes multa euomuere,& melius habere viſi ſunt. At poſtquam ſatis euomuiſſe mihi viſi ſunt, ad antidotū ex viperis confectum,theriacam appellamus,deuenimus: veluti ad conditum ex aceroſitate

citri,ſmaragdum,ſcordium, dictamum Cretenſem,terram ſigillatam, bolum armenũ orientalem,quem antiquitas(vt diximus) terram Lemniam appellabat: & alia huiuſcemodi:præparauimus autem nos conditum hoc. ℞. conſeruæ de acetoſitate citri ℥.iiij. ſmaragdorum ℈. ij. ſcordii ℥. ſem. terræ lemniæ ʒ. iii.miſce, & cum ſyrupo de acetoſitate citri, fiat conditum, & folio auri inauretur: non minus olei ex vitriolo guttas ſex in vnciis decem aquæ acetoſæ infuſas bibendum dedimus,quibus melius habere viſi ſunt. Conciliator verò in hoc caſu, hoc tandem deſiderat remedium,quod habet:butyri eliquati cum decocto ſeminis rapæ, & bibendum dato,ac ſæpe iterato,& vomitum ſæpe euocato: nihil enim,vt paucis dicam, Conciliator Petrus Aponenſis dictus in hoc morbo deſiderat,quàm repetitum vomitũ, vt receptui igitur canamus:iis prædictis remediis & iuſculis pinguibus nonnullis adhibitis clyſteribus,veluti cordi admotis epithematibus,ſanitati intra triduum fuere reſtituti,et caſus ex toto pate factus.

Scholia.

PERICVLOSVM admodum eſt in hoc caſu ſanguinem per uenæ ſectionem demere, ueluti ſomnum admittere: quia uenenum intra uenas reuocatur, & cor petit, ac ſic periculum de mortis facili euentu minatur: ſed quod digni reprehēſione medici ii ſint, qui ſanguinem eo dicto modo per uenæ ſectionem extraxerunt, uel ex hoc clare patet: quia ſi non nouerant morbum, ut faſſi ſunt, eum Auicennæ authoritate mouere non debuerant: item quia nauſeabundus præteritam noctem totam æger tranſegerat, et in uomitu adhuc perſeuerabat, caſus ob quem Galenus ſanguinis miſſionem uetat: ut apud ipſum eſt legere libro de Sanguinis miſſione per uenæ ſectionem, cui quoque Auicenna ut ſolet aſſentitur, capite de Phlebotomia.

Curatio LXV. de quodam patiente dolores uentriculi & imi uentris à bile praſina genitos, ſimulq́ue de bile praſina multa.

GEORGIVS à Ioanne magno Racuſinus, eques Lauretanus vir pulcherrimus, & quē populus glorioſum equitem appellare ſolet grauiſsimos dolores oris vētriculi & interdum imi ventris, quem Græci ἦτρον & ὑπογάστριον appellant: non niſi

à bile praſina ortos incurrebat: adeo enim praſina bilis hęc, porri virorem referebat, vt viridis æris aqua dilutum quis diceret, non verò bilem: non febriebat hic, ſed maximè anguſtiabatur tametſi bilem iſtam ſæpe in die vomebat. Nam quæ ad imum ventrem deſcẽdebat, & dolorem efficiebat, non niſi enemate euacuabatur, ſua enim ſponte non egerebat, nec aluo ſecedebat: Morbum igitur quindecim iam dierum animaduertens, ac humorem eum efficientem venenum dici poſſe, & eum quidem calidiſsimum, illico nulla data mora, eum cum vomitu tum ſeceſſu deponere tentauimus. Nam humorem hunc à caliditate iniecore ſuperexcedente ortum eſſe, certum eſt, quum is temperatura ſanguineus ſit, ad vſtionem declinans ætatis trigintaquinq; annorum, veneri maxime deditus. quum igitur humor hic concoctionem non recipiat; ſed tanquam venenum ſit, per vomitum eum deponere cepimus, qui facilè parebat, quum per eandem viam natura eum mittere tentabat: nõ minus quàm duobus interpoſitis diebus, per inferiora eum quoq; pharmaco hoc euacuauimus, quod habet.

℞. Muchari roſati ℥.iii. diacatholiconis ʒ.iii. decoctionis florum & fructuum cordialium cum folliculis ſenæ, & paucis thamerindis paratæ ℥.iiii. miſce, fiat potus: & ieiuno ſtoma-

cho bibat,cum quo multum huius depoſuit bilis. At licet humor hic præparationem vllã ad ſui expulſionem non requirat, nihilominus tamen vt facilius è pharmaco vel ipſa natura detrudi poſsit, meatus reſerare opus erat, quam intentionem ſimul cum hac alia dicenda, ſcilicet, ne iecur & interna membra malè affecta, de nouo alium gignerent humorem, hoc decocto complebamus.

Recipe radicum endiuiæ, cicoreæ, bugloſſæ añ. manip. j. & ſem. hordei, paſſularum enucleatarum, añ. pugil. j. folliorum, & folliculorum ſenæ ℥. j. abſinthii, manip. j. in libris ſex aquæ fiat decoctio quouſque maneant libræ quatuor. Item

Recipe prædicti decocti vncias quinque, ſyrupi de cicorea cum rhabarbaro vnciam. j. & ſem. miſce, & ieiuno ſtomacho ſingulis diebus bibat, per exteriora quoque ſoliciti admodum de roborandis, ac alterandis ventriculo & iecinore ipſo, eramus non minus quàm vt aluus quotidie reſponderet hoc vel ſimili clyſteri.

℞. aquæ decoctionis hordei libram vnã & mediam, olei violacei vncias tres, caſsiæ extractæ vnciam vnam, oui lutei num. j. ſuccari rubri vnciam vnam, miſce, fiat clyſter. Iis enim intra decem dies melius habere viſus eſt. Cæterum à manna & rebus ſcamoneatis in hoc

caſu recedendum eſt à manna : quia facilè in iſtam tranſit bilem, & in eam vertitur: ab ſcamoneatis verò ob caliditatem intenſam, & ipſius ſcamoneæ acredinem. At quum is in hac perſeueraret affectione, & ſemel capi iuſculum ebiberet, interpoſita ſemihora in ſingultum deuenit, à quo multum affligi cœpit, vomitorio tandem propinato pharmaco, quæ comederat tanquam corrupta euomuit, & ſingultus ex toto ablatus fuit, tunc verò dubitare cœpi, num venenum huic datum eſſet, quod ſtomachum, & interiora in proſtrationem traxerat, à quo quoque bilis illa praſina gigni poterat, & originem trahere: demum eo tempore vtrique reſpiciens intentioni, recentis olei amygdalarum dulcium vncias quinque ieiuno ſtomacho obtuli, quo optimè per inferiora egeſsit: & optimè ſe valere dixit. Erat verò huic cibus, capus, ſiue gallinaceus pullus, aut perdix, phaſianúſue, ex quibus contuſum ſæpe parabatur, quod ſantalorum citrinorum puluere ad roborandum ventriculum, & interna viſcera ornabatur. Cæterum, interiectis octo diebus, ob malum victus ordinem, recidit: Oliuas namque, & alia noxia cibaria comederat: Euomuit autem praſinam bilem, non adeo tamen intenſi coloris,

vt prima erat. At clyſteribus adhibitis, dolore leuatus fuit: tunc verò, vt immunis omnino perſeueraret, nec iterum in morbum incideret, rhaponticum Græcorum per viginti dies illi dedimus, cuius ſemidrachmã in puluerem redactam, ac capi iuri mixtam, ieiuno ſtomacho quolibet mane bibebat. Eſt enim rhaponticum Græcorum, vt in noſtro diximus Dioſcoride, radix digitalis craſsitudinis, eundem ferè colorem habens, quem rhabarbarum vulgare: viribus tamen inter ſe maximè differunt: quia rhaponticum Græcorum hoc ventrem non ſubducit; ſed eum magis aſtringit, quod ex Ponto primùm hac noſtra ætate Guilielmus doctiſsimus ac vigilantiſsimus orator Cæſareus apud Turcarum Imperatorem, in Italiam traxit, & hodie à Turcis paſsim Anconam afferunt.

Scholia.

SAEPE agitatum eſt, et nos quoque in hoc libro dubitauimus, num bilis praſina porracea dicta à caliditate tantum gignatur, uel potius præter caliditatem, etiam à frigiditate fieri poſſet: cui dubitationi omnes ferè reſpondent bilem porraceam, non tantum à caliditate nimia originem trahere; ſed etiam aliquando à frigiditate: pro quo roborando axiomate, Galenum libro ſecundo Prædictionum enarratione trigeſimanona adducunt, ubi

de hac re ad iſtum modum tradit. At uerò gignitur in corpore, quemadmodum crocea bilis per naturam habentibus, ita porracea altera præter naturam: Conſtatq́ ut hæc ſæpenumero in uentriculo gignatur propter quorundam cruditatem eſculentorum, aut olerum, qualia, beta, cepa, braßica ſunt, atque etiam talibus interdum nequaquam ingeſtis ratione ægrotationis in uenis gignitur, ac decumbit, aut in uentrem ſuperiorem, aut in inferiorem calorem in corpore indicans præter naturam, atque excrementi proprietatem talis temperamento, qualis prædictorum olerum ſuccus eſt. Hæc Galenus, ex quibus multi duo eliciunt: alterum quòd bilis porracea hæc plerunque in ore uentriculi gignatur ratione inconcoctionis, & cruditatis contractæ ab oleribus comeſtis, ut beta, cepa, braßica, & aliis ſimilibus, & addunt, quòd bilis hæc potius debet adnumerari inter pituitas, quàm inter bilis genera: quia ob inconcoctionem, & cruditatem fiat, alterum uerò ex prædictis Galenianis uerbis elicitũ eſt, quòd bilis porracea hæc in uenis gigni poteſt, non niſi à nimia caliditate & aſſatione. Cæterum, multi hæc hodie conſiderantes longè aliter rẽ ſe habere autumant, prædicantue, præſertim circa bilis porraceæ generationẽ à frigiditate: tenent enim quòd Galenus ſemper bilem hanc a caliditate excedente fieri dicat: nunquam uerò à frigiditate, aut diminuta concoctione: ut ex locis in quibus ex propoſito de ea loquitur deprehendi poteſt: præſertim libro ſecundo de Temperamentis, ubi ita inquit. Nã quibus in uentre bilioſum excrementum gignitur, id porri uirorẽ præfert, uelut in antiquo codice legitur. Nã iis quibus uentriculus calidiore temperamento eſt, bilioſa gignuntur excrementa, atque ea porri uirorem præ ſe ferunt. At

quibus ex iecinore deſcendit, his uel planè flauum eſt, uel omnino ſaltem pallidum: præterea quibus in uentriculo bilis illa gignitur quæ porri colorem imitatur, debet omnino his cibus fuiſſe, non panis, non ſuilla caro, ſimileue aliquid: ſed neceſſario aliquid quod iis calidius fuit, neque id boni ſucci: quibus autem ex iecinore in uentrem defluxit, his flaua ea, pallidaue euomitur: etiam ſi boni in primis ſucci fuit, quod ſumpſerunt, & ſi ad ſummum fuit concoctum: immo uerò magis ipſis qui ad unguem concoxerunt flaua uomuntur, atque etiam magis his qui diutius cibo abſtinuerunt. Quæ uerò bilis porrum refert, iis ſolis gignitur in uentre, qui utique concoxerunt male. Hactenus Galeni uerba, per quæ ii aſſerere conantur, ipſum uelle porraceam hanc bilem ſemper ab excedente caliditate, nunquam uerò à frigiditate fieri, quibus addunt, quæ libro ſeptimo Aphoriſmorum ab eo dicuntur, & ita enarratione ſexta habent: Sinceras uerò deiectiones nominauit impermixtas aquoſæ humiditati: quoniam ſolus humor euacuatus deiicitur, ſiue ſit bilioſus, ſiue melancholicus, ſiue porri colorem præ ſe ferens, ſiue bilis quæ æruginoſa nominatur. Nam deiectiones huiuſcemodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant: Hæc ille. Ex quibus quoque porraceam bilem ab intenſo calore fieri uenantur: iis accedunt, quæ libro de Atra bile, non longè à principio leguntur, quæ per otium quiſque legere poterit, & à dictis differre non uidentur: demum iis freti Galeni citatis locis, & uariis aliis ſimilibus, à nobis ex conſulto prætermiſſis concludunt: quòd bilis porracea hæc à caliditate ſemper fiat, non uerò à frigiditate: &

ad Galenum ubi praſinam hanc bilem ob incōcoctionem fieri tradit, Reſpondent, inconcoctionem, ſiue malam coctionem apud Galenum, non tam diminutam concoctionem ſignificare, quantum exceßiuam: ita ut ſi plus quàm par eſt, pro ſui ſymmetria, & temperamento, humor coquatur, incoctus quoque dicatur, ſiue quoquo modo crudus. Iis enim ſuas tuentur partes, ii potiſsimum qui Galenum lingua ſua Græca legunt. At nos Galenum ancipitem, uel ſubobſcure loquentem in hoc quæſito inuenientes: ſedulo illius certitudinem deſideraumus: quapropter in uſu medico apprime uigilantes fuimus, num porracea bilis à caliditate tantum gignebatur, uel potius præter caliditatem à frigiditate ortum aliquando trahebat: demum quum rei euidentiam habeamus, placuit in præſenti paucis eam enucleare, ne quis deinceps anceps dubiusue ſit, ac id magis ne à teſtibus contra teſtes, hoc eſt ab authoritatibus contra authoritates lis pendeat: quo malo nullum maius inueniri, aut excogitari poteſt, quum non niſi de ſalutis humanæ diſcrimine agatur: calidum pro frigido, aut frigidum pro calido curantes: proinde ad rem accedentes dicamus, quod tametſi porracea & ziznaria, ſiue æruginoſa dicta bilis, plerunque ab excedente gignantur caliditate, nihilominus tamen eas à frigiditate aliquando ortum traxiſſe certum eſt: Vidimus enim nos plures humores iſtos euomentes porraceos, præcipuè ſtudioſos homines, qui ob uentriculi frigiditatem, ac concoctricis uirtutis imbecillitatem uel ob pomorum comeſtionem, humores iſtos aggerabant, quos poſtea abſque ſymptomatibus, aut cordis preſſuris, animiue anguſtiis, per os reiiciebant,

quæ omnia euenire ſolent iis, qui humores iſtos à calidita te ortos euomunt: quapropter quum à frigiditate humores ii gignuntur, impropriè inter bilis genera numerantur: quum potius illius pituitæ nomen conueniat, qui rebus calidis, ac uentriculum roborantibus, ut aromatibus & ſimilibus pelluntur: non uerò frigidis, ut multi inepti admodũ agũt, ſi iis qui tales patiũtur humores, frigida exhibemus peius habent, & in uitæ diſcrimen ueniunt: proinde medicos hic monitos uelim, ut cum in ægrotantes porraceis iis humoribus laborantes inciderint, maximè animaduertant cõſiderantue, an ab excedẽte calidi tate, uel ebibito ueneno originẽ trahant, uel potius ob uentriculi & membrorum circumuicinorum frigiditatem, quod non difficile eſt diſcernere, ut ex dictis conſtat. Nec enim cuiquam difficile apparere debet porraceos iſtos humores ex frigiditate fieri poſſe, quum in parietibus, quos Sol illuſtrare non poteſt, & opacis locis ſiti ſunt, uiridis naſcantur muſcus: item quia Ariſtoteles uiridem colorem ex pluri nigro, & rubro pauciori conſtare tradit, qui ſanè colores ut ab exceſsiua caliditate fiunt, ita quoq; ab extrema frigiditate fieri poſſe non negat, immo ita eſſe affirmat Galenus libris Prædictionum: ſed potiſsimum Commentario primo, enarratione ſeptima, ubi uiridem colorem ex frigiditate fieri tradit ad iſtum modum: plerique braſsicam, & lactucam, chloros, id eſt, uirides nominant, qui quidem color nigrior eſt quàm rubidus: eſt etiã tanquam initium quoddam nigri liuidiq́, quem frigus perinde quaſi nigrum effecit: Hactenus Galenus, qui ut legitis uiridem colorem à frigiditate fieri tradit. Nam niger color à luminis paucitate, & frigiditatis multitudine fit, ex cuius multitudine, & rubri paucitate, ut di

uiridis color galo a frigi ditate fit.

ximus, uiridis color conflatur, adeo ut conſequens ſit firmare uiridem colorem potiſsimum à frigiditate originẽ ſuam trahere, quanquam certo ſciamus, nigrum colorem ab exceſsiuo tam calore, quàm frigore fieri poſſe, quod & de uiridi dicendum eſſe, non eſt dubium, quando tamen bilis porracea, uel æruginoſa, zinaria ab Auicenna dicta à caliditate fiunt atræ bilis naturam ſapiunt, et exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant, à quibus ſi inteſtinorum difficultas incœperit, lethalis proculdubio erit, et eo magis ſi febris humores iſtos comitata fuerit, ut ſentit Auerr. lib. ſui Collectorii.

Curatio LXVI. de uulnere quodam inflicto in quinta coſta.

PARISIVS miles Coronelii enſe perfoſſus fuit, per tranſuerſum vulnus illi inflictum fuit in pectore, ita vt quintam coſtam dextram ab ſpuriis computando vulnus occupauerit, quod in ſiniſtra quoque ex directo reſpondebat. Huic cæterum ſanguis illico ex baſilica extractus fuit, & ſequenti die illi bolum caſsiæ propinauimus, ac ſic in nullum deuenit ſymptoma: nec enim tuſsiuit, aut in febrim incidit, quæ duo ſigna atteſtantur, nullũ internum viſcus præcipuum læſum fuiſſe: per vtrunque enim vulneris os linamentum digitalis longitudinis,

& craſsitudinis cum debitis & neceſſariis medicamẽtis immittebatur. Nam quũ locus neruis admodum interſeptus ſit, medicamentis illis reſpectum habentibus vti neceſſum erat: proinde digeſtiuo dicto medicamento, & crocus & lumbricorum oleum, veluti Hippericonis ex abietino compoſitum miſcebatur: fuit autem hic ſanitati reſtitutus intra paucos dies, & à Chirurgo Petro Camerini optimè curatus.

Curatio LXVII. de uulnere quodam inflicto inter umbilicum, & os uentriculi.

ARCHITECTVS Pauli III. ſummi Pontificis: vir qui ob raras eius dotes ab omnibus in precio habebatur: quum apud Anconam ageret enſe perfoſſus fuit inter vmbilicum, & os ventriculi tranſuerſaliter, hoc eſt ab vno latere ad aliud: adeo vt ab vtroque latere vulneris oſcula magna apparerent: per quæ inteſtina gracilia exierunt, ad quem quum Chirurgi acceſſerunt, intus inteſtina reduxere, quæ illæſa eſſe dicebant: quia nullum inde ſtercus exierat: ac ſic cutis vulnera ſuerunt, ab vtraque parte orificium dimittentes: in ſingulo quorum linamentum immittebant. Sequenti verò die obiit,

obiit,cuius cadauer diſſecare fecimus, & ſtomachi infimam partem inciſam cóſpeximus.

Scholia.

CAECVTIEBANT hic Chirurgi in hoc,quòd dicebant inteſtina læſa non eſſe:quia inde ſtercus non exierat, quum ſi inteſtina gracilia læſa & & inciſa fuiſſent,non inde per ea ſtercus emitti neceſſarium eſſet:quia in inteſtinis gracilibus ſtercus nullum reperitur: Sunt enim uiæ deductionis chyli:ex quibus meſeraicæ hiantes uenæ ad iecur alimentum trahunt: unde Auicennam in hac re hallucinari qui ſtercus formam ſubſtantialem in ſtomacho recipere contendit,certum eſt: quem quoque ſecuti ſunt eius enarratores,præcipuè Iacobus Foroliuienſis,ac Alexander Benedictus,ueluti ante eos Cornelius Celſus. Cæterum,occurrit dubium non uulgare in præſenti. An uentris uulnera ex toto debeāt ſui, uel potius in illis orificium aliquod ſit dimittendum: cui reſpondet Petrus ab Argelata non infelix Chirurgus, quòd ex toto uulnera uentris debeant ſui:quia aliter inteſtina multum alterarentur:ſed dicet fortè aliquis,immo oppoſitum agendum uidetur,quia ſi nō aliquod orificium ibi maneret ſanguis concretus abceſſum faceret. Reſpondet Argelata, uentris partes eſſe exangues, & quod pauculum illum ſanguinem natura ad emunctoria emittere poterit, & eo magis ſi à Medico cum medicamentis ſanguinem diſſoluentibus adiuta fuerit,inter quæ coagulum leporis palmam obtinet.

Curatio LXVIII. de quodam patiente ſtomachi morſus cum capitis uertigine, etc.

MANVEL Arius vir biliofus ætatis triginta annorum, vigēte canicula, quæ cū leone oriri ſolet, appetitum deiectum habebat, cibos faſtidiebat, oris amaritudinē ſentiebat, & ſtomachi morſus cum quadam capitis vertigine patiebatur: non febricitabat: ſed multum à prædictis ſymptomatibus querebatur: adeo vt lecto decumberet, ad eum igitur veniens vomitorium parare propoſueram, iuxta illud Hippocratis, ſi quis febrem non habens abſtineat à cibo, & cordis morſum, ſeu vertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit, purgatione indigere per inferiora ſignificat. At quum difficulter vomere mihi expoſuiſſet, ab eo abſtinuimus: pharmacum hoc illi ante prandium per integram horam concedentes, quod habet.

℞. ſyrupi roſati ſolutiui ℥.iiij. aquæ endiuiæ ℥.ij. miſce, quo multa & biliofa per inferiora excreuit: & ſanus factus eſt: veluti argentarius iuuenis, qui quum ardentiſſima febre affligi cœpit, ſimile pharmacum in initio bibit, & intercepta fuit, ac tertio die ex toto ſanus.

Curatio LXIX. de tumore aquoſo in capitibus puerorum, quàm primum in lucem editis plerunque apparente.

PVER quindecim dies natus de repente tumorem magnum in capite tactu mollem lapſus eſt, quem morbum Græci hydrocephalon appellant: cui occurrens hoc vſi ſumus medicamento, quo intra tres dies ex toto inflatio illa euanuit: ſic enim medicamentum habet.

℞. pulueris abſinthii, camomillæ, meliloti, añ. ʒ. ij. butyri recentis, olei camomillini, añ. ʒ. iiij. ceræ parum, & ad ignem fiat vnguentũ quo inungatur locus, & eo vt dixi intra tres dies ſanitati fuit reſtitutus. Cæterum, in hoc caſu, expertum hoc quoque habetur, quod habet.

℞. mellis libram ſem. ſalis ʒ. ſem. pulueris origani ʒ. iij. miſce, & tepidò locus inungatur: ſi quis verò huius morbi exactam deſiderat curationem: legat Paulum libro ſexto ſuæ medicinæ, capite tertio, quo nullus melius rem, vt mihi videtur pertractat.

vino,vt omne genus aromatum prætercam: Victus igitur ordine ad frigidum inſtituto contra ventris dolorem,quo maximè vexabatur:ſic deſcripſimus.

℞. ſeminis dauci piſti.ʒ.j. in vino albo tepidum bibendum offeratur,& niſi hoc iuuaret hoc altero vtatur.

℞. ſpecierum diamargaritonis ex Auicennæ authoritate: Aromatici roſati,diacimini, añ.℈.j.cum ſuccaro fiant ad ignem rotuli.Cæterum,primo medicamento dolor ex toto leuatus fuit:vt ſecundo opus non fuerit.At pro vberis affectione curanda, in qua opus & labor erat,ſic orſi ſumus.

℞. foliorum plantaginis, maluæ, violariæ, radicum alteæ,roſarum,camomillæ,meliloti, fœni Græci,ſeminis lini,añ.manip.j. in libris duodecim aquæ fiat decoctio ſufficiens, in qua poſtea imbibita ſpōgia,ex alto ſuper mā-millam per dimidiam horam deſtillet: dein verò leniter abſterſa,hoc illinebatur vnguento, quod habet.

℞. ſucci plantaginis,maluauiſci,añ.ʒ.ij.olei roſati,amygdalarum dulcium,añ.ʒ.i.ceræ albæ parum,miſce,& ad ignem fiat linimentū. Iis enim pręclara hæc domina intra octo dierum ſpatium, ab affectibus prædictis libera fuit:veluti antea vxor Vlmiani,quę poſt partum vtranque mammillam nodis, & grumis

affectas habebat. In iis verò mulieribus menſes optimè fluebant, qua de cauſa ſanguinis extractione opus minimè fuit.

Curatio LXXI. de puero patiente dyſenteriā.

FILIOLVS Magnifici Ioannis ab Antiquis, patritii Anconitani, & Venetorum conſulis, natus menſes triginta, quum difficultate inteſtinorum, id eſt dyſenteria laboraret, ad eum ſum vocatus, quē primo occurſu macilentum, ac exanguem ingenti febri oppreſſum comperio: Decimus enim agebatur dies, ab eo quo primum torminibus iis corripi cœperat: in quibus multa egeſſerat, non niſiblioſa, viridia, varia & fœtida, & vt tunc conieci, ſubcruenta: poſtpoſitis igitur medicamentis, ac medicinarum ſylua, qua vſi erant ſeniores duo Medici, pueri curam habentes, inter quæ cerotum ad ſcuti formam ex rebus ſtypticis compoſitum, non eſt præterire, quod ſtomacho applicitū erat: & illico ipſe deponere ab ſtomacho iuſſi: noſcens vtique cerota ſimilia, in iis dyſentericis affectibus, hoc eſt bilioſis, magis obeſſe, quàm prodeſſe: magnum enim feruorem plerunque inducere ſolent: Depoſito igitur ceroto, hoc linimentū parare feci, quod habet

℞. pulueris maſticis, thuris, corallorum, añ.℈.j.miſce. Item.

℞. olei myrtillorum,cotoneorum,añ.℥.i.miſce,quibus ſtomachus illinatur, & pulueres deſuper inſpergatur: de iecore porrò ſoliciti fuimus,quum ſtomachus magis laborabat,et præ debilitate alimentum ſignificare nequibat,quod ſeniores illi medici parum animaduertebant,proinde nos ſic deſcripſimus.

℞. vnguenti ſantalini ℥.i. pulueris corallorum rubeorum,abſinthii,añ.ʒ.ſem. olei abſinthii,& cotoneorum añ.parum,cum exigua cera alba,ad ignem fiat vnguentum quo iecoris vniuerſa regio illinatur: At iis præhabitis ad victus ordinem acceſsimus,quo puerulus hic quàm multiiugis medicamentis curari debet: Curauimus igitur,vt nutrices aſsiſtentes duæ cornis lapidoſis nutrirentur,non minus citoniis,prunis ſylueſtribus,vino nigro auſtero,aqua calibeata diluto: & ſimilibus ſtypticitatem habentibus,nō minus pullorum gallinaceorum carnes, prædictis rebus incoctas victitarent, atque inde lac puerulo darent: quum in eo lacte à Galeno tantopere in hoc morbo optato,omnia ad curationem facientia reperiuntur: quum ergo puer lac ſugere cœpit,ſeceſſus minuti ſunt, & ille melius habere cœpit, ita vt intra ſex dies, ſanus euaſerit.

Curatio LXXII. de dolore uentriculi, cum febre & anxietatibus.

VXOR Comitis quadragenaria, iã olim morbo Gallico infecta, grauiſsimo dolore circa os ventriculi premebatur, febricitabat, anxiebatur, non quieſcebat: adeo vt ipſam morituram omnes prædicerent: à vomitorio verò propinato, multam euomuit praſinam bilem: nonnunquam verò quum nimia cruciabatur ſiti, & gelidam ad ſatietatem vſque concedebamus: qua quoque bilem illam variam reiiciebat. facta quoq; ſanguinis extractione, ac poſtea agarico nouiter in paſta præparato, ſæpe exhibito: varia ſubnigra & multa egeſsit, & ſanitati fuit reſtituta: fuerunt autem omnes dies quadraginta.

Curatio LXXIII. de ingenti uentriculi dolore.

VENERABILIS Abbas:quũ grauiſsimo ventriculi dolore infeſtaretur, vt alta voce exclamaret: poſt multa adhibita remedia, vomitorium ex helleboro illi propinauimus:quo alba quædam ouorum albo ſimilia euomuit: & ſanus illico factus fuit: veluti nobilis quidam Neapolitanus,qui quum ſimili dolore premeretur:poſt ebibitam integram libram aquæ florum Naraziorum tepidam,ſimilia euomuit, & ſanus factus fuit.

aq̃ florũ arancioꝝ ophr ... mihi curu

Curatio LXXIIII. de ulcere fauces depaſcẽte.

FILIVS Gaſparis Piſaurenſis, vndecim natus annos, temperatura melancholicus,& macilentus,vlcus fauces depaſcens patiebatur: pro quo curando acceſita fuit muliercula, ex iis quæ nihil præter vnum horum inculcare norunt, aut ægrotantem columellam deſcenſam habere vel cartilaginem ventriculi, pomum granatum dictum:deorſum delatum eſſe, aut cocigem

extra proprium locum ſituari,quę quum pue rum ſic laborantem videret,gurgulionem,ſiue columellam male affectam eſſe dixit, pro qua reſtituenda,vnguibus eam diſrũpit: tandem putrefacta in totum deperdita fuit,quæ vt noſtis, tanquam vocis plectrum eſt, cuius commoda tam multa à Galeno libro vndecimo de Vſu partiũ deſcribuntur: ob cuius amputationem puer ſubobſcure, ac per nares loqui cœpit,vt vix ab aliis intelligeretur:ré igitur conſiderans,vlcus vt dixi,admodum ſordidum intra fauces latitãs deprehendo,quod originem à continua humoris melancholici deſtillatione traxerat: immo ex iis eſſe, quæ gallicana vlcera ſapiunt, certior factus ſum, quũ eius pater eo laborauerit morbo, comitabatur autem vlcus hoc,febricula lenis quędam continua, quam nó longè ab hectica ab eſſe ſuſpicabar,tametſi in nocte valentius affligebat,ob id fortè: quia quum multum puris interdiu ſpuebat,in nocte pure ipſo obcluſo,ac incarcerato,eius fumi aucti cor petebãt vnde febris intẽdebatur:optimo igitur in primis,victus ordine inſtituto,mane ſcilicet pullorũ carne, veſperi verò panatella,ac in potu vino exiguo & illo quidẽ paucifero dicto,ſequẽs illi dedimus pharmacũ,quod ita habet.

℞. ſyrupi roſati ſolutiui, decoctionis ſenæ, añ.℥.iij.miſce,& ieiuno ſtomacho calidum of

feratur,quo facillimè abſq; anxietate, aut ſto machi dolore,multa bilioſa ſubliuida, & mu coſa purgauit:Sequenti verò die, vlcus aqua forti, qua argentarii vtuntur tactum fuit: præſertim circa ea loca, vbi putredo maximè vigebat, quæ mea ſententia multum attulit iuuamenti, & ea poſtea interpellatim quum opus erat,vſi ſumus:ſed poſt ebibitum pharmacum,ſequentibus diebus hoc vtebatur ſyrupo.

℞. ſyrupi de fumo terræ, de boragine, de pomis añ.ʒ.ſem.decoctionis ſenę vncias tres, miſce,fiat ſyrupus, quem continuet: iterato itaque prædicto pharmaco, & ſyrupis prout neceſsitas vrgebat, gargariſmum iſtum deſcripſimus,quo ſæpe vteretur,& ita habet.

℞. roſarum ſiccarum,ſummitatum myrtillorum,ſumachiorum, balauſtiorū, añ.m̄.j. in libris ſex vini rubri ſtyptici fiat decoctio ſufficiens, facta decoctione & colatura, adde ſucci plantaginis libram mediam, vnguenti Aegyptiaci vnciam.j. miſce, hoc verò gargariſmo, quum primum vſus fuit, per nares remittebat, veluti & potum. At quum in dies aliquod in ipſius aſſumptione perſeueraret, vlcus mundius factum eſt, nec liquor aliquis ore ſumptus, quem deglutire conabatur, iam ad nares reuertebatur,immo pus per ſputum reiectum paucum eſt factū

Curatio LXXV. de ulceribus Telephiis et Chironiis dictis, ſpurias coſtas occupantibus.

VINCENTIVS Virgilius monachus ordinis ſancti Auguſtini apud Anconitanos Prior digniſſimus, & Polydori Virgilii Vrbinatis, viri hac noſtra ætate, vt eius atteſtantur monumenta doctiſsimi, conſanguineus, vlceribus malignis circa coſtam mendoſam ad ſpinam verſus ſcatebat, & illis quidem ex iis quę Telephia, aut Chironia dicuntur, ad quem quum primum Anconam veni ſum vocatus, & eum quinquagenarium conſpicio hilarem, ſanguineum, hirſutum, optimi profectò habitus: conſpectis igitur vlceribus, ea eſſe diximus, quæ ſupra annotauimus: vnde enim ortum traxerint, quum inquiro, ignorare reſpondet: nec vltra eundum erat: præſertim quia cum viro religioſo agebamus, antiqua eſſe vlcera fatebatur, contra quæ iam olim decoctum ligni guaiaci per triginta dies ebiberat, & bene habuerat, ac vlcera quodãmodo ſanitati reſtituta fuerunt: ſed poſtea tẽporis diſcurſu repullularunt. At cauſis pro catharticis extrinſecis, ſiue primitiuis dictis poſthabitis, quę parum ad morbi curationẽ faciũt, hoĩem tractare cepimus ordine ſequẽti: primo optimo victus ordine ĩſtituto.

℞. ſyrupi de fumo terræ ℥.j.boraginis ℥.ſe. decoctionis ſenæ,in qua maduerunt flores fu miterræ ℥.iiij.miſce: iſtum verò ſyrupum ma ne ieiuno ſtomacho bibebat,& in nocte tribus à cœna horis,in cuius ebibitione,per ſex perſeuerauit dies: in quibus quoque, quum præſens eſſet Chirurgus,nobis cura fuit antroſa illa & cauernoſa vlcera ad benignitatē reducere,pro qua complenda operatione:primo pulueres ex percipitato,quod ex argento viuo, & aqua forti argentariorum ad ignem cōcinnatur, vlceribus illis indere iuſsi,vt tandem corroſa putrilagine,latiora & potentiora fierent: poſtea verò ad vnguentum Aegyptiacum & Apoſtolicum deuenimus:ſimúlq; ad digeſtiuum dictum, & mundificans medicamētum. At exterius in ſplenis vnguentum de plumbo et minio, ac tutia admouebatur: quibus antroſa illa, ac maligna vlcera,ad cicatricem peruenerunt: nec amplius recidiuarunt:quia poſt tertiam & quartam adhibitā cum catapotiis purgationem, ex nitro dictis Alexandri,& fœtidis,ac de fumo terræ, ad decoctum guaiaci peruenimus, quo per quinquaginta dies integros in potu vſus fuit.Non ab re tamen fuerit hic deſcribere ordinem, quo vſi ſumus,in hoc præbendo decocto,qui talis habetur.

℞. ſcobis ligni guaiaci multum nigri & vn-

ctuoſi habentis,lima parati vncias octo, corticum reſinoſorũ vncias quatuor:præſtant.n. cortices huius ligni reſinam multam habentes in hoc morbo: quia multis modis exſiccant,cum caliditate tum ſiccitate ſua,& imbibitione,quibus qualitatibus ſudorẽ poſſunt prouocare,tum & ſubtiliare, et liquare materias,& abſtergere:ac,quia reſinoſi ſunt,putrefactioni & contagioni quoque obſiſtere poſſunt:vnde mirari ſatis non poſſum Hieronymi Fracaſtorii Veronenſis,viri omnium votis doctiſsimi: quũ cortices ligni huius guaiaci ab opere medico eliminat:vt apud ipſum eſt legere libro tertio de Curatione morborum cõtagioſorum,capite decimo. Receptui igitur canentes dicamus,quod ſcobs,ſiue pulуis ligni & corticum,eo pondere vt diximus in libris quindecim aquæ infunditur per horas vigintiquatuor in olla librarum ſexdecim capaci: dein lento igne coquitur,collecta diligenter ſpuma & ſeruata ad vlcerum lauationem:donec ad libras ſex perueniat:tunc facta colatura, iis ſex libris decoctionis, in ollula vitreata eas recipiente,adde folliculorum ſenæ vnciam vnam,& ad ignẽ quum parum calfierit,optimè cooperta dimittatur quouſque frigefiat,& à ſenę percoletur quod primariũ decoctũ dicitur:cuius in aurora põdus ſeptẽ, vel octo vnciarum bibebat: & bene lectulo

coopertus & calidus, in ſudorem, quem per tres ferè horas ferebat. Cæterum poſt abſterſioně ſudoris: interpoſitis vna vel altera hora, vnciæ quatuor biſcocti panis pro prandio abſque abſonio aliquo exhibebantur: interpoſitis verò horis quinque à prandio totidẽ vnciæ biſcocti pro cœna offerebantur: rurſus à cœna quatuor horis, prædicti decocti vncias ſex bibebat, & optimè ferebat, & copioſiſsimè ſudabat: porrò ſecundarium decoctũ: quo aquę vel vini vice vtebatur ita parabatur: relictis autẽ ſcobibus, pulueris ligni noui vncias quatuor addebamus: quibus totidem aquæ libras iniiciebamus: quas ad tertiæ conſumptionem decoquere permittebamus. Cæterum, primum decoctum, ſic ſena confectũ primis quindecim diebus illi obtulimus. Sequenti verò tempore abſque illo eum ebibit: ſed vnum hic prӕterire nõ eſt opus, quod ſingulis decem diebus ægrotus hic, ex drachma catapotiorum nitri Alexandri purgabatur: quo ordine intra quinquaginta dies ſanitati integrè fuit reſtitutus, in quibus mirum dixerim, ſolo biſcocti pondere dicto, abſque abſonio aliquo, cum prædicto ſecundario decocto, in victu contentus fuit.

Curatio

Curatio LXXVI. de abſceſſu in capite apparente, quem Græci atheroma, recentiores verò talpam appellant.

HVIVS prædicti Cœnobii Nicolaus monachus edituus, temperatura atrabiliarius, ætate quadragintaocto annorum vlceribus in collo fedabatur, nec minus abſceſſum in capite patiebatur, quem quum primum viderem talpã eſſe deprehendi, & eum inter atheromata Græcis nominata adnumeraui: protinus igitur chirurgo accerſito, abſceſſum duobus magnis vulneribus in crucem adhibitis ſecare iuſsi: ex quo ſanies alba in pauca quantitate exiuit: tunc verò chirurgo conſului, vt membranam caluariam tegentem: pericranium dictam, quò ad fieri poſſet à caluaria, ſiue craneo ſepararet, tametſi corroſam nonnullis in locis cum ipſo craneo prædixeram, id quod ſecunda curatione viſum eſt. Erat enim caluaria multis & crebris foraminibus perforata, corroſaue, quæ non tantum prima in lamina, ſed ſecunda quoque conſpiciebatur, ſcalpello igitur os ad duram vſque meningem perforare iuſsi: tandem curatione vt expedit adhibita, oſſa exempta ſunt, & ille ex toto intra quinque menſes ſanitati fuit reſtitutus: in medio ta-

men curationis, corpore rectè purgato, & optima victus ratione inſtituta, ad linimentũ ſudorem euocans eum traxi, quod ita habet.

℞. thuris, maſticis, myrrhæ, cinnamomi, zinziberis, piperis longi, ſandarache Græcorum, minii, añ. ʒ. ij. radicis pyretri, floris ſalis, nitri antiquorum añ. ℥. ſem. cineris tamariſci, ℥. ij. butyri recentis ℥. vj. pinguedinis porcinę libram vnam, argenti viui extincti cum ſucco limonis ℥. iij. miſce, & in mortario omnibus bene piſtis, fiat vnguentum, quod vires habet, tum exſiccandi & abſtergendi, tum ſubtiliandi, & confortandi quo ſemel in die ieiuno ſtomacho, eius iuncturæ ac corpus, dempto capite, pectore & alis, ac ventre illinebantur: fuit enim hic ſexies illitus, & multa pituitoſa, & mucoſa per os emiſit, in quo vlcera (vt iis plerunque eueniũt qui inungũtur) floruere, ſed lauacro, ſeu gargariſmo ex rebus ſtypticis confecto, vt roſis rubris, balauſtio, malicerio, myrto, ſumacchio, ſummitatibus lentiſci, foliis oliuæ, galla, maſtice, thure, alumine, & ſimilibus, ſana facta ſunt, & ipſe, vt dixi ab orci faucibus liber.

Curatio LXXVII. de ſimplici tertiana cum nonnullis ſymptomatibus.

FLOS vitæ mulier Ançonitana, quæ ad portam Piſaurum reſpicientem habitat, ſimplici tertiana affligi cœpit,quæ quum primum paroxyſmus illam inuadebat,dolores & circa os vẽtriculi roſiones incurrebat:vomitorio igitur propinato medicamento bilem euomebat:poſtea verò epoto vino granatorum bene habebat. Cæterum, quum febris intendebatur, ea in ſitim maximam veniebat:contra quam,quandoque gelidam in multa quantitate concedebamus, quandoque verò potum iſtum deſcribebam.

℞. aquæ endiuiæ lib.j.iulep.violacei ℥.j.vini granatorum ℥. j. ſem. miſce, quo maxime delectabatur,ſed interdum ſemine pſilii,ſubtili panno incluſo, & ligno ſubtili alligato, atque in aqua macerato os lauabat. Nam potum ſupra deſcriptum, maxime laudare eſt: quia Galenus & Græci alii Medici,ſuas concoctrices potiones, vigente paroxyſmo concedebant:loco quarum nos ſyrupos in aurora, & ſero aliquando damus: veluti in hoc morbo,ſequenti ordine.

℞. ſyrupi endiuiæ,violacei, oxyzacchare.ſ. añ.℥.ſem.aquarum endiuię,acetoſæ,añ.℥.ij.mi

ſce, fiat ſyrupus, quẽ per quatuor ebibit dies, apparente tandem concoctione, hoc obtulimus pharmacum.

℞. rhabarbari boni in puluerem redacti, & infuſi per noctem in vnciis ſex aquæ endiuiæ. ℥. ii. cinnamomi ℈. i. miſce, facta tandem expreſsione, & colatura, adde pulpæ caſsię nouiter extractæ, drachmas ſex: trochiſcorum de violis ſine ſcamonea. ℥. ii. miſce, & fiat potus vnus, quo optimè egeſsit, & bene ſenſit, adeo vt paucis poſtea remediis integrę ſanitati fuerit reſtituta.

Scholia.

MEMORIAE commendauit Hippocrates libro ſecundo de Morbis, quòd tertiana laboranti ante quartum paroxyſmum, pharmacum dandum non eſt, ſub iis uerbis: ſi tertiana febris tenuerit, ſi quidem nõ om[illegible]s tribus inuaſionibus, quarta corripiat: pharmacũ deorſum purgans bibendum dato, & cætera: quibus poſtea idem libro de Affectionibus ſubſcripſit, inquiens: tertiana febris quum apprehenderit, ſi quidem uidebitur tibi non purgatus eſſe pharmacum dato: ſi uerò pharmaco non uidebitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris aut tranſmutetur, aut deficiat: exhibeto autem uelut ſcriptum eſt in medicamentis: & in apprehenſione quidem ſorbitione & potu nutrito: interpoſito uerò tempore, cibis per aluum ſecedentibus. Hæc Hippocrates: Nos uerò hodie nacti benigna & le-

nia medicamenta, illico in principio tertianæ medicamentum purgans dare poſſumus: non obliti tamen quod tertiana febris, ut tradit Galenus libro Artis curatiuæ ad Glauconem: potius alterantibus, quàm purgantibus medicamentis curari debet: alterantibus inquam, tam intus, quam foris adhibitis remediis.

Curatio LXXVIII. de tertiana continua.

IVVENIS natus annos octo ſupra decem, tertiana continua laborabat: cui primo ſecta fuit vena, & à ſanguinis extractione ſyrupum iſtum propinauimus.

Recipe ſyrupi roſacei, violacei, añ. ʒ. vj. aquarum lactucæ, nenupharis, añ. ʒ. iij. miſce, & ſingulis diebus, ſingulos ſyrupos in aurora, ad quatuor vſque bibat. At quòd aluus obediens eſſet ſoliciti eramus, & interdiu ad extinguendam ſitim aliquid ſumeret, conceſsimus, vt lactucam ſaccharo conditam, vel cucurbitam, aut cucumerem, vel pruna, & iis ſimiles fructus, qui ſaccharo incruſtari ſolent: iis enim prius deguſtatis, hordeaceam aquam ſuperbibebat: cui parum vini granatorum, vel ribes aliquando addebat, & interdum potum iſtum accipiebat, quod habet.

℞. aquarum cicoreæ, endiuiæ, boraginis, acetoſæ,vini granatorum ℥.ii.miſce.Cæterũ, à prædicta ſanguinis miſsione, æger melius habuit:quia capitis dolor quo maximè premebatur remiſſus fuit: veluti & febris ipſa. At veſperi febris cum ſolito capitis dolore increbuere, pro quibus oxyrhodinum ſequens parare iubeo.

℞. aquarum roſarum ℥.iiij.nenupharis,℥.ii. aceti roſati ℥.i. & ſe.olei roſacei ompha. ℥. ii. pulueris ſantalorum omnium. ʒ. ſem. miſce, & lineo in eo intincto panno, ſincipiti, temporibus & brachialibus applicetur: modo tamen ſæpe innouetur, ne caliditate acquiſita, magis noceat quàm iuuet. Item, Clyſterium iſtum immittendum ſuaſimus,quod refrigerans appellamus, & ita habet.

℞. aquę decoctionis hordei ℥.xv. olei violacei ℥.iii.oui albi & lutei optimè conquaſſati, num.j.zucchari parum,miſce, & parum tepidum mittatur:actu enim frigidum illico excerni ſolet: quo ter fluida & bilioſa excreuit:quarto verò & quinto die, eo dicto ordine gubernato, pari die, pharmacum ſequens propinauimus.

℞. pulpæ caſsiæ nouiter extractæ.ʒ.v. diacatoliconis vnc.ſem.rhabarbari boni.ʒ.i.diaphinicois.ʒ.i. & ſem. ſyrupi roſacei ſolutiui vnc. ii.decoctionis florum & fructuum cordialiũ

vnc.iiii.miſce,fiat hauſtus vnus, & in aurora detur,ac deſuper per horã dormiat:quo optimè egeſsit,& febris remiſſa fuit,vtcunque tamen de capitis dolore querebatur,cõtra quẽ cucurbitulas ſcapulis cum ſcarificatione adfigendas mandabam:ſed quum eas omnino timuit,cephalicam brachii octauo die incidere iuſsi,ſanguinémque ad vncias quinque fluere,qua euacuatione capitis dolore in totum leuatus fuit,& æger in copioſiſsimum ſudorem vniuerſum corpus occupantem incidit,à quo & febris penitus extirpata fuit,& ille ſanitati reſtitutus.

Scholia.

HIC lectorem monere decet, quòd tertiana continua eadem ferè cum cauſone,id eſt, ardenti febri eſt:ſunt tamen in hac tertiana continua non ita ſæua, ut in cauſone,ſymptomata:quia bilis intra uaſa, longius à corde,quàm in cauſone putreſcit:quæ tamen cauſonis notæ ſunt,ſunt & tertianæ continuæ, quo fit: multi hodie de utriſque,ſub eodem capite agunt: quum quæ cauſoni debentur,huic quoque ſimul proſint:modo illi frigidiora: huic uerò minus frigida offerantur.Cæterum,quia ægrotus iſte,octauo die in criſim uenit, dubitaret aliquis, nũ morbus rediret:cui reſpondemus quòd non: quia medicamentis adhibitis,& ſanguine extracto,criſis facta fuit. Nam ſi illa non præceſſerant,& criſis octauo fieret, procul dubio,uerẽdũ de recidiua:ut de Sexto Antonini Im

peratoris filio, Galenus prædixit, qui ſexto die in criſim deueniens, & liber morbo factus: poſtea decimoquarto in eundem rediit: ſed ſeptimodecimo liber ex toto euaſit, ut cap.10.lib.de Pracognit.apud ipſum Gal. legitur.

Curatio LXXVIIII. de capillorum defluuio.

COMITISSA Illuſtris, ob capitis ſuperexcedentem caliditatẽ, capillorum decidentiam patiebatur: nullum enim morbum habebat, nec corrodentem humorem, à quo credere par eſſet capillos decidi, petit remedium illi demus, quo capilli retineantur, & ſimul regenerentur, cui liberaliter obtemperans, ſic ordior.

lotio ad profluuiū capillor

℞. capillorum veneris, politrici, roſarũ ſiccarum, ſummitatũ myrti, ſummitatũ lentiſci, añ.m̄.ii. radicum cannarum ʒ. ſem. hippocampi piſciculi num.vi. in libris.xij. aquæ fiat decoctio lenis, facta colatura & expreſsione, adde olei lentiſcini lib.j. ladani puri ʒ.ii. miſce, fiat lauacrum, quo capilli bis in die lauentur, modo pilorum radices decoctum attingat. iis enim per viginti dies vſa eſt, & libera à tali fœditate fuit.

Scholia.

SCIRE *decet, quòd hippocampus piſciculus marinus eſt, huic flexuoſo Anconitano mari ſatis fa-*

miliaris, qui hippocāpus dicitur ἀπὸ τοῦ ἵππου καὶ κάμπτω. i. ab equo et flecto, quaſi flexuoſus equus, merito. n. flexuoſus equus piſciculus iſte dicitur, quū caput equinū habeat, et caudā omnino flexuoſam, ut latius in noſtro diximus Dioſcoride, ubi Matthiolum Seneſem hallucinatū circa huius piſciculi deſcriptionem aperte indicauimus.

Curatio LXXX. de præſagio in duplici tertiana.

ROBERTVS miles magnificus & ſtrenuus, quum duplici affligaretur tertiana, ac pro eius ſalute recuperanda, quatuor acceſiti eſſent Medici, tertia acceſsione, lotium melius apparuit: & in eo pendens nebula alba, & æqualis erat, tandem quidam eorum medicorum adſiſtentium ſeptimum paroxyſmum morbum nō exceſſurum prædixit, immo quòd intra quatuordecim dies æger ſanitati reſtitueretur affirmauit, quod falſum eſſe experientia ipſa poſtea indicauit: ſolet enim in duplici tertiana, vna altera valentior eſſe, vnde vna altera prius deponitur, vt in hoc contigit milite: nō igitur medicus hic bonus ſic temere prædicere debuerat, quum quæ alteri tantum tertianæ conueniebant, ambabus tribuit, fuit quippe ante ſeptimum paroxyſmum, altera tertianarum expulſa, reliqua ad aliquod dies perſeuerāte.

bus calidiſsimis, tum intus, tum foris vtentes. Nam catapotia ab hermodactylis maiora dicta, pluries illi dederunt: quibus ad internetionem, & animi vſque deliquium egerebat: ſed quum iis melius habere debuerat, tãtum abfuit, vt bene habuit, vt potius in omnimodam motus amiſsionem cruris peruenerit, dextri præcipuè, quòd dolor coxendicus iſte vexabat: adeo vt quum primũ illic deuenerim quatuor opus fuerit hominibus, vt illum in cubili decumbentem mouerent: vt ſaltem affectum locum, & ipſius colorem animaduerterem. Nam tunc maximos incurrebat dolores inguini reſpondentes, inquo fixi ſemper erant: iſchiadicum igitur morbum iſtum exacte perpendens: ob medicamentorum acredinem ac ingentem caliditatem & ſiccitatem cum pauca materia eueniſſe venor: proinde victus ordine ad frigidum declinante conſtituto, & vino illi interdicto, locum dolore affectum ſequenti oleo inungi feci.

℞. olei roſacei vnc.iiii. camomillini vnc.ii. miſce, & bis in die illinatur, ſyrupum quoque iſtum in aurora ebiberet mandauimus, qui habet.

℞. ſyrupi de endiuia ſimpl. vnc.i. & ſem. aquæ hordeaceæ vnc.iiii. miſce, & in aurora bibat, ac ante cœnam per horam iteret, qua-

tuor porrò elapſis à cœna horis clyſterem iſtum recipiat.

℞. radicum maluauiſci m̃.i. ſeminis lini, fœni Græci, hordei, añ. pug. i. in aqua fiat decoctio ad libram vnam & mediam, facta decoctione & colatura, adde olei violacei ℥.iii. vitelli oui num.iii. mellis violacei ℥.ii. miſce, & quantum potuerit retineat. Iis enim vt decet iteratis, melius habere cœpit, tandem quum quarto die ad eum diuertiſſem, quatuor illius milites mihi obuiam veniunt magna affecti letitia, quòd illorum herum intra tres dies ſanitati reſtitueram: ad eum igitur accedens, optimè crus mouere, & à doloribus im munem eſſe non ſine gaudio dixit: tribus verò aliis interpoſitis diebus è lecto ſurrexit, & deambulare cœpit: ſed prope inguem retractionem quandam ſentiebat, pro qua remouenda cucurbitulas cum ſcarificatione particulæ læſæ admouere decreueram: ſed quum ſequenti die melius ſenſiſſe dixerit, ſuperſedimus, omni vacantes remedio.

Scholia.

SI QVIS rectè curare deſiderat, ægrotantis primo temperaturam dignoſcat, neceſſe eſt; deinde morbum ipſum, ac cætera ad hæc facientia, quæ paucis carminibus in frõtiſpicio huius operis comprehendimus. Cæterum, Auicenna in hoc & ſimilibus articulorum doloribus iubet, ut ægro interdicatur uino uſque

quo ad ſanitatem integram perueniat:modo id paulatim fiat, quæ uerba mea ſententia in iis morbis a bile & caliditate dependentiam ha'entibus intelligi debent, ſecus autem a frigido & craſſo, quanquam ab utroque humore plerunque ſimiles oiiri morbos, Hippocrates memoriæ commendauit:quem poſtea cæteri ſecuti ſunt.

Curatio LXXXII. de quibuſdam ſymptomatibus oris, poſt rutæ comeſtionem.

IVVENIS nata annos decẽ & octo, futura monacha apud lignipedes Anconitanas, tẽperatura ſanguinea & biliosa:quum poſt prandium rutæ ſummitates deguſtaret, illico in has incidit affectiones, ſcilicet inſtrumentorum ſenſuum detentionem: præcordiorũ eroſiones, membrorũ cũ animi quodã deliquio tremores, & ita valide, vt aſsiſtentes omnes eam iã deploratam haberent:ex quibus nonnulli aſſerebant inter folia rutę venenoſum aliquem vermẽ latitaſſe, quem quoque deglutiuerat. Nam aliter vnde affectiones iſtæ ortum trahere poterant ignorare dicebant, & eo magis quia nunquam antea ſimiles paſſa fuerat. ego verò nõ omnino illorũ opinionẽ floccifaciẽs, vomitorium medicamentum ex ſyrupo

acetoſo & ſeminis rapæ decocto paratum, vt cunque reuocare offerre iuſsi, quo parum vomuit,& ad oleum confugimus, & minus vomuit: rem igitur ſic difficilem conſiderans, memoriæ reuoco apud Dioſcoridem legiſſe rutam ſylueſtrem quæ ad Macedoniam naſcitur,ob ferarum multitudinem venenoſam eſſe,qua de re cibis interdicatur monet:vnde quoque fieri poſſe,argumẽtum ſumo rutam illam quam iuuenis hæc comederat, fera aliqua infectam fuiſſe, vnde totis viribus conati ſumus eã ad vomitum euocare: ſed quũ id fruſtra tentatum eſſet, & ille de cordis dolore maximè quereretur:venam internam brachii, Hippocratis conſilio, libro quinto de Morbis vulgaribus prope finem ſecare feci, ſanguiniſque vncias quinque fluere: quo depoſito,cordis & præcordiorum vellicatio illico remiſſa fuit, & ſequenti die ſana facta eſt. Cæterum, huius victus res iurulentę & aluum lubricantes fuere.

Curatio LXXXIII. de morbo regio icteritia dicto, ob crurum ulcera quædam occluſa eueniente.

VIR qui ab omnibus pallidus appellabatur, natus annos quinq; ſupra triginta vlcera antiqua in cruribus habebat, ex quibus achores citrini plerunque fluebãt, contra quæ multis adhibitis remediis ex toto leuata ſunt, & crura ſanitati reſtituta: fuit autem inter cætera topica medicamenta, hoc ſequens ſpadrapum primatum obtinens, quo vlcera ſanitati ſunt reſtituta, & ita habet.

℞. olei roſacei lib.i. auri pigmenti, lithargyri, añ. vnc.i. & ſem. ceroſæ vnc.ii. picis nigræ, ceræ, añ. vnc.i. miſce, & ad lentum ignem leniter cum virga agitetur quouſque ad ſpiſsitudinem ſufficientem ducatur, & in eo poſtea pannus canabaceus imbibatur, & marmore ad planiciem redigatur, & cruribus poſt vniuerſales factas euacuationes admoueatur. Cęterum, poſt ſanatá vlcera, paucis interpoſitis menſibus, morbus icteros, id eſt, bilis flauæ per vniuerſum corpus effuſio, hũc corripuit, & ita illum fœdauit, vt omnes illum, croceũ, vel pallidum nomine appellarent. Nam oculorum album in quo morbus iſte primo de-

prehenditur: non tantum croceum apparebat, quantum vniuerſa oculorum ſubſtantia, facies, ac totius corporis habitudo: facile enim diiudicare quis poterit materiam à iecore in crura fluxam, & vlcera illa gignẽtem, per vniuerſi corporis molẽ diſtribui: ex qua ictéritia orta fuit. Cæterum, hic longo tempore, regio iſto morbo infectus, ac ſæpe curatus, cum apud Conſtantinopolim mercium exercendarum gratia ageret, in fluxum ventris ſanguiniũ dyſenteriam cruentam dictã incidit: à qua ſubleuatus, Anconam rediit, vbi in eãdem dyſenteriam recidit, & illius aluus ita tumuit, vt hydrope affici illũ quis diceret Nam & huius mammillæ ita tuberculoſæ & tumentes ſunt factæ, vt muliebres adæquarent: proſtrato igitur iecore, à quo affectiones iſtæ ortum trahebant, in totumque virtutibus naturalibus deficientibus, & conſequẽter animalibus, & vitalibus diem ſuum obiit: opus enim fuerat vlcera in cruribus reuocare, quæ vel cauſticis medicamentis, vel cãdente ferro innouari poterant, vel ſaltem fonticulos apertos dimittere, per quos conſuetæ fluxioni exitus dari poterat.

Scholia.

Scholia.

DICITVR morbus iſte ičteros, ſiue ičteritia, ἀπὸ τοῦ ἰκτίρος, hoc eſt miluo, quod oculi bile ſuffuſi: miluinis oculis ſimiles uideantur: dicitur quoque morbus regius iſte, quoniam mulſo, potionis genere in regum delicijs habita curatur, uel quod eo morbo affečti, muſica & rebus cultioribus, ac regalibus, tračtati ſunt, non minus quoque aurigo morbus iſte appellatur, ab auri colore, quem morbus iſte imitatur: ueluti arquatus, quia cœleſtis arcus colorem non nihil referat. Cæterum quum morbus aliquis oritur, ob alterum antiquum obeluſum, neceſſum eſt, antiquum illum denuo reuocare, modo minus periculoſus ſit, et in membro ignobiliori, quod Hippocrates animaduertens, ſapientiſſimè ſæpe dixit: ſi propter hæmorrhoides occluſas, mania inde orta fuerit; hæmorrhoides fluxas facere remedium eſt, quod Auicenna quoque non ſiluit Fen quarta primi libri Canonis; ſed an ičteritia à pituita gignatur: ueluti ab utraque bile atra, et flaua gigni ſolet, dubium eſt: cui nonnulli reſpondent, quod a pituita ičteritia quoque fit, & Galenum in medium ex cap. de atriplice adducũt: ubi eã nominare tradunt: At mea ſententia, nõ ſine errore, quũ Gal. ibidem nunquã nec alibi quod ſcierim, ičteritiæ à pituita genitæ meminerit: ſic .n. uera interpretatio habet, ſemen exterſoriã uim habet; unde ad morbũ regiũ ex iecoris obſtručtione obortũ utile exiſtit: cui lečtioni adſtipulatur Aëtius. Vetus tamẽ interpres, ičteritiã à pituita ortã interpretatus eſt, nõ ſine tamẽ errore, quũ reuera, à pituita ortã ičteritiã ſi ſic eã appellare liceret, nõ aliã eſſe crediderim quã totius corporis malũ habitũ, quã Græci καχεξίαν uocant.

y

Curatio LXXXIIII. de ſubluxata uertebra quadam ſpinæ & ſymptomatibus, ac de oſsium compoſitione.

NOBILIS puella nata annos octo, ex monte Filatrano ad me delata eſt, cuius caput primo vlceribus manantibus ſcatebat, quæ Græci ἀχῶρας appellant: poſtea verò per ſcalas cecidit, & crus in fœmore fregit, quod optimè reductum, ſanum eſt factum: interpoſito verò poſtea anno, vlcera illa capitis ex ſe ſanitati ſunt reſtituta: vnde materia illa, vlcera ſolita gignere per ſpinam dorſi effluens, vnam vertebrarum, forte caſu elapſo debiliorem factam, adeo laxauit, ac emoliuit, vt ex ſuo loco amota ſecundum partem luxata fuerit, & inde ſubluxatio appellari mereatur, à Græcis verò pararthrema, extra enim vertebra eleuabatur, vt non niſi flexè & curuè puella incederet: adeo vt inter gibboſitatis ſpecies affectio hæc adnumeranda ſit: de quibus Hipp. conſulendus eſt, libro de Articulis, & Galenus, ac eius enarratores, libro ſexto Aphoriſmorum, enarratione quadrageſima ſexta. Cæterum, quia vertebra hęc decima thoracis, ſiue dorſi erat, à qua muſculus coxendicis articulum mouens propagatur, factum eſt, vt locus ille, & fœmur totum

contriſtaretur:ita vt quum puella incederet, claudicaret,præcipuè circa leuem partem:has porrò affectiones comitabatur febricula quę dam lenis,de qua illico à principio ſoliciti ad modum fuimus: quia in hecticã degenerare videbatur,à qua in totum libera,poſtea ad ra dicis chinarum decoctum eam traximus,quo per vigintiquinque dies vſa fuit: in fine quo rũ,vlcera capitis renouata ſunt,& puella meliuſcule habere cœpit:non eo tamen vt ex to to ſana facta euaderet: multis tamen machinamentis:cerotis,emplaſtris,vnguentis, cata plaſmatibus,& aliis ſimilibus prius tentatis: vſi ſumus. At quia hic de vertebris ſermo incidit,quæ per giglymon coniunguntur: non ab re eſſe putarem, ſi in præſenti figuram,qua oſsium compoſitio ſtructuráue deprehenditur, ſignauero, quam ex Galeno exordio libri de Oſsibus deprompſi & ita habet.

Curatio LXXXV. de oris tortura.

IVVENIS natus annos viginti quinque, morbo Gallico olim, ſed leuiter infectus fuit, à quo curatus in totum ſanus eſt factus: interpoſitis verò poſtea nonnullis annis, oris tortura correptus fuit: quam ſpaſmum, ſiue conuulſionem appellamus, & eã quidem ex repletione, quam febris ſecuta eſt. Erat. n. tortura, ſiue conuulſio talis, vt oculus dexter circa angulũ communem, nares reſpicientem, depreſſus videretur, ex quo ſępe inuite lachrymabat: vnde ſatis cõſtabat: ſiniſtras partes faciei, à dextris attractionem feciſſe, quod ita eſſe, vel ex hoc percipiebatur: quia circa dextram mandibulam verſus interiorem partem fouea, ſiue vacuitas quædam erat, in ſiniſtra verò potius gibboſitas eleuatione: vnde dextras faciei partes, à ſiniſtris retractas eſſe nemini dubium eſt. Huic igitur occurrens venam ſylueſtrem brachii partem perreptantem, quam cephalicam appellamus, ſecuimus, & ſanguinis vncias quinque fluere permiſimus, aluus quoque vt quotidie reſpóderet ſi non ſponte, ſaltem beneficio ſoliciti fuimus: demũ victus regimine ſubtili cõſtituto ad calidũ & ſiccũ declinaret, ſyrupũ iſtum in aurora ebiberet, & veſperi iteraret iuſſimus, qui ita habet: ℞, ſyrupi de betonica ℥.i.

OSSA COMVI

- Articulus, naturalis eſt oſsium compoſitio per articulum.
  - Diarthroſis, id eſt dearticulatio oſsiũ eſt quorũ motus euidens eſt.
    - enarthroſis, et eſt quũ excipiẽs cauũ altũ ad modũ eſt caputque quod in id inſeritur oblongum.
    - arthrodia eſt, quæ cauũ leniter et in ſuperficie, et capitulum etiam depreſſum habet.
    - Gyglymos ea eſt qua oſſa ſeſe inuicẽ ingredietia cõiunguntur, ut uertebræ.
  - Synarthroſis, id eſt, coarticulatio quæ nec ualidum, nec manifeſtũ ſed obſcurum difficileq́ habet motum.
    - Sutura, ad cõſutarũ rerũ ſimilitudinẽ dicta, ut in capitis ſuturis cõpoſitio.
    - Gõphoſis dicitur quũ ad inſtar claui os oſſi infigitur.
    - Armonia quæ oſsiũ ſtructura eſt per ſimplicẽ lineã ut in maxilla ſuperiori conſpicitur.

BIBLIOTECA NAZIONALE

ONVNTVR.

Symphyſis, naturalis oſſium eſt unio per ſymphyſim.

Aliorum interuentu ut dẽ ſiora ſiccioraq́ oſſa.

Abſque medio, ut fungoſiora molliaq́ oſſa mutuo inter ſe coeũnt coaleſcuntq́.

r ſyn-ſcoſin à ſne.

Per ſyneuroſin à neruo.

Per ſynchondroſin à cartilagine.

Ex muſculis ſeu chorda.

Ex oſsib. ligamentales, ſiue ligamẽta.

Ex cerebro et dorſi medulla, uoluntarii.

de ſtechade ℥.ſe. decoctionis ſaluiæ & ſtecha dis añ.℥.4.miſce:elapſis verò quatuor diebus catapotia de hiera cum agarico obtulimus,& meliuſcule habuit: ſed à principio locus tortura affectùs leniter ad locũ ſuũ redderetur curauimus,præcipuè frictione ex oleo lilino, irino,rutaceo,coſtino, lũbricorũ & vulpino: quibus quoq; nucha, & vniuerſum caput fouebatur,elapſis tandẽ octo diebus, febris ter tiana illi ſuperuenit, à cuius tribus paroxyſmis vexatus illi pharmacum hoc dedimus. ℞. diaphiniconis,electuarii,eleſcoph ,añ.ʒ.ii. electuarii roſati Meſuę.ʒ.j. decoctionis ſenæ ℥.v.miſce,fiat potus, quo optimè egeſsit: ſequẽti verò paroxyſmo,intẽſiſsima feb.infeſta tus à tortura liber euaſit,ſed in quartanam la pſus eſt,quam per duos menſes paſſus fuit: & nullo alio adhibito remediorum genere,ſani tati integræ fuit reſtitutus.

Scholia.

SAEPE admirari licet Hipp.diuinitatẽ obſeruationemq́; quale in hoc morbo ab eo obſeruari uidemũs:diximus.n.ſuperueniente quartana, hic liber à tortura ſiue cõuulſione ſanus eſt factus, quod nõ ſiluit lib.6. de Morbis popul. partic.6.ad hũc modũ dicens. A quartana correpti,à magno morbo non corripiũtur: ſi uero corripiãtur prius,et ſuccedat quartana liberãtur. hæc Hpp. quæ ad torturã ſiue cõuulſionẽ rectè referri poſſũt, quum magnus morbus.i. epilepſia, affinitatẽ cũ cõuulſione habet,ut curatione quadã huius cẽturiæ affatim diximus.

Curatio LXXXVI. de ſplenis duritie tenſione ue.

QVI ex monte Securo ad me venit nomine Bartholus: ſplenem admodum durum, magnúmue portabat: tentatis tandem multis & variis remediis, hoc vnguento ſanus eſt factus, quod ita habet.

optimū ſplenis unguentum

℞. olei communis lib.iij. medullæ crurium bouis lib.j. butyri recētis lib.ſem. ſucci bryoniæ, ſucci cyclaminis, añ. lib.i. Bulliāt ad lentum ignem, vſque ferè ad cōſumptionem ſucci, & coletur: & colaturæ adde pulueris aſplenos, id eſt, ceterach, corticum capparorū, thamariſci, ſeminis agni caſti añ. ℥.iii. miſce, fiat vnguētū. Cęterū, eſt vnguentū hoc mirabile, quo omnes doctiſsimi Ferrarienſes vſi ſunt, inter quos numerare eſt, Sauonarolam, Vgonem de Senis, qui apud Ferrarienſes obiit, Leonicenum, Bonaciolum, Manardum, Braſauolum, & omnes hodie ibi artem Medicam exercentes, cum quibus nos per ſeptennium ibidē agentes, eo quoque ſæpe vſi ſumus, & magnum ex eius vſu obſeruauimus iuuamentum.

Curatio LXXXVII. de angina.

VLIER Græca,quæ ad portum habitabat, angina laborabat, cui illico ſiniſtri brachii cephalica vena ſecta fuit. Nam dextri non apparuit, ex qua multo effluxo ſanguine ſtatim bene valere ſe dixit: vtcunque tamen ad ſectionem venarum, quæ ſub lingua ſunt,tertio die peruenimus,& melius ſe habere dixit. Cæterum,primo gargariſmo iſto vſa eſt,qui ita habet.

℞. rob mororum ℥.i.& ſem. ſyrupi acetoſi ſ.℥.i.aquarum capitum roſarum, plantaginis, añ.℥.iiij.miſce,fiat gargariſmus,vt verò exterius admoueretur,ſic perſcriptum fuit.

℞. olei roſacei ℥.ij.camomillini ℥.j.miſce,& cũ lana ſuccida excipiatur, & loco admoueatur: ſed & poſteahoc altero gargariſmo vſa fuit·qui habet:

Recipe rob mororum ℥.j. myrrhæ,croci,nitri,ſulphuris,añ.℈.j.aquarum hyſſopi,origani,añ.℥.iiij.miſce, fiat gargariſmus, quo vniuerſa clauſa fuit curatio.

Curatio LXXXVIII. de duplici tertiana, ac de uenarum ſectione non nihil.

PAVLVS Ferretus patritius Anconitanus: vir prudens, benignus,grauis,obeſus,temperatura ſanguineus,ætatis ſuæ anno tertio ſupra quadrageſimo,duplici tertiana correptus fuit:pro quo curādo duo alii ſeniores medici accerſiti ſunt: tandē omnibus rebus ad curationem facientibus, optimè diſpoſitis, quum inter nos conuentum eſſet de ſanguinis miſsione,per venæ ſectionem,accerſitus fuit Chirurgus,qui optimè baſilicam dextri brachii tundit, ſed ſanguis minimè fluxit:at quum ſanguis non flueret,nec altera in ea curuatura apparuiſſet vena,ex altera lateris ſiniſtri baſilica, ſanguinē extraheremus conſulebam, & prædicti medici ſatius eſſe venam inter digitum anularem, & minimùm iacentem ſecare, quàm ſiniſtri brachii baſilicā cōtra me contendebant:quia venula illa iecur magis reſpiciebat, & quod ita à præceptoribus ſuis acceperant clamabant:præualuere tandem contra me duo illi: quia vt in prouerbio eſt,neq; Hercules cōtra duos:ægre tamen ferens ipſe, quum ſciam in morbo vniuerſum corpus occupante: perinde eſſe venam baſilicam dextri brachii, ac ſi-

niſtri ſecare, quum æque à vena puteali caua dicta hauriant: & eo magis quia nec iecur, nec viſcus aliquod particulare imbecille, aut male affectum erat: cuius cauſa à ramulo illo potius quàm à trunco, ſanguinem euacuare debebamus. Item, quia nec noſtra erat intentio retractione aliqua vti: in qua villorum, aut fibrarum ſeruari rectitudo ſolet: vtcunque tamen ſanguis demeretur, ipſum ægrotum intra paucos dies à morbo liberum fore, coram omnibus aſsiſtentibus prædixi, quod ita eueniſſe: omnes poſtea non ſine artis decore viderunt.

Curatio LXXXVIIII. de parotidibus, id eſt, abſceſsibus in adenis iuxta aures naſcentibus.

CLARA vxor Proxenetæ, quum male haberet: ad eam perueni, quam boni habitus, ætatis trigintaquinque annorũ; ſed ingenti febri correptam comperio, quæ vna cum parotidibus, hoc eſt abſceſſibus poſt aures naſcentibus, & cordarum ac neruorum colli retractione inuaſit, quæſita tandem cauſa vnde morbus euenire poterat, ſe ignorare reſpondet. Ego verò anxius, noſcens alioqui, niſi morbus hic à cauſa pro-

cathartica originem traxiſſet,lethalis & peſti fer futurus erat:illico à ſoluta per clyſterem aluo,cephalicam dextri lateris aperire iuſsi, ſanguinémque ad vncias ſex fluere,parotides porrò,& colli retractiones ex oleo roſaceo, & camomillino inungi fecimus, nocte verò ſequenti,victus regimine ſubtiliſsimo inſtituto,clyſterem refrigerantem immittere mãdauimus,quo ſoluta aluus fuit:mane verò cõſpecto lotio, in eo coctio apparebat: ſed febris omnino intẽsè perſeuerabat,de qua multum querebatur:ſed ecce,hæc inter confabulandum,addit, poſsibile eſſe, morbum hunc originem traxiſſe à vento frigido caput percutiente,quod ad feneſtram pectinaret: quo audito, morbum non adeo ſolutu difficilem eſſe (vt apparebat) prædixi: Multum ſanè ad morborum cognitionem cauſæ procatharticæ faciunt,& conſequenter ad eorum præſagia,quanquam ſæpe cum Galeno dixerimus, ab illis curatiua indicatio non deſumatur: quod intelligendum velim primariæ, ſecus autem ſecundariæ: tunc verò cucurbitulis cũ ſcarificatione ſcapulis admotis melius habuit,& parotides cum ipſa febri remitti cœperunt:vbi tamen abſceſſus fuerant, illic ſigna rubra quædam relicta fuere, quæ igne eſſe quis diceret: quibus poſtea cruſtæ quædã lenes ſuperadditæ ſunt: quæ ex albo cam-

phorato vnguento illita, breui fuere ſolutæ: & illa ſanitati reſtituta.

Curatio XC. de dolore coxendico, & radice chinarum.

GRAECVS Proxeneta coxendicis dolore quodam antiquo vexari ſolebat:pro quo propulſando ad Patauinas balneas olim iam aduolauerat, & nihil profecit:poſtea ad guaiaci decoctum peruenit, & peius habuit: tandem meo conſilio decocto radicis chinarum per vigintiquinque dies vſus eſt, & optimè ſenſit, ac ab illo dolore liber perſeuerat.

Scholia.

SVPERIORIBVS annis, radix quædam ſimilis in totum radici cannarum à Luſitanis noſtris qui ad Indiam & regnum Sinarum et ultra nauigãt, in Luſitaniam afferri cœpit, qua incolæ regni Sinarum unde potiſſimum naſcitur, & inde nomen traxit, ad multas ægritudines utuntur, præcipuè morbum Gallicũ, et ſudoris euacuationem: mirum enim in modum, radix hæc exſiccat, & ſudorem prouocat: de qua quum hucuſq; à paucis quod ſciam, parum aut nihil traditum ſit, placet, ſermonem agere: & eo magis quia Andreas Veſa-

lius ſuperioribus diebus libellum quendam in lucem emiſit, cui titulum fecit, de radice chinarum, in quo (bona uiri pace dixerim) nihil in eo præter titulum quod ad radicem ſinarum agat, reperitur: totus enim anatomicus libellus eſt, pro quo intelligendo Oedipo coniectore opus eſt: Doctiſsimus enim Veſalius eſt, ac anatomicus inſignis, Latinæ linguæ ſatis peritus, durum tamen in ſcriptis ſuis ſeruans ſtylum, potiſsimum in eo libello: in quo multa præclara & ſcitu digna ad anatomiam facientia leguntur: ad radicẽ igitur accedentes: dicamus, quod quia ex regno Sinarum aduehitur, radix Sinarum dicitur. Quam primus in Luſitaniam Vincentius Gilius à Triſtanis, rerum maritimarum maximus explorator, & apud Indos frequens negotiator adduxit: ex qua quum maximum quæſtum faceret mercatores, non ſolum Occidentales, ſed Orientales, eam in uniuerſam Europam poſtea traxerunt, quam tamen Turcæ & Oriẽtales afferunt mercatores, Occidentalium anteferre radici decet: quum magis grauitet, & præſtantior uiribus ſit, quo factum eſt, ut Orientalis hæc triplo carius, quàm quæ per nauigationes Occidẽtales affertur, publice in tabernis pharmacopoliis uendatur: Eſt enim radix hæc, ut dixi, ſimilis omnino radici cannarum, quæ facile ſiceſcit, & uires ſuas amittit, cuius color in ſuperficie ſubruber eſt: intus uerò magis albeſcit: præſtantior, quæ magis grauitate cenſetur: quantum uerò ad eius temperaturam attinet, ſi quis eius odorem, ſaporem, conſiſtentiam, ac cætera præneceſſaria, quæ ad medicamentorum temperaturam uenandam faciunt rectè obſeruauerit, illam in actiuis qualitatibus temperatam dicit: in paſsiuis uerò præcipuè in ſiccitate ſuperexcedentem, ut tertium ferè obtineat gra-

dum non dubitamus: eſt igitur radix hæc Sinarum, tertium ferè ordinem ſiccitatis attingens: cuius officium ac natura eſt humores diſſoluere, eliquare, et ſubtiliare, ac in halitum & ſudorem eos deducere, & conſequenter corpus exſiccare, unde mirum non eſt ſi morbo Gallico deſtillationibus catarrhis, articulorum doloribus, ac pituitoſioribus morbis conueniat. Cæterum, præſtat qui huius radicis decocto uti debet, hoc uitæ regimine utatur: primo in cubiculo aut conclaui immunis a uento maneat decet, qua de re in lectulo morari prudentius eſt, interea à uino abſtineat quantum poſsibile ſit. Huius decocti potator, & ab omni uenere abſtineatur; quin & concoctu difficilia fugiat, ueluti omnia acerba, acida, ſalita, ſalem et acetum; ſit illi cibus leuis, panis albus bene ſubactus, & optimè coctus, ut qui ad ſiccum magis declinet, cui ſemen aniſi, uel fœniculi, aut cari adiectum eſt, caro uerò capi ſit oportet, uel gallinæ, aut phaſiani, ſed perdicis, mea ſententia præcæteris in hoc caſu primatum obtinet, ut pote ad ſiccum declinantis: ueluti omnium montanarum auicularum carnes ſunt, quæ aſſe ad ignem potiſsimum commendantur: aqua uerò cocta non adeo, niſi radicis decocto incoquantur: ſit uerò prandium cœna maius, quod claudet parum diacitonitis ſuccaro parati, uel pyrum ſuccaro conditum, aut coriandrum ſuccaro incruſtatum: ſit tamen pro uictu regula hæc, ut ſemper poſt cibum ſumptum, appetitus ad cibum maneat, nec ſatur à menſa diſcedat. Vua paſſa, amygdala, mel, ac eo, uel ſaccaro condita liberaliter guſtare poteſt, qualia ſunt à nobis dicta, & alia uaria, modo concoctu facillima ſint: & illis ſtomachus non grauetur, aromatibus quoque temperate

uti poterit. Cætera uerò a nobis ſilentio prætermiſſa, in hac curatione in totum abnegata ſint, intelligi uolumus: iis igitur in ordinem diſpoſitis, ac corpore ut decet euacuato, modum ſeruandum in hoc decocto deſcribamus: primo igitur in aurora radices in aſſulas tenues rotundas per tranſuerſum incidantur: quarum uncia una in libris duodecim aquæ ponitur in uaſe teſtaceo capaci librarum ſexdecim, ac igne lento ad conſumptionem tertiæ partis coquuntur, cuius decocti unciæ decem uel duodecim calidæ in aurora bibendæ dantur: reliquum uerò uini loco potandum ſeruatur: parari autem decoctum hoc debet ſingulis diebus: quia ſi in alterum diem ſeruatur, facile aceſcit, & uires amittit: poſt potum autem decocti in aurora ut dixi, ſudare per duas uel tres horas in lectulo oportet. Si tamen in lectulo perdurare poſt ſudorem non poterit, ſurgat, & pannis optimè coopertus in cubili maneat, ne tamen aëri exponatur caueat, niſi ſaltem poſt ſeptē dies. Cæterum, dantur toti curationi dies quinque et uiginti, ita ut unciis quinque & uiginti tota curatio expleatur. At mea ſententia, pondus hoc non ſemper ſeruandum eſt: morbis enim grauioribus radicis huius maius pondus uncia una libris duodecim aquæ incoqui deberet putarē: immo plus aquæ quoque addere, ſi ea ægrotus indiguerit, & multum biberit, nec minus de termino dierum mihi dicendum uidetur. Nam alicui uiginti dies ſufficient: aliis uerò ad trigeſimum peruenire neceſſarium erit: nos uerò huic, de quo agimus ægroto per uigintiquinque dies decoctum dedimus, & ſanitati reſtitutus fuit.

Curatio XCI. de tertiana continua, & an febribus biliofis ſanguinis extractio per uenæſectionem conueniat, ſimul an ſyrupi frigidi illis merito dantur: demũ an in die critico pharmacum dari poſſit.

ALEANDARINVS Theſſalonicenſis mercator, natus annos trigintaquatuor, natura biliofus, fortis, & robuſtus, vigente canicula, tertiana continua corripi cœpit, ad quem accedentes Medici, primo ſanguinem per venæ ſectionem in brachii flexura extraxerunt, & ſyrupos refrigerantes illi dederunt: demum quum aluum lubricam haberet initio ſeptimi diei tres, vel quatuor habuit ſeceſſus, & bene habebat. At Medici hoc parum animaduertentes in eodẽ ſeptimo die poſt habitos ſeceſſus, pharmacũ illi propinarunt, quo multa egeſsit, & male habere cœpit, ad quem vocatus ipſe vniuerſum eius corpus exterius refrigerari, anguſtiari, & pulſus omnino retrahi inueni, adeo vt difficillimè arteriæ perciperentur. Ceterũ corporis magna erat impotentia, quam paraphreneſis comitabatur: demum nono die ſequenti ab initio ægritudinis computando,

diem ſuum obiit: agebatur enim dies duodecimus menſis Auguſti, M D X L I X.

Scholia.

TRIA pro hac complenda curatione, in dubium reuocantur. Primum an biliosis febribus, ſanguinis miſſio per uenæ ſectionem conueniat. Secundum an prædictis biliosis febribus laborantibus ſyrupi frigidi rectè propinentur. Tertium an in die critico pharmacum tutò ægrotanti dari poſsit. Primæ dubitationis cauſa Auicenna fuit, atque omnes eius collegæ, qui ardentiſſimas febres uenæ ſectione non eſſe curandas, earum efferueſcentiam pertimentes contendunt: ita enim Auicenna Fen quarta primi, capite de Phlebotomia tradit: In febribus autem à minutione cauendum eſt, ſcilicet in iis quæ uehementis ſunt calefactionis, & inflammationis: cuius ſententiæ rationem etſi inibi clarè non reddat, ea tamen eſt, quam paulo inferius ſignauit, ne uidelicet bilis efferueat, ut iis uerbis ſequentibus apparet, quũ dicat. Caue ne ægrum ad unam duarum perducas rerum, ſcilicet humorum cholericorum ebullitionem, & frigidorum cruditatem, quam Auicennæ poſitionem omnes hucuſque ſcribentes ſecuti ſunt: ueluti multi noſtri temporis qui ſe Aeſculapios prædicant, nulla alia permoti ratione, quàm quia ita Auicenna dixit. Sunt autem ii adeo ſanguiſugi, ut prius ægrum mori ſinant, quàm hoc auxilium admittant, non recordati Galeni uerborum libro Therapeutices nono, pauperes ditioribus citiùs et ocius ſaneſcere, hac præcipue de cauſa, quòd ex quo diuites in

delitiis

delitiis ac deſidẽ degunt uitã, plurimũ ſanguinis aggerare neceſſe eſt: quapropter uenæ ſectione indigent: quam tamen formidant, ac tremiſcunt; quod potiſsimum in omnibus noſtri temporis proponi poſſet, quũ ampliori utantur uictu, quibus maxime uenæ ſectio conuenit: unde Galen. concludit, miſſo inter initia, in febribus ſanguine nõ pauperibus modo, uerum etiam diuitum ſeruis, plurimis quidem quinto, aliquibus ſeptimo criſis contingit, nemini ſerius. At diuites qui et ſanguinis copiam et excrementorum pluſquã pauperes & ſerui habent, quum ſanguinis mittendi prætermiſere remedium ac quotidie tum calido oleo perfundantur, tum laxantibus cataplaſmatibus utãtur: phlegmone nimirum aliquam uel iecinore, uel uentriculo, uel reliquorum iſthic uiſcerum aliquo contrahũt. Alii in quarto, alii in quinto, omnes plane in ſexto. At ut in totum ii cũ Auicenna in hac parte conuincantur, Galenus Medicorum diligentiſsimus, ac ſapientiſsimus accedat, cui aduerſari aliud nõ eſt, quàm uniuerſam ſubuertere medicinam. Is igitur libro primo Aphoriſ. adeo in ardentiſsimis febribus ſanguinis miſsionem per uenæ ſectionem commendat, ut ægrũ uſque ad animi defectionem ducere, non pertimeſcat: eius enim ita habentur uerba, enarratione uigeſimatertia, in ardentiſsimis febribus ſi uſque ad animi defectionem ſanguis mittatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur. Hæc Galenus, quo bono nullum melius dari poteſt: quibus faciunt eiuſdem uerba undecimo libro de Morbis curandis, quem Methodum medendi appellamus, ad iſtum modum ſaluberrimum autem ut prædiximus eſt in febribus uenam incidere, non continuis modo, uerum etiam omnibus quas putreſcens humor concitat:

ubi præſertim nec ætas, nec uires prohibent: leuata nanq; quæ corpus noſtrũ regit natura, exoneratáq; eo quo uelut ſarcina premitur, non ægre quod reliquum eſt uincet: itaque proprii muneris haud oblita, & coquet quod concoqui eſt habile, & excernet, quod poteſt excerni: quibus nihil clarius aut lucidius dici poteſt: his quoque ſuffragatur Hippocrates libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis, cuius uerba ita habentur: In acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi uehemẽs morbus uideatur: floruerítq; ægrotantis ætas, et uirium adfuerit robur, quæ ſanè uerba ibidem enarrans Galenus, ita inquit, qui autem omnẽ de ſanguinis miſsione hiſtoriam intelligere uoluerit, legere tum noſtros, tum reliquorum medicorum libros poteſt, nunc uerò ſummam ipſam in paucos tandem relatã ſcopos audi: ſanguinem etenim primũ detrahes, ſi magnus tibi uideatur morbus: tali autem remedio utitur propter uehementes affectus. Hæc ex multis Hipp. & Galeni locis ſufficiant, per quæ ſatis indicatur, quod bilioſis febribus ſanguinis miſsio per uenæ ſectionem conueniat. Non eſt igitur quod Auicenna ac eius ſectatores illis contrarientur: & eo magis quia eorum ratiocinatio corrupta, ac inualida eſt: quum ſanguinem inculpabilem ſecta uena uacuari, bile putreſcente in uenis remanente, ſupponere uideantur: quod falſum eſſe cordatus medicus nouit, quum bilis mixte cum ſanguine intra uenas cõperitur, nec ullibi per ſe præterquam in fellea ueſica conſiſtat: in caſu quopiam ab impulrice ui in partem aliquam pellatur: unde eryſipelas, aut herpes oritur: ueluti ſi ad uniuerſam cutim morbus regius pullulat, quanquam & in decretorio ſudore eam expelli comperiatur: quanto magis iuxta Galeni mentem, quando bilem putreſcere, aut in corpore

dominari audimus, bilioſum ſanguinem concipere debemus, cum pro bilioſo ſanguine bilem uſurpamus: quum igitur bilis, & ſanguis una conſiſtant, ut difficulter à natura unum ab altero ſecerni queat, admiratione dignum eſt, ſi recta uena ſimul quoque non exeant: et conſequenter adhuc eadem remanebit humorum proportio, efferu-ſcētia uerò minor, quū ſanguis quaſi ebulliens euacuatus ſit. At ſi aſſerat quis, oppoſitum illi uideri: quū ſanguis ueluti bilioſi humoris frænum ſit, quo depoſito efferueſcentia maior redditur, & conſequenter corpus calidius & ſiccius, dico id falſum eſſe, quum uacuato ſanguine, qui una cum bile efferuebat corpus refrigeratum manere neceſſum eſt, & conſequenter natura ſic refrigerata, ac alleuiata, reſiduum edomare, ac per notas uias pellere poterit, ſicut iam diximus, & Galenus ſæpe opere obſeruauit. Cæterum ne ſic in Auicēnam debacchemur nec illum (ut in prouerbio eſt) de ponte deiiciamus, quum uir Philoſophus fuerit, ac medicus doctiſſimus, operæpretium erit uiam inuenire, qua illum à calumnia liberemus, & eo magis quia ſe primum Galeni ſagaciſſimū ſectatorem polliceatur: unde illi aduerſari in hac re minimè credendum eſt; quum quando Galeno aduerſari contendit, id aperta fronte faciat: inquit igitur Auicenna febribus ardentiſſimis, ac bilioſis morbis periculoſum eſſe ſanguinem per uenæ ſectionem extrahere, quod axioma non ſic in totum reiiciendum puto: quum in ſe ueritatem contineat. Nam febris ardens plerunque æſtus tempore, aut poſt elapſos maximos labores gignitur, quo in tempore ex ambientis aëris efferueſcentia inanitæ uenæ ad ſeſe ſuccum bilioſum attrahunt: immo tum temporis ut Hippocrati & Galeno placet libro quarto de Ratione uictus

in morbis acutis, multum prædicti bilioſi humoris in extima gignitur carne: quæ omnia uenę ſectionem prohibet & eo magis quia in hoc tempore corpora ſunt diſſoluta, & minimè ſanguinis extractionem ferunt, quòd ſi exequatur & uenæ ſectio fiat, bilioſi humores extra uenas fluitantes, intra trahuntur: unde febres magis intenduntur, et ægri in uitæ diſcrimen ueniunt, & hæc eſt ratio, ò uiri prudentiſsimi, propter quam Auicenna, ac poſt eum Medici omnes docti tantopere ſanguinis extractionem in iis febribus timent: præcipue quando urina cernitur ſubtilis citrina bilem uigentem omnino arguēs. HIERONYMVS. *Non igitur in iis febribus bilioſis, primo ſanguinem per uenæ ſectionem extrahere debemus.* AMATVS. *Ita Auicennam uelle intelligo, & eo magis quando urina ſubtilis citrina apparet, quæ bilem prædominari arguit, in quo caſu, ſi uenam ſecamus, bilis euocationem ad intra uenas, quæ ſanguinis feruorem facit timemus, quo malo nullum maius dari poteſt.* HIER. *Quid igitur agere debemus, ò Amate, quum in has inciderimus febres cholericas* AMAT. *Primo minorans dictum medicamentū propinabimus: ut fluitantem bilem extra uenatam euacuemus, quæ parata eſt dum uena pertunditur ad uenas reuocari. Nam ea depoſita, timor non eſt poſt uenæ ſectionem, de humorum ebullitione efferuentiaue.* HIER. *Ea de cauſa ante uenæ ſectionem, omnium Medicorum conſilio, clyſterem immittendū iubemus.* AMAT. *Ita fit: ſed minorans hoc medicamentum ualidius & potentius eſt, & magis rei propoſitæ deſeruit.* HIER. *Quum ex Auicenna, ut humorum ebullitionem fugiamus, primo minorandum aſtruis, abs te ſcire uellem*

Amate amiciſsime, ubi nam apud eum hoc ita agendum lectitaueris. AMAT. *Capite de Cauſone: ubi ita operandum clariſsimè docet, quum dicat, & non phlebotometur: forte enim inflammabit eos, & fortè iuuabit eos ſi fuerit illic turbiditas & rubedo (& ſubdit) & indiget lenificatione in principio fortiori: & curatione diligentiore quàm alteri febrium acutarum conueniat: per quæ uerba ſatis monet, quòd qui bilioſa febri laborat, lenitione magis indiget, quàm qui altera acutarum febrium uexari ſolet: quia tumor eſt bilis ebullitio, id eſt, attractionis bilis extra uenata ad intra uenas, quam medendi rationem ipſe per longum tempus ſeruatam habeo, & bene mihi ſemper ſucceſsit.* HIER. *Nam & apud Indos, ubi diu artem Medicam exerceo, quum primum in iſtos bilioſis febribus laborantes incido: ſic exordium curationis præpono: quo maximam gloriam mihi comparaui, ac quæſtum non uulgarem, nec unquam Arnaldum Villanouanum ſecutus ſum, qui in ſimilibus febribus tanquam timidus phlebotomiam trium uel quatuor unciarum ſanguinis, quam refrigeratoriam uocat admittit, ſecundum dubium propoſitum fuit, an bilioſis febribus laborantibus ſyrupi refrigerantes tutò propinari poſſunt; cui quæſito breuiter reſpondemus, quòd ſic, non ea tamen intentione, ut bilem, ſubtilem humorem, craſsiorem reddamus, quum Galenus nunquam hoc uoluit: ſed hac potius, ut ſyruporum refrigerantium qualitate refracta membrorum caliditas ac natura inde ualidior facta, expellat humores, et de nouo alios nō gignat. Cæterū Auic. in hac parte perperā dixiſſe, prætermittimus, ueluti multa alia, quæ ad hāc rē faciūt. Tertiū dubiū eſt, ex eo quod medici ii.7. die ægri-*

tudinis, pharmacum ægrotanti propinarunt, num in die critico pharmacum tutò ægrotanti dari poſsit: cui dubio, nos breuitatem in hoc opere deſiderantes reſpondemus, quod Hippocrates libris de Morbis populariter uagantibus, pharmacum die quarto, ſeptimo, quartodecimo, & uigeſimo præbet, quod Galenus non dubitat: immo uariis in locis illis patrocinatur, non ſolum pharmacum prædictis diebus iudicatoriis præbendo; ſed ſanguinis miſsionem admittendo; ut libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis, in quo pharmacum quarto die concedit, nõ minus libro Artis curatiuæ per uenæ ſectionem ad animæ uſque defectionem ſanguinem miſiſſe eodem die meminit; ſed clarius libro nono Methodi medendi, ubi ſanguinem eſſe quouis die mittendum, etiam ſeptimo, ſi id morbus atque uires ſuadeant, iubet: modo tamen in iis criſim is diebus iudicium non expectetur: tunc enim ſecure & purgatio & uenæ ſectio fieri poterit. At ſi criſimis iis diebus natura iudicium tentare uideatur: tunc omnimoda artificialis euacuatio euitanda eſt: proinde quum ægrotus hic de quo agimus ſeptimo decretorio die, à natura iudicium per ſeceſſum habuerit, toto cœlo aberrarunt medici in pharmaco dando: quum inde certa illi mors ſubſecuta fuerit uirium nimirum proſtrationem imbecillitati addendo.

Curatio XCII. de uentriculi antiqua eroſione,& capitis deſtillatione,ac tuſsi ingenti ſicca,& nonnullis aliis, quæ ægrotã ad obitum traxerunt.

CATHARINA filia magnifici, & generoſi Ioannis Gondulani patritii Racuſini, pulcherrima virgo, ætatis ſeptemdecim annorum: quum à teneris annis apud monachas Bartholomęi ageret,non ea intentione, vt ipſa monacha futura eſſet; ſed pater illi maritum virum probum affectans:interim apud illas commorari ſtatuit. Hæc igitur quum apud illas ageret circa os ventriculi eroſiones perſentire cœpit, non eo tamen vt ex illis ingens perciperet nocumentum: grandiori tandem facta, ægrius eroſiones ferebat,quia magis ingraueſcebant: & caliditatem ingentem circa ipſum ventriculum cum morſibus illis patiebatur: mala igitur qualitate per tam longum tempus in ventriculo impreſſa, neceſſum erat inde alias per communionem quandam oriri: veluti fuit à capite deſtillationem in ſtomachum ipſum,vnde dolores intenſiores facti ſunt, & ad pectoris regionem,vnde tuſsis ſicca,& ingens oriebatur:demum vt paucis concludam

ob impreſſam malam intẽperiem in ipſo ven triculo,ob otium,merorem:quia tanquã carceribus retenta manebat,ſeminis retentionẽ & iecur calidum, pituita ſalſa orta eſt, vt in Scholiis indicabitur,quæ in caput obrepens, & per cõtinuum adſcenſum debilius factum, pituitam ipſam diſcutere non valebat: vnde ad pectoris cauitatem per aſperam arteriam, bronchum dictam deſtillans, tuſsim ſiccam concitabat,& febrim quotidie per duas, vel tres horas cum quodam membrorum tepore mouebat. Nam tuſsis frequentiſsima, vt dixi, erat,& illa quidem ſicca,ex ſalſo humore exaſperante membranam, aſperam arteriam intrinſecus ambientem, ex qua timor erat venæ rumpendæ, vt poſtea ita euenit, cum quibus, & ingens capitis dolor erat, & membrorum grauitas,& ſitis cum ſalſo ſapore continua, quinimmo parum dormiebat, & in ſtomacho intenſam caliditatem, febris tempore ſenticbat: & eo tempore quo non tuſsiebat, pectoris magnam conſtrictionem incurrebat,& difficulter ſpirabat, quod non aliũde euenire certus eram quàm à multo humore deſtillante,aſperam arteriam repletam, & coarctatam habente:hic enim eſt tantorũ morborum & affectionum variarũ cõcatenatio,cum quibus menſes ſemper curſum ſuum ſolito tempore habuerunt. Pro quibus curan

dis varii Medici accerſiti ſunt,quorũ primus Guidus qui nunc apud Fulginates ex conducto Medicus agit,ſanguinem per venæ ſectionem illi extrahere fecit,cui ipſe ac Federicus Seuerinus ſuperadditi ſumus,per duos lógos annos in eadem perſeuerátes curatione:quartus Ioannes Lucenſis Reuerendiſsimi Cardinalis de Sancto Angelo Medicus doctiſsimus: quintus Hieronymus Fulginas, qui & nunc apud Anconitanos agit. Quia igitur morbus ex ore ventriculi originem habere cœpit, circa eum primo animum aduertere: cæteris non deſpectis opus erat, qui vt multis indiciis percepimus à multa pituita viſcida craſſa & tenace tenebatur:proinde ad oxymel,& hieram Galeni ſimplicem, ex ſeptem rebus compoſitam confugimus,quæ etſi Galeni dicatur, ea potius tamen Andromacho tribuenda eſt,vt ab illo octauo libro de Cópoſitione medicamentorum ſecũdum locos colligitur,immo Andromachũ ex Themiſone viro Priſco, & Aſclepiadis diſcipulo eam accepiſſe,Aëtius refert,& Galenus nő negat: habet igitur hiera hæc Galeni ſimplex dicta ad iſtum modum.

℞. aloes Indicæ.℥.xc.maſtiches,cinnamomi, aſſari,croci,ſpicę Indicę,xylobalſami,añ.℥.vj. miſce, & cũ melle deſpumato fiat hiera picra ſimplex dicta, cuius drachmam vnam cum

agarici ſcriptulo & oxymelite,catapotia para re faciebamus : quibus plerunque poſt attenuatam cum oxymelite materiam vtebatur: quanquam & ſcamonium & fortiora nōnunquam prædictæ hierę adiungebamus medicamenta:renitens enim humor hic erat,ac ſolutu difficilis,vt ad ſcillinum oxymel deuenire ſæpe quoque opus fuerit. Cæterum, quia à capite facta deſtillatio,multū vrgebat: quia ex ea ſtomachi affectio magis intendebatur, & tuſsis ingens ſicca oriebatur, & in ſomnis ægrotus perſeuerabat:circa eam multum ſolliciti quoque eramus: & eo magis quia humor deſtillans acutus & ſalſus erat, ſyrupum igitur hunc deſcripſimus.

℞. ſyrupi violacei,iuiubini,añ.ʒ.ſem. papaueris ℥.j.aquæ lactucę ℥.iij.miſce:quatuor igitur interpoſitis diebus,in quibus ieiuno ſtomacho in aurora,& quando ibat dormitum ebibit,ac de ventris reſpondentia habita ſolicitudine , pharmacum hoc propinauimus, quod habet.

℞.pulpæ caſsiæ nouiter extractæ ℥.j.agarici boni nouiter parati.ʒ.j. & ſe. ſyrupi roſati ſolutiui ℥.j.decoctionis ſenę ℥.iiij.miſce,fiat potus vnus,detur in aurora,& deſuper dormiat per horam,quo tum per ſuperiora & inferiora multa eiecit,poſt hanc cæterum euacuationem:frictionibus,retractionibus,& ligaturis

per longum tempus vſi ſumus:veluti cucurbi tulis errhinis medicamentis : & aliis ſimilibus; ſed quum hæc agebantur medicamenta materiam inſpiſſantia per os dabamus,qualia ſunt,diacodion,ſyrupus de papauere,de violis compoſitus iuiubinus,diatragacantum cũ bolo Armeno ad formam lupinorum redactum:eſt enim vt obiter hoc dicam, bolus Armenus officinarum vera terra Lemnia apud Galenum deſcripta.Nam vero bolo Armeno nos carere dubium nõ eſt, dictis medicamentis addimus pillulas bechicas , quas Galenus ſub lingua quouſque diſſoluantur,vt in aſperam tranſeant arteriam tenere cõmendat, ſauoneam,cuius deſcriptio hæc breuis eſt.

℞. amyli ℥.iiij. ſuccari lib.j.aquę violarum ℥.ij.ad ignem vt decet fiat ſauonea,nõ minus hoc conditum per plures dies deglutiebat.

℞. ſuccari violacei ℥.j.loch de altea ſine ſpeci.ʒ.iij.diatragacãthe frig.℥.ſem. ſuccari candi violacei.ʒ.iii. ſyrupi de papauere ℥.iii. miſce, fiat conditum,quo vtatur ad lubitũ poſt cœnam quoque duas horas,vt ſomnum conciliaremus ſyrupum de papauere concedebamus,aliquando verò diacodium,nonnunquã autem pillulas de cynogloſſa,veluti alia varia arteriaca medicamenta:vt verò materia fluxa,& in pectore contenta facilius reiectaretur extra pectus inungi faciebamus hoc , vel

ſimili vnguento.

℞. olei violacei,amygdalarum dulcium añ. ℥.i.butyri recētis,axungiæ gallinæ,añ ʒ.ſem. ad ignem miſce,fiat vnguentum, quo pectus illinebatur:veluti ſępe oleo ex amygdalis dulcibus ſolo. Cæterum,ne in huius morbi deſcriptione amplius diſcurramus, ſcire decet, vt cætera omnia optimè diſpoſita erant: ita cibus qui huic iuueni offerebatur optimi erat nutrimēti:veluti pullorū carnes,perdicis, phaſiani,&hedi,lactucis, aut cicoreę, aut papaueris albo ſemine aqua incoctæ: veluti ex amylo parata panatella,& hordeacea ptiſana; ſed veſperi cœna prandio minor ſemper fuit, quam veluti & prandium, caro citoniorum cum ſuccaro parata ſemper claudebat.A vino porrò nunquam eam abſtinuimus,quia à paruis annis eo ſemper in potu vſa fuit,quod mirum apud Luſitanicas mulieres dixerim, quę ac ſi illis per religionem vetitum eſſet, à vino abſtinent, nec niſi tempore parturitionis ex illis perpaucæ illud guſtant. Nam earum virgines adeo antiquorum Romanorum morū ſeruatrices ſunt,vt malent mori, quàm vinū olfacere,ne dicam bibere:pura enim aqua cōtentæ euadunt:vtebatur igitur puella hæc in potu:vino non niſi aqua ex coriādri decocto parata,diluto,& eo quidem in parua quantitate.Cæterum,dictis per longum tempus vſa

fuit: quæ nihilominus eiſdem citatis affectio nibus vexabatur, ſcilicet ventriculi morſibus continua à capite deſtillatione, tuſsi frequenti, capitis dolore, membrorum grauedine, & febricula dicta: vigebat autem tunc quum hæc agebantur rigida hyems · ſed quum hæc dicta medicamenta parum conferre videbantur: ad veſicatorium medicamentum prope nucham admotum deuenimus: quod habet.

℞. euphorbii.ʒ. ſem. cantharidum.ʒ.i. aceti parum cũ maſsa fiat mixtio, ex qua nucis ſemi putamen plenum, loco per raſorium ex pilis glabro facto, admotum eſt: ſequenti verò die diſrupta veſica, cicer intus indidimus, vt vlcus altius penetraret, & humor ad illũ currendo, retraheretur: iis autem tribus diebus, tuſsis diminuta eſt, & febris remiſſa, ſed poſtea inualuit vt prius, & ſymptomata grauiſſima ſunt facta, contra quæ vt decebat occurrebamus, modo vnum, modo alterum, præbendo medicamentum: ſæpe tamen ſyrupos & pharmaca repetendo, tandem quadrageſimoquinto die, tuſsis adeo puellam iſtam infectauit, vt ſanguinem ſubito excreauerit ſpumoſum rubrum humiditati cuidã admixtũ: quãquã vltimo paucus viuidus nulli rei admixtus exiuerit, quẽ ex vena pulmonis vel prope pulmonẽ exiſtẽte, effluxiſſe dubitabã: aſsi dua.n. humoris deſtillatione à capite ĩ pectus

vena quoquo modo corroſa ingenti illa tuſsi aperta fuit:vnde ſanguis ille effluxit,iuxta illud prouerbiale carmẽ, Aſsiduo illiſu durum cauat vndula ſaxum:tunc verò pro ipſo ſiſtendo ſanguine,ac claudendo orificio venæ diſruptæ,hoc in nocte vſa fuit ſyrupo.

℞. ſyrupi myrtini,papaueris,aň.℥.i.boli Armeni Orientalis.ʒ.ſem. miſce, in qua nocte nihil ſcreauit,ſed aliquantulum dormiuit.At in aurora ſanguinem per nares concretum emiſit:vnde aliquis ſuſpicari poſſet, ſanguinẽ illum totum per os emiſſum à capite fluxiſſe, non verò ex pectore:ſed non ita ſe res habet, quum impetu tuſsis prædictæ ſanguis ad caput eiectus fuerit:& poſtea per nares concretus emiſſus,vt quoq; Ferrariæ in iuuene quodam percepimus,cuius curam vna cum Braſauola habebamus:ſed pauculo interpoſito tẽpore,puella hæc cum tuſsi verum ſanguinem excreauit: & maiorem perſenſit in thoracis medio dolorem:qua de re ſyrupum prędictũ iterare fecimus,vt cochleari elambendo deglutiret,& exterius locus vnguento de comitiſſa,vel de caſtanearum corticibus inungebatur:porrò in iure capi amylũ, & ſemẽ plantaginis infundi faciebamus, quod pro victu accipiebat. Cæterum,videtis puellam hãc in pthiſim & hecticam deſcendere paratam: & eo magis:quia poſt hanc ſanguinis reiectio-

nem,præter febrem putridam intermittentem,quam pati diximus,altera de nouo in nocte affligens illi ſuperuenit,quæ cum ingenti rigore,& impetu alternis noctibus inuadebat:vt difficilem admodum tantorum morborum nexum,quis dicere debeat:quia putridæ febres aperientibus indigent, deſtillatio verò & venæ ruptura conſtringentibus: huc uſque tamen menſes conſueto tempore reſpondebant. Cæterum, febris nocturna illa, quæ alternis noctibus affligebat, & præter aliam diurnam ſuperuenit,tertiana appellanda eſt:cuius cum prima febri pituitoſæ naturam ſapiente complicatio,hemitriteus,febris orta eſt:quam ſemitertianam Romani appellant:ex quotidiana enim ſiue pituitoſa febri, & biliosa tertiana, hemitriteus reſultat febris: quæ procul dubio, malum portendit: tunc verò tantã humorum exuberantiã animaduertẽtes, eos quoquo modo ad expulſionem parare decreuimus,præcipuè ſyrupis bilem & pituitam reſpicientibus,hoc modo.

℞. ſyrupi violacei ℥. i. oxymelitis.ſ. ſyrupi de endiuia añ.℥.ſem.& aquarum deſtillaticiarum vice,hoc decocto diluantur.

℞. radicum endiuiæ,petroſelini añ.m̃.ſem. capillorum veneris m̃.i.prunorum Damaſcenorum num.xii.hordei pug.i.paſſarum abſq; ſeminibus ℥.ii. in libris duabus aquæ fiat de-

coctio ſecundum artem,cuius vnciæ tres præ dicto ſyrupo pro vice infundantur,& miſce: ebibitis tandem nonnullis ex iis dictis ſyrupis,pharmacum ex rhabarbaro & agarico cõpoſitum obtulimus:ſed non propterea pernecans morbus hic,ac carnifex curſum ſuũ permutauit:ſed in dies magis ingraueſcebat:præcipue tuſsis ſicca illa quæ nunquam ſeparabatur,vt credere par erat in pulmone vlcuſculũ aliquod eſſe; quanquam ſputa ſi quæ erant, nullam indicabant ſaniem:quia vbi eſt vlcus, ibi neceſſe eſt ſit pus: immo ſputa in aqua merſa ſupernatabant, & fundum non petebant,elapſis tandem nouem menſibus, intentione habita, ad deſtillationem febrem: & corporis ariditatem: ſequens decoctum parauimus.

℞. teſtudinum nemoralium num.ii.bulliãt, in aqua feruentiſsima demptis corticibus:deinde lauentur vino, ac poſtea aqua hordei, vel roſacea,tandem interanea pulpamenta dicta cum infraſcriptis rebus coquantur.

℞. florum boraginis, capillorum Veneris, ſeminum melonis,lactucæ,aã.ʒ.ſem.radicum petroſelini,boraginis,aã.ʒ.i.tragacanthi,gũmi Arabici,amyli,glycyrizæ,aã.ʒ.ſem. pinearum mundatarum,amygdalarum albarum,piſtaciorum mundatorum,aã.ʒ.ii. bulliant in libris ſex aquæ,ad cõſumptionem medietatis,

& colentur:

& colentur:cuius vncias quinq; cum vna ſyrupi violacei,quolibet die in aurora ieiuno ſtomacho bibat:ſpinam porrò inungi, ac renes coſtarúmue regionem hoc vnguento de lacte dicto fecimus,quod habet.

℞. gummi tragacãthi, gũmi Arabici,añ.ʒ.i. infundãtur in aqua roſacea per diẽ & noctẽ: & addatur olei violacei ℥.j.& ſem.butyri recentis ℥.ſem.camphoræ.ʒ.j.miſce,& in mortario cum lacte muliebri fiat vnguentum : hoc enim vnguentum optimum eſt, nec quicquã fœtet:vt aliud in quod medullæ oſsium vituli,aut pinguedines ingrediuntur, quod & lacte aſinino,vel caprino parari poſſet:poſt ebibitum verò ſyrupum totum,floris caſsiæ nouiter extracti drachmas decem , in pulli iure diſſolutas , per horam ante prandium dedimus,& benè contulit:quia febres nocturnæ dictæ,quæ plerunque nullum ſeruabant ordinem remiſſæ fuerunt:ita vt ex toto eradicatæ viſæ ſint:ſed tuſsis grauior & frequentior eſt facta · ſed id in cauſam vertebam , quod de obturatis meatibus à ſyrupo aperiente febres remiſſæ ſunt:ſed ſubtiliata materia, magis fluebat & deſtillabat, ac tuſsim frequentius mouebat : at quia tunc thoracis ſtrictura maxime vrgebat, fomentum ſequens parauimus : quod habet.

℞. roſarum rubrarum, camomillæ, meliloti, matrum violarum, radicum alteæ, ań. m̄. i. ſeminis lini, fœni Græci, ań. pug. i. in libris decem aquæ fiat decoctio, facta decoctione & colatura, adde olei amygdalarum dulcium, lib. ſem. miſce, in qua filtrum imbibitum, ac optimè expreſſum, calidum pectori applicetur: & ſæpe innouetur, ne ſua frigiditate obſtruat, ac pectori noceat, vt ſuadet Hippocrates libro de Ratione victus in morbis acutis ſecundo & quarto, vbi de pleuritide agit. At interpoſitis nónullis diebus, in quibus ægroto ieiuno ſtomacho nihil prçter ius capi cum pauco ſuccaro bibendum dabamus: caſsiam Aegyptiacam, ſaccaro conditam, prout ab Alexandria, & Chairo ciuitate affertur, pro ventre mouendo concedebamus: ſed cum iis morborum complicatio omnino perſeuerabat. Nam tres febres inter noctem, & diem ægrotum inuadebant: & ſymptomata cætera aucta erant, pro quibus varia quotidie machinabamur, præcipuè elambetinum hoc, quod interdiu deglutiebat: & ita habet.

℞. amygdalarum dulcium, ſeminis anguriæ, ań. ℥. ii. iridis Illyricæ. ʒ. ij. cinnamomi. ℈. i. ſucci violarum recentium ℥. iij. ſuccari. ℥. vj. & vt decet paretur, modus autem parandi talis eſt, primo ſequens conficiatur decoctum.

℞. hyſſopi ſiccæ. ʒ. vi. tuſsilaginis, id eſt, far-

ſare ℥.j. & ſem. liquiritiæ.ʒ. iij. in libra vna aquæ fiat decoctio ad medias,& colaturæ adde prędictum ſuccum violarum & ſuccarum, & ad ignem lentum ferueat quouſque & decoctum,& ſuccus conſumantur: poſtea verò adde ſemina,& amygdalas optimè piſtas, & vltimo cinamomum ac pulueres radicis irídis Illyrícæ,& miſce,ac fiat lambetinum: ſucceſſu tamē temporis ilium dolor illi ſuperuenit,vnde dubium ortum inter Medicos fuit, an vlcus in pulmone haberet, vel potius in pectoris regione,vel nullum horum haberet & tuberculum in intercoſtalibus muſculis pateretur: vel forſan empymica eſſet: non.n. rationes vnicuique pro ſua aſtruenda opinione deficiebant:perſeuerabant tamen tres dictæ febres,quæ interdiu & noctu cūm tepore,& rigore affligebāt:cōtra quas,ſæpe pharmaca & potiones parauimus, fruſtra tamen. Non minus ab raſis capillis capiti ceratum hoc admouimus,quod habet.

℞. pulueris roſarum rubrarum,farinæ hordei,añ.℥.iij.ſantalorum,añ.℥.ſe. ſeminis hyoſcyami,lactucę,añ.ʒ.iij.pulueris baccarum cupreſsi,verbenæ,foliorum myrti,añ.℥.ii. croci ℈.i.maſticis, reſinæ terebinthine, ceræ,añ.q. ſuff.miſce,& ad ignem fiat ceratum molle,cuius ſufficiens quantitas in aluta extendatur, & ſincipiti admoueatur : propoſitum nāque

fuerat de cauterio admouendo in cõmiſſura coronali, vel potius in brachio, quod negligentia prætermiſſum fuit: nec enim errores ſilere decet, quando Hippocrates diuinus, ſe aberraſſe in futurarum cognitione fateatur, vt apud ipſum eſt legere libro quinto de Morbis populariter vagantibus: Hiſtoria Autonomi in Omilo: demum ſupreſsis mẽſibus. hæc peius ſemper habuit, menſe tamen Februarii, milleſimi quingenteſimi quadrageſimi noni, febrium rigores minui cœperunt, & ſymptomata ſolita: ſed ecce tuſsis grauiſsima ſimilis primæ ſuperuenit, & ita intenſa vt pectus diſrumpi videretur: vigeſimo tãdem die eiuſdem dicti menſis, menſtrua quæ iam diu & per plures menſes ſupreſſa erant, fluere cœperunt, & ea quidem in bona quantitate, nigerrima tamen: auctis tandem omnibus prædictis morbis, ac decumbentibus viribus diem ſuum obiit vigeſimooctauo die menſis Iulii anni prædicti, milleſimi quingenteſimi quadrageſimi noni.

Scholia.

DESTILLATIO, à qua potiſsimum puella hæc obiit ſalſa erat; proinde quomodo humor ſalſus in corpore fiat, enarratione hic ſcire erit: ut praxi theoremata coniungamus: fit igitur humor ſalſus, autho

re Galeno libro ſecundo de Differentiis febrium, & libris de Facultatibus ſimpl. medic. duobus modis: altero, ob humorum putrefactionem: altero uerò ob mixtionem ſeroſæ humiditatis cum humore: ob humorum putrefactionem, quia illa ebullitione partes quædam terreſtriores redditæ humorem totum ſalſum reddunt: Sic enim puteales quædam aquæ ex longa ebullitione ſalſæ euadunt, ob ſeroſam uerò humiditatem humori cõiunctam, quia ſeroſa hæc humiditas præter quatuor humores in corpore reperta natura ſua ſalſa eſt: ut in urina percipitur, quam ſalſedinem humori cui miſcetur impertitur, & ſalſus euadit: ſed hanc ſecundam ſalſedinis cauſam Gentiles de Fulgineo, apud Galenum non rectè nouit, ut ex ſuis uerbis facillimè quis percipere poterit: quum Galenum præter rationem lancinet: Auicenna tamen hunc ſecundum modum generandi humoris ſalſi, ad mixtionem bilis cum pituita redegit, qui ſanè modus à Galeni citato non multum abhorret: modo per pituitam ſiue phlegma ſeroſum hanc humiditatem intelligat: uel ut Auicenna à uitiligatorum morſibus defendatur: dicamus quòd quum bilis amara pituitæ mixtione quadam determinata à calore noſtri corporis miſceatur, inde neceſſe erit ſalſus conſletur ſapor, ut Auguſtinus Niphus libris Meteororum, pro Auicennæ defenſione adnotauit: unde Manardi experimentum contra Auicennam adductum nullius eſſe ualoris, bonus Philoſophus deprehendet: Inquit.n. Manardus epiſtola quinta decimioctaui libri ſuarum epiſtolarum, quum exiguam aloes amaræ portionẽ, aquæ miſceret, inde aquã illã non ſalſam: ſed potius amaram reſultaſſe. Ficulneũ.n. experimentum hoc eſt: quia ut diximus, non quauis: ſed determinata potius, à calore,

ut ſalſus inde generetur ſapor) commixtio requiritur, Maris porrò ſalſedo conſurgit à quodam aduſto terreſtri illi admixto ſubtili à calore ſolis exhalato, quanquam nō deſint alii qui mari ſalſedinem tribuant, ob ſalis montes, in ipſo Oceano, marium patre, repertos: quum uideant alibi mare dulcibus aquis, & non ſalſis ornatum: ſed hæc in præſenti dixiſſe ſit ſatis. Cæterum, dubium non uulgare occurrit, & ad rationem curandi non parum faciens, utrum pituita ſalſa, calida ſit, an potius frigida. cui dubio nos reſpondemus, quod Galenus quandoque eam calidam dicit, quandoque uerò frigidam: ſed id abſque contrarietate aliqua, quum pituita ſalſa, ſiue humor ſalſus, ſua natura calidus, ſiccus, mordax, & acutus eſt: & eo calidior, mordacior, & acutior, dicendus eſt, quo ſalſior fuerit: unde libris de Facult. ſimpl. med. & tertio libro Aphoriſmorum, humorem ſalſum calidum abſolute eſſe dixit: quum uerò humor ſalſus, parum ſalſus reperitur, parum calidus dicendus eſt: & ita parum calidus, ut eū Galenus quandoque frigidum dixerit, ut libro quarto de Ratione uictus in morbis acutis, & ſecundo de Virtutibus materialibus: muriam enim parum ſalſam, frigidam dicimus, nimis autem ſalſam, in qua ouum ſupernatat calidiſſimam: hoc tamen ſemper uerū eſt, quod quanto magis humor ſalſus eſt, tanto craſſior eſt, & calidior.

Curatio XCIII. de ani procidentia, & ſedis hæmorrhoidibus, ac pudendorum tumefactione.

MVLIER nobilis Anconitana geminos pueros peperit: quorum pondere, & labore partus tempore, vt plerunque partum difficilem habentibus euenit, in ani procidentiam, ſiue ani exitum deuenit: veluti in hæmorrhoides, ac pudendorum tumefactionem: primo igitur de ano ad ſuum locum reducendo ſoliciti fuimus, quod opus facillime adepti ſumus: primo eum vino calido lauando, ac ſebaceo impellendo, quo reducto emplaſtrũ ſequens deſuper admouimus.

℞. maſticis, thuris, ſumacchiorum, roſarũ rubrarum, corticum granatorum, añ. ʒ. ſem. balauſtiorum, myrtilorum, an. m̃. ſem. omnia vt decet piſtentur: & vino rubro ſtyptico excepta, ac calida ano applicentur: libera enim iis ab hac fuit affectione: poſtea verò nos vertimus ad pudendorum tumefactionem: quæ cataplaſmate compoſito ex camomilla, meliloto, fœnu Græco, ſemine lini, hordeo, ac lentium farina diſcuſſa fuit: adiectis tamen oleis, vt fieri ſolet, camomillino, ac completo roſaceo. Reſtabant autem hæmorrhoides cęcæ magnum inducentes dolorem: qui

ita ſedatus fuit.

℞. matrum violarum,roſarum ſiccarum,camomillæ,meliloti,fœni Græci,ſem.lini, phlomes, maluæ añ.m̃.ij.in libris decem aquę fiat decoctio,& mulier pãnis bene circundata in ſella regia ſedens ſuffitum recipiat : At dum multum vexabatur dolore, hoc illinebatur medicamento,quod habet.

℞. opii.℈.i. butyri recentis ℥.i. vitelli oui, num.i.olei roſarum parum, miſce, in mortario plumbeo fiat linimentum: alteri verò cui hæmorrhoides apertæ erant hoc vſi ſumus vnguento.

℞. pulueris plũbi loti.ʒ.iij.vitelli oui num.j. olei roſacei ceræ añ.parum, fiat vnguentum.

Curatio XCIIII. de quodam aſthmatico, ſuſpirioſo dicto.

SIMON iuuenis triginta annorum,natura aſthmaticus,dictus anheloſus,ſiue ſuſpirioſus,olim Gallica ſcabie infectus fuit:qui præter volas manuum, & pedum plantas, quas ſcabritie infectas habebat, nullum in capite, aut alia totius corporis parte tuberculum,aut dolorem, ſcabiémue patiebatur : plerunque tamen grauiſsima ex aſthmate incurrebat ſymptomata : at quũ

febri continua corriperetur, cum qua multa expuebat: die quinto deficientibus viribus nihil amplius expuit, tandem initio ſeptimi obiit non ſine patrum & amicorum ſuorum dolore, fuit autem dies obitus decimuſtertius, menſis Februarii, milleſimi quingenteſimi quadrageſiminoni, quatuor horis ante auroram.

Curatio XCV. de dolore pedum.

IVVENIS Alutarius robuſtus, natus annos quinque ſupra viginti, pedum dolore corripiebatur: ita vt ambulare non poterat: quum ad eum accederem, & cauſam vnde morbus euenire poterat interrogarem: reſpondet, apud Illyricum in Zara ciuitate, coria paraſſe hoc ſequenti modo, primo in aqua marina diu pro eluendis coriis, & pellibus morabatur: poſtea inde ſubito ad aquam dulcem tepidam ſe conferebat, pro eiſdem concinnandis pellibus, vnde morbum originem traxiſſe ſuſpicabatur: & merito ſane, quia ob motum & exercitium, ac tepentes aquas humores conſtricti marina aqua diſſoluebatur: vnde quædam vnitatis diſſolutio fiebat, & dolor oriebatur: ab ipſo igitur

morbo curandi indicationem ſumentes, primo ſanguinem emiſimus per venæ ſectioně in brachii curuatura: deinde leui exhibito pharmaco ad balneum ex marina aqua paratum, eum traximus, quo pedes & crura lauabat, & ex toto intra decem dies ſanitati fuit reſtitutus.

Curatio XCVI. ubinam deficientibus brachialibus, arteriarum pulſus pro deprehendenda febri tangi à medico debeant.

CAPITANEO ob facinus commiſſum publice Venetiis manus ambæ per brachialia abſciſſæ fuerunt, ita vt quum poſtea ęgrotaret: pulſus arteriarum in ipſis brachialibus deprehendi non poterant: quæſitum tandem inter medicos præſentes, vbi nam arteria tangi deberet: variè reſponſum fuit: altero prope cor aſſeuerante: altero verò in temporibus: demum cum Galeno cõcluſum fuit: quod vbi pulſus carpi occultatur tarſi arteria tangenda eſt, id eſt, arteria in pede ad ſecundum digitum poſt maximum ſitam: vnde rectè eos medicos facere mihi viſum eſt, qui quum de obitu, aut virium proſtratione ſuſpicantur, ad illam tangendam arteriam accedunt: quum cæteris pulſatilibus,

prima deficiat, quia longinquior à fornacis calore ſit:Sic enim Galenus libro tertio de Anatomicis adminiſtrationibus,inquit,id autem inde liquido conſtat,quod carnoſis nuſquam in crure pulſus appareat, niſi in tarſo id rectè ad ſecundum digitum poſt maximũ: tangimus itaque ſubinde arteriam inibi ſitam,cum eam quæ brachiali ſubeſt, attingere non potuerimus.

Curatio XCVII. de carbunculo nacto in oculi palpebra inferiori.

QVI ex Antibari Anconam venit mercator,carbunculum Gręcis anthracem dictum in oculi palpebra inferiori paſſus eſt: tumebat autem non ſolum vniuerſa ipſius affecti oculi particula:ſed alterius quoque vniuerſa regio,& collum,ac pectus, contra quem morbum atrocem,ac lethalem incedentes, illico ſanguinis libram integram ex cephalica,capitali dicta vena,eiuſdem lateris extrahere fecimus. Nam ad animi defectionem vſque Galenus libro Methodi medendi 14. & ſecundo ad Glauconem non timet, & ea de cauſa cum vires optimè conſtabant, alteram ex eodem loco ſanguinis libram fluere permiſi,quum primum tamen prima ſan-

guinis extractio facta fuit: ad cruſtæ & totius vlceris ſcarificationem nos diuertimus, profundis, vt locus ferebat plagis, quas inciſiones aqua ſalſa calente perfundere feci: & deſuper hoc admouere emplaſtrum.

℞. maluarum, violarum, radicum alteæ, añ. manipulum vnum: in aqua fiat decoctio, cui adde farinæ lentium, hordei, orobi, añ.℥. iij. butyri recentis ℥.ii. ſalis ℥.ſem. vitellorum ouorum, num. ii. oxymelitis quantum ad ſpiſsitudinem mediocrem ſufficiat, fiat emplaſtrum: porrò particulæ circumiacentes ex vnguento de bolo Armeno illinebantur: emplaſtrum tamen de arnogloſſa à recentioribus in hoc caſu multum laudatur, quod habet.

℞ arnogloſsi, lentium, panis furnacei añ. part. æquales, coquantur in aqua, & mea ſententia in oxymelite ſatius eſſet. Auicen. tamē gallas prædicto addidit emplaſtro, qui in eodem quoque caſu, emplaſtrum probat, quod ex duobus conſtat malis granatis, aceto, vel aqua acetoſa coctis: remedium ſanè à Paulo decerptum: quod ego parti laboranti nunquam admouerem, in impetum multarum materierum oculum ad pernitiem trahentium timerem: in hoc porrò caſu, factis ſcarificationibus Aegyptiacum quandoque imponebamus, ac deſuper emplaſtrum prædi-

ctum : quibus ex toto cruſtacea vlcera deciſa ſunt : & poſtea paucis aliis medicamentis cicatrici locus reductus, non abſque tamen fœdatione:nam depreſſa palpebra manſit,vt inuite oculus lachrymat. Cæterum, quum morbus hic ſæuiſsimus ſit,ac intra paucas horas ne dicam dies opus ſuum compleat, celeriter nulla interpoſita mora illi obuiandum eſt, præcipuè extremis remediis, quibus ilico eius venenum extirpat, inter quæ cauterium ex candente ferro laudare eſt, ac ex arſenico paratum, modo locus, aut membrum id genus remediorum abſque læſione ferrè poſsit. Cæterum, quum hæc ſcribimus in mentem venit Medicus quidam, qui quum in ægrotum quendam carbunculo prope genu laborantem incideret, illi ſanguinem per venæ ſectionem in brachio extraxit, ex qua venæ ſectione, ilico æger in obitum deuenit: ob raptum enim ſanguinis venenoſi, & in carbone obſtruſi, mors ſubſecuta, vt videtis, fuit : Fit autem vt obiter hoc dicamus, carbunculus, ex influente ſanguine, nigro, craſſoque, ac fœculento, eodémque feruente, atque impensè calido : qui ſemper cum cruſta exoritur : aliquando verò cum puſtulis, ac veſicis ſimilibus ambuſtis,quæ ex tenui quadam humiditate admixta oriuntur, & inde carbũculus

cum puſtula appellatur:vt in hoc caſu interuenit,& frequentiſsimè contingit:noſtro tamen ægrotanti ſyrupos ex nenuphare, & citri acetoſitate ad cōtemperādam ſupremam caliditatem illico in principio dedimus.

Curatio XCVIII. de admotione remediorum circa os ventriculi male affecti.

ARCHANGELA vxor ſtrenui militis Edobardi, quū male cibum concoqueret: & ob imbecillitatem ſtomachi, in vomitum prona ſemper eſſet:nos rogat medicamentum illi demus, quo ſana, & ab affectione dicta, libera euadat,cui obtemperās,multa machinati ſumus, & an emplaſtra admouenda eſſent parti anteriori & poſteriori vētriculi,in dubium à medicis aſsiſtentibus verſum fuit, cui quæſito ipſe cum Neotericis affirmatiuè reſpondi: alii verò anteriori parti admouendum cerotum vel emplaſtrum aut quoduis aliud medicamentum tantum contendebant: quia Galenus,vt illi dicunt:nunquam pro ore ventriculi roborando medicamenta dorſo applicuit: ſecus autem pro ſtomacho,gula, ſiue œſophago dicto,qui dorſi ſpinæ ſecundum latus de-

xtrũ alligatur,& ea de cauſa vndecimo ſpondyli dorſi:linimentum,aut ceratum rectè applicari ad Galeni intentionem, libro decimo ſexto de Vſu partium poſſet: vndecimo ſpondyli,diximus,ſeptem colli computando, thoracis autem quatuor:cui loco ſtomachus ſubiacet,& os ventriculi continuatur: locus autem Galeni quò illi fulciebãtur dicere: affecto ſtomacho,ſiue gula,aut œſophago dicto: cataplaſmata ſiuè linimenta dorſo ſpinæ eſſe ponẽda:non verò ipſius ſtomachi ore patiente,libro decimotertio Methodi medendi habetur:quem mea ſẽtẽtia non intelligunt:ita enim capite ſeptimodecimo prædicti libri,textus inquit:voco hoc loco ſtomachum, gulã, quam propriè Græci ſtomachum appellant: nonnunquam enim ita etiam vocant os ventriculi:veluti quum ſtomachice anima linqui aliquos dicunt, verum in gula, quæ propriè vocatur ſtomachus cataplaſmata ſuper ſpinã dorſi imponimus, non autem ad pectus, vel vt altera habet litera, non autem anteriori parti:idem facimus, & quum os ventriculi phlegmone vrgetur,ſi quidem ſpinæ gula ſuperiacet per collum, & pectus deorſum vſq; ad ventriculum porrecta: hactenus Galeni verba,quibus Medici illi contra me mordicus contendebant, nullatenus dorſo ſpinæ emplaſtrum vnum, vel alterum affecto ipſo

oreventriculi imponendum eſſe; ſed fruſtra ſanè quum Galenum non intelligant: quia tantum abeſt, vt hoc quod ipſi intelligunt, Galenus dicat, vt potius contrarium ſi quis penitius eius ſenſum perceperit eum dicere inueniet: inquit enim Galenus, quod affecta gula quæ propriè ſtomachus vocatur: cataplaſmata dorſi ſpinę imponēda ſunt, quem admodum facimus, quum os ventris phlegmone vrgetur: nec in hoc dubium aliquod quod eſt: ſed ii quū perfidia ſua omnia euertere conantur: Galeni locos pertinaciter interpretātur, nec enim me latent, quæ Cornarius Cōmentariis ſuis in libris de Compoſit. med. ſecūdū locos ſuper hac re ſcripſerit: quū reuera hæc noſtra indubitata ſit ſententia: ſed iam age quòd Galenus nunquam de hac re verbum fecerit: non ne ratio ad hoc agendum nos inuitat. HIER. Maximè ſanè: quia prædicto loco ſpinæ, vt diximus, os vētris copulatur, & continuatur: vt ex corporum diſſectione percipimus. AMAT. Quum igitur ventriculus membrum in corpore præcipuū ſit, vt Q. Sirenus, eum totius corporis regem deſcribere non vereatur, conſonum eſt, vt quum male ſit affectus, ad eius reſtituendum robur: duplici in loco inūgatur, anteriori ſcilicet, & poſteriori: & eo magis vt duplici illa inunctione membra quæ illum circūdant, vt

peritoneum

peritoneum,omentum,& membra ipſum cir cummunientia quoque recreentur, à quibus adiutus, ac inſtauratus,validior reddatur ad ſuperandos, qui ipſum infeſtant morbos. HIER. Ita fit,& quando mihi aliquis ventri culum debilem habens occurrit:ſemper auxi lia anteriori parti vētriculi ad ſcuti formam, & poſteriori thoracis ſpondyli quinto admo ueo. AMAT. Miſerrimi mea ſententia dicendi ſunt Medici illi,qui alteri tantum parti remedia applicant:quũ vtrique etiam ad Galeni mentem admouere ea debeant,vt ex Aëtio,& Cornelio Celſo quoque quiſque percipere poterit.

Curatio XCIX. de podagra, & chiragra,& nonnullis quæ ad uenæ ſectionem faciunt.

AMBROSIVS Cratander Spoletanus,vir ſingularis doctrinę, & qui cum eloquentia coniunctam ſapientiam habet:anno ſexageſimo ætatis ſuæ: quũ aliàs articulari morbo laboraſſet,in chiragrã, hoc eſt manus inflationem, & dolorem incidit: Solet enim morbus hic plerunque ab humore calido & frigido ex capite præcipuè deſtillante oriri,vt Hippocrates diuinus ille adnotauit: Si enim ad pedes deſcendit,podagra di

citur : ſi verò ad manus chiragra : ſi verò ad vniuerſum corpus,arthritis morbus,id eſt,articularis abſolute appellitatur: quem pati vidimus Antuerpiæ nobilem quendam virum iuſtitiæ Protectorem,quem vulgo Burgimagiſtrum appellant : quum igitur nobilis hic vir de quo agimus , poſt multam remediorũ applicationem, œdematoſo tumore manum occupante,liber euaſiſſet, in febrem quãdam incidit,quã comitabatur capitis dolor:membrorum laxitas, ac totius corporis pigrities quædam:pro quibus omnibus ſanguinem in cubiti flexu extraximus , & illico melius habuit:omnino tamen querebatur , & merito ſanè,quia multa pituita in inteſtinis putreſcebat,vt ex excremẽtis percipiebamus,quæ nõ niſi pituitoſa,& mucoſa ſemper erant:tãdem pharmaco propinato,vniuerſum corpus euacuante,& nonnullis adhibitis,malam capitis temperiem,& iocinoris emendantibus,ſanitati integræ fuit reſtitutus.

Scholia.

QVVM uariis de cauſis articularis morbus oriri ſoleat;ſic raro pauperes inuadere , ipſum uidemus,unde rectè Graecus Poëta podagram , deam μισοπτωχόν.id eſt,odio habentem pauperes appellat:quia ad eos nunquã uel raro accedat;accedit quippe,ac ſæpe ad di-

uites & otio uiuentes uiſitat: unde quidam diſticho hoc eleganter podagræ originem deſcribens, ita dixit.

λυσιμελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς ἀφροδίτης.
γεννᾶται θυγάτηρ λυσιμελὴς ποδάγρα.

Quæ ſic ad uerbum uerti poſſunt

Soluere membra ſolet Bacchus, ſolet & Venus ipſa
Soluere & ex illis nata podagra ſolet:

Ita ut ex Baccho Deo membrorum diſſolutore, & Venere Dea membrorum diſſolutrice: filia podagra naſcatur, membrorum diſſolutrix. Cæterum, quum in corona doctorum hominum eſſemus, & docto huic uiro uena ſecaretur, in dubium uerſum fuit: num pertuſa uena, illico digitum liceat ſuper imponere, & ſanguinis fluxum per paululum tempus cohibere. Secundo, an fluente ſanguine, tuto potus aqua ægroto concedi poſſit, uel ſaltem illico poſt ſanguinis miſſionem: demum ut omnes circa primũ abſoluendum conuenere, ita circa ſecundum non parua orta fuit altercatio: quum enim ſecta uena eſt uulneri digitum ſuper imponere optimum eſſe omnes aſtruũt: quia uirtus diſcernens deteriorem ſanguinem ad ſectionem tranſmittit: ſed potiſſimum hoc fiat conſulerem quando ægrotus, metu, terrore, uel ſtomachi demorſu in lipothymiã incidit, uel paratus eſt incidere: intercepto enim fluore uirtus recreatur, & exinde euacuatio completa ſubſequetur: nec enim hoc tantum in principio fieri debet, ſed ipſo fluente ſanguine, modo uirium imbecillitatem timemus: proinde iis quibus uires debiles ſunt hac uti cautela in uenæ ſectione ſanum ſemper erit conſilium. Ad ſecũdum uerò dubium, quod eſt an medio ſanguinis curſu aquam ægroto bibendam tuto dare poſſimus. Reſpondemus quod ſi non urget neceſſitas, nec æger in lipothymiã

paratus eſt incidere,quod tunc nec aqua,aut alterius rei potus offerēdus eſt,immo ex toto abnegandus:quia eo fortè fluor interciperetur;ſed in hoc maior dubii uis cõſiſtit, an facta uenæ ſectione:& fluxione cohibita,continuo febricitantibus conueniat dare frigidæ potum : quia multi ex hodiernis Medicis,id tanquam ægrotis conuenientiſſimum moliuntur,et in praxim ducunt,hac fulti ratione, quia quum bonum ſit ſanguinem & humores intra uenas contentos refrigerare,aqua in ſtomachum ingeſta, à uenis ſanguinis miſsione inanitis,attrahitur, & ſic humores refrigerat ; qui uerò oppoſitum agendum contendunt Galenum adducunt libro nono Methodi medendi, & alibi dicentē:cui ſanguis extrahitur,interpoſitis duabus horis,cibus, & potus non niſi exhibendus eſt : At mea ſententia:qui febricitantibus aquæ potum à ſanguinis miſsione concedunt multa ſunt laude digni, nimirū, quia ratiocinatione uerißima utuntur, et à Galeni mente non aliena.Cæterum,quum in præſenti de chiragra ſermo incideret:in mentem uenit Ludouicus Viues Valentinus,uir omnium ſuffragiis doctißimus, ut eius atteſtātur monumenta,præcipuè commētaria illa quæ ſuper D. Auguſtini librum de Ciuitate Dei edidit : qui quum apud Antuerpienſes ageret,ac chiragra laboraret ab eo fui accerſitus,ad ipſius bonam recuperandam ualetudinem:tophaceas enim durities in manus articulis habebat quas decoctum ligni guaiaci non rectè exhibitum firmauerat.Natura enim bilioſus hic uir erat,qui ob contumaciſsimas durities illas,quas Græci poros, Latini tophos appellant,calamum ad ſcribendum uix arripere poterat:et ea de cauſa quum præſens eſſem lachrymis perfuſus, decoctum guaiaci deplorabat,& eo magis quia poſt eius hau

ſtum,quæ ipſe commentariis meis prioribus ſuper Dioſcoride in lucem editis de guaiaci natura,& temperamento ſcripſeram,legerat: mirum enim in modum guaiacũ exſiccat,quo fit,temperatura ſiccis, multum obeſt, non igitur omnibus indiſcrete guaiaci decoctum,præcipuè ex uino confectum offerendum eſt,quia inde inſanabiles ægritudines oriuntur:quare hic lubẽtiſsimè admonerem, ut qui complexiones calidas et ſiccas habent habitudines extenuatas:materiam morbi aduſtiorem, ab hoc potu abſtinerent:qui uerò craſsi ſunt,natura pituitoſi, humores lentos & frigidos habentes,ſecure eo uti poſſunt.

Curatio C. de angina occupante laringem, & œſophagum: ſimulque quòd per clyſteres iniecta iuſcula nutrire poſſunt.

MVLIER nobilis angina vexabatur, ita vt nec loqui nec cibũ deglutire eſſet poſsibile, vnde laringem bronchi,ſiue tracheæ arteriæ caput dictum, affectam eſſe,ſimul ac œſophagi orificium certum eſt: vnde quum ſic,ac emortua permaneret, per octo dies eam iniectis per anum iuſculis, & ptiſana ſeruauimus:nec enim bonus Medicus in hac re dubium committere debet, an in aluum per anum iniecta nutrimẽta in corporis ſubſtantiam verti poſsint: nouimus.n. nos,non ex ſophiſmatibus propoſitis, aut ar

gumentis pro hac re adductis:ſed ex ipſa cor
poris diſſectione,quod nutrimenta clyſmati
bus per anum iniecta optimè nutrire poſ-
ſunt,vt in hac percepimus muliere·quia ex i-
pſo iecinore ad craſsiora inteſtina venulæ
quædam propagantur : per quas indigentiæ
tempore iecinor ipſum ad ſe nutrimentum
per anum iniectum ex ipſis craſsioribus inte
ſtinis attrahere poteſt,quod noſcens Corne
lius Celſus libro tertio ſuæ medicinæ, capite
decimonono,minimè de hac re dubitauit,ve
luti poſt eum Abinzoar glorioſus , ac cæteri
Mauritani , nec Galenus vnquam hæc ſi non
aſtruxit,ſaltem negauit , vt libro ſecundo de
Compoſit.medic.ſecundum locos , capite de
Cephaleæ cura , & tertio de Symptomatum
cauſis percipi poteſt. Cæterum,quum de cly
ſteribus loquor memoriȩ occurrit,quod quũ
probus quidam vir ileum ſiue iliacum mor-
bum,quem recentiores medici Miſerere mei
Deus,Latiniores autem voluulum appellant,
pateretur:& per ſuperiora multa euomeret:
per inferiora verò nulla remitteret poſt plu-
res iniectos clyſteres,ac oblongas glandulas,
quas Hippoc.longitudinis decem digitorum
in latitudine,quandoque immitti ſuadet,qui
bus nihil egeſsit , ad hoc artificium deueni-
mus,quo ſcopum obtinuimus , & ægrum ab
orci faucibus liberauimus : ita enim artifi-